

SBORNÍK HISTORICKÉHO KROUŽKU

REDAKTOR

PROF. JOSEF HRONEK.

ROČNÍK XXVII.

1927.

V PRAZE.
MAJITEL, NAKLADATEL A VYDAVATEL DRUŽSTVO VLAST
V PRAZE II. ČP. 570, ŽITNÁ UL. Č. 26.

Obsah XXVIII. ročníku.

ČLÁNKY :

Franta Ondřej, archivář: Soudní řád neb artykulové pro lid poddaný	28
Gross Hynek, archivář: Inventář bývalého kláštera ve Zlaté Koruně	53, 108
Hronek Jos., prof.: In memoriam C. A. Straky	156
Macourek A. Vladimír Dr.: Počátky katolické restaurace	42, 96
Minařík Klemens, O. F. M.: Příspěvek k životopisu Jana Filipce, biskupa varadínského	61, 127
Neumann Augustin, O. S. A. — Tenora Jan: Z francouzských relací o českém povstání	56, 141
Novák Ant., prof.: Víra Táborů	67, 151
Oliva Václav: O počátcích zřízení císařských far a lokalit v kraji chrudimském	10
Václav Oliva: O Konecchlumských z Konecchlumu na Třeboníně u Čáslavě	81
Salaba Jos., Dr.: Pobělohorská ústava a zákonník	22
Straka A. Cyril: Doksanský klášter za třicetileté války v Čechách	49, 122
Vacek Fr., prof.: Úvahy a posudky o literatuře svatovácl.	1, 89
Vyskočil Kapistran Jan Dr., O. Fr. M.: Účast Minoritů na boji Ludvíka Bavora s papežem Janem XXII.	34, 134
Zháněl Rudolf, plukovník Msgr. Dr.: Valy u Češova v Čechách	103

DROBNÉ ČLÁNKY :

Teplý František, archivář: O spustošení farního obročí v městečku Prčici	70
Štědrý František: Nejstarší erb pánů ze Rvenic, později ze Slavětína, naposled ze Žeberka zvaných	76
LITERATURA	77, 159
ZPRÁVY	80, 160

Úvahy a posudky o literatuře svatováclavské.

Prof. Fr. Vacek.

IV.

Pozoruhodným slovesným dílem je staroslověnská legenda o sv. Václavu, perla českého dějepisectví někdy zvaná. Legendu tu, jež nezachovala se o znění, jaké původně měla, nýbrž došla nás o tvaru, jaký byl jí dán pozdější trojí různou úpravou, z nichž jedna sluje nyní recensí Četiich minej čili makarijskou, druhá recensí rumjancevskou čili legendou Vostokovovskou, třetí recensí breviární, uznávají naši badatelé jednomyslně za spis pocházející z první polovice X. století. Přijímají tudíž, že již v první polovici X. století kterýsi slovanský duchovní, aby vyhověl potřebě liturgického čtení o sv. Václavu, sepsal dotčenou legendu. Jejich důvody, v jedno shrnuté, jsou tyto: Staroslověnská legenda dělá dojem skládání přiléhajícího bezprostředně k událostem, o nichž rozpráví, obsahuje řadu jmenných, místních a časových udatků, jež v ostatních legendách o sv. Václavu se nepřivádějí, je prosta mnišského ponětí o svatosti Václavově, uskrovnuje se ve chvále zbožnosti Václavovy, hledí mnoho ke světským příběhům a nemnoho k pobožným úvahám (ač je v ní přece drahně citátů z písma svatého a narážek na biblické děje), ví jen o jednom zázraku, jenž stal se hned po zavraždění sv. Václava, vyslovuje očekávání, že s časem počet zázraků na jeho oslavu se rozmnoží, hlásí se hned svými úvodními slovy: „Hle, nyní vyplnilo se prorocké slovo, jež pověděl Pán náš, Ježíš Kristus, že povstane bratr proti bratru“, k době svého původu.

Podle toho tedy spisovatel legendy, nazývající Václava světcem a mučedníkem, nevyčkal času jeho kanonisace, aneb, ať jinak díme, drahně jej předešel. Spis, jež složil, imponuje sice badatelům svou střízlivostí, ale nedošel by biskupského schválení ani v církvi západní ani v církvi východní, protože svým zněním nepodává svědectví o tom, že kníže Václav byl mučedníkem. Není v něm totiž zmínky o protivenství, jež by činil kdo sv. Václavu pro jeho křesťanské smýšlení a jednání, ano ani o odporu, jež by kdo kladl jeho křesťanské horlivosti. V „plnění víry“ nebránila mu jeho matka Drahomiř, ba naopak, jak spisovatel legendy dí, radovala se z víry svého syna a ze skutků milosrdenství, jež on podle víry konal. Nevykládali mu je ve zlé dvorští nebo zemští popředníci. Aspoň v legendě není

o tom slova. Nestavěl se mu pro ně na odpor Boleslav, jeho bratr, neboť podle legendy šlo Boleslavovi jen o to, aby ukojil svou choutku po panování. Spisovatel legendy nezmiňuje se vůbec o pohanství v Čechách, napovídá, že za doby Václavovy křesťanství v Čechách kvetlo, mlčí o zavraždění sv. Lidmily, a jen tím naráží na nedobrý způsob hmotného opatření duchovenstva v zemi, že praví: „Přišel-li ke sv. Václavu kněz, byv prodán (to jest, maje býti uveden v nevolnictví pro nezaplacení dluhu), on jej vykoupil.“

Přirovnáme-li staroslověnskou legendu k legendě *Crescente fide*, pátrajíce v nich po shodných bodech, shledáváme, že řečené spisy snášejí se v těchto kusech: Knězic Václav byl od svého otce poslán do Budče, počal se tam učiti latinskému literárnímu umění a dobře v tom učení prospíval. Stav se pak ve věku ještě nedospělém nástupcem svého otce, plnil příkázání, jež mu dávala křesťanská víra, a zejména konal skutky tělesného milosrdenství. Ve spiknutí zosnovaném proti němu za jeho mladosti účastníky piklů byli jeho matka a někteří dvorští nebo zemští popředníci. Kníže Václav přijímal do Čech kněží z různých národů. V čas, kdy on zanášel se stavbou kostela sv. Víta v Praze, uzrál bratrovražedný úmysl Boleslavův, zasetý od ďábla a živený od příchýlníků Boleslavových. Při hodech v Boleslavi dostalo se sv. Václavu přátelské výstrahy. Jeho vrahové rozsekli zbraněmi jeho tělo. Přihnavše se pak do Prahy, pobili lidi věrné Václavovi. Tehda byl v Čechách při knížecím dvoře kněz Pavel. Krev sv. Václava nechtěla po tři dni vsáknouti do země. V obou spisech také činí se zmínka o Lidmile, bábě sv. Václava.

Prvá z vyčtených shod je nejen věcna, ale s některý díl i slovní. Přihlédněme na přesvědčenou ke znění textů: „Otsadi že Vorotislav (Vjačeslava) v Buduč; i nača otrok učiti sja knigam latinskim, i nauči sja dobře.“ „Pater eius misit eum in... Budceam; ...Uuenzeslaus cepit discere (litteras), de die in diem melius meliusque proficiens.“ Protože rčením „počal se učiti“, jež přichází v obou legendách, chce býti naznačeno, že učení ještě trvalo, když zemřel kníže Vratislav, je shoda ta větší o dvě další věty, v obou legendách bezprostředně následující: „V to že vremja umre Vorotislav knjaz; i postaviša knjazja Vjačeslava na stolě dědni.“ „Postea autem migravit pater eius nomine Uuirizlaus de hoc mundo. Interea ... Uuenzeslaum... sedere fecerunt in throno ipsius.“ Podle toho bylo by usuzovati, že auctor legendy *Crescente fide* znal text staroslověnské legendy a řídil se jím. K témuž úsudku vedla by také

okolnost, že na druhém shodném místě, totiž tam, kdež se vy-
počítávají skutky tělesného milosrdenství, jež konal sv. Václav,
v obou legendách děje se zmínka o jeho blahovůli k duchovním:
„Bogu rabotajuštim služáše“, „presbiteris et clericis honorabi-
liter ministrans“.

Proti tomu však shoda pověděná svrchu na
třetím místě ruší pomyšlení nato, že legenda *Crescente fide* je závisla na staroslověnské legendě. Spisovatel staroslověnské legendy mluví o piklech, jimž svatý Václav nemohl čeliti, protože byl tuze mlád, a jež překonal a potrestal teprve, když dospěl věkem. V čem však ty pikle záležely, jak by slušelo, nevykládá. Nejprve dí, že zhrdli čeští muži a povstali proti sobě (to jest nejspíše, že rozstoupili se na dvě strany), zle užívajíce toho, že kníže jejich je mlád. Potom praví, že v čas, kdy Václav byl již dospělého věku, jeho rádcové poštvali jej proti strůjcům piklů, totiž proti matce Drahomiři, proti bratru Boleslavovi a proti českým mužům jejich strany, a že Václav, uvěřiv jejich řeči, dokročil na matku trestem vyhnanství. K tomu dodává, že Drahomiř byla bez viny, a že Václav napravil potom křivdu jí učiněnou. Kdo přihlédne k místu, na němž v legendě vypravování to je položeno, a pováží, co hned dále je řečeno o budování chrámů v Čechách, o přibírání sem duchovenstva z cizích zemí a o rozhojnění služeb božích, nebude moci neuznati, že dotčené spiknutí je na rovni s odporem tuzemského pohanstva proti zálibě sv. Václava v křesťanství, jak o tom odporu vypravuje se v legendě *Crescente fide* a v Gumpoldově legendě.

Auktor legendy *Crescente fide* nemohl svou zprávu o pohanské reakci v Čechách vážiti ze staroslověnské legendy, protože o takové reakci nic se tam nepraví. Ani nemohl, pokud uvažoval o slovech staroslověnské legendy a chtěl jim věriti, domyslit se, co dalo příčinu ke spiknutí proti sv. Václavu a v čem to spiknutí záleželo, protože tam mluví se nejprve o povstání českých mužů proti českým mužům a potom o strojení úkladů, směřujících podle znění textu rumjancevské recense proti životu sv. Václava a podle znění textu ostatních dvou recenzí proti životu kněžice Boleslava. Jediné zmínka o potomní stavbě kostelů v Čechách a přibírání duchovenstva z cizích zemí byla by snad mohla vzbuditi u něho zdání, že spiknutí překáželo rozvoji církevního života v Čechách, a že teprve, když bylo ono překonáno, nic již nezavázelo sv. Václavu starati se o řečený rozvoj.

Spisovatel staroslověnské legendy dopustil se chyby, že položil do svého díla zmínky o spiknutí, zosnovaném proti sv. Václavu tak neurčité (srovn. rovněž tak mlhavé napovědi o spiknutí proti sv. Václavu v nástupní řeči téhož knížete, přivedené v Gumpoldově legendě), že jimi podstata věci spíše se zastírá, než aby vysvitla. — Osoby, jež on označuje za spiklence, ať domnělé nebo skutečné, jsou tytéž, s nimiž potkáváme se v legendě *Crescente fide* a v Gumpoldově legendě při vypravování o tom, kdo útočili na sv. Václava, aby zřekl se křesťanství, anebo spíše aby ustal od své křesťanské horlivosti („*mater eius cum crudelissimis viris*“, „*parentes*“, „*regni primates*“). Vyhnanství Drahomířino, k němuž podle výkladu spisovatele staroslověnské legendy došlo proto, že kníže Václav uvěřil pomluvě, jakoby Drahomíř ukládala mu o život, je prohlašováno v jiné staroslověnské legendě, vzdělané namnoze překladem Gumpoldovy legendy, za trest jejího protikřesťanského běsnění, jehož okoušeti dávala svému staršímu synu. Co pak pověděl spisovatel staroslověnské legendy o potomním přičinění sv. Václava, aby bohoslužba v Čechách dala se po všechny dni, že totiž dal vystavěti chrámy na všech hradech a že zjednal k nim duchovenstvo z cizích zemí, má paralelu ve rčeních legendy *Crescente fide* („*aperte sunt ecclesie et gaudere cepit religio christiana*“; *multi sacerdotes de provincia Bauuariorum et de Suevia... confluebant... ad eum*“) a Gumpoldovy legendy („*surgunt catholice religionis leta incrementa, quoniam divino cultui templa dicata*“, „*clerici... revocantur*“; „*clerus longo adiacentium ambitu regionum in eius subiectionem se promptly concedens*“; „*quacunq;ue terrarum parte clericos advenientes... ad se recepit.*“

Jsou tedy nepochybné známky toho, že spisovatel staroslověnské legendy zpravil nedokonale čtenáře svého spisu o piklech zosnovaných proti sv. Václavu za jeho mladého věku, dávaje výhost řeči o pohanství. Jak je za to míti, nesrovnával se pomysl na mocné pohanství v Čechách za třetího desetiletí X. století s jeho ponětím o pokročilé míře tehdejšího zdejšího křesťanství. Podle něho totiž pořádaly se tehda na knížecím dvoře v Praze hlučné církevní slavnosti. Příkladem jich on uvádí, jak k prvnímu stříhání vlasů kněžice Václava (anebo podle znění textu makarijské recense: k abdikaci knížete Vratislava a nastolení Václavovu) kníže Vratislav pozval biskupa Notáře se vším jeho duchovenstvem, a jak biskup ten, vykonav služby boží v chrámu Panny Marie, požehnal slavně kněžici (anebo již knížeti Václavovi). Podle něho sv. Václav ozdobil

všecky chrámy zlatem a shromáždil tolik duchovenstva ze všech národů, že za něho v Čechách neustále byla vedena služba boží, to jest po všechny dni, jako u velikých národů. O těch propovědích jeho, pokud se týkají přijímání duchovenstva ze všech národů a konání služeb božích tou měrou, jakou ono děje se u velikých národů, uznává Pastrnek, že jsou poněkud podivny.

Upouštějice od ohledávání dalších shod mezi staroslověnskou legendou a legendou *Crescente fide*, počínaje od shody strany toho, že podle znění obou těch legend bratrovražedný úmysl Boleslavův dozrál v čas, kdy kníže Václav zabýval se budováním kostela sv. Víta, na niž tuto stačí nám poukázat, obracíme řeč na osobitá čili samostatná data staroslověnské legendy. V ní v těch místech, kdež dí se nejprve, že Václav pojal úmysl vystavěti kostel sv. Víta, a potom, že ďábel ponukl Boleslava k bratrovraždě, položeny jsou tyto další věty: „Přišel pak den sv. Emrama, k němuž obětován jsa sv. Václav, veselil se v Bohu“ (anebo podle textu makarijské recense: „k němuž byl blažený slib svůj činil, i veselil se v Bohu“). Oni však tehda zlí ďáblové vyzvali Boleslava, radu činíce nepřátelskou o Václavovi jako židě o Kristu“. Z těch vět prvá je poukrytého smyslu. Vykládati ji tak, že kníže Václav byl zaslíbeným ctitelem sv. Emrama a že slavil radostně jeho sváteční den v roce, není možná, protože se praví, že Václav byl obětován nebo zaslíben ke dni sv. Emrama, a ne svatému Emramu. Dobrý výklad navrhl Pekař, jenž dává přednost čtení makarijské recense a pozoruje na něm, že je patrně v souvislosti s předchozím vypravováním o úmyslu Václavově založiti kostel sv. Víta, přisoudil mu tento smysl: Na den sv. Emrama byla slavnost týkající se kostela Václavem založeného, buď založení, buď dokonání.

Jmenováním dne sv. Emrama dal spisovatel staroslověnské legendy najevo, že zná den posvěcení kostela sv. Víta. Ale den sv. Emrama nebyl dnem posvěcení jmenovaného kostela z doby sv. Václava, nýbrž z doby knížete Boleslava I. Zda i to bylo známo spisovateli staroslověnské legendy, nevíme. Jeho propověď o dni sv. Emrama, tak stilisovaná, že jí srozuměti nelze, týká se snad spíše založení kostela než jeho posvěcení. Je-li tomu tak, jsme oprávněni vzpomenouti slov legendy *Crescente fide*, jež vztahují se k zakládání kostela sv. Víta: „*Uencezlaus... valde gavisus fuit et convocatis omnibus... ipse incipiens miro ordine fundavit ecclesiam*“, a slov Gumpoldových: „*Dato iuxta beati ducis vota ab episcopo permissu... artifices celeri iussione convocat*“. Týká-li se však ře-

čená propověď posvěcení kostela sv. Vít, je věrohodnost její na vahách. Novou věc přivádí spisovatel staroslověnské legendy svou dopovědí, že o slavnosti v den sv. Emrama srozuměl se Boleslav se svými spoluspiklenci.

„Bylo pak,“ dří on hned dále, „svěcení chrámů ve všech hradech a Václav jezdil po hradech. I zajel do Boleslavova hradu.“ Nad zprávou o svěcení chrámů po všech hradech zastavuje se Pekař, prohlašuje o ní, že je mu nesrozumitelná, a rozhoduje se pro přijetí toho, co se čte v rukopise makarijské recense: „Bylo pak svěcení chrámu, v neděli pak služby boží, jimiž oslavoval se svátek svatých nezištníků Kosmy a Damiána“. Ale v tom čtení schází zmínka o Boleslavi a o příchodu sv. Václava do Boleslavě. Nelze tedy v jistotě říci, že text rumjancevské recense a breviární texty legendy jsou v tom místě horší jakosti než text makarijské recense. Řeč o hromadném svěcení chrámů zeslabuje ovšem víru v pravdomluvnost spisovatele staroslověnské legendy, avšak je ve shodě s jeho snahou zkrašlovati slovy tehdejší stav křesťanství v Čechách. Domnívati se, jak to činí někteří badatelé, že jeho rčením „svěcení chrámů“ je míněno slavení posvěcení, je ovšem nesprávné.

Ve vypravování o tom, jak se událo zavraždění sv. Václava, jak lidé jemu přichylní byli pronásledováni a jak konal se jeho pohřeb, skladatel staroslověnské legendy přivádí podrobnosti, jež jsou s to, aby vzbudily obdiv čtenářů a vnukly jim přesvědčení o jeho vědoucečnosti, jakou i v době řečených událostí málo kdo mohl býti nadán. V neděli, den svatých Kosmy a Damiána, kníže Václav, obcovav službám božím v Boleslavi, strojil se na zpáteční cestu do Prahy; ale když byl požádán od svého bratra, aby zůstal na hody, neodřekl a vsed na koně, hrál a veselil se se svou družinou na dvoře Boleslavově. V tom kdosi dal mu výstrahu, již on neuvěřil. A ten celý den pili a veselili se u Boleslava. V noci nato sešli se spiklenci ve dvoře Hněvsově a radili se, jak by jej zabil. I řekli: Půjde na jitřní a tehda jej ulovíme. Když pak ráno bylo zvoněno na jitřní, Václav, uslyšev hlas zvonu, modlil se: Sláva tobě, Paně, že jsi dal mně dočkati se tohoto jitra, a vstav, šel na jitřní. Boleslav pak dostihl jej ve vratech. Václav ohlédnuv se, řekl: Dobrým pánem byl jsi nám včera; načež Boleslav, vytasiv meč, odpověděl: Takhle tobě chci býti lepší, a udeřil jej mečem po hlavě. Václav zvolal: Co jsi si to usmyslil, a chopiv se ho, porazil jej a padl nad ním a pravil: Tedy ti Bůh pomoz, bratře! Tuža přiskočiv, udeřil jej do ruky. Václav pustil bratra a běžel ke chrámu. Dva pak,

Česta a Tyrã, zabili jej ve dveřích chrámu. Hněvsa pak přiskočiv, probodl mu žebra mečem. I vypustil ducha, volaje: V ruce tvé, Pane, poroučím ducha svého.

O pronásledování lidí věrných Václavovi spisovatel staroslověnské legendy dává tuto zprávu: Zabili s ním na Boleslavově hradě Mstinu a Ellinu. Potom přihnavše se do Prahy, zabili tam jiné lidi. Ostatní pak rozutíkali se po zemích. Děti jejich pro něj zavraždili, sluhy boží oloupili a vyhnali je z hradu. Ženy jejich provdali za jiné muže. Tyra pravil: Jděme na paní, ať najednou přemůžeš bratra svého i matku svou. Boleslav však řekl: Nikam ona se nepoděje a jiným způsobem jí dosáhneme. (Proč Drahomiř měla být zavražděna nebo zajata, se nepraví.) Rozsekavše pak Václava odešli a nepochovali ho. Potom kněz Krastěj, zdvihnuv tělo, položil je před chrámem a pokryl tenkou plachtou.

O pohřbu sv. Václava vypravuje spisovatel prve řečený toto: Uslyševši matka o zabití svého syna, přispěchala a hledala ho. Uzřevši pak jej, padla na jeho srdce a plačíc sbírala údy jeho těla. Sebravši pak je, nesměla jej nésti do svého domu, nýbrž, když v kněžské jizbě jej umyli a oblékli, položili jej uprostřed chrámu. Matka pojavši pak strach z jeho smrti, utekla do Chorvat. A Boleslav poslal za ní, ale nezastihl jí. Tu pozvali kněze Pavla, aby vykonal modlitbu nad ním. I pochovali ctné tělo jeho, dobrého a spravedlivého knížete Václava.

Takovým popisem věcí staroslověnská legenda různí se, a to namnoze ode všech jiných svatováclavských legend, o nichž jsme posud jednali. Shoda jest jen v tom, že sv. Václav byl včas varován před Boleslavem a jeho úklady (legenda *Crescente fide*), že vstal on z lože, když uslyšel hlas kostelního zvonu (Gumpoldova legenda), že šel on na jitřní (legenda *Crescente fide*), že potkav se on na cestě s Boleslavem a ujav řeč vzpomněl včerejšího pohoštění (legenda *Crescente fide*), že Boleslav odpověděl, jak chce jej častovati nyní (legenda *Crescente fide*), že Boleslav měl pomocníky, kteří dobili Václava a rozsekli zbraněmi jeho tělo (legenda *Crescente fide*), že dějištěm zločinu bylo místo nedaleké od chrámu (Gumpoldova legenda), že vrahové sv. Václava, přihnavše se do Prahy, pobili tam lidi jemu věrné a pronásledovali duchovní osoby (legenda *Crescente fide*). Vzdálená podobnost je ve zmínce o jízdecké hře Václavově na dvoře (staroslověnská legenda, vzdělaná na větším díle překladem Gumpoldovy legendy) a o dvorním knězi Pavlovi (legenda *Crescente fide*).

Ježto i na to chceme zavésti řeč, jak se stalo, že podrobná zpráva auktora staroslověnské legendy o zavraždění a pohřbu sv. Václava zůstala v Čechách téměř bez povšimnutí, jsme povinni pověděti prve, jaká jsou mínění badatelů o tom, kde, to jest ve které zemi staroslověnská legenda byla sepsána, a na jakých důvodech ta mínění jejich spočívají. V dotčené legendě naskýtá se několik bohemismů, zejména ve slovech a rčeních: cerkvi svatyja Marija; božija raby; ljudi vsja, ubogyja i bogatyja, milovaše; namolviša Vjačeslavu; což vede k úsudku, že byla sepsána od Čecha. Její auktor přebýval v zemi, kdež užívalo se kalendáře západní církve, a to kalendáře bavorského, jehož i on se přidržoval, jak je patrné z jeho zmínky o dni sv. Emrama (22. září) a o dni svatých Kosmy a Damiána (27. září). Ze starých našich domácích spisovatelů mají z ní výzvědky, tak zv. Kristián a tak zv. Dalimil. Pod vahou těch známek a okolností přisvědčil Pastrnek k dobrému zdání Šafaříkové, že staroslověnská legenda byla sepsána v Čechách tehdejší církevně-slovanským jazykem. Proti tomu Vondrák, jenž zprvu byl téhož mínění, ale kladl vznik té legendy do druhé polovice X. století, rozhodl se zastávat svůj nový úsudek, že totiž byla ona sepsána v Chorvatsku. Přední jeho důvody jsou tyto dva: Řečená legenda byla značně rozšířena v Chorvatsku a odtamtud pronikla do Bulharska a dále do Ruska, kdežto v Čechách jí neznali. O stálém sídle slovanské bohoslužby v Čechách za X. století není zprávy. Pro koho byla by tudíž legenda spisována?

Podle našeho mínění je zvlášť bedlivě přihlédnouti k okolnosti, komu znění spisu ve všech jeho kusech mohlo býti pochopitelné, a komu nemohlo; neboť skladatel duchovního čtení nesměl spustiti se zřetele, pro koho píše. Držíce se toho sudidla shledáváme, že smysl dvou propovědí, učiněných ve staroslověnské legendě, na něž upozornili jsme svrchu, vytýkající jim nedostatek výslovnosti, mohl chápán býti jen v Čechách, kdež přicházelo na pomoc ústní podání, a že tudíž její auktor psal pro Čechy. Jiný další doklad k tomu přivádíme tento: Čtenáři dotčené legendy jiné národnosti než české nebyli by srozuměli, proč se v ní dí o sv. Václavu, že dala jej bába jeho Lidmila naučiti písmu slověnskému po návoďu kněžském, a hned jedním dechem dále, že kníže Vratislav, otec jeho, poslal jej do Budče učit se latinskému písmu, čili proč kníže Vratislav nerozhodoval o Václavově učení se slověnskému, ale zůstavil své matce, aby ona o tom rozhodovala, a proč v tom spise není již nic řečeno ani o slověnském písemnictví, ani o slovanské

bohoslužbě, než to, že Václav dovedl přečítati slověnskou knihu bez chyby; kdežto Češi a zvláště čtenáři legendy *Crescente fide* mohli tomu srozuměti, neboť z legendy *Crescente fide* věděli, že Lidmila byla přední podporou křesťanství v Čechách ještě za doby sv. Václava a největší překážkou zdejší pohanské reakce.

Staroslověnská legenda je kromě vši pochybnosti dílo českého původu, zpracované na české půdě. Nedošlo-li tedy to, co v ní zvlášť podrobně vypráví její spisovatel, víry v Čechách, dlužno příčinu nevěry hledati jinde, než v domnělé zdejší neznalosti spisu. I mane se pomýšlení, zda snad nezáležela ona v tom, že ti, kdož znali původ a účel staroslověnské legendy, chovali se zdržlivě k jejímu obsahu.

Auktor staroslověnské legendy přivádí ve svém spise ještě jiné podrobnosti, jichž věrohodnosti zkusiti nelze, na příklad, že sv. Václav měl čtyři sestry, provdané do různých knížectví, nebo že sv. Václav byl v čas smrti svého otce ve věku 18 let, nebo že tělo sv. Václava po svém přenesení z Boleslavě do Prahy, dne 3. března položeno bylo v kostele sv. Víta po pravé straně oltáře dvanácti apoštolů. Dí-li, že biskup přizvaný od knížete Vratislava ke slavnosti do Prahy slul Notar, zpravuje v tom čtenáře svého spisu nedobře, protože Notar není z počtu vlastních jmen; i nesnáší se s pravdou, co tvrdí někteří badatelé, že jméno Notar přichází i v Kosmově Letopise, neboť tam je jmenován Notherius, to jest Notker čili Notger, lutišský biskup z let 972—1008. Tím, že spisovatel staroslověnské legendy naznačuje úmrtním rokem sv. Václava rok 928, vchází ve spor s jiným dřívějším svým slovem, podle něhož toho roku byl svátek svatých Kosmy a Damiána v neděli, kdežto v roce 928 připadal on v sobotu.

Staroslověnská legenda hlásí se za dílo X. století. Její auktor vzbuzuje dokonce zdání, že ji psal hned čili bezprostředně po mučednické smrti sv. Václava. Zahajuje totiž své vypravování slovy: „Hle, nyní vyplnilo se prorocké slovo, jež vyřkl Pán náš, Ježíš Kristus, neboť bude, pravil, v poslední dni, jež, jak myslíme, jsou nyní, povstane bratr proti bratru svému“; a na sklonku svého vypravování, když tam pověděl o zázraku, že na mučedništi v Boleslavi krev světceva nechtěla po tři dni vsáknouti do země a že teprve potom zmizevši, ukázala se na stěnách tamního chrámu uvnitř, dodává: „I divili se tu všickni, a ještě se nadějeme v Boha pro modlitby a pravověrnost dobrého Václava, že i větší zázrak se zjeví.“ Avšak přece pak podává ještě zprávu o přenesení těla

Václavova z Boleslavě do Prahy; tak že nesluší přijímati jeho propovědi, naznačující čas skládání spisu, doslova.

O tom, jaké znění měla staroslověnská legenda, když vyšla z pera svého spisovatele, aneb co je v textech jejích tří recensí na původním znění změněno aneb k němu přidáno, nelze se ubezpečiti. Zkoumání, jehož v té příčině podjal se Pastrnek, vede k poznatku, že největší díl čtení, ve všech recensích shodného a tudíž nejspíše původního, je zachován, že různočtení tu i tam se naskýtají jsou dvojího druhu, jedna, při nichž lze ukázati, které čtení je staršího původu a které mladšího, druhá, při nichž to ukázati nelze, a že počet dodavků nebo vsuvek je nevelký. Pastrnek chválí zvláště breviární texty legendy pro jejich dobrou čtení a pro jejich uhýbání přídávčům, ač uznává, že v nich scházejí i některé důležité kusy legendního obsahu, zejména zprávy, že sv. Lidmila dala svého vnuka Václava učiti slověnskému písmu a že kníže Vratislav poslal Václava do Budče učiti se latinskému literárnímu umění, tak že se tam dí jen to, že Václav naučil se slověnským knihám dobře. Který z textů ostatních dvou recensí je lepší, to jest bližší původnímu textu legendy, on sice nepraví, ale naznačuje, že dává přednost textu rumjancevské recense čili Vostokovovské legendy před textem makarijské recense. Opačné mínění zastává Pekař.

Pokračování.

O počátcích zřízení císařských far a lokalit v kraji chrudimském.

Václav Oliva.

Prohlášením josefinského tolerančního patentu z roku 1781 odpadlo od katolické církve, zejména v bývalých „husitských“ krajích, a to chrudimském, čáslavském a králohradeckém v Čechách mnoho věřících k protestantismu, ač příčinou toho nebylo vždy přesvědčení náboženské. Alespoň v pamětní knize katolické fary krounské nalézají se současné záznamy, dle něhož, sotva první zvěst o prohlášení tolerance mezi lidem probleskla, obcházelí dům od domu protestantští emisáři a prohlašovali, že jest to císaři jedno, ke kterému kdo se přiznává náboženství, že odpadnutí od církve je mu milé, že každý, kdo odpadne, časného dosáhne zisku a kdo neodpadne k „císařské víře“, jak tehdy vůbec v hornatých kopcích kolem Skučce, Svratky a Hlinska pro-

stantismus byl v lidu a lidem nazýván, že ztratí všechn svůj nemovitý majetek.¹⁾

A tu, poněvadž široké vrstvy obyvatelstva v této krajině osud uchovávaly v dosti živé paměti zkazky z dob pobělohorských, kdy každý, kdož nehlásil se k „císařské víře“, t. j. nestal se katolíkem, musil za Ferdinanda II. a III. vystěhovati se z Čech a svůj majetek tam zanechat, bohatí lidé obávajíce se, že, nepřijmou-li „císařské“, t. j. nyní protestantské víry, budou o své budoucnosti připraveni, hromadně a beze všeho rozmyslu opouštěli domky katolickou, tak že katolíky zůstali jenom domkáři a chalupníci, kteří nemohli odpadem buď ničeho, anebo velmi málo získati. Tak tomu bylo po celém Chrudimsku. A proto podnes vidíme v tomto koutě Čech na osadách nábožensky smíšených rolníci, t. j. ti, kdož vládou větším nemovitým majetkem, jsou pravě evangelíky, a chudý lid, t. j. domkáři, chalupníci a bačičníci, katolíky.

Císaři Josefu II. ovšem záhy dostalo se o jednání zmíněných úřadů autentických zpráv, a proto patentem ze dne 17. dubna 1782 prohlásil veřejně, že rozšíření a udržení samospasitelného náboženství katolického jest jeho největší péčí a přání jeho, že tomu směřuje, aby všickni jeho poddaní z upřímného přesvědčení tohoto svatého náboženství se přidrželi a tak svého spasení nejjistější cestou dosáhli. Mimo to máje na mysli snahy všech předchůdců na trůně rakouském již od dob bitvy bělohorské, které směřovaly k tomu, že mnohokráte ve století XVII. a XVIII. na národních sněmích vážně a s důrazem bylo jednáno o rozmnožení far ve všech rakouských zemích, a zejména v Čechách a na Moravě, obíral se již dříve myšlenkou zřízení nových far všude tam, kde potřeba toho se ukáže.

Proto již dne 16. ledna a 4. února r. 1782 bylo nařízeno, aby všechny ordinariáty podaly návrhy, a to do tří měsíců, kdež se měly nové fary anebo lokálie zřizovati, při čemž nutný náklad na ně měly nésti jednak vrchnosti jako patronové a jednak nově zřízená náboženská matice. Z té příčiny také králohradeckému biskupovi Janu Leopoldovi Hayovi, jenž jako královský komisař r. 1782 a r. 1783 k rozkazu císařovu konal visitaci kraje

¹⁾ Krouna, městyš nedaleko Skutče ve východních Čechách, podle posledního odhadu (15. II. 1921) 903 katolíků a 621 českobratrských evangelíků. R. 1782 měla však 290 katolíků a 474 protestantů. Podobně bylo a je tomu i v celém jejím okolí. V Ranně mezi 304 katolíky je 103 čsbr. evangelíků, ale r. 1782 bylo tu jen 43 katolíků a 378 protestantů; v Pusté Straně mezi 450 katolíky je 323 čsbr. ev., ale r. 1782 bylo 93 katolíků a 254 protestantů atd.

chrudimského a celého kraje čáslavského, bylo intimováno, aby bedlivě všimal si místních poměrů a podal návrhy, kde nových far a lokálií je třeba a jak náklad s jich zřízením by se co nejjednodušeji a nejpraktičtěji hraditi dal.²⁾

Konečně dne 12. září 1782 bylo rozhodnuto: „Aby tak důležitý podnik, jako je zřizování far, se vši možnou úplností byl proveden a jeho skončení bylo usnadněno, nařizuje se, aby v každé zemi, kraj od kraje, byla co možno nejpodrobnější známost místních poměrů sebrána, aby ihned každý krajský hejtman dle s tímto nařízením vydaných direktivních pravidel co nejpřesněji do šesti týdnů vyhotovil o svém kraji zvláštní výkaz, aby jednotlivé žádosti vrchností i obcí o ustanovení vlastních duchovních správců dle direktivních pravidel byly vyšetřeny a prozkoumány a aby okresní hejtmanové v určené výše době se svým dobrozdáním vše zaslali zemskému guberniu. Gubernium zase nechť o došlých zprávách se předem dohodne s ordinariem a za připojení ordinariátního dobrozdání, zda a pokud dle zároveň jednotlivým ordinariům sdělených direktivních pravidel ustanovení faráře nebo lokálního kaplana na těch kterých místech považuje se za nutné čili nic, zase v době 6 týdnů s důkladným doprovodem předloží dvoru. Při zavádění tohoto nového způsobu nebudiž však vůbec brán nižádný ohled na dřívější rozčlenění far, ale zřízení děj se toliko dle požadavků zalidnění, polohy místa a jiných podobných okolností. Také na místo exkurentních kaplanů budiž spíše zřízení vlastních farářů anebo lokálních kaplanů navrhováno.“

Při tom direktivní pravidla poznamenávala: „V těch všech místech mají se zříditi fary anebo lokálie, 1. kde farníci vodou, velikými kopci, sněhem anebo neschůdnou cestou v zimě jsou od svého dosavadního faráře odříznuti, anebo jen s obtížemi k němu dostati se mohou; 2. kde obydlí přes hodinu cesty od fary jsou vzdálena; 3. kde obec čítá přes 700 duší; 4. kde již stává kostel, jenž v dřívějších dobách míval samostatného faráře a 5. kde farář za příčinou výkonů duchovní správy a s ní spojených povinností musí ubírat se cizí farností.“

Konečně, aby nařízení ze dne 12. září 1782 a direktivním pravidlům bylo všude vyhověno dle vůle císařovy, byl dne 10. října r. 1782 vydán nový příkaz, aby při vyšetřování příslušných poměrů bylo dbáno největší přísnosti a vrchnostem, jakož i jed-

²⁾ Sr. Dr. Václav Rezníček, „Jana Leopolda Haje, biskupa královéhradeckého, zpráva o visitaci far kraje chrudimského, již jako královský komisař r. 1782 k rozkazu císaře Josefa II. vykonal“, v Hradci Králové 1904 a Týž, „Jana Leopolda Haje, kraje čáslavského, r. 1783 vykonal“, v Hradci Králové 1903.

notlivým obcím bylo pod pokutou 6 tolarův znovu uloženo, aby ve 14 dnech naurčito zaslaly potřebné zprávy. To pak když se stalo, byly dne 26. dubna r. 1783 ohlášeny zásady, dle nichž zřízení nových far a lokálií mělo se uskutečniti. Alespoň se tehdy nařizovalo: „Uspořádání či zřízení nových far jak v hlavním městě Vídni, tak v ostatních dědičných městech a zemích má se díti dle následujících pravidel: 1. Především má se přihlížeti k populaci města, aby nižádná z far neměla příliš mnoho duší. 2. Jest lépe, bude-li zřízeno far větší množství, než aby duchovenstvo při jedné z nich se tísnilo. 3. Musí se bráti zřetel nejen ku všeobecným, ale i ku kromobyčejným případům nemocí. 4. Budiž přihlíženo k výpomoci, již až dosud v duchovní správě poskytovali mniši, protože jich počet novými nařízeními se zmenší. 5. Bude-li více far, budou moci snadno kláštery a ostatní vedlejší kostely odpadnouti. 6. Žádná fara z města nesmí se prostíratí také do předměstí a žádný farář nesmí procházeti farním obvodem druhého faráře. 7. Za farní, pokud možno, mají se vyvoliti ty kostely, jež dle polohy jsou snadno přístupny a jsou tak veliké, aby při dvojí návštěvě mohly pojmouti všechny přifařené. 8. V městě budou nové fary považovány za zeměpanské, ale v předměstích ius praesentandi má se ponechati vrchnostem. 9. Vedlejší kostely a kaple mají býti zbaveny všech u nich se nalézajících nadací a nesmí se v nich ani slavné služby Boží konati, ani kázání od-bývati.“

A tu na základě těchto ustanovení bylo pak v následujících letech, hlavně od r. 1785—1788 provedeno úřední jednání ve všech dědičných zemích rakouských o zřízení nových far a lokálií.³⁾ Tak František Antonín hrabě z Nosticů dne 21. října r. 1785

³⁾ Při zřizování jednotlivých lokálií třeba přísně rozeznávati trojí období. Prvé období sahá od počátku XVII. století až po r. 1782. Tehdy byla zřízena, a to působením církve a šlechty, celá řada tak zvaných lokálních kaplanek, jež záležely v tom, že u vzdálenějších filiálních kostelů pro pohodlí věřících byl usazen místní kaplan, ale pod dozorem a jurisdikcí vlastního faráře a měl příjmy jenom ty, jež mu vlastní farář ponechal. Stát těchto kaplanek jako samostatných duchovních správ neuznával. Proto nepřispíval ničím k výživě podobných lokálních kaplanů, a tito nevedli matrik a pod., ale pouze vykonávali u tamějších kostelů církevní funkce. Za císaře Josefa II. tyto lokální kaplanky staly se samostatnými duchovními správami, a to tak, že náboženský fond pouze kongruu těmto lokálním kaplanům scházející doplnil, neučinil-li tak patron, anebo nedoplnilo-li ji záduší. Tím vznikla celá řada lokálií, ale pod soukromým patronátem. Druhé období je období císaře Josefa II. a zvláště jeho dvorní dekret ze dne 24. září 1785, kterým se zřizovaly fary, lokalie a expositury v těch místech, kde posud lokálních kaplanů nebylo, a to z náboženského fondu a za „císařského“ patronátu. Konečně třetí období obsahuje zřizování

ex consilio gubernii v Praze nařizoval krajskému úřadu v Chrudimě: „Dle nejvyššího dvorního dekretu ze dne 24. září 1785 ráčilo Jeho císařokrálovské Veličenstvo o zřízení nových far a lokálií v království českém nejmilostivěji rozhodnouti: 1. aby opsán byl seznam, ve kterých místech nové fary a lokálie po chrudimském kraji byly zřízeny, a aby tento seznam byl královským krajským úřadem ihned uveřejněn s podotknutím, že pro faráře určuje se ročně 400 zlatých, pro lokalistu 300 zlatých a pro kooperátora 200 zlatých příjmů z náboženského fondu, aby světští duchovní mohli v čas cestou ordinariátu přihlásiti se na tato benefícia ke konkursu právě tak, jako i kněží řádoví z klášterů buď již zrušených, anebo z těch, jež mají se zrušiti;

2. aby od vrchností vyžádána byla prohlášení, chtě-li dáti svolení k omezení svého patronátního práva při zřizování nových kostelů a far; dále také aby krajský úřad vyžádal si od vrchností prohlášení, chtě-li nově zřízené fary a lokálie a kostely, pokud tyto nenalézají se v dobrém stavu, dáti opravit, a tato prohlášení sem zaslal; zároveň aby vrchnostenští poddaní byli vyzváni, jakým nejmenším obnosem by k uvedeným opravám přispěti chtěli; též kdyby ta či ona vrchnost nechtěla opravy anebo novostavby podniknouti, aby prohlásila, proč se tomu vzpírá; zároveň aby sem co nejrychleji dodány byly rozpočty na provedení nutných staveb anebo rozšíření kostelů a obydlí pro kněze; konečně aby tam, kde při obydlí duchovního správce v prvním poschodí nalézá se škola, vchod do školy byl oddělen od vchodu k duchovnímu správci a aby s tím spojené vydání od vrchností bylo hrazeno;

3. aby v těch místech, kde již kostely jsou a kde kdys duchovní přebývali buď ve vrchnostenských anebo sedlských staveních, krajský úřad to při nově zřízených farách a lokáliích považoval za znamení, může-li tam kněz dále bydleti;

4. aby všickni při jednotlivých farách se nalézající a pro funkce v určitých obcích ustanovení exponovaní kaplaní ve svém

lokálií po roce 1790. Tak na př. v Nasavrkách u Chrudimě již dávno před císařem Josefem II. byla lokální kaplanka, při níž zůstával kněz, jenž na všechny neděle a svátky řádné bohoslužby konal a přifařené tam obce pastoroval, ač státní její uznání datuje se až od r. 1786. Podobně bylo tomu v Seči, jak vidno ze zprávy biskupa Haye, jenž r. 1782 po visitaci fary v Bojanově sdělil vládě: „V této farnosti musí nejméně dva lokální kaplaní býti zřízeni, a sice ve vesnicích Liciborčicích a v Práčově. — Nejmenuji zde městyse Seče, poněvadž tamní obec od více let na vlastní útraty nezaloženého kooperátora vydržuje a podle všeho také v budoucnosti vydržovati bude.“ A přece teprve r. 1787 uvádí se po prvé lokální kaplan sečský. Proto můj článek omezuje se na dekret císaře Josefa II. ze dne 24. září 1785.

úřadě zůstali, a to s tou dolohou, že mohou nadále všechny actus parochiales vykonávat, o čemž má býti uvědoměn ordinariát a královský krajský úřad má sestaviti o takovýchto exponovaných kaplanech a kurátech s uvedením jména obce, kde nyní tito kněží duchovní správu vykonávají, zvláštní výkaz a jej sem zaslati. Mimo to všem uvedeným kaplanům se všeobecně nařizuje, aby služby Boží po celý rok konali na místech sobě vykázaných a ne snad pouze, jak namnoze se děje, jen o určitých svátcích;

5. aby beneficianti, kteří dle nového zřízení do duchovní správy vstupují, ač potřebných vlastností k tomu nemají, anebo pro stáří a nemoce duchovní správy zastávají nemohou, byli považováni za deficienty a místo nich aby způsobilejší byli jmenováni, a to od těch, kdož mají právo presentační, za kterýmžto účelem nakazuje se královskému krajskému úřadu, aby ve srozumění s vikáři tyto beneficiáty vyjmenoval a u každého z nich poznamenal, proč k duchovní správě se nehodí a zároveň uvedl, komu náleží u takto uprázdněného benefícia právo praesentační;

6. aby dle doleji uvedeného přehledu bylo provedeno přefaření některých míst, příliš od svých far vzdálených, o čemž mají se vyrozuměti příslušné obce a zároveň ordinariát, s tou z nejvyššího místa uvedenou dolohou, aby vikáři připomenutou záležitost opatrně ve skutek uvedli a lid o tom uvědomili. Proto nechť královský krajský úřad, pokud možno, co nejdříve vše provede, aby v nastávající zimě přefaření se uskutečnilo. Ostatně, protože na rozličných místech byly zřízeny lokálie, dojde pouze k něco málo přefaření, jež úředně provésti dlužno, jako na př. ve vikariátu poličském, kde obec Trpín má se oddělití od odlehlé fary v Bystrém a přidělití k faře ve Svojanově, od níž malou hodinku je vzdálena. Toto přefaření má se ihned provésti.

V témže vikariátě však bylo upuštěno od zřízení expositury ve Vítějovsi (Heinzendorf) a farář v Německé Bělé má býti přidržen, aby měl kaplana, jenž by o všech nedělích a svátcích v oné filiálce české služby Boží konal, a to v jinou hodinu, než tyto ve farním kostele se slouží. Proto nechť královský krajský úřad příjmy faráře v Německé Bělé zvýší a o všem sem písemnou zprávu podá.

Ve vikariátě bohदानeckém má navržená lokálie ve Stolanech odpadnouti a místa: Skupice, Janovice, Palučiny, Pohled, Zbyhněnice, Čejkovice, Čivice, Srnojedy, Bezděkov a Krchleby dle různé vzdálenosti mají se přidělití k bližší faře, při čemž zároveň dle stejného rozhodnutí v místě Lány a Důlku pro toto místo a ještě pro ves Opočinek, jak bylo navrženo, zřizuje se lokálie.

Ve vikariátě litomyšlském navržená lokálie v Gayeru se zrušuje a místo toto se přiděluje do Janova s povinností, že o všech nedělích a svátcích v Gayeru farář janovský anebo jeho kooperátor služby Boží vykoná.

Ve vikariátě skučském mají osady: Rváčov, Svatý Mikuláš, Milesimov, Schönfeld, Všeradov, Svobodné Hamry, Dřevíkov, Jančoury, Veselý Kopec, k bližším farám ve Studenci, Hlinsku a v Nasavrkách dle vzdálenosti se přiděliti, o čemž královský krajský úřad s dorozuměním se vikáře má sem záhy předložiti návrh, kam které z těchto míst připojiti se má.

Ve vikariátě poličském povoluje se v Borové fara s kooperátorem a nařizuje se, aby Rybná, místo navrhované tam lokálie, byla zároveň s osadami Kobyly, Březiny, Damašek, Světy, Mrhov a Blatina k této nové faře připojena s povinností, že borovský kaplan o všech nedělích a svátcích v Rybné služby Boží bude konati, a to v hodinu, v níž v Borové se tyto nekonají, což bezodkladně krajský úřad má zaříditi.

Ve vikariátě skučském zřízení expositury v Perálci se nepovoluje a osady Rabouň, Rvasice a Hlubočice připojují se k faře v Rychmburce, kdežto Stríteř zase k faře v Nových Hradech, což královský krajský úřad nechť s dorozuměním se vikáře provede.

Ostatně rozumí se samo sebou, že to či ono místo zde uvedené není docela správně dle své vzdálenosti a vhodnosti uvedeno, a že tedy s prospěchem věřících spíše k jiné faře, lokálii a exposituře může býti připojeno, což vše nechť krajský úřad s vikářem dobře uváží a o případných v tomto směru změnách sem zprávu podá.

Bezodkladně má též královský krajský úřad ve všeobecnou vědomost uvést, že: 1. nové fary a lokálie jsou od starých far úplně nezávislé a jurisdikcí se starým farám zcela vyrovnají; 2. že nové fary a lokálie nemohou pro sebe štolu vybírat, ale že vybírají ji pro bývalé fary a jim jí mají odváděti; 3. že starým farám všechny požitky a příjmy při placení desátků zůstávají a že noví duchovní správcové musí se spokojiti dávaným jim služným; 4. že štola za křest zároveň s počátkem zřízení nových far a die publicationis pro všechny faráře a kostelníky v celé zemi přestala a táž, že bude každému faráři s kongruou připadajícím dílem z náboženského fondu dle předloženého výkazu splacena; že všechny vedlejší kostely a kaple, jež žádnému faráři nebo klášteru odevzdány nebyly, mají tam, kde jsou dva kostely, býti zavřeny, a tam, kde jenom jeden kostel se nachází, mají býti jako filiálka obci ponechány.

Mimo to, aby duchovní správa byla pozvednuta a působivější, ráčilo Jeho Veličenstvo nakázati, aby nový bohoslužebný řád byl zaveden nejen v městech, ale i po celé zemi, při čemž v Praze nařízený bohoslužebný řád má také míti platnost v menších městech a i v jednotlivých místech, pouze s některými menšími změnami, jež zaříditi ponechává se dle různosti místa krajskému úřadu a vikářům. Kde však v osadách panuje různost řeči, tam služby Boží a vyučování má dít se střídavě v jedné i druhé z nich. Ostatně není potřebí, aby v menších místech každé půl hodiny sloužila se mše a pro ni tam duchovenstvo se hromadilo, ale nutno, aby počet mší řídil se počtem v duchovní správě ustanovených kněží, a to tak, aby věřící (publikum) mohli pohodlně při nich se vystřídati.

Za tou příčinou zasílají se současně královskému krajskému úřadu dva exempláře bohoslužebného řádu, a to jeden pro český venkov, jak též v městě Praze je zaveden, a druhý pro města, v nichž nalézají se kláštery, zároveň s poukazem, aby tytéž jednotlivým vikářům proti potvrzení byly dodány, a s jich podpisy sem vráceny.

Jinak k útěše připomíná se ještě všem duchovním správcům, že při konání bohoslužeb mohou vykonávati dosavadní předepsané modlitby, a ponechati zavedené písně potud, pokud lid novému řádu si nepřivykne.“

Současně dle „Seznamu míst, ve kterých dle z nejvyššího místa předepsaných direktivních zásad vlastní duchovní správce ve vlastnosti faráře anebo lokálního kaplana byl povolán“, jež měl celkem 12 rubrik, byla v zásadě již r. 1785 zřízena v kraji chrudimském následující benefícia: 1. v Korouhvi při farnosti v Bystrém, k němuž dány Trhonic, Sedliště, Pásek, vzdálené od kostela 1½ až 2 hodiny s 989 dušemi, v hodnosti lokálie. — 2. Oujezd od fary v Chocni s osadami Chlomek, Postolov, Plochovic, Smetana, Plchůvky, Nová ves, Prochody a Sruby, ve vzdálenosti 1½ až 2 hodiny s 1200 duši, v hodnosti fary. — 3. Podol od Heřmanova Městce s vesnicemi Cítkov, Hrbokov, Rtešín, Boukalka, Nerozhovice, Prachovice, Tasovice, Zlatník, ve vzdálenosti 2 hodin s 694 dušemi, v hodnosti lokálie. — 4. Velká Řetová od Ústí nad Orlicí s osadami Malá Řetová a Přivrat, ve vzdálenosti 1½ hodiny s 687 dušemi, v hodnosti lokálie. — 5. Knapovec od Ústí nad Orlicí s místy Houžovec Dolní (Seibersdorf) a Houžovec Horní (Hertersdorf), ve vzdálenosti 1 hodiny s 715 dušemi, v hodnosti lokálie. — 6. Janov od Litváb u Litomyše s osadami Mendryk a Geyer, ve vzdálenosti 1 hodiny s 1461 duši, v hodnosti fary s kooperátorem. — 7. Liciborčice

od fary v Bojanově s vesnicemi Liboměřice, Petříkovice, Mladoňovice, Pohořalka, Šiškovice, Křížanovice, Deblou, Lipina, Slavice, Tynička, ve vzdálenosti 2 hodin s 515 dušemi, v hodnosti lokálie. — 8. Kostelec od fary v Žumberku s místy Cejřov, Dubová, Louka, Habrouč, Hlína, Kvasejn, Skalka, ve vzdálenosti $1\frac{1}{2}$ —2 hodiny se 798 dušemi, v hodnosti lokálie. — 9. Třebosice z děkanství v Pardubicích s osadami Popkovice, Jesničany, Dubany, Dřenice, Máteřov, Blato, ve vzdálenosti $1\frac{1}{2}$ až 2 hodiny s 959 dušemi, v hodnosti lokálie. — 10. Rosice z Pardubic s vesnicemi Rybitvy, Lhotka, Trnova, Ohraženice, Doubravice, ve vzdálenosti $1\frac{1}{2}$ —2 hodiny se 700 dušemi, v hodnosti lokálie. — 11. Vostřetín z Holic s osadami Vysoká, Veliny, ve vzdálenosti 1—2 hodin s 974 dušemi, v hodnosti lokálie. — 12. Borová z Poličky s vesnicemi Voldřiš, Bukovina, Betlém, Blatina, Cerkytle, Svatá Kateřina, Rybná, Kobylí, Březiny, Damašek, Světy, Mrhov, ve vzdálenosti 1— $2\frac{1}{2}$ hodiny s 1583 dušemi, v hodnosti fary s kooperátorem. — 13. Ranna od Skučce s místy Hyvel, Pokřikov, Oldřetice, ve vzdálenosti $1\frac{1}{2}$ —2 hodiny se 499 dušemi, v hodnosti lokálie. — 14. Jenšovice z Luže s osadami Zalažany, Podječel, Mravín, Popovec, Bětník, Mentour, Štěnec, Pušice, ve vzdálenosti přes 1 hodinu s 849 dušemi, v hodnosti lokálie. — 15. Radhošť z Chroustovic s vesnicemi Opočno, Tynisko, Jaroslav, ve vzdálenosti $\frac{3}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ hodiny s 812 dušemi, v hodnosti lokálie. — 16. Mladočov z Oujezda (Dolního u Litomyšle) s osadami Budislav, Desná, ve vzdálenosti 1— $1\frac{1}{2}$ hodiny se 448 dušemi, v hodnosti lokálie. — 18. Kameničky z Hlinska s osadami Kladno, Dědová, Jeníkov, Vortová, ve vzdálenosti 1 hodiny se 701 duší, v hodnosti lokálie.

Nežli však benefícia tato byla vskutku obsazena, bylo nutno ještě projednati různé formality, jak jasno z nařízení krajského úřadu v Chrudimi ze dne 5. prosince 1785, kdež se mezi jiným přísně vikářům ukládá, aby co nejdříve přefaření jednotlivých obcí k nově zřízeným farám a lokáliím s obcemi a jejím představenstvem projednali, o jednání tom krajskému úřadu zprávu podali, schválení zavedení nového řádu bohoslužebného od ordinariátu si vyžádali a pak, až vše dokonale uváží a o všem podrobně se informují, aby „dne 14. tohoto měsíce prosince všickni vikáři z celého chrudimského kraje do města (Chrudimě) již na noc osobně se sjeli a při společné schůzce o dvou následujících dnech s představeným krajského úřadu o všech vhodných předmětech se radili, a tak aby zprávy jich všech k společnému blahu dle jednohlasného usnesení sloužily.“ ⁴⁾

⁴⁾ Při této dohodovací konferenci byly učiněny některé změny, zejména v přiřazení různých míst k bližším kostelům.

K těmž cíli směřovalo také pro nově zřízené fary a lokálie vypsání farních konkursů. Alespoň konsistoř králohradecká dne 12. prosince 1785 dala veškerému svému duchovenstvu světskému i řeholnímu ohlásiti následující prohlášení: „Protože Jeho císařské královské Veličenstvo dvorním dekretem ze dne 24. září t. r., nám od císařského královského gubernia v Praze dne 9. prosince zasláným, co nejmilostivěji rozhodnouti ráčilo, aby v biskupské diecési králohradecké následující nové fary a lokálie s ročními požitky pro faráře 400 zlatých a pro lokálisty 300 zlatých byly zřízeny, a to:

1. V kraji králohradeckém, ve vikariátě hradeckém: fara v Pouchově a fara v Plotištích; ve vikariátě novoměstském: lokálie v Kohoutově, lokálie ve Rtyni, lokálie ve Studnici; ve vikariátě žlunickém, v oddíle faráře v Chotěborkách: lokálie v Bohárně, lokálie v Zaloňově, lokálie v Sendražicích; ve vikariátě dobrušském: lokálie ve Vysokém Újezdě, lokálie ve Zvoli, lokálie ve Slavoňově; ve vikariátě trutnovském: fara v Úpě, lokálie ve Zlaté Olešnici, lokálie v Markoušově, lokálie v Horním Adrsbachu, fara v Bernarticích; ve vikariátě bartošovickém: lokálie v Petrovicích, fara v Horním Kunvaldě, lokálie v Pěčině, lokálie ve Velké Zdobnici, lokálie v Říčkách, lokálie v Hnátnici, lokálie v Červeném Potoku, lokálie v Dolních Bořicích; ve vikariátě rychnovském: lokálie ve Voděradech a fara v Dobrém;

2. v kraji bydžovském, ve vikariátě jičínském: lokálie v Levíně, lokálie v Oubislavicích, fara v Bohárně, fara v Nové Vsi, fara v Němyčevsi, lokálie ve Velkých Popovicích, lokálie v Chotči; ve vikariátě hostinnéském: lokálie v Chotějovicích, fara v Dolní Olešnici, fara ve Švarcentále, lokálie v Novém Světě, lokálie u Špindlerova mlýna, fara ve Vítkovicích, fara v Mříčné, lokálie u místa nazvaného Scholerbauden, fara v Javorníku; ve vikariátě poděbradském: lokálie v Kostelní Lhotě, lokálie v Libici, lokálie ve Vrbici; ve vikariátě žlunickém: lokálie v Liskovicích, lokálie v Běronicích, lokálie Chotěšicích; ve vikariátě novobydžovském: lokálie v Babicích a lokálie v Mlíkosrbech;

3. v kraji chrudimském, ve vikariátě poličském: lokálie v Korouhvi, fara v Borové, lokálie v Telecím; ve vikariátě sezemickém: fara v Oujezdě (u Chocně), lokálie v Ostřetině; ve vikariátě bohदानěském: lokálie ve Velké Řetové, lokálie v Knapovci; ve vikariátě litomyšlském: fara v Janově, lokálie v Mladocově; ve vikariátě chrasteckém: lokálie v Jenšovicích, lokálie v Radhošti; ve vikariátě skučském: lokálie v Licibořicích, lokálie v Kostelci, lokálie v Ranně a lokálie v Kameničkách;

4. v kraji čáslavském, ve vikariátě německobrodském: lokálie ve Svatém Kříži, lokálie v Modletíně; ve vikariátě lipnickém: lokálie ve Skále, lokálie v Dušejově, lokálie v Hněvkovicích; ve vikariátě soutickém: lokálie v Borovnici, lokálie ve Zhoři, lokálie v Kališti; ve vikariátě haberském: lokálie v Lučici, lokálie v Míčově a ve vikariátě kutnohorském: lokálie v Nových Dvorech, — tímto dle shora uvedeného nařízení dvorního dekretu pro tyto nové fary, a lokálie vypisujeme svému světskému duchovenstvu v celé biskupské diecési konkurs na dny 10., 17. a 24. ledna 1786 o 9. hodině ranní v Hradci Králové v místnostech biskupské konsistoře.

Těm pak, kdož tohoto konkursu účastniti se chtějí, sdělujeme, aby s nutnými doklady a potřebami o jednom z těchto dnů, který sami si zvolí, a po učiněném na místě, kdež jsou ustanoveni, ježto několik dní budou vzdáleni, opatření, aby některý jiný kněz v jejich nepřítomnosti duchovní funkce převzal, se sem dostavili a před započetím konkursu písemně oznámili, pro kterou určitou faru anebo lokáli konkursu podrobiti se miní.

Poněvadž však jest volno také řeholníkům o tyto fary a lokálie u Ordinaria se ucházeti, aniž by tyto musili se podrobiti konkursu, jen když při synodální zkoušce, jež dvorním dekretem z roku 1782 byla pro duchovní správu nařízena, dostatečně zadostučinili a byli prohlášeni za schopné duchovní správu vésti, uprázdnění jmenovaných beneficí i jim všem ve známost uvádíme...“

Nově zřízené fary a lokálie nebyly ovšem, jak se rozumí samo sebou, obsazeny po skončeném konkursu hned a všechny najednou, ale postupně. Proto usídlení kněží při těchto beneficích nelze vůbec hromadně datovati.⁵⁾

⁵⁾ Při této příležitosti upozorňuji, že data zřízení jednotlivých far v diecesním direktáři nebývají vždy správná a spolehlivá, a že i ostatní jejich historické údaje potřebovaly by podle postupu novějšího historického bádání tu a tam důkladnějších oprav. Na doklad toho uvádím faru v Krouně, o níž již shora byla řeč. Samo pojmenování této fary činí obtíže. Jedni říkají a píší Krouná a jimi zase Krouna. Co je správné? Fara tato ve starých listinách uvádí se slovem Grenna, ne však Grenua, jak důsledně po více let uvádí diecesní králohradecký direktář, ač též za stara správně citoval Grenna. — Slovo Grenna však značí totéž, co středověké Gronna nebo Grunna, kterýmžto výrazem středověké právní listiny vyrozumívaly vždy místo, kde se pářovalo dřevěné uhlí, anebo kde se dobývala rašelina, či jak čtu v Kirschově „Cornu copiae“: „Locus bituminosus et uliginosus, ubi caespes erulur, qui siccatus loco struendo non secus ac carbones adhibetur“, nebo „Ein sumpffichter Ort, wo man Torff oder Harzigten Rasen gräbt“. Podle toho tedy jedině správně se píše, jak také vskutku lidé podnes říká, Krouna, v Krouně a pod.

Později, až téměř do smrti Josefa II., kdykoliv však na některém místě ukázala se nutnost ke zřízení nové lokálie, bývalo při tom postupováno podobným způsobem jako v roce 1785 a 1786, s tím toliko rozdílem, že bylo pečlivěji usilováno, aby vrchnost přešla patronát nově zřízeného benefícia. Tím stalo se, že některé vrchnosti vzaly patronáty i far původně náboženským fondem zřízených. V celku však bylo v Čechách tehdy zřízeno 81 nových far, 314 lokálí a několik expositur.

A protože s těmito novými farami a lokáliemi všude buď současně, anebo co nejdříve, bylo spojeno zřizování škol, měl tento čin císařův pro vzdělání a zbožnost lidu účinek nejblahodárnější. Josef II. postavil si jím pomník nejkrásnější a potomstvo by mělo mu za to vždy býti vděčným. Bez něho, jak dokládá dr. Kryštůfek, by oněch far nebylo. Neboť kdyby se byly zřizovaly obyčejnou úřední cestou, konsistorní a politickou, bylo by se nesmírné množství protokolů vyšetřováním a vyjednáváním sepsalo, a registratury konsistorní a politických úřadů množstvím spisů naplnily, ale ani čtvrtina oněch far a lokálí nebyla by bývala vůbec zřízena.

Ostatně na základech josefinských trvá dislokace far podnes, ač, jak poznamenal kdos velmi případně již před 20 roky,⁶⁾ pronikavě změněné poměry, naléhavě revise dávno vyhledávaly a vyhledávají, k čemuž pro nedostatek kněží a z mnoha jiných ještě příčin v dohledné době, dojde-li vůbec, asi nedojde.⁷⁾

⁶⁾ Sr. Dr. Justin Prášek, Českomoravská kronika, VIII., 250.

⁷⁾ Mimo archivních listin použil jsem: 1. Petr Karl Jaksch, Gesetlexikon im geistlichen, Religions- u. Toleranzfache... v Praze 1828; 2. O. S. v. K., Lexikon aller in den oesterreichischen Staaten wirklich bestehenden Landesfürstlichen Verordnungen u. Gesetze im geistlichen Fache, v Praze 1790; 3. Johann Schwerdling, Praktische Anwendung aller k. k. Verordnungen in geistlichen Sachen publico ecclesiasticis, ve Vídni 1788; 4. Josef Helfert, Darstellung der Rechte, welche in Ansehung der heiligen Handlungen dann der h. u. religiösen Sachen nach oesterreichisch bürgerlichen Gesetzen stattfinden, v Praze 1826; Týž, Die Rechte u. Verfassung der Akatholiken in Oesterreich, ve Vídni 1827; Týž, Von der Besetzung, Erledigung und dem Ledigstehen der Beneficien, v Praze 1828; Týž, Von dem Kirchenvermögen u. dem Religionsfonde, v Praze 1834, 3. vydání.

Dr. Jos Salaba :

Pobělohorská ústava¹⁾ a zákonník.

(Příspěvek k dějinám 17. a 18. věku.)

Je letos, r. 1927, tomu 300 let, co sedm roků po bitvě bělohorské (8. listopadu 1620) vydán byl onen pověstný kodex, zvaný „Obnovené zřízení zemské“ — zkracuji OZZ., a to 10. května r. 1627 pro Čechy a právě rok po té (r. 1628) pro Moravu. Kodex, který na 300 let právní formou upravoval a vyslovoval bělohorský převrat.

Co to bylo OZZ. a jaký mělo význam? Byla to listina jakož i zákonník, určující základní práva Čech, jakož i náš soukromoprávní zákonník. Listina (dejme tomu: ústavní), stanovící náš někdejší poměr k Rakousku a tehdejší dynastii, která za absolutismu v ohledu veřejnoprávním (oddíl A) nikdy po té de facto zrušena nebyla; ani „readmissí“ Josefa I. r. 1708 (která ostatně upravovala poměr koruny české k Německu a nikoli k Rakousku) ani t. zv. pragmatickou sankcí r. 1720, ani t. zv. reformami tereziánsko-josefinskými, ani konečně prohlášením císařství rakouského r. 1804. Jak vidíme tedy, mělo OZZ. v našem poměru k Vídni význam preveliký i je tudíž žádoucí, znáti jeho obsah, a tím i právní opory a síly, jež jsme až do r. 1860 měli k dispozici; ve stručném rámci pak i jeho další osudy, t. j. zda i jak bylo zachovááno a prováděno v praxi.

OZZ. po stránce státoprávní bylo ovšem oktrojirkou Ferdinanda II., učiněnou sedm let po přemožení české revoluce na Bílé Hoře; oktrojirkou vídeňskou, již však stavové čeští nikdy výslovně neuznali; zachovavše se k ní plně trpně. Po stránce soukromoprávní byl to i občanský, trestní a horní zákonník platný částečně až do r. 1811 (kodifikace to rakous. občan. zákonníka), který však při výkladu starých listin brán byl v potaz i po r. 1860 a ještě před r. 1900.

Je to tedy veledůležitý svod českého veřejného i soukromého práva. Ježto mimo obvyklá právní a státoprávní kompendia a sbírky bylo toto zvláštní dílo oproti jiným jakoby skoro dosti opomíjeno — z jakési tiché a přirozené nenávisti — a známo bylo (a to ještě jen jako neúplný výtah), více méně pouze právníkům, nutno je předložiti nyní veřejnosti veškeré, a to v celém výtahu, jakož i všechny další doplňky a nařízení až do r. 1790, což by v celém tom rozsahu bylo někde trochu novým. Zároveň chci pak k tomuto dílu pobělohorskému připojiti na vhodných místech příslušnou kritiku, a to v oddílu A §§ 11 až 49, ježto prv-

*) Obnovené zřízení zemské z r. 1627.

ích 8, resp. 10 paragrafů v A, vlastních to slouptů našeho ně-
dejšího poměru k Rakousku, bylo častokráte podrobena ostřejší
nalysi a jsou tudíž hodně známy. Než i ostatní paragrafy měly
načnejší veřejnoprávní význam, ač jsou méně známy.

Vždy si musíme uvědomiti, že OZZ. bylo opravdu vysoce
důležitým a vlastně prvním našim státoprávním i politic-
kým dokumentem, řešícím (arci jednostranně a diktátorsky)
naš poměr k Rakousku a i po stránce státoprávní i jazykové.
Výsledek bude zajímavý. Uvidíme z něho, s jakou lstí a bez naší
viny ošidila nás přímo Vídeň zvláště v 19. století po r.
1860 i o ona práva, jež ponechal nám sám vítěz bělohorský sedm
let po oné pověstné bitvě, ve svém úplném vítězství i ve své ab-
solutní moci.

* * *

Bílou Horu následovalo skutečné zastavení ústavy staročeské,
menování diktátora, t. j. místodržitele (Karla z Lichtenštejna) pro
čechy s plnou mocí, zrušení Rudolfova majestátu z r. 1609 (t. j.
politických a protestantských svobod i práv), prohlášení kato-
licismu jakožto církve jediné dovolené; znovuuvedení Jesuitů a ji-
ných náboženských řádů a ústavů do země, odsouzení a popravy
17 vůdců oné revoluce na Staroměstském náměstí dne 21. června
r. 1621, nastolení trestních (konfiskačních) soudů a vůbec rekato-
lisace i emigrace (jen stavovských osob, a to některých pouze,
jdu nikoli) atd. Starý zemský soud přestal de facto fungovati,
němy nebyly několik let svolány, čímž jejich činnost a práva
zastavena. Ale tento výmínečný stav „ex lex“, stav netoliko abso-
lutní diktatury a moci, ale vojenské všecky persekvující tyranidy,
nemohl trvati stále. Bylo nutno pomýšleti na obnovení jistých pra-
videlných řádů i ústavy v zemi. A tak dospíváme konečně k OZZ,
vydanému 27. května r. 1627.

Nebudu tu líčiti detailně známý jinak vznik i vývoj OZZ., t. j. jed-
nání,**) jež předcházelo jeho konečnou formulaci, stylisaci i vydání, ani

**) V okolí Ferd. II. byl dvojnásobný směr: cizinci, kteří přímo mluvili pro za-
vedení absolutismu v Čechách, ježto prý teď je k němu i k potlačení odboj-
ného toho národa chvíle nejpříznivější; a šlechta domácí, která si přála aspoň
částečný, mírný návrat in statum quo ante, a třeba byla nečetná, náležela za-
roveň k panstvu kruhům nejvyšším, nejbohatším a nejvlivnějším. Poněvadž ti-
to křesťané nemohli býti přece za svou věrnost potrestáni, ale spíše odmě-
něni, volil Ferdinand II. cestu střední. To dosvědčuje i faktum, že hned po
vydání OZZ. potvrdil Ferd. II. českým stavům všechna jejich privilegia, svo-
body a zvyklosti starodávné, pokud arci nekolidují s OZZ., aby zachovány
byly v platnosti ve všem. Tím se tedy sam dobrovolně po té odřekl libo-
volného oněch privilegií atd. měnění (ač to slibuje v předmluvě OZZ.) a ob-
novil tudíž závaznost obapolných práv mezi panovníkem a zemi. Že tudíž kom-
promisní o tom mínění Tomkovo jest úplně správné, dosvědčuje netoliko i sám
kompromisní duch OZZ, (ačkoli jeho úvod tváří se dosti absolutisticky), nýbrž

různé ty směry, vlivy přátelské či nepřítelivé, jakož i osoby, jež se účastnily. O dlouhém i spletitém tom jednání, o jeho příčinách a důvodech politických, církevních, hospodářských a podobných i o jeho různých fázích od r. 1620 až do r. 1627 jsme dostatečně poučeni i nemohli bychom tu podati nic zvláště nového, tak že právem tu jen poukážeme na Gindelyho, Kalouska a vůbec na příslušnou literaturu.*)

i současná a průvodní jednání Ferdinanda II.: tak 20. IX. 1623 slibuje stavy zachovati při jich právech a 29. V. 1627 (tedy 19 dní po vydání OZZ.) potvrzuje opravdu všechny jejich starodávné privileje, svobody a zvyklosti, pokud neodporují OZZ. (vypouští na př. onen majestát Rudolfa II. z r. 1609). — Další přímé následky bitvy bělohorské jsou: Přes 600 osob (i jen svedených), všech 3 stavů, odsouzeno ztrátou majetku (takže 2 třetiny statků v zemi propadly konfiskaci); konfiskační komise prodávala statky tyto ukvapeně a pod cenou, vítězný dvůr rozdával je dobrodružným vojákům a diplomatickým dvořanům; teprve však za Valdštejnské konfiskace většinou cizincům, takže sám si pomohl finančně pramálo. Čechy však za to otevřeny byly na řadu let přímému loupežení i drancování cizích spekulantů; zvláště ta prozatímní vláda a její přátelé těžili z katastrofy nemyslicí majetku zbavené a poražené šlechty, k čemuž přidružilo se hned ještě i zlehčení mince (již se platily ty od konf. komise kupované statky a která klesla na $\frac{1}{8}$ nom. hodnoty), takže právě tato rychlá hospodářská zkáza bohatého před tím království přiměla Ferdinanda II. r. 1623 k obratu a mírnosti politické. Za to tím bystřeji pokračováno na poli duchovním; Jesuitům mimo velké statky odevzdána universita i veškero školství i missie a r. 1627 zřízena protireformační řádná komise. Poražené i neschopné šlechtě, jež opustila domov, nepomohl pak již ani vpád saský, ani zrada A. Valdštejnova, ani Dánsko, Švédsko a jeho koalice s Francií, takže při miru 1648 úplně opuštěna; ani lid, ač velmi nespokojený, se k ní cele nepřidal. OZZ. obnovilo zas pravidelné právní řády a země zas nabyla politických svobod z velké části, a to zásluhou katolické šlechty. To je nesporno. Je právě věci přesné i chladné věcné kritiky, by se zjistilo, je-li náš pessimismus k novému stavu věci po r. 1620 stále tak oprávněný a zbylo-li nám opravdu tak málo práv i sil pro další vývoj.

*) Z literatury, již dělití nutno na právnickou a historickou (obě co do výkladu, vzniku a vývoje), poukazují mimo jiné k známým pracím d'Elvertovým (1880 a 1881), pak Zur Gesch. d. Deutsch. in Öst.-Ungarn 1884, k Fischlovi (D. öst. Sprachenrecht, 2. v. 1910), k Tomanovi (1872), Kalouskovi (1882, 2. v.), J. Čelakovskému (1893), B. Riegrovi, Kaprasovi B. Baxovi, arci ke Gindelymu a Bílkovi (obě díla), Bachmannovi, Biedermannovi, Rezkovi-Svátkovi (Děj. Čech a Mor. nové doby, I. d. 1892, 1648—1657), k Tomkovi (zvl. Děj. kr. Čes. VI. r. 1891), k Hubrovi (1895), Luschinovi z E. (1896 o rakous. děj.) Denisovi a j., jakož vůbec ke knihám o dějinách 17. a 18. v. (na příkl. k Pekařovi a j.) Poukázati lze také ještě na práce: Vašátého, Sedláčkovy (O. N. Sl. VI.), Körnerovu (v „Č. Polit.“ I. 1906) a Šolcovu, Fiedlerovu (N. Lis. 1915.) atd. Kaprasovy „Práv. děj. zem. kor. České“ (d. I. Práv. pragm. a výv. práva, d. II. č. 1. Děj. stát. zřiz., doba předbělohorská) atd. uvádějí bohatou liter. čes., něm. a slov.

Z cizích zaznamenati lze také ještě věci od Schlözera, Gross-Hoffingra, Skeneho, Hocka B. (D. österr. Staatsrath), od Meynerta, Schmidta v. B. (Monogr. des k. böhm. Appellaz. Gerichtes), od Wolffa (Jos. II.), Hubra (Jos. II.), Arnetha (Mar. Ther.), Turby (o pragm. sankci, viz ČCH. 1912, p. 394), Pröckla (Eger und

Přikročíme tedy již k OZZ. samotnému.

„Obnovené zřízení zemské“ obsahuje: Právo ústavní (A), jež je tu oproti minulosti se změnami ve prospěch absolutismu král., katolicismu a nové šlechty; zřízení a řád soudní (B 1—H7) — s pozměnami pro právo obecné: římské nad zemským partikulárním (co do odvolání, upraveného vedení důkazů svědeckých a průkazných, řízení písemného a nikoli veřejného (D 49). Řád deskový (J 1—27); v celku bez proměny. Též právo soukromé (K 1—P 29), jakož i trestní řízení a právo (R 1—Z 6); ač zůstalo staré české, ale přizpůsobeno novým poměrům a právu obecnému (K 1, R 31); právo horní (Z 7—79) — ponecháno beze změny (uznána smlouva sněmu s kr. Maxmilianem II. z r. 1575). Rovněž ponechány beze změny smlouva svatováclavské z r. 1517, a práva městská (Koldínova) z r. 1579, jimž zůstavena však jen platnost subsidiární.

Pro Moravu vydané OZZ. právě o rok později (10. května 1628) bylo v duchu mírnějším trochu a slohem jasnějším.

Nejasná a zběžná formulace OZZ. způsobila, že v Čechách záhy byly nutny četné doplňky (novelly) i výklady (declaratoria) OZZ. pro Čechy, jež r. 1640 svedeny v jedno. Známa tato „declaratoria“ (a novelly) Ferdinanda III. d. d. 1. února 1640 sestavena jsou na základě i podle (písmenného) pořadu OZZ., v právu veřejném poskytující některé ústupky; za to v právu soukromém blíží se ještě více právu západnímu (před domácím zemským a městským.)

„Obnov. zřízení zem.“ vydáno bylo několikráte; od H. Jirečka r. 1888 a 1890 (čes. i něm.). Zajímavá je na př. starší redakce Dra J. N. Scheppla, c. k. appel. rady v Praze (1796 u Mangolda v Praze) s poznámkami Dra Ambroziho na základě edice z doby Ferdinanda III. se všemi deklaratoriemi, novellami, sv. václavskou smlouvou a narovnáním o hory. (Novelly z r. 1640 zkracuji v Nov.).

O tak zv. české otázce (v celku i o jednotlivých částech, o defenestraci, vlastní revoluci, o sesazení Ferdinanda II. a volbě Bedřicha Falckého na trůn, o české válce i porážce a jejích následcích všech, o právech české koruny, českých stavů i dotyčných

Egerland), Kürschnera (Eger u. Böhmen), Egerer Jahrbuch (1881—1883), z našich též od Pelcla, Podlipného, Šimáka (K r. 1615, v ČČH. 1918, p. 389), Kaprasovu práci o jazykové otázce, různé místní monografie o národ. pohybu v městech, ze starších ještě i Schallera a j.

V celku nutno poukázati na Zibrtovu Bibliografii i na její pokračování v ČČH.

V posmrtné, krásné práci Riegrcvi, vydané prof. K. Kadlecem, jedná se hlavně o 18. věku a o vlivu tereziánského i josefinského centralisujícího germanismu, jehož však, tuším, jednostranně preceňuje, ježto neváží dost i druhých sil.

omezeních a trestech) bylo již před a po r. 1620 od obou stran (od stavů z Prahy i od přívrženců Ferdinanda II., od protestantů i katolíků, emigrantů i Jesuitů) napsáno pro i proti přemnoho spisů, jichž počet neustává ani do doby nejnovější. Vzhledem k tomu převelikému jich množství nemohu jich tu speciálně uváděti i poukazuji tu znovu právem toliko všeobecně do Bibliografie Zibrtovy a dále pak v ČČH.

A I. O dědičné sukcessi a eventuální volitelnosti trůnu; dovolává se Zlaté bully Karla IV. (7. IV. 1348), maj. krále Vladislava z r. 1510 a majestátu Ferdinanda I. z r. 1545. (Doplněno pragmatickou sankcí Karla VI. d. d. 19. IV. 1713.)

II. O dědičném holdování a přísaze*) obyvatel o poslušnosti a věrnosti ku král. rodu. (Doplněno v Nov. A 1—8 a reskriptem d. d. 5. X. 1723 [1. karmaz. kvatern O 16] a pragmatickou sankcí; dvor. dekrety 21. I., 26. XI. 178 1 a 18. VII. 1782 ve 4. karmaz. kvat. E 26. a v č. 31.] přísahu každého světského obyvatele zvláště — odstraňují.)

III. O přísaze králově; o nescizitelnosti území koruny české. (S tím potvrzena vždy privilegia stavů, tak 24. V. 1627 od Ferdinanda II., 21. III. 1642 od Ferdinanda III., 5. IX. 1723 od Karla VI., 12. V. 1743 od Marie Terezie, 6. IX. 1791 od Leopolda II., 7. VIII. 1792 od Františka I. ([kniha instrum. č. 735, lit. E 16.] atd.)

IV.—VIII. Sněm: sněmovní řád (odbyvání sněmů), berně a jich povolování, král. proposice atd.; zákonodárství přísluší pouze králi.

IX.—X. Zem. úřady a zemský soud.

Pořad odstavců dalších i jich obsah je dosti nejasný, ba nesusvislý, pracovaný ve spěchu patrně:

A XI: O povin. obyvatelstva ve věcech váleč. — nebezpečí revoluce oznámit, pomáhat, k vyzvání se dostavit a poslouchat.

A XII: Verbování lidu voj. v zemi zapovězeno, leč k dovolení kr. patentu — viz Dec. recess. 1748.

A XIII: Všecky spolky, schůzky i konspirace v zemi i mimo ni zakázány pod trestem urážky Veličenstva. (K tomu hledí i josefin. hrdelní soudní řád).

A XIV: Trhy výroční a týdenní smí povolovat jen panovník. [Dv. dekret d. d. 30. VI. 1788 povoluje spatium 14 až 21 dní mezi soused. místy]. Nová města, hrady a tvrže zakládati, opevňovati i bořiti toliko s dovolením krále. [O udržování měst. zdí dvorní dekret d. d. 11. III. 1773]. Zřizování, zvyšování a prodej mýt i cel

) Ode všech 4 stavů spolu s Moravany a Slezáky in forma universitatis Josefin. Allg. Gerichtsordnung § 164 a Jos. dekret 18. VII. 1782 (Kropáček Ges. 2. sv., č. 318) stanoví znovu formuli té přísahy.

vodních, jízdních, tržných, u cest a mostů jen*) k opětovanému kr. svolení. [Viz dv. dekret d. d. 2. XI. 1782 a patent d. d. 16. IV. 1784].

A XV. a XVI: O nobilitacích: napřed vždy jen 1. stupeň „slovut. panoší“ se uděluje a teprve po 3. kolenu povoluje se 2. stupeň „uroz. vladyk“ — rytířů; vyšší stupeň za věrné služby ihned dáván jménem říms. císařství a Čes. králů; poddaní, nabyvši nobilitace, musí býti prvé propuštěni na svobodu od svých vrchnosti. [dv. pat. d. d. 1. XI. 1781; comites palatini,*] jako na př. V. Slavata, práva k udělování nobilitací pozbyli**) později; dv. dekret d. d. 6. VII. 1776 zapovídá další jmenování „nobilis de lauro“; nobilitace od říš. vikářů platna dle dv. dekr. d. d. 6. VIII. 1787 a 18. XII. 1792 pouze s kr. konfirmací; říš. šlechtictví udělené „comitiva majori“ a od kurfiřtů není ani dle dv. dekr. d. d. 13. II. 1784 domácím,**) viz i pat. d. d. 1. XI. 1781). Staré domácí řády šlechtické nebyly tedy po Bílé Hoře zrušeny, byly však cizími stkvělejšími tituly zastíněny a tím mezi domácí šlechtu uvedena touha po cizím duchu. Je to důležité, ač méně oceněné známé faktum.

A XVII: Statky konfiskovanými rušitelům pokoje v zemi disponuje jenom král. (Viz i Novellu A a 24).

A XVIII: Glejt vydává zem. soud i panovník. (Viz i R. 28 a 31 v OZZ. a josef. hrdelní soud. řád).

A XIX: Léna knížecí a mimozemská, vyšší i nižší, lze udíleti vsudy, ať je král. dvůr i mimo Čechy, kdekoliv; investituru však jen po příchodu téhož v Praze. (Je to zajímavý doplněk ke kapitulaci Ferdinanda I. při jeho volbě r. 1526, kdy doporučena Praha za město sídelní; když Matyáš r. 1614 odjel do Vídně, nebyla tím ona stará ustanovení odstraněna, ani r. 1627, ani později, na př. 1804, takže in theoria a de jure zůstala dále Praha spolu městem sídelním, aspoň in titulo, rovným Vídní i Budapešti, a patřil jí ten název s nimi stejně. I Ferdinand II. ostatně v O. Z. Z. píše: „in . . . Wien“, nikoli „in . . . Residenzstadt Wien“.

A XX: Dříve cizinci přicházeli do země koupí svob. desk. statků a od stavů musili obdržeti přijetí do země (inkolát); po přemožení revoluce 1620 konfiskované statky prodávány domácím i cizím, mají tedy nové zápisy a kvaterny jen pro ně zřízené míti stejnou platnost se starými, třeba že kupci neměli ještě inkolátu; nové jakékoli změny držební cizincům jen †) s král. konsensem.

*) pod trestem. Proti nově od krále zřízeným či starým zvýšeným člům může starší oprávněncem podati stížnost u král. čes. dvor. kanceláře; to se týče i mýt.

*) Viz i Nov. A a 15. 18. — **) poddaným domácím dvor. patent 21. XI. 1715. — ***) ač se u nás uznává. — †) jinak tržová suma peněz propadá králi.

Inkolát cizincům v zemi se zakoupivším uděluje nyní panovník a nikoli sněm, nový obyvatel musí však prvé složit králi dědič. hold. přísahu a vydati zápis i revers s pečeti k zem. deskám, že se chce chovati dle kr. konstitucí a dle zem. práv a ústavy toliko a žádných jiných; při ob. sněmích ohlásí se stavům a při sessi zaujme místo dle práva buď ve starém stavu pánů či rytířů, nebo v novém stavu pánů a rytířů; eventuelní o to spor rezervuje si král k decisi. Obyvatelé Moravy, Slezska, H. a D. Lužice nejsou v Čechách cizinci a nepotřebují kr. povolení k zakoupení se, či dědění, dotyčnou přísahu i revers musí však přece vydati. (Viz k tomu i Deklaraci d. d. 28. IX. 1654 a dv. dekret d. d. 28. II. 1788 a 11. VIII. 1783 o právu nabytí statků od cizinců i Vs. obč. zák. Jos. II. seš. 8. § 5. č. 790. a 174. Po r. 1627 stavům vyhrazeno právo k habilitaci nov. obyvatele mezi ostatními stavy na sněmu před udělením kr. inkolátu a akvisicí statků. Nezpůsobilost k dědění šl. vdov a zák. dědiců po nehabilitovaných od zem. stavů manželích zrušena teprve dv. dekretem d. d. 9. X. 1788, (Jos. zák. p. 189, v Krop. Ges. 8. sv. č. 568. a 903), čímž zrušena i ustanovení d. d. 28. IX, 1654 a 13. VI. 1654. Duchovním řeh. i světským stačí k inkolátu 10leté domicilium v zemi, dv. dekr. d. d. 9. III. 1784; akatolíci obdrží inkolát vyš. stavu po udělení a získání dispensace, již uděluje kr. čes. dv. kancelář se souhlasem k. čes. gubernia, dv. dekret. d. d. 13. X. 1781; dv. dekretem d. d. 19. X. 1781 mohou toliko pokřtění Židé nabývatí zákonného vlastnictví půdy.

(Pokračování.)

Soudní řád neb artykulové pro lid poddaný

na statcích arcibiskupa pražského z roku 1633.

Z červínského archivu v Jindř. Hradci uveřejňuje

Ondřej Franta, archivář.

(Dokončení.)

35. Přediva žádná ať v světnicích, jizbách, kamnách i pecech chlebových nesuší kromě v pazdernách k tomu naschválně postavených pod pokutou 2 kop. Konšele aneb dva z obce k komínům a jiným všelijakým topením aby ve dvou nedělích dohlídali a na to pilný pozor jměli, aby se skrze nešetrnost a neopatrnost Jeho V. K. Emí ani sousedům škoda nestala, a našli-li by u koho jaké koliv topení aneb kamna zlý, uložiti jemu, aby v osmi dnech sobě komín spravil, jestli toho obmešká, tehdy do vězení má dán býti a pokuty 5 kop propadnouti.

36. Z strany ohňův, odkudž by aneb od koho vyšly, buď skrze nešetrnost anebo zlé lidi, nad tím abyste bedlivost měli a v každé obci háky, řebříky sobě opatříte. O tom se vám poroučí a když by ta nešťastná chvíle přišla, tehdy každý bez meškání, vezma s sebou nádobu, buď vědro neb škopek, běžeti aby ne-meškali. Kdyby pak — čehož Pán Bůh uchováti rač — na zámku neb ve dvoře Jeho V. K. Emí i jinde oheň vyšel, tehdy všickni poddaní se zavazují, pod propadením všeho svého jmění, aby povinni byli hájiti, hasiti bez prodlevání. A když by ten škůdce, kdo by takový oheň položil, postižen byl, má býti bez milosti do ohně vržen a spálen.

37. Dříví pivovárská, klády k pilám na prkna časné aby sobě tu, kdež uloženo bude, hodně nadělali a kdež náležeti bude, když se poroučí, aby je dodávali a odvozovali.

38. Piva kdokoli šenkujete aneb po různu berete, sudy prázd-né nahoru sládkům ihned dodávejte a za piva pak, jakž vydáte, peníze na zámek k písaři důchodnímu odvozujte a v tom se všickni ve všem spravedlivě a upřímně beze všech fortelův chovejte; a žádný šenkýř přes dvě hodiny na noc hostem piva neďávej. Též hry nějaké v domě svém dopouštěti ani pod 4 groše piva žádný věřiti nemá pod pokutou 1 kopy grošův. Pakli by se kdo v tom tak nezachoval a sudy panské u něho nalezené byly, pokuty větší a trestání neujde a za jeden sud třiceti sudů v pokutě udělati dáti musí.

39. Čeladky panské aby také šenkýři ani žádný jiný, zvláště pak v noci, nepřechovával a nefedroval.

40. Čeládky cizí, jiných pánův poddaných, bez listu sobě nejednejte ani jich nepřechovávejte, aby potom, dověda se pán toho poddaného svého při tobě, nemusel pokuty sněmem vymě-řeně položit.

41. Do mlejstův Jeho V. K. Emí, kde vy voziti neb nositi máte, tak se chovejte a jinam se neutíkejte pod pokutou a skutečným trestáním, též propadením 1 bečky soli, kolikrát koliv by se toho dopustil.

42. Soli žádný z vás odnikud jinud pod trestáním abyste mimo solnici N. nebrali, sobě žádných postranních skladův nezaraželi; kdo by se toho dopustil, pokutu Jeho V. K. Emí propadnouti a prostici soli složit musí.

43. Ouřad, rychtářové, konšele na to bedlivý pozor dáti mají, aby žádný z sousedův, nad to z ouřadních osob, s židy žádného tovaryšství, společnosti, handlův, obchodův nemivali, s nimi netarňali, neprodávali pod propadením toho statku; a který by

rychtář, konšel to přehlídal a zamlčel, pokuty 1 kopy grošův složití musí.

44. Žádný rychtář ani konšel do žádné obce cizích lidí, jiných pánův poddaných, aby nepřijímali, jich nepřechovávali, ani mezi sebou netrpěli bez vůle a vědomí pana hejtmana pod propadením 25 kop grošův českých.

45. Všechny a všelijaké cesty vozové, též stezky nebejvalé, buď přes pole Jeho V. K. Emí aneb jiných sousedův Jeho V. K. Emí zapovídati ráčí pod pokutou 2 kop grošův českých.

46. Purkmistr, konšele i starší v městech a v městečkách aby pečeti svých k žádným listům bez vůle a vědomí Jeho V. K. Emí aneb pana hejtmana netiskli a nepropůjčovali pod hrdlem a propadením jejich privilegií.

47. Co se pak přestupníkův příkázání Božích dotejče, kteří by se koliv cizoložstva, smilstva dopustili a neřádně se chovali, takové všechny rychtář s konšeli panu hejtmanu přednesti a o jejich zlém chování patrnou pravdivou správu učiniti povinen bude. Pakliže by takovou nešlechetnost a neřád který rychtář neb konšel zatajil a ihned neoznámil, tehdy pokuty Jeho V. K. Emí 25 kop grošův českých složití musí a k tomu trestán bude.

48. Kdo by pak koliv ženy neřádné, nevěstky od práva aneb vrchnosti vypovězené u sebe přechovával a naň to uznáno bylo, ten a takový spolu i s nimi na hrdle trestán býti má. Jiné pak nevěstky kdo by do třetího dne u sebe přechovával, pokuty 6 kop grošův českých složití musí a rychtář neb konšel, jestli by to zatajil, v touž pokutu upadne.

49. Ženy, děvečky jestli by se vadily a mezi sebou zlořečily, jedna druhou haněly, klevetaly, mají košem trestány a potom do trdlice vzaté býti, k tomu každá 10 pytlů nových v pokutě na zámek a k kostelu 2 libry vosku složití musí.

50. Všeljaká zbyteční žraní, hodování, hry, tance, noční schůzky, pokřiky a přásky, poněvadž poddaným lidem velmi škodlivé jsou, Jeho V. K. Emí zapovídati ráčí pod propadením 6 kop grošův českých.

51. Ve dny nedělní ani ve dny sváteční žádný z lidí poddaných jak Jeho V. K. Emí tak i pana hejtmana v žádných příčinách, leda by to nevyhnutelná potřeba kázala, nemá zaneprazdňovati, nýbrž jak vrchnosti tak i sobě pokoj dáti pod skutečným trestáním to Jeho V. K. Emí zapovídati ráčí. Nežli jestli komu z lidí jaká potřeba buď při Jeho V. K. Emí, panu hejtmanu aneb jiných správcích jeho vyhledávati, tehdy v jiné všední a též od pana hejtmana uložené úřední aneb sobotní dny, když svátků není, přijížděti aneb přicházeti a o své potřeby jednati mají. Též pro pivo ve dny

sváteční aby nejezdili pod pokutou, která pro nesvěcení svátkův vyměřena jest.

52. Kdyby koliv kdo z lidí poddaných buď od Jeho V. K. Emí aneb od pana hejtmana i jiných správců obeslán byl a na poručení ihned se nepostavil, tehdy pro první nepostavení pokuty 1 kopu grošův, a byl-li by po druhé obeslán a též se nedostavil, tehdy pro druhé nedostavení 2 kopy grošův pokuty aby složití povinen byl a k tomu má 2 neděle pro tu neposlušnost vězením trestán býti. Pročež ať se jeden každý s pilností toho varovati hledí a tímto nařízením se spraví.

53. Žádný z sousedův, buď ten chudý nebo bohatý, nemá bez vůle a vědomí Jeho V. K. Emí aneb pana hejtmana od živnosti a gkruntu svého nic neodprodávati, měniti aneb zastavovati pod trestáním a propadením hlavní summy, a jestli by to od ouřadů, rychtáře neb konšela přehlídáno bylo a zatajeno, jeden každý rychtář neb konšel pokuty 1 kopu grošův složití musí a k tomu vězením trestán bude. Též na polku (půl, polovici) aneb jináče gkruntův osívati pod pokutou 5 kop grošův a propadením téhož obilí (se zapovídá).

54. Žádný z lidí poddaných, usedlých i neusedlých, nemá dítek svých jinam na cizí grunty do žádné služby pronajímati, projednávatí pod pokutou 5 kop grošův českých a přísným trestáním bez povolení pana hejtmana Jeho V. K. Emí a bez listu vydaného.

55. Žádný poddaný aby do domu svého žádného podruha, cizopanského poddaného bez vůle a vědomí Jeho V. K. Emí pana hejtmana nepřijímal pod pokutou 5 kop grošův českých.

56. Kterí koliv obecní i své vlastní gkruntovní rybníky plové i jiné mají, takových žádných i nejmenších rybníkův bez opovědi, vědomí, vůle Jeho V. K. Emí pana hejtmana žádný loviti nemá pod propadením pokuty Jeho V. K. Emí 5 kop grošův českých.

57. Podobným způsobem po dnešní den žádných koní, klisen, velkých i drobných dobytkův a summou ničeho bez opovědi a povolení Jeho V. K. Emí pana hejtmana žádný z poddaných nikam prodávati nemá pod pokutou 5 kop grošův českých.

58. Ačkolivěk po ten čas v tato nepokojná leta a neřesti plná přestupníkům a rušitelům těchto práv a artykulův od Jeho V. K. Emí vydaných mnoho se skrze prsty přehlídalo, však již budoucně víceji žádnému, buď ten kdo buď, nejmenšího přehlídati ani folkovati se nebude, nýbrž kdo by koliv čeho nejmenšího proti právům a záповědém těmto se dočinil, dopustil a je přestoupil, téhož beze všeho ušetření jak trestáním tak i pokutou dle vymě-

tení k němu přistoupeno bude. Za kteroužto příčinou aby ve všem lepší řád býti mohl a nad právy též Důstojnosti knížecí ruka držána, ráčila jest vysoce jmenovaná knížecí Vyvýšenost hejtmanům svým na všech panstvích svých třetí díl těch všech pokut nyní i na budoucí časy darovati.

59. A aby se žádný nevědomostí nevymlouval a na tato od Jeho V. K. Emí vydaná práva tak brzo nezapomenul a tudý sebe k trestání a pokutám nepřivedl, ráčí Jeho V. K. Emí tomu milostivě povolovati a při svých hejtmaních nařizovati: kdyby koliv rychtářové, konšele vejписы z tyhž práv od pánův hejtmánův požádali, budou jim i s pokutami doloženými summovně vydány a oni rychtářové takové artykule u sebe chovati a při společnosti neb hromadách lidem opakovati a jak sebe samy tak i lidi jinší před trestáním a pokutami vystříhati mají. Čímž se jeden každý spraviti moci bude.

60. A poněvadž slušná věc jest, aby se nad cechy a řemesly všelijakými ochranná ruka držela, všem se vůbec jak řezníkům, ševcům, krejčím, tkadlcům, pekařům, kovářům, kteří by se na gkruntech Jeho V. K. Emí zdržovali a řemesla svá nepořádně provozovali, přísně poroučí, aby cech a dobrý pořádek s řemeslníky N. ujali; kdo by toho učiniti se spečoval, tehdy tomu takovému aby mohli a moc jměli cechové N. jak jeho samého vzíti tak i řemeslo složiti a věci k řemeslu jeho náležité pobrati. Kdo by pak proti záповědi této z lidí obecních poddaných, kterého z těch huntířův u sebe přechovával, tehdy ten každý povinen bude pokuty prosíci soli vrchnosti své propadnouti a k tomu více 2 meděle trestán býti má.

Z á v ě r e k .

A tak vám rychtářům a konšelům na ten čas voleným a ustanoveným se poroučí a přísně přikazuje, abyste při těchto výše jmenovaných artikulích dobrý chvalitebný pořádek drželi a zachovávali, zlé přetrhovali, dobré velebili. A vy, obecní lidé, usedlí i neusedlí, obyvatele a Jeho V. K. Emí poddaní, zná-jíce, jaké práce, péče a starosti bedlivosti ano i nebezpečnosti snášeti musejí vrchnosti a též přísežní lidé, za takové své práce žádné hodné mzdy ani záplaty neočekávajíce; protož také na nás ta povinnost se vztahuje, abyste jich ve všem poslušni a poddani byli, je v poctivosti jměli, k nim se uctivě chovali a sobě jich jakožto otcův svých vážili, rozkazy jich dobromyslně podnikali a co by od nich na koho jakákoliv (k dobrému Jeho V. K. Emí aneb obecního dobrého vzdělání) práce vzložena byla, tu bez odporosti vykonávati hleděli, jich nepomlouvali, neobouzeli, ani tajně ani zjevně jim neutrhali. Nebo příkladové jsou zjevní, že ti, kteříž své-

volně soudcům a lidem přísězným ubližovali a jich sobě lehce vážili, zřídka kdy pokuty Boží jsou ucházeli, protože Pán Bůh nechce, aby jeho nařízení zlehčována a jako v potupu uvozována byla, ale to jímí chce, aby jeden každý svým v tomto světě vrchnostem poddán byl a jimi se ve všem dobrém spravovati hleděl. Nebo jiné vůle Jeho V. K. Emí býti neráčí, než nad těmito záповěďmi ruku svou držeti, aby mezi vámi dobrý pořádek vyzdvižen byl a zlý přetržen. O čemž Jeho V. K. Emí pochybovati neráčí, znajíc takové slušné napomenutí a tyto artykule zřízené a vám všem vůbec vyhlášené, že se při nich tak poslušně zachováte a Jeho V. K. Emí poznajíce, že k dobrému pořádku náchylni jste, vám to vši milostí a lásku svou jakožto pán váš nyní i v časech potomních spomínati a milostivou ruku nad vámi držeti ráčí. A pro lepší toho stálost a důvěření i vědomost jednomu každému vysoce jmenovaná knížecí milost ráčil jest tyto práva a artykule vydané svou vlastní pečeti potvrditi a milostivou rukou podepsati.

Arnošt Card. z Harrachu.

L. S.

Paměť, jak se soud začíná.

1. Oznámiti příčinu soudu.
2. Na rychtářích a konšelích dotazku učiniti, když vystoupí, jak jsou jich poslušni byli toho roku.
3. Rychtáře a konšely z závazku propustiti.
4. Na sousedích dotazku učiniti, stalo-li se od rychtářův a konšelův jaké ublížení komu, poněvadž sobě nyní rovni jsou.
5. Poněvadž bez rychtářův a konšelův býti nemohou, jim zase jiné voliti.
6. Kdo se budou jmenovati, bez vejminky a obrany vystoupiti.
7. Na sousedech dotazku učiniti, hodí-li se k těm úřadům, jsou-li jich hodni.
8. Závazky rychtářům, konšelům i jiným dávatí.
9. Po závazku oznámiti, kdo jsou nad nimi ustanoveni, aby jich poslušni byli.
10. O čtení artykulův oznámiti.

Zahájení soudu.

Já N. tento soud hájím Boží mocí Jeho V. K. Emí, knížete a pána pana Arnošta druhého, z Boží milosti svaté římské církve kardinála z Harrachu, arcibiskupa Pražského, pána našeho dě-

dičného a milostivého mocí a k tomuto ctnému soudu připovídám všecku uctivost a spravedlivost, a kdož by koliv chtěl před toto ctné právo o potřebu svou předstoupiti, přístup s odpuštěním a odstup též zase s odpuštěním. Také žádný s žádnou zbraní před toto ctné právo aby nepředstupoval, a kdož by se tak nezachoval, bez vinny nebude; a kdož by jeden druhému před tímto ctným právem v řeč vskakující překážku činil, bez pokuty nebude, nežli aby jeden druhého vyslyše, každý svou potřebu volně a svobodně spraviti mohl. A kdož by koliv před tímto ctným právem co přemluvil, má pokutu trpěti a nápravu činiti, pokudž mu soudem nalezeno bude. Jestliže by pak kdo na koho mocí před tímto ctným právem sáhl, ten hrdlo stratiti má. A kdož by koliv co skrze toto ctné právo vysoudil, buď jemu to pevně vážně a stále jako by na svobodném trhu za hotové peníze koupil; a kdož by koliv skrze toto ctné právo co prosoudil, buď jemu to také pevně, vážně stále jako by to na svobodném trhu za hotové peníze prodal.

Účast Minoritů na boji Ludvíka Bavora s papežem Janem XXII.

P. Dr. Jan Kapistran Vyskočil, O. Fr. M.

(Pokračování.)

Už dávno veliká knížata říšská, jako kurfirsti, se tak málo starala o jednotu říše, že tu jednotu při každé nové volbě císařské dali si dobře zaplatiti, někdy až nestydatě, značnými ústupky nastupujícího krále. To byla již věc samozřejmá. Kurfirstská moc byla dávno již ne povinností k jednotné říši, nýbrž spíše právním titulem, z něhož se zvláště při volbě nové dalo dobře těžiti. Co však v této době jest nového, jest ta věc, že nyní v Německu nastává rozklad individualisační v té míře, v jaké jsme se s ním setkali v Itálii už za bojů posledních Staufů s kurií papežskou. Nyní bylo hlavním bojištěm Německo. Každý pretendent hleděl si získati ne již mocné, kteří se o císaře beztak mnoho nestarali, ale i drobná knížata, jednotlivá menší biskupství a pak města. Přirozeně zvláště města v zápase tom poznala, že ochrany nedojdou u krále, ježto tímto titulem honosili se dva pretendenti, ba že tito dva ucházejí se spíše o jejich pomoc a přispění pro svoji vlastní obranu a ochranu, než aby sami obrany a ochrany poskytovali. Proto pomýšlejí na obranu a ochranu vlastní silou. Chovají nedůvěru k oběma pretendentům. Charakteristický tento zjev viděti již při samé volbě králů. V den volby zavírá volební staré město Frankfurt brány jak straně Friedrichově,

tak i Ludvíkově. A teprv po důtklivé žádosti kurfirstů, provázené snad hrozbami a po poradě důkladné s jinými sousedními, spřízněnými městy, jako s Friedbergem, Wetzlarem a Gelnhausenem, dovolili Frankfurtští, že směl Ludvík teprv dne 23. října 1314 s nevelikým průvodem vejíti do města a přijati v kostele sv. Bartoloměje hold měšťanstva.⁸⁵⁾ Kdyby ostatně tato věc ještě nemluvila jasně, možno jen poukázati na události, které brzy následovaly. Ostatně bylo to věcí přirozenou, že tehdejší měšťané znali dobře slabosti obou pretendentů a že hleděli podobně jako knížata rádně ve svůj prospěch jich využití, obzvláště v začátcích, kdy se mohli oběma omlouvatí nejistotou věcí dalších. Obzvláštní samostatnosti se domohla města severní. Jižní Německo bylo více zasaženo vzájemným bojem obou stran. Severní však bylo již z dosahu oblasti obou pretendentů. Města dolnoněmecká, na dolním Rýně a dolním Lotrinsku již dříve byla málo poutána k říši. Kraje tamější rozpadaly se dávno již v celou řadu drobných území, o které zápasil dvojí vliv, králů francouzských a německých. Města Gent, Brussel, Brügge, Ipsy kvetla starým průmyslem textilním i obchodní plavbou po moři. Ta byla úplně z dosahu zájmů německofříšských již dávno. Ale i města Kolín, Hamburk, Brémy, Lubek, Stralsund, Gdánsko, Riga neměla zájmů zvláštních na zápase obou císařů i o moc císařskou s papežstvím. Jejich zájem rázu hospodářsko-obchodního je už dříve pojil mezi sebou více, než poslušnost k císaři. Tak vznikl už začátkem 13. století spolek německých měst ochranný i obchodní Hansa a začátkem 14. století za zápasů Ludvíkových tvoří samostatné státy pro sebe.

V jihoněmeckých městech byla ovšem věc jiná. Tam byl zájem na obchodě s městy zvláště italskými. Obchodní cesty šly přes Curych, Kostnici, Basilej, Ulm, Štrassburk, Augsburg, Norimberk, Frankfurt a jiné.

V letech 1320 před bitvou u Mühldorfu shledáváme ve všech skoro asi stav, který zaznamenává kronikář fürstenfeldský⁸⁶⁾ o městě Štrassburku, že jsou tam dvě strany: rakouská a bavorská. Jsou tedy strženy do víru bojů. Později většina z nich dává se na stranu Ludvíkovu. Ale po prohlášení procesů proti Ludvíkovi nastávají v mnohých městech nové boje. Boj vzniká zpra-

⁸⁵⁾ Šusta, Dvě knihy etc. II. 204. Müller v díle *Der Kampf Ludwig d. B. etc. I.* uvádí v poznámce, že zavření bran frankfurtských do třetího dne bylo starým zvykem a dokládá se kroniky zbraslavské, kde se praví: „die vero tertia... cum civitas esset aperienda“. Pak ale by nebylo třeba hrozeb se strany kurfirstů a dlouhých porad Frankfurtu s okolními městy.

⁸⁶⁾ Boehmer: *Fontes r. germanic I.* 57. (*Monachi fürstenfel. Chronica de gestis principium.*)

vidla, že kníže duchovní biskup proklamuje procesy nebo tresty proti císaři; proti tomu zdvihá část města nebo někdy celé město odpor. Jinde zase na straně Ludvíkově jest sám biskup s kapitolou a proti nim stojí řeholníci, zvláště Dominikáni jako horliví rozhlášovatelé dekretů papežských.³⁷⁾

V dlouhém boji, provázeném se strany církve četnými interdikty, města ochabují v horlivosti pro jednu nebo druhou stranu a starají se o pořádek sama a přestávají míti zájem jak o císaře a o vnější politiku císařovu, tak i o exkommunikace a interdikty papežovy.

Spolek měst Esslingen, Reutlingen, Rottweil, Gmünd, Hall, Heilbronn, Wimpfen a Weissberg, k nimž se připojují i Augsburg a Kostnice, projevují tuto nechuť r. 1332 k oběma stranám oficiální prosbou k Balduinovi, kurfirstu Trevirskému, aby svým vlivem působil jak na papeže, tak císaře, aby oba hleděl smířiti. Jest to sice oficiální prosba, ale celý smysl dopisu jest jednak dokladem desinterese měst na veřejných zájmech říše a jejich osudech, jednak též projevem jakési nechuti k neustálým bojům a nelibosti k nesmířlivosti, zvláště papežově. Obě moci, jak papež tak císař, podobají prý se světlům nebeským, slunci a měsíci, a proto by měla obě nerušeně svítiti; ale, bohužel, obě světla pozemská touha velmi zatemnila. Proto se má Balduin starati o to, aby netrpěla jimi křesťanská víra, aby se oba, papež i císař smířili.³⁸⁾

Že za těmito starostmi měst o víru křesťanskou jest skryta starost měst o jejich čistě „pozemský“ obchod, který neustálým bojem byl značně poškozován, jest na bíledni. Již v dopise tom projevuje se více sympatie Ludvíkovi. Nazývají jej knížetem zbožným, dobrým, mírným a dobromyslným, jehož zvolili bohabojní kurfirsti císařem a ochráncem katolické víry. Jemu chtějí zachovati do smrti věrnost. Ale tohoto muže u apoštolské Stolice satan pomluvil tak, že mezi ním a apoštolskou Stolicí jest nepřátelství.³⁹⁾

Tyto sympatie měst pro Ludvíka jsou však již výslednicí působení jiných činitelů, kterých Ludvík potřeboval a je vyhledával. Kdo byli těmi pomocníky?

Ve středověku i při vši přirozené náklonnosti k věcem pozemským, jako na př. k ziskům, jest přece obecná tendence

³⁷⁾ Müller: Der Kampf I. 133—159.

³⁸⁾ List z 2. I. 1332 u Pregera: Beiträge u. Erörterungen z. Geschichte des deutschen Reiches im J. 1330—34. v Abh. d. bayer. Akad. d. Wissensch. Hist. Cl. XV. Bd. II. 69.

³⁹⁾ Müller: Der Kampf etc. I. 271. List z 2. I. 1332 u Pregera. Abh. d. b. Akad. d. W. XV., II. (1880) str. 69.

člověka vzhůru — k nebi, k nadpřirozenému životu. Jako ve slohu gotickém právě tendence vertikální, tendence to vzhůru, uplatňuje se uvolněním nízkých a tísnivých oblouků a odstraňuje těžké románské římsy a uvolňuje latentní síly zvláštní, tak tomu bylo i v životě středověkého člověka. I zde uvolňují se latentní síly, osamostatňují se jen tím, že síly příliš hmotné se rozplývají a přecházejí v tendence duchovní supranaturalistickým vlivem církve a její aspiraci ovládnouti veškeru moc světskou. Nebyla to tedy přímo jakási touha po moci a bohatství světa, co se církvi středověké neprávem předhazuje, jako spíše obecná tendence středověku k věčnému, jež dochází zkonkrétnění svého v církevních aspiracích, a tím ovšem prakticky vedla k jisté degeneraci. Ale tendence byla docela jiného rázu původně.

Proto největším nepřítelem a též nejnebezpečnějším pro Ludvíka byl papež ne na poli politickém, tam ostatně mnoho neznamenal, jsa v područí francouzského dvora, nýbrž na poli ideovém, duchovním. Papež nyní nejen že byl nejvyšší hlavou celého křesťanstva, jíž všickni jsou poddáni jako pánu a ve věcech duchovních i ve věcech světských musí se řídit duchovní mocí jeho, „ad nutum et patientiam sacerdotis“ je laikům svěřen meč moci světské, nýbrž nyní už události ve vývoji dospěly tak daleko, že i císařství, křesťanská to reprezentace nejvyšší moci světské, stala se úplně zbytečnou, takže mohla býti obsazena a také nemusila skutečnou nejvyšší hlavou celého křesťanstva i ve věcech světských, totiž papežem. Papež byl nyní pánem i imperia světského. Jen ten, kdo se zdál papeži nejspolehlivější, mohl míti naději na toto léno, ale v docela podřízeném měřítku, zrovna tak asi jako jiní králové aneb potud, pokud mu ji dal papež.

To plyne ostatně jasně z dříve uvedených výroků Janových i celého psychologického vývoje tendencí a událostí. Bylo tedy třeba Ludvíkovi proti této duchovní moci a její převaze podniknouti boj na témž poli duchovně ideovém, náboženském. Toho si byl Ludvík a jeho okolí také dobře vědomi. Proto tedy zbraň, které Ludvík používá, není síla vojenská nebo co jiného, jest to duchovní zbraň apelací a protestů, kde snaží se vniknouti do tábora nepřítelova a potíratí jej vlastní jeho zbraní, totiž duchovní. Moc papežskou zlehčiti jako takovou tehdy nebylo možno. Důstojnost náměstka Kristova na zemi byla tak neobmezená, posvátná, nedotknutelná, že se jí poddávaly všechny duše středověké bez odporu. Odpor proti papeži byl odporem proti církvi, byl odporem proti samému Kristu, proti Bohu. S této strany nebylo přístupu do pevného hradu protivníkov. Ale bylo něco jiného, co osobu Janovu jako kdysi osobu Bonifáce VIII. mohlo kom-

promitovati a upíratí osobě Jana XXII., že není aspoň pravým nástupcem Petrovým a náměstkem Kristovým.

Ale prozatím nebylo možno namítati proti osobě Janově něco podobného, jako se kdysi šeptalo a i veřejně mluvilo o volbě Bonifácově.

Volba Jana XXII. po dlouhé sedisvakanci od smrti Klementovy — 20. dubna 1314 do 7. srpna 1316 — stala se skoro jednohlasně,⁴⁰⁾ a proto volba nového papeže po dlouhé, trapné sedisvakanci byla jistě vítanou. Bezúhonný život nového papeže, jeho učenost a výmluvnost, obratnost a ráznost přes vysoké stáří 72 let byly vlastnosti, které jej spíše každému doporučovaly; mimo to doporučovala jej zvláště přízeň mocných tehdy dvorů anjou-ských.

Roku 1323, 8. října vydává Jan první proces⁴¹⁾ proti Ludvíkovi, kde jej sice ještě jmenuje „dilectissimus filius“, ale hned následují těžká obvinění. Rozhodnutí procesu jest toto: Ludvík pod trestem exkommunikace, která jej má stihnouti „ipso facto“ během 3 měsíců, má zdržeti se veškeré činnosti vládařské dotud, dokud jeho volba nebude uznána apoštolskou Stolicí. Dále všecko, co dosud konal jako domnělý král nebo císař, má odvolati. Celému křesťanskému světu, všem osobám duchovním i světským pod trestem exkommunikace a interdiktu a ztrátou všech beneficíí a lén císařských se zapovídá poslouchati Ludvíka jako krále nebo císaře. Prohlášení nabývá tím platnosti, že bude vyvěšeno na dveřích katedrály v Avignoně, aniž jest třeba je doručiti osobně Ludvíkovi. Tím byl Ludvík uveden do velikých nesnází. Všem biskupům i prelátům ostatním, králům i knížatům byl proces tento zaslán, a od těchto měl býti zase nižším komunitám, klášterům a městům sdělen s patřičným vysvětlením a doplněním. To bylo vítanou zbraní pro dosud nepacifikované odpůrce, kteří se všemožně o rychlé a co největší rozšíření už postarali. Mimo to papežská moc proti císařské byla v takové převaze, že i lhostejní uvedeni byli do protivného tábora, ba i mnozí ze svědomitých prelátů církevních, dříve věrných přívrženců Ludvíkových, byli zastrašeni dále podporovati věc Ludvíkovu.

⁴⁰⁾ Villani 9, 81 vypravuje, že volba se stala tak, že kardinál Jakub de Cahors byl všemi stranami pověřen, aby jmenoval papeže, a tu jmenoval prý k údivu Gasconců v dorozumění s Italy a Provancaly sama sebe papežem. Baluze však naproti tomu („Vitae Paparum avevianus“) I. 717 snaží se dokázati, že se volba dala ne kompromisem, nýbrž skrutiniem. Viz ostat. Müller: Der Kampf etc. I. 12 etc. a Christophe Histoire de la papauté pend. lc. 14. siècle I. 297 etc.

⁴¹⁾ Martèné et Durand: Thesaurus anecdotorum II. 644 etc. Paris 1718. Raynold: Ann. Eccl. k roku 1323, 30.

V této tísní přirozeně Ludvík hledati musil spojence, jejichž pomocí mohl účinně vystoupiti proti tak mocnému nepříteli. Bez nich Ludvíku nezbývalo nic, než podrobiti se úplně, což znamenalo při politice papežově úplně se vzdáti koruny a k tomu ještě ponížení: prohlásiti vše, co dosud bylo, za neplatné, tedy prohlásiti se nespravedlivým usurpatorem císařské moci.

Vidíme také s počátku bezradnost Ludvíkovu. Dne 12. listopadu téhož roku posílá poselstvo do Avignona, které má pokorně prositi papeže o prodloužení lhůty, aby prý mohl v důležitých bodech slavným poselstvem obhájit se a dokázati svou nevinu před tribunálem papežským. Mezitím však se mu naskýtá jakýsi záblesk naděje, který jej pohnul již k odvážné appellaci a výtkám v ní obsaženým proti osobě papežově.⁴²⁾ Appellace tato sluje obecně Norimberskou, ač nebyla sepsána na říšském sněmu, nýbrž v privatním domě před notářem a svědky.⁴³⁾

V ní protestuje Ludvík proti procesu jako nespravedlivému jednání, zdůrazňuje v ní práva kurfirstů a říše. Proti výtce činěnému v procesu, že podporuje heretiky a nepřátely církve v Itálii, obrací se Ludvík protivýtkou, že podpora heretiků s jeho strany, byla-li jaká, byla nevědomá, neboť nebyl prý nikým uvědoměn o hereticích a nepřátelích církve, ale za to prý on může papeži činiti právem výtku, že přes obecné stížnosti proti Minoritům o porušování zpovědního tajemství nejen prý nezakročil, nýbrž se ukazuje spíše jejich ochráncem a tím ukazuje, že on sám jest nepřítelem církve; proto apeluje Ludvík v té věci na obecný církevní sněm, on jako obhájece víry a ochránce církve na něm žádá proces proti papeži a všem jeho chráněncům. Třeba poznamenati, že v této appellaci jsou dvě recense. V první jest celý text, v druhé jest odstavec o Minoritech vynechán.⁴⁴⁾

⁴²⁾ Gewold *Defensio Ludovici IV. imperatoris*, str. 68. Ingolstadt 1618.

⁴³⁾ Müller: *Der Kampf I.* 73.

⁴⁴⁾ Obojí text jest v *Mon. Germ. LL. V.* 646. Tam praví asi takto: 18. Dec. 1323. *Zaloba na Minority v appellaci Norimberské: Nam cum ad ipsius summi pontificis audientiam gravibus et frequentibus archiepiscoporum, episcoporum et nonnullorum inferioris gradus prelatorum querimoniis sit deductum et legitime propositum coram eo, contra gener. ministrum, custodes guardianos et fratres Minori ordinis S. Francisci, quod ipsi sint secretae confessionis penitentium proditores, et peteretur ab eo, ut hoc tamquam perniciosum in Ecclesia Sancta Dei, unde periclitantur animae, ... iuxta debitum pastoralis officii emendaret, ipse tamquam tergiversando, dissimulando et celando morbum hujusmodi pestiferum... non curavit.* Celý tento odstavec schází v appellaci II. *Mon. Germ. LL. V.* 646 cap. 19.

Druhou recenzi po první objevil Schwalm a uveřejnil ji nejdříve samostatně 1906: *Die Appell. Kön. Ludw. d. B. v. J. 1324.* Weimar 1906 a pak v *Mon. Germ.*

Hauck míní, že *appellace* byla ještě jednou prohlédnuta a při tom vynechána výtku papeži činěná o nadřzování Minoritům. — Ostatní znění, týkající se práv říše proti kurii, zůstalo nezměněno.⁴⁵⁾ Proč asi byla v druhé recenzi záležitost o Minoritech vynechána? Riezler⁴⁶⁾ myslí, že první recenze *appellace* nebyla určena pro veřejnost. Ale již Müller⁴⁷⁾ se právem táže, proč byla tedy vůbec skládána, nebyla-li určena pro veřejnost? Mimo to možno právem se tázati, proč byl právě ten odstavec vynechán, který mohl nejlépe sloužiti Ludvíkovi v boji proti papeži? Stížnost ta nebyla osobní stížností Ludvíkovou, ba nebyla ani Ludvíkem stupňována, bylo jen použito toho, co Ludvíka mohlo učiniti v očích mnohých biskupů a kněží světských populárním. O stížnostech tohoto rázu nemůže býti pochybnosti ostatně již proto, že se vyskytují skoro ve všech současných kronikách a sám *annalista* řádový Wadding⁴⁸⁾ dává výraz této výtce těmito slovy: „*Multas hoc anno molestias patiebantur Minoritae in Germania a Praelatis, Rectoribus ecclesiarum, Clero alioque personis super predicationibus libere faciendis, confessionibus audiendis aliisque iuribus et libertatibus ipsis ab apostolica sede concessis.*“ Pátrati, byly-li tyto stížnosti založeny na pravdě, nebylo jistě v zájmu Ludvíkově, a také nelze mysliti, že snad Ludvík proto vynechal v druhé recenzi tento odstavec, že po náležitém prozkoumání věci snad přišel k jinému náhledu ve věci ostatně dosti zamotané a jemu málo přístupné. Naopak by bylo spíše možno míti za to, že to byla příležitost pro Ludvíka velmi vítaná, aby mohl vrátiti papeži výtku ochránce heretiků a při tom mohl se odvolati prostě na mnohé stížnosti proti Minoritům, které tehdy skutečně byly. Důvod, že tento odstavec proti Minoritům byl v *appellaci* vynechán, byl docela jiného rázu.

Ludvíkovi, hledajícímu spojence na duchovním poli, naskytl se v Minoritech právě v *appellaci* napadených neobyčejně výhodný spojenec. Nemyslím, že by Minorité tehdy již měli spojení s Ludvíkem, k němuž formálně došlo teprv o několik let později, ale

⁴⁵⁾ Hauck: *Kirchengeschichte Deutschlands* V. 1. str. 488.

⁴⁶⁾ Riezler: *Die litterarischen Widersacher der Päpste zur Ludw. d. Bayern.* Leipzig 1874, str. 22.

⁴⁷⁾ Müller: *Der Kampf etc.* I. 75.

⁴⁸⁾ Wadding: *Annales Minorum* k roku 1318, 32. *Luzanii* 1625—54. *Nověji: Romae* 1731—36, I. XVI.; *Index XVII., XVIII.* vydán Janem de Lucca. *Romae* 1740 XIX. vyd. Josefem Mar. de Ancona, *Romae* 1745 XX. Ed. a Caietano Michelesio *Asculano Romae* 1794, XXI.—XXIV. vydány Stanislavem Melchiori-Anconae-Neapoli 1844—1860, poslední svaz. XXV. Eusebiem Fermedžinem, rodem Bulhar 1866 v *Quaracchi*. Všechny svazky od I.—XXV. obsahují historii řádovou až do roku 1622.

již bylo Ludvíkovu okolí známo, co se zatím událo v okolí papežově v Avignoně. Papež, jenž v appellaci byl obviňován jako spojenec a příznivec Minoritů, a to ve věci celkem rázu skoro akademického, velmi spletitého, méně přístupného širším massám lidu, nyní najednou dostává se do těžkého sporu s týmiž Minority pro věc hodně přístupnou a populární, a to do tím těžšího a obtížnějšího sporu, že řád Minoritský v těch dobách reprezentoval přímo duchovní velmoc rázu velmi populárního i svým neobyčejným počtem i svým vlivem na osobnosti nejrozmanitějšího postavení od korunovaných hlav až k nejnižším vrstvám lidovým.

Ludvík v nich vidí již spojence v duchovním boji proti papeži daleko lepší, protože daleko mocnější než několik biskupů německých s jejich faráři, jejichž výtky proti Minoritům nemohly nikdy řádu mnoho škoditi a nedovedly nikdy získati té všeobecné obliby, jakou byla záležitost Minoritů.

Předně, jak řečeno, bylo dosti těžko dokazovati případy porušení tajemství zpovědního, dále přes možné snad provinění se strany Minoritů v této věci nebylo pochyby, že celá akce hlavně má svůj pramen v řevnivosti kleru světského, zvláště biskupů na veliká privilegia řeholí a zvláště největších tehdy privilegií papežských, udělených Minoritům. Minorité bez dovolení, ba i proti zákazu biskupů a tím spíše farářů mohli kázati, mohli zpovídati všude; jejich kněží, kteří měli aprobaci řádovou, byli kazatelé apoštolskými neboli generálními; od té doby ještě titul řádový „predicator generalis“. Lid byl tomuto populárnímu řádu neobyčejně nakloněn a odcházel od svých farářů k duchovní správě oblíbených řeholníků. Že v prudkých bojích Minorité dovedli dobře, ba do krajnosti mnohdy využití a třeba snad i o své újmě rozšířiti svá beztak veliká privilegia, jest samozřejmo. Byly zde tedy příčiny zášti a nevraživosti proti Minoritům se strany jejich církevních nepřátel příliš jasně materiální a osobně zájmové, než to těžko přístupné a též těžko dokazatelné porušení zpovědního tajemství. Proto Ludvík, který v prvním okamžiku svého duchovního boje proti kurii nenachází jiné zbraně než tuto výtku proti Minoritům, hned od ní upouští a vynechává ji pod vlivem došlých zpráv ze dvora avignonského, aby mohl tím účinněji použiti celého sporu v appellaci daleko účinnější. Appellace norimberská v prvním znění s výtkou o Minoritech by mu byla škodila a zatarasovala cestu k tak výhodné potom posici k četným výpadům, jimiž osobní důstojnost Jana XXII. jako pravého papeže mohla býti vážně ohrožena. Možno-li již nyní souditi na celkový charakter pozdějšího spojení Ludvíkova s Minority,

možno říci již předem, že bylo to v zájmu Ludvíka samého, aby spojení toto vyhledával, ba aby byl s ideami františkánskými za jedno, dříve nežli došlo ke skutečnému osobnímu sblížení řádových členů a zvláště jejich generála Michaela Ceseny.

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského (1565—1572.)

Dr. Vladimír A. Macourek.

Théma „Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského“ nedalo se úplně a systematicky vyčerpati touto prací, která se omezila na to, vylíčiti — byť i ne vždy se stejnou důkladností a podrobností — jen některé události z náboženských dějin moravských let 1565—1572 a ukázati na nich, že za biskupa Prusinovského byly učiněny první rozhodné kroky pro záchranu a obnovu předbělohorského katolicismu na Moravě, a že toto úsilí po jeho restauraci spojovalo v sobě katolické snahy reformní i protireformní. Události tyto jsou seskupeny zde ve třech kapitolách, jednajících o zápase biskupově s postupující reformací, o uvedení jezuitů na Moravu a o provinciální synodě olomoucké z roku 1568, která chtěla býti jakýmsi moravským Tridentinem. Úvodem k nim stručně jest podán politický a náboženský stav Moravy v polovině 16. století a životopis Prusinovského, v závěru pak stal se pokus dokresliti obraz jeho význačné, zajímavé a pro naše téma tak důležité osobnosti. Výběr a podání jejich v této práci bylo určováno také pramenným materiálem a literaturou, jež jí sloužila za podklad.

Hlavním pramenem pro ni jsou nebo měly by býti tak zvané „Kopíáře biskupů olomouckých“¹⁾ nalézající se v arcibiskupském archivu v Kroměříži. Pro naše období přicházely by v úvahu Kopíáře č. 7, 8, ad annum 1568, 9, 10, 11, 12. Kopíáře O, P, týkající se výlučně věcí hospodářských a 2 Kopíáře tajné z let 1567—69, 1570—72. — Z tohoto nevyčerpatelného zdroje nepřehledného a nepřeborného materiálu k náboženským dějinám moravským čerpati přímo bylo začátečníku možno jen výjimkou. Zpravidla bylo mu využití co nejplněji toho, co z materiálu toho literatura, počínajíc od Wolného až dosaváde, nahořile a nesou-

¹⁾ Jsou to úředně vedená registra českého expeditu biskupských listů posílacích. Pojednává o nich Navrátil v úvodu k svému dílu „Jesuité olomoučtí za protireformace“ str. XXIX. a násl. — 6 kopiářích Prusinovského str. XXXV. — XXXIX.

stavně pro sebe vytěžila a vynesla na povrch. Edice jeho tištěné, až na to, že Prasek ve stručných regestech a se zvláštním zřetelem k Opavsku a Těšínsku otiskl obsah kopiářů dvou let (1566, 1568) a Navrátil „Jesuitica“ těchto kopiářů, dosud neexistují.

Prameny jesuitské jsou druhým hlavním zdrojem pro tuto práci. — Základním dílem byla zde edice Navrátilova „Jesuité oloumoučtí za protireformace“ (Akta a listiny z let 1558—1590, I. díl) a vedle ní „Epistolae P. P. Hieronymi Nadal Tom. III.“ ze sbírky „Monumenta historica Societatis Jesu“. — Používání jiných pramenů jesuitských, nepřístupných okamžitě²⁾ nebo obecně, nahražovaly zde ediční poznámky Navrátilovy a dílo Kroessovo, jež k pramenům těm podrobně odkazují. Někde bylo nutno užití i staršího zpracování jejich v díle historiografa české provincie řádové Schmidta, jehož údaje, pokud se týče dat a fakt, lze pokládati za spolehlivé.³⁾

Třetím pramenem byl zde IX. a X. svazek „Bratrského archivu“, v nichž bylo možno nalézt mnoho látky k proti-reformační činnosti biskupově i k synodě a jejím osudům. Pro vlastní jednání její jsou ovšem nejdůležitější její statuta, vydaná Dudíkem.

Pokud práce nebo literatura, již k ní bylo použito, čerpala ještě z jiných pramenů mimo zde uvedené, jsou tyto udány a citovány pod čarou v práci samé.

I. Morava v době zvolení Prusinovského.

(Úvod.)

Poměry politické.

„Markrabství Moravské je země svobodná, žádnému pánu nepoddaná, pročez pánové a rytíři zde nepřisahají jako v Čechách králi věrnost a poslušnost, než skládají jemu a jeho řádným dědicům prostý slib poddanosti a poslušenství, a to toliko uvnitř hranic zemských. Podobně města podle svých privilegií. Morava má svá práva svobodná, aniž by v nich mohla býti omežována nebo nucena odvolávat se od nich k císaři nebo k vlastnímu pánu země. Moravané mají právo souditi dle starého oby-

²⁾ Hlavně záznamů rektora olomoucké kolleje Péreza, obsažených v rukopisném svazku dvorní knihovny vídeňské (XII. 30 — č. 13.559) označeném. *Historica collegii Olomucensis ab anno 1565 usque ad annum 1580.* — Viz Navrátil, *Jesuité, Úvod LXIV—LXVII.* Potom *Historia domus probationis Societatis Jesu Brunae*, Tamtéž č. 11.958.

³⁾ Podle Navrátila, *C. CH.* II. 142.

čeje a podání, podle svého dobrého zdání a svědomí a posílají rozsudky do cizích zemí. Mohou své řízení zemské libovolně „spravovati, ujímati i přičiňovati“ jako lidé svobodní a potvrzení královského vyžadují jen „ve věcech velikých“...“¹⁾

Tato stavovská deklarace základních zemských práv moravských, založená částečně na známém, rozhodném článku „Knihy Tovačovské“ o svobodě markrabství Moravského²⁾ a obsažená cele v zemském zřízení moravském z roku 1545—6³⁾, otevírá ihned dosti široký a povšechný výhled do veřejného a právního života Moravy v 16. století. Ukazuje na první pohled Moravu jako velmi vyspělý a vyhraněný státoprávní útvar v rámci české koruny, ale zcela téměř samostatný vůči Čechám, v němž vlastně subjektem skutečné vlády v zemi je živel stavovský, bojující o přednost a prvenství faktické moci v zemi s nositelem koruny. Denis přirovnává tehdejší Moravu docela k poplatné republice, která svému vrchnímu pánu odváděla svůj poplatek ve vojácích a berních.⁴⁾

Také Chlumecký mluví o šlechtické republice moravské při nastoupení Ferdinanda I. a za Maximiliana II. o šlechtické oligarchii, mírněné toliko trváním instituce královské.⁵⁾ Ani tak silné panovnické individualitě, jakou byl Ferdinand I., nepodařilo se tyto poměry rázem zlomiti, ovšem ale časem poněkud

¹⁾ P. Chlumecký, Carl von Zierotin und seine Zeit 1564—1615, Brünn 1862, str. 77—78.

²⁾ Článek ten zní doslova: „Rozumíno muož býti...., že země tato byla vždycky svobodná, jakžkoliv jest od království a koruny své padla a žádnému pánu ani které zemi podmaněna nebyla. Neb páni, rytířstvo a preláti žádných přísah pánu svému nečiní, též jako Čechové, než prostý slib poddanosti a poslušenství, ani žádné jiné zemi, než tomu pánu a dědicóm od něho řádně prošlým a to v zemi své Moravské a nikde jinde, a města též, krom přísahy vedle obyčeje jich. Také práva svá země má svobodná beze vši překážky pána svého a všelijakého odvolání ani císařově milosti ani k svému vlastnímu pánu, jakož se o těch právích dole šíře psáti bude. V. Brandl, Kniha Tovačovská, V Brně 1868, str. 28, cap. 32. Vydavatel ovšem sám podotýká, že tento článek nespočívá namnoze nijak na historických skutečnostech nebo dokladech písemných.

³⁾ Zřízením tímto byl na čas formálně uzákoněn i zmíněný článek, jenž stejně jako jiné svobody zemské, reklamované stavy, spočíval zcela na právních zvycích a podání, jak se namnoze teprve v 15. a 16. století vytvořilo v duchu doby. — F. Kameníček, Zemské sněmy a sjezdy moravské. Díl I., V Brně 1900, str. 186.

⁴⁾ Denis—Vančura: „Konec samostatnosti české“ (1893), str. 586. Kameníček, Sněmy, Díl III. (1905), str. 1624, cituje z originálu: „...le margraviat formait une sorte de république tributaire, qui fournissait au souverain des soldats at de l'argent“.

⁵⁾ Chlumecký, Zierotin str. 65, 91.

změnit. I Ferdinand musil se spokojiti po svém přijetí za pána země r. 1527 pouhým slibem poddanosti a poslušnosti na místě žádané přísahy,⁶⁾ i on musil po přání stavů státi se landfrýdníkem zemským a sám i přísahou stvrditi všechny výsady, svobody a zvyklosti zemské, třebaže se zakládaly více na právu zvykovém než upsaném,⁷⁾ ani on nedovedl zabrániti vydání nového zemského zřízení z r. 1546, které jest pro stavy nejvýhodnější ze všech zřízení moravských a moc královskou v zemi omezuje co nejvíce;⁸⁾ ani on v dlouholetém, tuhém zápasu nedovedl stavy přinutiti k formálnímu uznání královského práva: svolávati sněmy zemské a dodávati usnesením jejich platnosti teprve královským potvrzením,⁹⁾ nepodařilo se mu také podržiti soudnictví městské novému appellačnímu soudu.¹⁰⁾

Náboženská svoboda země.

Velká stavovská moc a převaha na Moravě byla snad také hlavní příčinou toho zjevu, že Morava v 16. století stala se pro bližší i vzdálenější své okolí přímo klassickou zemí náboženské svobody pro všecka vyznání jinde pronásledovaná i pro sekty nejmenší a nejpodivnější. Stavové moravští právě také úplnou svobodu svědomí prohlásili za jednu ze svobod a výsad zemských, ačkoliv jim v tom rozsahu výslovně a písemně nikdy nebyla stvrzena.¹¹⁾ V peticích, kterými žádali nové panovníky za stvrzení svých svobod a v instrukcích k nim vyskytuje se r. 1526, 1563 a konečně i 1576 artykul o náboženství, takto znějící: „...aby J. M. nás všecky i jednoho každého zvláště při víře zákona božího a náboženství křesťanského zůstaviti bez překážek všelijakých ráčil, tak, aby jeden každý mohl Pánu Bohu svobodně a spokojeně sloužiti podle toho, co by kdo za dobré podle zákona božího

⁶⁾ Kameníček, Sněmy I. str. 102—103, Kameníček I. c. 172—3, Přílohy č. 3, 4.

⁷⁾ Kameníček I. c. 99—100, 103, Chlumecky I. c. 69.

O právu zvykovém a psaném na Moravě viz Kameníček, Sněmy I. 176 n.

⁸⁾ Viz str. 2. této práce, pozn. 1. (str. 2¹).

⁹⁾ Kameníček, Sněmy I. 19, 23 n. — Ve skutečnosti dosáhl ovšem Ferdinand mnoho úspěchů v boji se stavy; především faktického, byť i ne úplného a důsledného respektování svého stanoviska v otázce sněmů, a potom suspendování nepohodlného zemského zřízení z r. 1564 na sněmě r. 1562. (Kam. Sn. I. 191.)

¹⁰⁾ Sněmy zakazovaly městům appellovati i ke králi; Kam. Sn. II. (1902) 119—121, Chlumecky 77.

¹¹⁾ O tom viz B. Navrátil, Biskupství olomoucké 1576—1579 a volba Stanislava Pavlovského; V Praze 1909, str. 8—11.

a naučení Páně poznal.¹²⁾ Panovníci pak na tuto žádost neodpovídali přímo, ale slibovali úhrnem, že ponechají stavy při těch právech a svobodách, jimž se těšili za předchůdců. Tato formule žádosti zůstala vlastně nezměněna po celé století, ale obsah její změnil se od nastoupení Ferdinanda důkladně. Kdežto dříve byla míněna jen pro katolíky a utraquisty, dala se později v ní zahrnouti vyznání všechna, domácí i cizí, jež zatím se na Moravě vyskytla a rozmohla. Není o tom pochybnosti, jaký výklad dával tomu článku Ferdinand sám, neboť r. 1539 prohlásil, že „vázán jest chrániti vedle církve pod jednou jen podobojí, ostatní že třeba potlačovati.“¹³⁾ Ovšem skutečný vývoj událostí na Moravě, v Čechách, v Uhrách i v říši dal mu málo možnosti i moci stanovisko toto na Moravě uplatňovati. Když po vítězné válce šmalkaldské a zdolaném prvním českém povstání i na Moravě chtěl obnoviti náboženský stav z r. 1526,¹⁴⁾ osobní přítomností svou na sněmu v Brně r. 1550 chtěl zdůrazniti asi i jiné požadavky, jimiž v zemi chtěl posílití moc královskou, narazil na prudký odpor. Zemský hejtman pan Václav z Ludanic odvážil se odkázati jej výslovně k přísaze z r. 1527 a učiniti svůj pověstný výrok, „že dříve vzplane Morava ohněm a v popel se obrátí, než by svoji náboženskou svobodu ztratiti si dala“. Na to po odchodu rozhněvaného krále přednesl slavnostně zmíněnou již deklaraci zemských práv ze zemského zřízení, tehdy platného.¹⁵⁾ Od té doby bylo Ferdinandovi zanechatí jakéhokoliv pokusu změnití nějak radikálně skutečný náboženský stav země, jenž stával se čím dále pestřejší.

Náboženský obraz země.

Vedle katolíků a podobojí byli v zemi hlavně protestanté směru luterského i kalvínského, bratři čeští a novokřtěnci; mimo to spousta drobných sekt jako: schwenkfeldiáni, habrovanští čili bratři lulečtí, mikulášenci čili pecínovští, adamité, zwingliáni a jiní. — Z Čech, Německa, ba i ze Švýcar prchali lidé na Moravu pro

¹²⁾ Navrátil l. c. str. 10¹.

¹³⁾ Tamže str. 9./9⁵.

¹⁴⁾ Nuntius papežský Hosius r. 1560 vyčítal císaři, že od jeho nastoupení náboženský stav na Moravě i ve Slezsku značně se zhoršil. Na Moravě prý počet katolických farářů klesl z 500 na sotva 50. — S. Steinherz „Nuntiaturberichte aus Deutschland“ 1560—72; Bd. I. (1897), str. 82.

¹⁵⁾ Gindely „Geschichte der böhm. Brüder“ I. (1857), str. 352—3, Chlumecky l. c. 77—78, Denis-Vančura „Konec samostatnosti české“ (1893), str. 423, Kameníček III. 306.

víru.¹⁶⁾ Nelze se tedy diviti, že jesuité nazývali Moravu stokou a sběrnou všeho kacírství.¹⁷⁾

Protestantismus.

Protestantismus vnikal do země velmi záhy a šířil se silně především v poněmčujících se městech královských, hlásán tam cizími kazateli potulnými a domácími kněžími odpadlými. Byl zaváděn a podporován také na panstvích některých pánů, kteří činili i pokusy dáti mu jakýsi církevní řád a pevnější organizaci v zemi.¹⁸⁾ Ačkoliv i na Moravě splýval a mísil se s domácí reformací v mnoho odstínů a těžko dá se potom od ní rozlišiti a odloučiti, přece jen lze míti za to, že na Moravě v důsledku větší svobody náboženské byl nucen mnohem méně než v Čechách uchýlovati se pod jméno a právní ochranu starého utraquismu a vystupoval mnohem samostatněji, především právě v městech královských.¹⁹⁾

Čeští bratři.

Pro české bratry Morava po r. 1547, kdy nastalo stěhování vypuzených bratří z Čech, stala se vlastně střediskem a zemí hlavní, neboť mandáty Ferdinanda I. z r. 1547 i 1554 nevztahovaly se na Moravu, kdež ani mandát Vladislavův z r. 1508 nebyl proveden, třebaže s ním sněm tehdy ještě vyslovil souhlas. Bratři zde užívali celkem klidu poměrně nerušeného, konali na Moravě ve století 16. mnoho synod a získali pro sebe četné vlivné činitele mezi stavy. Roku 1557 Přerov a Ivančice staly se sídly bratrských seniorů. Z Ivančic řídil bratrské sbory senior Jan Blahoslav.²⁰⁾

¹⁶⁾ Kameníček, O vzniku prvních dvou kolejí jesuitských na Moravě, Sborník hist. III. (1885), str. 37—38.

¹⁷⁾ A. Kroess, „Geschichte der böhm. Provinz der Gesellschaft Jesu“. I. (Wien 1910), str. 328: Blysem generálovi r. 1568, str. 289; Rektor brněnský generálovi 1./XI. 1581: „Procestoval jsem téměř celé Německo, ale nenašel jsem dosud země, kde by bylo tolik sekt a kacírství jako zde.“

¹⁸⁾ Velkými propagátory jeho a nepřáteli bratří byli zejména hrabata z Hradku Volf a Jan Frydrych, majitelé zboží Kunštátského a Letovského. Bratrský archiv. (Opisy v bibl. Musea), svazek IX. f. 13b—41a. — Církevní řád kunštátsko-meziríčský viz Kameníček, Sněmy III. Přílohy č. 43. Jiný pokus o řád a konfessi viz rovněž Br. archiv IX. f. 139—145.

¹⁹⁾ Král i biskup zakročovali hlavně v Olomouci, ale celkem bez úspěchu. Kameníček, Sněmy III. 450 n.

²⁰⁾ Kameníček, Sněmy III. 422 n., Gindely, Brüder I. 94.

Novokřtění.

Novokřtění, kteří se na Moravě objevili rovněž v době velké reformace, byli původně velmi pronásledováni, ale později stali se pro svou píli a řemeslnou dovednost předmětem hospodářského užitku, ba vykořisťování na statcích, na nichž se usadili. Proto stavové brzy neplnili císařských mandátů proti nim a konečně ujali se jich r. 1567 proti císaři a vymohli jim trpěný pobyt v zemi. Toto „nezasloužené trpění“ museli si však vykupovati obyčejně vysokými dávkami a platy jak vrchnostem, tak císaři.²¹⁾

Pod obojí.

V hlubokém úpadku bylo vlastní, původní zemské náboženství pod obojí. Trpělo hlavně žalostným stavem svého kněžstva, dovršeným naprostým nedostatkem pevnější církevní organizace a autority. Vliv pražské konsistoře pod obojí byl na Moravě minimální. Kompaktáta, jež vyznavačům podobojí ani v Čechách již dávno nestačila, na Moravě hrála ještě mnohem menší úlohu²²⁾ a nemohla náboženskému vývoji zde býti snad nějakou normou. Ani povolení kalicha Římem r. 1564 nemělo naň již většího vlivu. Tak rozpadávalo se toto vyznání i vnitřně a zanikalo a utápělo se poznenáhlu v nové reformační vlně, jež přišla z Německa.²³⁾

(Pokračování.)

²¹⁾ Kameníček, l. c. 467 n., Gindely l. c. II. 19—21 (II. sv. 1858).

²²⁾ Již r. 1524 stavové moravští pozvaní panovníkem k jednání o jednotu víry do Prahy odpověděli: „Kompaktát povědomi nejsme, co ty v sobě drží.“ Kameníček, l. c. 405².

²³⁾ Zajímavé je, jak bratři charakterisují utraquistické kněžstvo: „Kněží moravští pod obojí..., lidé sic spletení, jedni se drobet s českými kompaktátníky poněkud v něčem srovnávají, jiní nětco smyslu Luterova a jiní Cvingliova se chápajíce, a tak jako nepeření klukové v myslích se pletouce, v životě nepobožném téměř všichni i těm hloupým sedlákům jsouce známi“. Br. archiv IX. f. 13a. — Kameníček l. c. 404 n.

Doksanský klášter za třicetileté války v Čechách.

Cyril A. Straka.

(Pokračování.)

Rok 1641.

Švédský generál Banner nabyl zase poněkud pro své vojsko posil v Duryňsku a tak obrátil se zase k hranicím Čech. Také městečka Furt (Brod) a Cham byla od něho obsazena. Poté táhl Piccolomini s Jeho Jasností arciknížetem (Leopoldem) přes Dunaj zadržet nepřítele. Banner, domnívaje se, že jest v bezpečí, bavil se honbou a tu ho naši napadli a mnoho vojska mu zničili, při čemž byl zajat nejvyšší Schlang. Jakmile to Banner seznal, vytrhl se zbytkem svých sborů a chtěl přepravit se přes Labe a položit se u Litoměřic, jak mne o tom nejdůstojnější pan světící biskup (Aldringer) zpravil proto, abych uchýlil se se svými směrem k Mělníku a dostal se z dosahu nepřítele. Zatím však bylo ohlášeno, že nepřítel odtáhl pod Žatcem přes Ohři do Saska. Zůstali jsme tedy tentokráte, ovšem ne bez nebezpečnosti, v klášteře. Po nedlouhé době zemřel Banner (20. května v Halberstadtě), protože porážka těžce se dotkla jeho srdce. Také paní Panýrová, která prve v Litoměřicích byla obzvláštní naší patronkou, brzy po něm zemřela.

Dne 30. března bylo nám vzato pět koní od piccolominských rejtharů, kteří ukryli se v houštinách a když pacholci vyjeli k orbě, násilně je přepadli.

Toho léta, jako téměř každého roku, musili jsme mnoho daní splatiti, jak seznati lze z mých účtů od přítele i nepřítele stvrzených.

Dne 12. června pekli si sedláci v Libotejnici ryby, a tu povstal oheň, který celou ves obrátil v popel. Někteří přičítali tento požár Gruntzlovi, že prý příliš pilně přikládal, což pravdou-li jest, odpust mu Bůh, neboť tuto ves udrželi jsme za nepřítele jen s velikými výlohami a starostmi.

Dne 25. října odcestoval jsem až na Moravu (do kláštera Louky) a tu vyžebbral jsem od pana preláta 140 ovcí, které jsem dal hnáti až do Doksan.

Toho roku měli jsme z toho, co jsme na léto zaseli, ucházející žně. Bývali bychom měli opět požehnání Boží a pěknou pomoc k živobytí, kdyby zase nebyly povstaly po celém světě velké bouře válečné, jak vidno bude z dalšího vypravování.

Rok 1642.

Protože Banner zemřel, zvolen byl tohoto roku místo něho za generálního polního maršála Linhart Torstenson. Týž, postaviv se v čelo válečné moci švédské, shromáždil lid z Duryňska, Míšenska a Pomořanska, a táhl skrz Šestiměstí do Slezska. Vypálil pak ve velkém spěchu hlavní město Hlohov, dobýváje ho s prudkou zuřivostí a dobyv ho mocně. Aby tento vpád zabránil, vyslán byl František Albrecht Sasko-lauenburský s několika sbory proti nepříteli, ale byl od Švédů u Svidnice poražen a sám tak těžce poraněn, že v rukou nepřítelových zemřel.

Po tomto šťastném postupu nepřitele táhl Torstenson na Opolí a Nisu, obklíčil a ostřeloval Olomouc, kteréhožto města se také bez zvláštního odporu zmocnil. Zavínal to veliký a všeobecný strach, zvláště když mnoho ženských, které hrozně kvílely a plakaly, projevilo obavy o svůj život. Proto velitel města nejvyšší Mingiati vydal po dohodě Olomouc nepříteli.

Toho roku poražen byl císařský generál Lamboy od Francouzů, Hessianů a Výmarských u Rýna, kde padlo našich přes 7000. Zatím císařští, posilivše se v Rakousku, vyrazili proti Torstensonovi a zahnali jej skrze Slezsko až k městu Žitavě, kteréž byl prve dobyl a nyní i s posádkou opustil. Obrátil se potom dále k Torgavě nad Labem, kdež se přepravil. Císařští pod velením Jeho Jasnosti arcivévody a Piccolominiho byli mu stále v patách i přes Labe, až konečně zastavil se nepřítel u Lipska a připravil se k bitvě, protože nemohl již dále táhnouti.

Naši, máme-li pravdu říci, byli poněkud neopatrní, když zhrdajíce nepřitelem, nezaujali dosti výhodného postavení, kde kromě toho nemohly též dosti dobře opatřovány býti koudel, kulky, prach a doulnáky, nýbrž teprve v samém boji byly rozdělovány. Tak se stalo, že nepřítel přiblížil se, jsa v husté mlze nepozorován, až k našim a z nenadání spustil na ně střelbu. Ačkoli hrabě Broy, jenž velel pravému křídlu, bránil se statečně se svými sbory, tím huře vedlo si levé křídlo, takže obráceno bylo z pole na útěk a spěchalo rovnou do zimního tábora v Čechách. Tak se stalo, že bitva byla ztracena, pěchota s děly a se zavazadly, vše dáno bylo nepříteli v šanc, takže zbožnému arcivévodovi s ostatní zbylou jízdou hledati bylo spásu v útěku do Čech.

Tato bitva udála se v měsíci listopadu na den Všech věrných dušiček. A tu zase proti všemu nadání obrátila se zmařená výprava válečná na doksanský klášter, neboť zde rozbit byl hlavní stan Jeho Jasnosti a arcivévoda sám přišel sem ve středu, tře-

tího dne po bitvě, s 5000 muži jízdy, kteří silně střežili klášter vně i uvnitř. V klášterním nádvoří, v stodolách, všude rozdělávány byly ohně od vojáků, protože bylo poněkud zima. Považoval jsem takřka za nemožné, aby při tom klášter nevyhořel.

Nazítří zrána po mši sv. zdvihl se zase arcivévoda se svým dvorem, který si před odchodem všecko možné pro utrpené škody vyprosil, a s přítomným vojskem, protože povstal veliký poplach před pronásledujícím nepřítelem a nebylo nač se spolehnouti. Také my netoužili jsme po tom, abychom zase upadli v ruce nepřítele, neboť rolníci v okolí vsi se rozprchli. Požádali jsme tedy písemně Jeho Jasnost za pomoc, a on přenechal nám 14 přebytečných koní, jednoho důstojníka s 9 rejthary. Mezi prchajícími sbory bylo též několik uherských pluků, které nechtěly nikoho poslouchati. Naložili jsme tedy svoje věci na žebřiňáky, na něž se starší sestry posadily (mladší šly již před polednem napřed pěšky) a jeli jsme zase do vyhnanství do Prahy. Uchýlili jsme se úmyslně poněkud na postranní cestu, abychom se nedostali mezi proud vojáků, kteří by byli jistě ničeho nešetřili.

Jeli jsme směrem k Roudnici. Všechen selský lid táhl tam s námi s kde jakými ranci a zavazadly, ano i s dobytkem, aby se tam zachránil. Cestou nedaleko kláštera spadla sestra Benedikta s vozem, ale bez zvláštní škody. Poblíž Roudnice, protože jsme vzali s sebou dobytek, krávy a ovce, napadlo nás několik rejtharů a chtělo nám vzít ovce. Přidělení nám vojáci postavili se však tomu na odpor, a tak bez úhony pokračovali jsme v cestě, až přijeli jsme k jisté úplně vypálené vsi u Velvar. Protože tu vojáků nebylo, vehnali jsme dobytek do dvora ohraženého zdí, a tak ubohý a unavený ten dobytek, neboť byl po několik hodin v noci na cestě, si odpočinul, aniž se hlasy prozrazoval mimo jednoho svévolného koně, který stále jen řičel. Protože rozdělali jsme také několik ohňů, domnívali se (uherští) vojáci, kteří tu nedaleko tábořili, že také v této vsi vojáci nocují, a tak měli jsme po celou noc pokoj. Kdyby nebyl nás Bůh chránil, bylo by nás mohlo pohodlně oloupiti 30 až 40 jízdných vojáků.

Nazítří, sotvaže se rozednilo, pokračovali jsme v cestě ku Praze. Mezi Velvary a Minkovicemi dostali jsme se po prvé mezi vojsko, ale bylo nutno toho se odvážiti. Cestou měli sice někteří vojáci velikou chuť vypřáhnouti nám koně, ale když byli zpraveni, že jsou to koně Jeho Jasnosti, neodvážili se toho. Za Minkovicemi odebralo nám několik rot vojska násilně našeho řezníka, aby prý ukázal jim cestu. Ale když přidělení nám vojáci postavili se tomu na odpor, bylo by bývalo došlo ke krvavé řeži, ale přesto dopadlo vše dobře, neboť když začali

vozy drancovati, vyhledal jsem jistého důstojníka, aby přispěchal nám laskavě na pomoc, a ten učinil tomu hned přítrž.

Přišli jsme tedy v noci před Prašný most, vedoucí do Pražského hradu,*) a poněvadž byly tu udělány hluboké příkopy, aby se nemohlo tak snadno do hradu vjeti, a my přec musili jsme se tam dostat, položili jsme několik prken přes příkop, aby kola vozů nezapadla hluboko a se nerozbila. Přesto však přece jeden vůz naklonil se tak prudce, že sestra Benigna spadla do příkopu, ale ihned se zase vzchopila. (S: sotva živá s velikými obtížemi a bolestmi odtud vynesena byla.) Tak dostali jsme se až ke hradní bráně, ale tu pak stáli jsme dlouho, protože nechtěli nás vpustiti do hradu, obávajíce se, že by s námi mohli se dostatí dovnitř i jiní vojáci a různí lidé, kteří se tu nahromadili, a drancovali město. Obava před tím byla zajisté důvodná, neboť někteří chystali se již i naše zadní vozy drancovati, v nichž vezli jsme mnoho ovcí a telat. Protože pak panny počaly kvíletí, dal jsem hradního hejtmana Benedu poprositi, aby rozkázal otevřiti bránu, aby panny nemusily prodlévati venku mezi vojáky. Slíbil jsem mu za to jednoho vola pro kuchyň, a tak jsme byli konečně po velikých obtížích vpuštění. (S: Když vojáci viděli, že vpuštění nebyli, obořili se v zlosti na p. probošta, tloukli ho karabinami a pistolemi a i s koně ho strhli, takže stěží dostal se také dveřmi do hradu. Když pak na důtklivou žádost také vozy a dobytek byly vpouštěny, zbloudily v tomto rozruchu na Prašném mostě dvě sestry, jedna jménem Hestera, druhá Benigna, protože nevěděly, kam vozy jedou. I byly starou jakousi ženou poukázány do kláštera sv. Jiří, kdež zůstaly po 3 dni. Probošt s pannami a s vozy obrátil se na Pohořelec. Dobytek dán na Strahov. Ač pro tolik osob bylo v domě „U bílého koníčka“ (na Pohořelci) velmi málo místa, přec zůstaly tu panny, dokud nebylo vyhledáno pro ně jiné obydlí.

Později hledali jsme pro sebe obydlí a tu byl nám přidělen Questenbergský dům (na Hradčanech), v kterémž zůstali jsme pak v exilu skoro půl druhého roku. Zde také za této nouze

*) Další události líčí v pamětní knize Amoenově a vlastnoručně poznamenává (str. 119—143 a str. 153—155) kromě Amoena jiný vypravovatel, jenž v hlavních věcech shoduje se s líčením Amoenovým. Probošt Mika (str. 95) přičítá rukopis ten převorce Marii Salomeně Müllerové, ale poněvadž tato zemřela již r. 1655, zápisy však touž rukou psané jdou až do r. 1683, bude spíše pravdě podobným, že psal to na ten čas neznámý pisatel (probošt Dominik Girth?) na základě zápisků převorky Marie Sabiny. Obě vypravování spojím, označuje důležitější statě druhého textu písmenou S. v závorce.

zemřely čtyři panny, jak ze seznamu jest patrnо.*) Co po vojácích v klášteře zbylo od ovoce, obilí a jiných věcí, to vše roznesli rolníci a použili toho pro své potřeby.

Tak byli jsme zase v Praze nuceni starati se s obtížemi o sebe. Přesto dostal jsem prosbami tolik peněz, že nebylo nám trpěti hlad. V této trapné době bylo nám k nemalé útěše, že nepřítel zadržen byl u Freibergu, nemoha ho dobýti. V zimě poté vyprostil Piccolomini s několika tisíci mužův město to z obležení, takže nepřítel musil odtáhnouti se škodou. Kdyby byl však na vítězné dráze pokračoval, byli bychom bývali v Praze všicki ztraceni. Jakmile jsme poněkud okřáli, poslal jsem blahé paměti P. Michaela Vogta do Doksan, obstarat ječmen na sladování, abychom aspoň něco peněz na výživu získali. Tak panny po celou zimu a léto musily snášeti v trpělivosti tuto bídu, dokud všemohoucí Bůh zase nepomohl. Tou dobou rozloženo bylo císařské vojsko po městech, do nichž odváděli poplatníci dávky. Také doksanský klášter se svými vesnicemi odváděti měl do Litoměřic.

Inventář bývalého kláštera ve Zlaté Koruně, sepsaný po smrti opata Melichara Hölderla r. 1608.

Uveřejňuje centrální archivář Hynek Gross.

(Pokračování.)

V almaře z druhé strany dveří.

Klobouk tuplkytou pošitej 1, klobouk podšíty prostou 1, biryť čtverhranej 1, sloubky z bílého vosku 4, Agnus Dei v škatuli 1, vostruh černých páry 2, ampulky cínový 4, klobouk starý 1, klobouk popelatý pacholecí 1, pargameny, archů 45, zámek zapaditý 1, zámek visutý velký s řetízem a 2 klíči 1, zámek visutý se 2 klíči 1, zámky malý visutý 3, kleště kovářský 1, šmuk prostý starý 1, kroužků k firhaňkům svazek 1, čepička aksamitová podšíťá 1, šňůra hedvábná na hodiny 1, rukavice 1, rukavičky nitěný bílý 2, plena s zlatými tkanicemi 1, šátek s zlatými tkanicemi 1, strikačka mosazná 1, štouček podvazků harasových 1, futrál s hřebeny a zrcadkem 1, v témž futrálu stříbro k strouhání jazyku 1, hodinky bijící na šňůrce 1, páteře kolárový 2, páteř černej s vobrázkem 1, páteř maličký se dvěma grošiky 1, Agnus Dei malý 1,

*) Jana Voltová, 6. května 1643. Anna Deutschová, 15. června 1643. Zuzana Dietzová, laička, 19. července 1643 a Dorota Svatošová, kantorka, 25. prosince 1644.

zápony stříbrný k pláští 2, pečeti velkých i malých měděných 5, kolky železný 2, kolek k znamenání koží 1, kroužky stříbrný 1, klobouk do lázně 1, tabulky k psaní 1.

Na stole:

Partes 4 vocum Hasterii 1, zvoneček mosazný 1, opera Bernardi 1, postila Šerarova De Sanctis 1, Regula d. Benedicti 1, Lamentationes Carolii.

Předně na síni, kde se nahoru chodí, stolička malá při vokně 1.

V světnici, kde pan opat bydlel:

stůl velký 1, koberec černý kožený 1, sesle černá 1, sesle bílý 2, seslí zasedacích 6, stoliček malý u lůžka 1, stolička soukená svírací 1, lůžko pod nebesy 1, firhaňk plátěný 1, poduška malá 1, modrací starý 2, prostěradlo 1, nad ložem klec velká zelená na hrdličky 1, hrdliček pár 1, obrazy J. M. C. a krále Sedmihradského 1, obraz pana Viléma z Rožmberka 1, kotlíček měděný maličký 1, umyvadlo cínový ve zdi 1, rohy srnčí fasovaný 2, tabule jesuuitský tištěný 2, tabule iluminovaná 1, contréct J. M. C. na tabuli 1, hodiny bijící větší 1, firhaňk u okna plátěný 1, tabule s. P. Mariji 1, tabule Krista Pána 1, prachu ručnického nade dveřmi předního sklepu za 1 libru, vobojek železný na psa 1.

Almara v též světnici u dveří:

Registřík početní poslední, při tom listů, škaret pamětí i jiných věcí v dolní příhradě plno, vrubův dva svazky, registra urburní 1, sukno zelený s groši počítacími 1, šály turecký červený a bílý 1, vážky na dukáty 2, štětky hlavní 3, škatule prázdný 3, nože kucharský 4, štepseydu bílého svazek 1, stuh modrých tucně 18, kříž křišťálovej v škatulce 1, handštány několik v papíru, prubýrstain 1, kamenů řezaných v papírku 7, knoflíků hedvábných, černých i bílých 36, škatulka kamení tetřevového, v tý škatulce, kus jednorožcového rohu. kolek železný 1, kalamář volověný na stole 1, posypátko plechový 1, kalamář dřevěný s posypátkem 1, nůsky struhací 1, palička dřevěná 1, tabulek nade dveřmi a almaraou 14, polštář kožený do seslí 1, flašek skleněných 7, krucifiks malý 1.

Pod ložem v té světnici v šubladi dlouhé:

Ručnice dlouhý 4, reytharky 4, plátna křečného k přikrytí 2 lokte.

V sklepe z druhé strany světnice:

Vohřevadlo měděný barvířský 1, lůže pod nebesy 1, firhaňky zelený s čapraky 3, šatů ložních na něm kusů 5, prostěradlo 1.

V stupni před ložem:

Boty černý, páry 2, boty bílý, páry 2, holstra stará na ručnice 2

Nad postelí:

Brašny prázdný 3, tenata křepelíčí 1, mejdla 20 kusů, klece malá 1, puzoun s holstrem k. Ambrože 1, houně červená 1, houně bílá 1, polštáře telecí chlupatý 2.

Truhla kovaná v nohách lože:

ve trži truhle našlo se:

Jistota na Cáhlovský na summě 2000 zl., na kterouž podle správy spravili 500 zl. zůstávají dodati 1500 zl. Datum té jistoty jest den sv. Michala archangela 1598. Jistota pana Zygmunda Prokše se nachází na summu 750 kop, na kteréž, jak se vypsáno nachází, spravil 463 kop 17 g., 1 d. A tak zůstává 286 kop 42 g 6 d.

Peněz hotových vyčteno:

po 3 kr. 225 kop, po 6 kr. 39 kop, po 2 kr. 154 kop, po 2 kr. 76 kop., po 1 g. 67 kop, po 2 g. 43 kop, na tolařích 10 kop 51 g. 3 d., po 6 kr. v škornicli 12 kop., po 3 kr. v škornicli 15 kop, po 2 kr. v škornicli 10 kop, škornicli po 1 kopě 93 kop, míšených v škornicli 4 kopy. Summa učiní peněz hotových v truhle: 748 kop 51 gr. 3 d. míš.

Zápony stříbrný k plášti 2, Agnus Dei, stříbrný malý 2, peněz hotových na vypravení 26 osob lidí, nebožtík pan opat založil po 8 zl., na míš. učiní, co zas poddaní oplatiti mají, 178 kop 42 g. Obzvláště na oprávký rystuňků n. opat založil 13 kop 42 g 4 d. Převorovi na vydání rozličná podle cedule vydáno peněz v škar-nicli 50 kop. Měšec nebožtíka se dvěma klíči k almarám, v nich málo peněz drobných.

V truhle proti loži velký ve zdi:

Sukně bílá firkratová 1, plášť plstěnný s stříbrnými záponami 1, kabát kožený starý 1, knoflíků stříbrných na něm 20, kabát bílý šamlatový 1, plášť kanabacový vodní černý 1, plášť šamlatový černý 1, plášť englického sukna černý 1, plášť šibtuchový černý 1, reverenda kanavacová, pajl podšitá 1, plášť starý soukený 1, reverenda šam-

latová černá 1, kápě šamlatová k ní 1, kabát šamlatový černý 1, kabát kožený bílý s mezulanovými rukávy 1, knoflíků při něm stříbrných 20, suknička bílá pod šaty, soukená 1, gatě kožený pod galioty bílý 1, štimfy vázaný 1, kůže telecí vydělaný 2, truhlička malá s některými knížkami pod tou truhlicí 1, plena zlatem vyšívaná na kalich do šátku zavnutá 1, sukne bílá soukená 1, klobouk černý 1, kápě stará 1, futrál barvířský s potřebami 1.

(Pokračování.)

Z francouzských relací o českém povstání.

(1618—1622.)

Z francouzských archivů podává

P. Augustin Neumann, O. S. A.

Úvodní stať zpracoval

Jan Tenora.

(Pokračování.)

Volbu Ferdinandovu pokládala Francie za legitimní; francouzský vyslanec v Hágu výslovně to prohlásil, poukazuje na to, že se jí účastnilo šest kurfirstů. Při tom nepřestávala Francie nabádati k pokoji; u císaře shledávala při tom dobrou vůli; jak oznamuje vyslanec v Hágu, císař přijal pacifikační snahy s povděkem a projevil naději, že tím bude zabráněno požáru, jenž by snad nebyl uhašen ani za sto let (č. 42). Také v Holandsku pracovala Francie pro mír a pokoj v přesvědčení, že smír Čechů s císařem je možný, bude-li se chtítí těm, kdož jsou k tomu povoláni. Francouzský vyslanec oznámil to holandským stavům, kteří to přednesli v parlamentě, — a o výsledku sděluje, že stavové by zásadně proti tomu nebyli, kdyby nebylo bývalo štváčů (č. 48).

Doklady.

46.

Tillieres k p. z Puissieux.

Dobré přijetí u anglického krále. Změna politiky Tillieresovy po zvolení Fridrichové. Poměr Jakuba II. k Fridrichovi. Vzkaz králův Ludvíkovi XIII.

Září, 22., 1619, Londýn.

(Bibl. nat. Paris, Ms. frc. 15988, fol. 364—365.)

Monsieur,

Le roy de la Grande Bretagne continuant a me traiter favorablement m'envoya hier Mons. le duc de Lenox lequel m'accom-

pagna a Ouinster ou je fuz aussy tost mene par Sa Ma^{te} a la chasse et au retour il m' fist l'honneur de me faire disner avec luy et beust a la sante du roy avec beaucoup de temoignage d'affection. Une heure apres je le fiz suplyer de me donner audience ce qu'il m'accorda a condition que je fusse fort bref et s'excusa tant sur sa lassitude de la chasse que de l'incomodite d'une cheute qu'il a faite a Ouinzors dont il se ressent apres le travail. Je me resoluz doncques de luy parler seulement des affaires de l'Allemagne et de celle touchant l'advis qu'avoit eu Sa Ma^{te} qu'il vouloit envoyer a l'assemblee de Loudun. Pour la premiere luy ayant proposee suivant qu'elle est portee dans vostre derniere lettre sauf ce qui touche la Bohesme que j'ay un peu changé a cause du changement qui est arrivé sur les nouvelles de la election de Mons. le comte Palatin. Il me l' a fort embrouillee, me disant une fois qu'il en avoit parlé a Mons. le marquis de Trevel, une autre que la maison d'Autriche n'avoit pas receu ses bonnes intentions comme elle debvoit que la depence de cent mil escez qu'il avoit faite pour envoyer Mons. le vicomte Doncastre n'avoit este que pour la favoriser en advancant le bien de l'Allemagne et de la chrestiente qu'il croyoit consister en la paix.

Une autre fois il s'est plaint sur ce que Mondit l'électeur avoit accepté la Boesme sans son consentement et monstroit n'en avoir consentement que pour luy. Il desiroit la paix, et qu'il falloit veoir et essayer a porter les affaires en ce point que celui qui auroit plus de droit audict royaume en demeurast roy, qu'il scavoit que l'empereur Ferdinant (sic) y pretendoit un droit comme luy, estant donné de l'Espagne, qu'il ne scavoit comme cela pouvoit estre valable.

Puis me disoit que cela estoit extraordinaire en ce siecle icy de deposseder les roys, et bien qu'il cogneust par les historiens que telle chose soit autre fois arrivée, que le temps n'en estoit plus, ce qu'il craignoit principalement en ceste election, c'estoit que l'on en voulu faire une affaire de relligion. Et sur ce que je l'ay sup(p)lyé de me faire entendre apres tous ses discours ce qu'il desiroit que j'en mandasse au roy, il m'a respondu en ces termes, qu'il n'avoit encores pris aucun advis certain la dessus, qu' aussy tost qu'il en prendroit qu'il ne manqueroit a me le faire scavoir, affin que j'en tinsse advertye Sa Majesté, comme aussy il la prioit de faire le mesme; ce que je puis comprendre de son intention n'est autre chose que ce que je vous ay mandé par mes dernieres, et qu'il ne s'embarquera en ceste affaire qu'a toute necessité s'il le fait. Pour l'autre il m'a respondu n'avoir jamais songé d'envoyer a l'assemblée de la Rochelle ny a Loudun,

que si il envoyoit vers luy, il le feroit aussy tost scavoir a Sa Ma(jes)té a laquelle il resteroit les mesmes advis qu'il luy avoit fait donner par Mons. le marquis de Trenel touchant l'affaire de Beart, lesquels protestoit n'estre que pour son bien auquel il se porteroit tousjours avec affection.

Je l'en ay remercyé de la part du roy et assuré que son intention estoit de favoriser ceux de la religion (reformée?) comme les catholiques soubz l'exacte observation des eeditz sans que la differance de religion en ap(p)ortast pour l'employ de ses liberalitéz. J'ay remis les autres affaires a la premiere audience que je prendray le plus tost que je pourray. Je vous sup(p)lye, Monsieur, quant vous me ferez l'honneur de m'envoyer quelque depesche de me faire scavoir s'il est besoing de demander en suite d'icelle une prompte audience parce que le roy de la Grande B(retagne) est quelque fois en des lieux fort esloignez d'icy, et ou il ne recot a plaisir les visites, et je ne puis juger si bien que vous la promptitude que requierent les affaires. Excusez ma liberté, mais c'est que je ne desire rien entreprendre sans voz advis expres dans lesquels demeurant, je ne puis manquer de bien faire, Je prie Dieu qu'il vous ayt en sa santé et digne garde.

A Londres, le 22 jour de septembre, 1619.

Vostre serviteur tres humble

Tillieres.

46a.

Dumaurier k Ludvíkovi XIII.

Holandská pomoc jenom finanční. Francouzi z Nizozemí nesmějí Čechům na pomoc. 4000 pěších z Holandska do Čech. Bedřich falcký a král anglický.

Říjen, 1, 1619, Haag.

(*Tamže*, Ms. franc. 15958, fol. 232a.)

. . . il¹⁾ me protesta que jamais lesdictz estatz ny luy avoient eu en pensée d'envoyer des forces en Boheme, ny d'eslongner d'eux celles qu'ils scavent leur estre necessaires pour leur conservation au voysinage des Espagnoles, et sur la fin de leur trefves, et qu'ils n'ontprojeté de donner autre assistance auxdicts Bohemes qu'en argent, comme ils ont desja commencé sauf a renforcer s'il en est besoin. Au reste qu'il ne croioit pas que Vostre Majesté les voulust empescher de mettre en oeuvre pour la conservation et de leurs pays, et de ce qu'ils tiennent en ceux de Cleves

¹⁾ Princ Oranžský.

et de Julien, les mesmes forces qu'ils ont tous iours employées a ces effectz jusques a present. Ce que je luy ay confirmé suivant l'ordre de Vostre Majesté adjoustant les raisons pour lesquelles aussy elle avoit interest de les advertir de bonne heure, qu'en cas d'envoy de secours auxdictz Bohemes, elle desiroit que les regiments françois n'y fussent compris, ne se voulant priver du moyen d'intervenir utilement, si elle en estoit requise pour pacifier les troubles qui semblent se preparer en Allemagne.

Sire, je pense avoir recogneu par la nature de leurs affaires presente que la response, que m'a faicte ledict prince sur ce sujet est veritable, et que ce que je luy en ay dict doit estre suffisant de les induire a complaire a Vostredite Majesté, et a composer ledict secours d'autres forces que des Françoises, s'ils venoyent a changer d'avis, et a se resoudre d'en envoyer auxdictz Bohemes . . . Mais d'autant, Sire, que ie sçay, comme j'en ay deja donné advis a Vostre Majesté que les princes protestans ont deja faict semondre lesdictz estatz generaux de tenir prest le secours de quatre mil hommes de pied dont ilz leur sont obligez par traicté, au cas qu'ilz viennent a les en requeire, et que leur response a esté, qu'ilz seront tousiours prestz d'accomplir de bonne foy ladite promesse, mesmes que lesdictz princes sont assemblez a Rotenburg pour resoudre sur leurs affaires communes, et que d'ailleurs on est en attente de la resolution du roy de la Grande Bretagne sur le conseil que l'electeur palatin luy a envoyé demander par le baron Dona touchant l'acceptation ou refus de la couronne de Boheme, et qui si ne suite toutes ces deliberations lesdictz estatz venoyent a estre somniez de leurdict secours, il pourroit estre qu'ils le mesteroyent en partie desdites troupes françoises. et que ie ne sçay quelle peut estre sur ce sujet la volonté de Vostre Majesté. J'ay creu, Sire, luy devoir depescher ce porteur exprez pour estre bien esclaircy de ses intentions la dessus, car, comme je voy, que ce sont deux choses differentes d'assister lesdictz princes avec le secours promis au cas qu'ilz soient assaillez ou molestéz en leur pays, et prester main forte auxdicts Bohemes es m uvements auxquels il se sont portéz, . .

47.

Tillieres k p. z Puisieux.

Stanovisko anglického dvora nezměněno. Poselství Bedřichovo v Londýně. Pověsti o zavraždění B. Gábora a jejich dojem v Praze. Říjen, 8., 1619, Londýn.

(Bibl. nat., Ms. franc 15988, fol. 371b—372a.)

Monsieur,

. . . Je ne manqueray, Monsieur, a la premiere occasion de parler des affaires d'Allemagne, bien que je l'aye desja fait, comme auréz peu cognoistre par mes dernieres lettres. Et quasi en mesme substance qu'il est porté par la vostre a laquelle le roy de la Grande Bretagne m'a respondu, qu'il n'avoit pris resolution que l'ayant prisé. Il en advertiroit le roy. Je vous assure, qu'il ne se peult rien preveoir en ceste affaire qu'il ne considere tres particulierement pour son sentiment Je n'y trouve rien de change depuis mes dernieres, aussy n'est il arrivé nouvelles assez importantes pour le pouvoir faire. On attend le vicomte de Domcastre. Son arrivée a mon advis fera veoir plus claire. Je vous envoie les raisons qu'a aportées Mr. le baron d'Aune pour justoffier les estatz de Bohesme en la desposition qu'ilz ont faite de leur roy, l'empereur Ferdinand. On dit icy que Georges Gobar (sic), prince de Transsilvanie, esleu roy de Hongrie, a esté tué d'un coup de pistolet. Les partisans de Mons. l'electeur palatin en sont fort fachéz . . .

A Londres, le 8 d'octobre, 1619.

Vostre tres humble serviteur
Tillieres.

48.

Dumaurier k Ludvíkovi XIII.

Smír Čechů s císařem není nemožný. Holandští stavové podpichování proti francouzskému pacifismu.

Říjen, 17, 1619, Haag.

(Tamže, Ms. franc. 15958, fol. 242a).

. . . qu'il ne faut point comter la reconciliation des Bohemes avec l'empereur entre les choses impossibles, et que si ceux, auxquelz ils ont creance, les y veulent induire, comme ils doivent, il n'y aura pas faute de bons expediens pour les Turcs de pene et les asseurer, a quoy Vostre Majesté n'espargneroit aucuns offices de sa favorable entremise. Ce que lesdictz deputéz me promirent de referer a leur assemblée, ou j'ay sceu que d'abbord cela n'a pas esté receu de mauvaise part, mais ils sont instiguéz au contraire par les mesmes dangereux esprits qui ont tousiours monstré desirer la confusion par tout.

Sire, depuis cela ils ont eu adviz que le baron Done est reparty d'Angleterre pour Heydelberg. et qu'il a pris sou chemin par Calaiz droict en Allemagne, d'ou ils inferent avec ce qu'ilz

en apprennent d'ailleurs que le roy de la Grande Bretagne n'a point pris de resolution sur ces affaires qui soit conforme a leur desir.

Son ambassadeur resident icy ayant dict que son maistre vouloit scavoir si Ferdinand avoit esté legitiment deposedé, et son gendre legitiment appellé a la couronne de Boheme qui est une remise a long jour, equipolente a un conseil de ne l'accepter.

Jay veu et entretenu un Escossois qui vient presentement d'Angleterre lequel m'a assureé avoir ouy blasmer audict roy les actions de l'electeur, son gendre, mesmement en ce faict.

Le resident des estatz en Allemagne escrit icy que ledict electeur avec la princese, sa femme, s'achement au haut Palatinat, croye pour aller au devant des ambassadeurs Bohemes et de cette couronne qu'ilz luy viennent offrir, a quoy il est tres certain qu'il ne sera pas conforté du costé d'Angleterre.

(Pokračování.)

Příspěvek k životopisu Jana Filipce,

biskupa varadínského.

P. Klemens Minařík, O. F. M.

Život Jana Filipce, biskupa varadínského, jenž vstoupil později do řehole františkánské, jest v hlavních rysech znám, a jeho význam náležitě oceněn. Narodil se roku 1431 v Prostějově. Vystudovav ve svém rodišti, stal se nejprve písařem morav. hejtmana Jana z Cimburka, potom 1469 vévody sedmihradského Mikuláše Čupora, posléze 1472 vstoupil do služeb uherského krále Matiaše Korvína, který ho povýšil na rádce, důvěrníka i kancléře a dopomohl mu k biskupství varadínskému. R. 1482 stal se Filipce správcem osiřelého biskupství olomouckého. Po korunovaci Vladislava II. na krále uherského ve Stol. Bělehradě 21. září 1490 vzdal se všech úřadů a po dvou letech vstoupil do řádu františkánského. Leč i potom nepřestal býti politicky činným, neboť Maximilian I. a Vladislav II. obraceli se k němu ve všech svých nesnázích. Jan Filipce zemřel r. 1509 v Uh. Hradišti.¹⁾

Vztah a příslušnost Jana Filipce k řádu františkánskému nepostrádá zajímavosti, ač jsou o tom zmínky kusé a nejasné. Nedá se upříti, že objasněním Filipcova řeholního života úsudek o jeho

¹⁾ Srov. Palacký, Dějiny národu českého, díl V. část 1. a 2.; Fr. Koželuha, Jan Filipce, biskup velkovaradínský a správce biskupství olomouckého, ve výroční zprávě slov. zem. vyšší reálné školy v Prostějově 1883-4. Životopis J. Filipce viz v Č. Slovníku bobohvědném III., str. 109, 110.

osobnosti a významu se doplní a zdokonalí. Několik zpráv o jeho náklonnosti k františkánům a životě v jejich řádu podává rukopis františkánského archivu v Praze pod sign. I., jenž jest napsán *Chronica Fratrum Minorum de observantia Provinciae Bohemiae*. Počátek kroniky pochází z leta 1511—12, kdy byl život a činnost Filipcova v čerstvé paměti. V tomtéž archivu chová se pod sign. II. *Codex conventus Brunensis*, jenž obsahuje lipský prvotisk z r. 1498, potom různá rukopisná pojednání hlavně z r. 1505—6, naposled krátkou kroniku české františkánské provincie od r. 1451—1528. Pisatelem oněch pojednání i kroniky až po rok 1508, jak svědčí několik poznámek, jest františkán P. Eberhard Ablauf de Rheno, který Filipce nejspíše osobně znal a zůstavil o něm několik zpráv. Posléze i P. Severin Wrbczansky ve svém díle *Nucleus Minoriticus* v Praze 1746 vydaném činí zmínku o biskupu varadinském, která zůstala téměř bez povšimnutí. Stůj-
tež zde zprávy o Janu Filipci, jež obsahuje kronika, kodex brněnského kláštera a *Nucleus Wrbczanského*.

I.

Chronica Fratrum Minorum de observantia Provinciae Bohemiae.

Fol. 169.... Eodem anno (1491) in festo // Assumptionis virginis gloriose celebratum fuit capitulum provinciale (170) in loco vivifice crucis extra Nissam. Diffinitores fuerunt electi frater Alexander // de Jauor, frater Paulinus de Lembergk, frater Daniel de Priudia, frater Ambrosius // de Lembergk, ex quibus electus fuit in vicarium provincie venerandus pater frater Pau//linus de Lembergk). Ad illud capitulum venit cum magno aparatu ac // pluribus fratribus de Moravia et Bohemia Reverendus dominus Johannes, Episcopus olim Waradiensis¹⁾ // premisit vini duo vasa pro capitulo et secum adduxit notabilem ele // mosinam in pannis, tela et ceteris pro ornamentis ecclesiasticis et paramen//tis pro multis locis Slesie. Cantavit etiam missam in loco supradicto//in die Assumpcionis cum magna solemnitate, fecitque sermonem ad // clerum feria quarta sub octava eiusdem festi quam acceptissimam. In eodem // capitulo ad instanciam prefati Reveren dissimi domini patres consenserunt, ut pro loco//Olmucensi ordinaretur unus predicator pro Bohemis et Moravis, quod // cives, antea nequaquam admittere voluerunt, sed dicto Reverendissimo domino non // fuerunt ausi denegare. Item in dicto capitulo annuerunt patres in suscep//cionem loci Hradissensis, pro quo dictus Reverendissimus dominus dedit CCC florenos ad con//parandum fundum et exemendum do-

¹⁾ V letech 1476—1490.

mos, que ibi erant (morabantur // ibi judei) et posterius his addidit usque ad mille preter paramenta, calices // libros etc.²⁾

Téhož r. 1491 o svátku Nanebevzetí P. Marie slavila se provinční kapitola v klášteře sv. Kříže u Nisy. Za definity byly zvoleni bratr Alexandr z Javoru, bratr Paulin ze Lvova (Löwenberg ve Slezsku), bratr Daniel z Prividze (v Uhrách), bratr Ambrož ze Lvova, z nichž zvolen byl za vikáře provincie ctihodný otec bratr Paulin ze Lvova. Na tu kapitolu přišel s velikým průvodem a s četnými františkány z Čech a Moravy důstojný pán Jan, druhdy biskup varadínský. Předem poslal pro kapituláry dva sudy vína a s sebou přivezl značnou almužnu v suknech, přize a jiném pro kostelní výzdobu a církevní roucha pro (františkánské) kláštery ve Slezsku. Ve jmenovaném klášteře měl také o svátku Nanebevzetí P. Marie zpívanou mši s velikou slávou a ve středu (17. srpna) po tom svátku měl ke kněžstvu řeč, která se velmi líbila. Na téže kapitole na popud jmenovaného nejdůstojnějšího pána otcové svolili, aby byl ustanoven v klášteře olomouckém pro Čechy a Moravy kazatel, což obyvatelé před tím nikterak nechtěli připustiti, ale svrchu jmenovanému nejdůstojnějšímu pánu neodvážili se to odepříti. Na té kapitole otcové svolili, aby byl přijat klášter v Uh. Hradišti, pro nějž řečený nejdůstojnější pán věnoval 300 zl. k získání stavebního místa a k vykoupení domků, které tam stály (zdržovali se v nich židé) a později doplnil tu sumu na tisíc zl., kromě církevních rouch, kalichů a knih atd.

Fol. 170.... Anno Domini 1492 (171) in die sancti Bernhardini celebratum fuit capitulum provinciale // in loco sancti Bernhardini intra Olmucz, ubi ad votum Reverendissimi patris domini // Johannis, Episcopi olim Waradiensis, plures et pene notabiliores patres ex // tota provincia sunt convocati, quibus dictus dominus episcopus in omnibus necessitatibus sufficienter providit. In eodem capitulo reelectus fuit in vicarium // provincie venerandus pater frater Paulinus de Lemberck. Diffinitores frater Anthonius // de Lipczk, frater Nicolaus de Hirzsbeck, frater Alexander de Crudim et // frater Thobias de Zora; discretus provincie ad futurum capitulum generale frater Anthonius predictus... Item // sub illo capitulo venerunt duo Reverendi patres videlicet Episcopus Saga // briensis³⁾ et Waradiensis⁴⁾ ad dominum Johannem episco-

²⁾ Srovnej: P. K. Minařík: Vikáři české františkánské provincie od r. 1451—1517. Sborník Hist. kroužku, roč. XVI. (1915), str. 2., násl.

³⁾ Správně sagrabiensis (zagrabiensis) záhřebský v Chorvatsku, Lukáš biskup (1490—1510).

⁴⁾ Valentin Farkas (1490—1495).

pum tentantes, si possent revocare ipsum a proposito, ne religionem ingrederetur, sed non poterant // quicquam efficere. Soluto autem capitulo perrexit idem dominus Johannes episcopus // cum patribus Slezitis ad Wratislauiam et in die penthecostes missa solemniter // celebrata in pontificalibus, depositis paramentis, habitum ordinis sancti // Francisci humiliter suscepit, presente maxima multitudine populi, qui // de tanta humilitate plurimum edificati fuerant, quia in illis partibus // nec visum nec auditum fuerat unquam tale quid actum, ut de tanta // sublimitate ad tam grandem sui abiectiōnem quis prelatorum aliquandu // descendisset. Erat enim in omnibus gloriosus, eloquens, ingeniosus, memorie//tenax et in omnibus agilibus expeditivus nec in multis terris ei // reperiebatur equalis; quippe qui regis Mathie causas in dietis, // convencionibus et ambasiatis semper melius et utilius peregit quam speratum // et commissum ei fuerat. Missus siquidem fuerat orator et nuncius // ad reges potentissimos, ad regem Francie, Neapolitanum, Romanorum, (172) Bohemie, Polonie, imperatorem Fridericum, duces Misnenses, electores // imperii⁵⁾, optime se et cum gracia magna ipsorum strenue causas gerendo etc.

Léta Páně 1492 v den sv. Bernardina (20. května) slavila na žádost nejdůstojnějšího pana Jana, druhdy biskupa varadínske provincní kapitola v klášteře sv. Bernardina v Olomouci, kde ského, většina velmi významných františkánů z celé provincie byla svolána, jimž jmenovaný pan biskup opatřil dostatečnou stravu ve všem. Na té kapitole opět zvolen byl za vikáře provincie ctihodný otec bratr Paulín ze Lvova, za definity bratr Antonín z Lipska, bratr Mikuláš z Hiršberka, bratr Alexandr z Chrudimě, bratr Tobiáš ze Žďáru; za tajemníka provincie, jenž měl jíti k budoucí generální kapitole (ve Florencii 1493) svrchu uvedený bratr Tomáš..... Za té kapitoly dva důstojní otcové, biskup záhřebský a varadínský, přišli k panu biskupu Janu, usilující, aby jej zviklali v předsevzetí, aby do řádu nevstupoval, ale nic nepořídili. Po skončené kapitole cestoval týž pan biskup Jan se slezskými františkány do Vratislavě a odslouživ o letnicích (10. června) slavnou pontifikální mši, odložil biskupský háv a oblékl hábit řádu sv. Františka u přítomnosti přčetného zastupu lidí, kteří se tak velikou pokorou nad míru povzbudili, poněvadž v těch krajinách nikdy nebylo vidáno ani slýcháno, že by se něco podobného stalo, aby některý prelát s takové výše snížil se k takovému ponížení. Byl ve všem slavný, výmluvný, geniální, muž výtečné paměti, ve všem jednání zběhlý a v mnoha zemích neměl sobě rovna. On také záležitosti krále Matiaše

⁵⁾ Tato Filipcova poselství jsou dosud jen částečně známa.

na sněmích, smlouvách a poselstvích vždy lépe a prospěšněji vyřídil, než bylo očekáváno a jemu svěřeno. Byl poslán jako mluvčí a posel k mocným králům, ke králi francouzskému, neapolskému, císaři římskému, králi českému, polskému, k císaři Bedřichovi III., vévodům míšenským, kurfiřtům; počínal si při tom výborně a prováděl svěřené záležitosti k jejich velikému uspokojení atd.

Fol. 192.... Anno Domini 1503 pro die sancti Michaelis electus // bratum est capitulum provinciale in loco Wratislaviensi residente Reverendo Patre // Jacobo de Mantua, commissario generali, in quo reelectus est in vicarium // venerandus pater Victorinus. Diffinitores: pater Jacobus de Grupca, frater Jacobus de Hassia, frater Andreas de Wratislavia et Reverendus Pater Johannes // Episcopus. Discretus provincie pater Barnabas de Prussia.

Léta Páně 1503 v den sv. Michala (29. září) slavila se kapitola provinční v klášteře vratislavském za předsednictví důstojného otce Jakuba z Mantuy, generálního komisaře, při níž zvolen byl opět za vikáře ctihodný otec Viktorin z Pruska. Definitoři byli otec Jakub z Krupky, bratr Jakub z Hessenska, bratr Ondřej z Vratislavě a důstojný otec Jan, biskup. Diskreta provincie byl otec Barnabáš z Pruska.

Fol. 200.... Anno // Domini 1508 pro festo penthecostes celebratum est capitulum provinciale // in loco sancte Crucis extra Nissam, ubi in vicarium electus est Venerandus // pater Barnabas de Prussia. Diffinitores pater Pius de Wratislavia // guardianus Glogouiensis, Reverendus Pater Johannes, episcopus, pater Barnabas supradictus et pater Adam. // Discretus provincie pater Bernardinus de Austria....

Léta Páně 1508 o slavnosti letnic slavila se provinční kapitola v klášteře sv. Kříže u Nisy, kde byl zvolen za vikáře ctihodný otec Barnabáš z Pruska. Definitoři guardian hlohovský, otec Pius z Vratislavě, důstojný otec biskup Jan, jmenovaný otec Barnabáš a otec Adam. Diskreta provincie otec Bernardin z Rakous.

Fol. 202.... Anno // quo supra (1509) decessit et ex hac vita migravit Reverendus pater Johannes, Episcopus // quondam Varadiensis, in loco Radisschnensi in vigilia sanctorum Apostolorum (fol. 203.) Petri et Pauli¹⁾, ibidem sepultus, qui fuit vir nagne prudencie // et experiencie in rebus secularibus agendis.

Léta svrchu udaného 1509 zemřel a s tohoto světa odešel důstojný otec Jan, druhdy biskup varadínský, v klášteře v Uher-

1) Dne 28. června 1509. Odpočívá pod hlavním oltářem.

ském Hradišti ve vigílii svatých apoštolů Petra a Pavla (dne 28. června) a tamtéž byl pohřben. Byl to muž, jenž měl velikou prozřetelnost a zkušenost v provádění světských záležitostí.

Fol. 225.... An//no Domini 1510 fuit celebratum capitulum Wratislaviae ad Sanctum Bernhardinum / in festo apostolorum Petri et Pauli, in quo electi fuerunt diffinitores Venerandus // pater Lucas Viridimontanus. guardianus Camitzensis, pater Pius de Wratislavia // discretus Glogouiensis, pater Jacobus de Nisa discretus Jaworiensis et pater Beda // guardianus Olmutzensis. In isto capitulo multa fuerunt proposita de // infidelitate patris Victorini, de quibus nunquam potuit se excusare seu ex//purgare. Et nisi pater Bernhardinus de Grunbergk iuvisset partem ipsius // in maximam perniciem provincie nostre nunquam reelectus fuisset. Mirabile // dictu et prius nunquam in provincia nostra auditum! Correctio vicarii // se protraxit usque in tercium diem, nam feria 5 electi fuerunt diffinitores (226) et primo die sabbati processum fuit ad electionem. Unde patres // procedentes ad electionem, in secundo scrutinio primum reelectus fuit. Ex qua//electione zelosi ac bene sencientes patres multum perteriti fuerunt//considerantes futura, que in sua innata diffidia provincie accedere pos//sent. Et certe, si ipse cum episcopo Joanne¹⁾ voluissent Gorlitz et Swey denitz provincia dudum habuisset, de reliquis conventibus iam actum fuisset. Sed ipso negligente provincia usque in hodiernum diem tur//binibus quatitur et multe dissensiones inter patres orite sunt, quarum ipse cum aliquibus dicitur auctor fuisse....

Léta Páně 1510 slavila se kapitola o svátku sv. Petra a Pavla (29. června) u sv. Bernardina ve Vratislavi, při niž byli zvoleni definitoři ctihodný otec Lukáš z Grünberka, guardian v Kamenci (Kamenz v Lužici), hlohovský diskreta otec Pius z Vratislavě, javorský diskreta otec Jakub z Nisy a olomoucký guardian otec Beda. Na té kapitole předneseny byly mnohé stížnosti na nevěrnost otce Viktorina z Pruska, z niž se nikdy nemohl ospravedlniti a očistiti. A kdyby otec Bernardin z Grünberka nebyl podporoval jeho stranu na převelikou škodu naší provincie, nikdy by nebyl znova zvolen za vikáře. Podivno a neslýháno dříve v naší provincii! Pokárání bývalého vikáře P. Viktorina z Pruska (zvolen v Brně 1509, 29. dubna) protáhlo se až do třetího dne, neboť ve čtvrtek (27. června 1510) zvoleni

¹⁾ Poměry ve Slezsku líčí dr. Ferd. Doelle O. F. M. v díle Reformtätigkeit des Provinzials Ludwig Henning in der sächsischen Franziskanerprovinz (1507—15), Münster i. W. 1915, Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung.

byli definitoři a teprv v sobotu přikročeno k volbě vikáře. Otcové kapituláři zahájivše volbu, zvolili za vikáře až při druhém hlasování P. Viktorina z Pruska. Horliví a dobře smýšlející otcové byli tou volbou velice ustrašeni, neboť měli na mysli budoucí věci, které by mohly nastat při jeho vrozené nevěrnosti. A jistě, kdyby byl on a biskup Jan chtěli, již dávno mohla provincie držeti kláštery ve Zhořelci a Svídnici a také o jiných klášteřích bylo by se jednalo. Ale pro jeho nedbalost provincie podnes jest zmitána nepokoji a mnoho sporů povstalo mezi františkány, jejichž původcem jest prý on sám a několik jiných osob.

(Pokračování.)

Víra Táborů.

Prof. Ant. Novák.

(Pokračování.)

Biskupec: H. II. 483.

Secundo . . .
inter se sentialiter decreverunt, quod nullus sacerdos Christi aut aliis maioribus ordinibus insignitus debet aut potest corporaliter quemquam, etiam infidelem de lege communi occidere aut vulnerare aut, quod minus est ad sensum apostoli percutere aut in persona propria bellare, acies bellorum dirigere, ad bellandum aut occidendum immaniter provocare, aut aliqua facilitate crudelitates exercere sive exertitas a saecularibus et sacerdotibus prohibitas irrationabiliter excusare seu verba aut opprobria crudelia proferre et homines ad severitatem succendere et irritare; bellis tamen justis in causa Dei licite potest interesse bellantes, ut juste, et sancte faciant exhortando.

Příbram: Cechl. 537.

Item profiteor, tenendum et credendum, quod nullus sacerdos Christi aut aliis Clericalibus insignitus, debet aut potest corporaliter quemdam etiam infidelem de lege communi occidere aut vulnerare, aut quod minus est, ad sensum Apostoli percutere aut in persona propria bellare, acies bellorum dirigere, et ad bellandum seu occidendum immaniter provocare, aut aliqua facilitate crudeliter excutere aut exercitatas a saecularibus et sacerdotibus prohibitas irrationabiliter excusare, seu verba aut proverbia crudelia ad invadendum acrius proferre, et homines ad severitatem succendere et irritare.

Facit ad hoc praeceptum Christi Math. 25. dicentis ad Petrum . . .

Toman: 52.

Item ex fide tenendum est et credendum, quod nullus sacerdos Christi aut aliis maioribus ordinibus insignitus debet aut potest corporaliter quemquam vulnerare, aut quod minus est ad sensum Apostoli, percutere aut in persona propria bellare, acies bellorum dirigere, et ad bellandum seu occidendum immaniter provocare, aut aliqua facilitate crudeliter excutere aut exercitatas a saecularibus et sacerdotibus prohibitas irrationabiliter excusare, seu verba aut proverbia crudelia ad invadendum acrius proferre et irritare.

Vidíme tu úplnou souběžnost obou pramenů s traktátem Příbramovým. Jen na konci podává Biskupec svou výhradu. V maličkostech jeví pražská verze úplnou závislost na Příbramovi, ač shoda Příbrama s tábořskými jest ještě větší.

Podobně v článku třetím.

Biskupec:

apparuit publicandum, quod bella christiana non sunt a quoquam attentanda et exercenda, nisi nova lege licenciante et potestate legitima autorizante aut ex illius deficienda populo christiano aut quocunque alio spiritu Dei agitato debite et meritorie vicem ejusdem supplente et causa justa impellente; nec contra alios nisi in fidei destructores, innocentium oppressores, vel regionis et rei publicae invasores et vastatores vel alios pertinaces et sceleratos legis Dei transgressores, qui aliis modis lenioribus nullatenus a sua pertinacia reduci possunt et coerceri, hac regula in bellis potissime observata, quod hostem in impetu necessitatis perimat, non voluntas exclusa prorsus a bellantibus nocendi cupiditate, ulciscendi crudelitate, implacato atque implacabili animo invadendi et avare rapiendi, et si quae sunt similia, prout sancti doctores in lege fideliter fundati elucidant et explanant.

Příbram: Cochleus 536.

Item profiteor, quod bella Christiana non sunt a quoquam attentanda et exercenda, nisi ubi et quando lex nova licenciati, et potestas legitima autorizat et causa iusta impellit et necessitat, nec contra alios, nisi in fidei destructores et innocentium oppressores et regionis aut Rei publicae invasores et vastatores et alios pertinaces et sceleratos legis Domini transgressores, qui aliis modis lenioribus nullatenus a sua pertinacia reduci possunt et coerceri. Et per potestatem legitimam . . .

Quid inculpatur in bello nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, implacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi et si quae sunt, ut avara invasio, cupida direptio, mundana ostentatio non necessitatis occasio.

Články pražské:

Toman: XII.

Item tenendum est quod bella Christiana non sunt a quoquam atemptanda et exercenda, nisi ubi et quando lex nova licenciati et potestas legitima autorizat et causa iusta impellit et necessitat, nec contra alios nisi in fidei destructores et innocentium oppressores vel regionis aut rei publicae invasores et vastatores et alios pertinaces et sceleratos legis Domini transgressores, qui aliis modis lenioribus nullatenus a sua pertinacia reduci possunt et coerceri, hac regula in bellis potissime observata, quod hostem in impetu necessitatis perimat, non voluntas, exclusa prorsus a bellantibus nocendi cupiditate, ulciscendi crudelitate implacato et implacabili animo, feritate rebellandi, libidine dominandi res alias invadendi et avare rapiendi, et si quae sunt similia, prout sancti doctores elucidant et explanant.

Také třetí článek má vhodné znění ve všech třech předlohách. Zvláště závislost textu pražského a Příbramova je nepopíratelná a těžko jest rozhodnouti, který jest původní. Tábořský text má jisté charakteristické výhrady. Tak vynechány jsou tu výtky proti tábořským kněžím, proti krutosti válčení a vládyčtivosti. To bere tábořským článkům známku původnosti.

V další části třetího článku mizí nám ona slovní závislost, ale trvá závislost věcná s traktátem Příbramovým. Ale tu najdeme zase jiný pramen, na němž je odvislý tábořský text. Jest to XI. protičlánek Táborů, otištěný Biskupcem v Kronice.¹³³⁾

Srovnajme texty:

Třetí článek táb. Kronika 483—4.

Et quod in bellis quantumcumque justis res alienae non solum non s[u]nt avare invadendae sed nec tangendae nocivae, nec concupiscendae et innocentium quomodolibet opprimenda[e] juxta apostoli sententiam: Mala non sunt facienda, ut bona eveniant

12. čl. Táb. z r. 1430 H. II. 717.

Item firmiter tenendum est quod de lege communi res alienae non solum non sunt avare invadendae sed nec tangendae nocivae, nec concupiscendae, nec plebs fidelium et innocentium quomodolibet opprimenda, semper tamen salvo sensu scripturarum infra adnotatum, et aliarum ipsius similiarum: nemo militat propriis stipendiis unquam.

XIII. článek praž. dle Tomana

jest zcela shodný s článkem tábořským. 12 čl. mistrů ze synody 1424 zní:

Credendum est et tenendum, quod res alienae [in bellis]? a quantumcumque iustis de communi lege non sunt avare non invadendae, nec concupiscendae, nec nocivae tangendae et plebs fidelium in bonis suis non est opprimenda juxta documenta Pauli: Mala non sunt facienda, ut bona eveniant.

Ze srovnání těchto textů vidíme, že články pražské synody z r. 1424 jsou nejstarší. Z nich opsal Biskupec text, který byl přijat na dvou sneseních Táborů, neboť Biskupec je uveřejňuje na dvou místech své kroniky, při čemž text charakteristicky obměňuje dle potřeby. Text spadající do tří prvních konvokací má v úvodě passus in bellis justis, text druhý, který byl uveřejněn až v letech třicátých, má úvod všeobecný. Článek mistrů z roku 1424 má rčení obě. Text pražského článku je poněkud porušen. Pro příbuznost Příbramova traktátu z „Professio“¹³⁴⁾ a pražského textu ze synody r. 1424 jest příznačným, že právě 16. října 1424 při sjezdu na hradě pražském přednášel Příbram artikule proti krutému a zhojbnému vedení válek.¹³⁵⁾

(Pokračování)

¹³³⁾ H. II 717.

¹³⁴⁾ Příbram praví o tomto traktátu (Cochl. Hist. Hus. 539): Ex quibus iuribus (viz naše citáty) tractatum compilari eundem sacerdotibus Tyrannidem regentibus scriptum destinavi.

¹³⁵⁾ Tomek: Děj. Prahy IV. 315.

O spuštění farního obročí v městečku Prčici.

František Teplý, archivář.

Dr. Borový ve spisech: Antonín Brus z Mohelnice, Martin Medek arcibiskup a Akta konsistoře katolické a utrakvistické často dotýká se toho smutného úkazu, že vrchnosti století XVI. až hamizně sahalý na farní jmění osad svých panství. Ať vyznání kteréhokoli, když se jim zlíbilo, otrpčili jednotliví urozenci (bohužel i někdy paní, jimž tehdy příslušel úřední titul „nábožná“) plebanovi život, že dav čtvrtletní výpověď, pryč se odstěhoval, nebo pan Koc z Dobrše faráře jako psa z fary vymetal — fara se uprázdnila. Kolator ji více neosadil, pole ke svým přioral, lesy vporáželi faru spadnout nechal. Osadníci chodili k nejbližšímu knězi, samého odměňovali — pán nic. Potrval-li stav dále — fara zašla, stala se z farní filialní a jen někdy propůjčila se knězi filialce posluhujícímu část horší půdy, již on pronajímal. Ostatek zapadl do panských lalifundií, zejména lesy, jež tou dobou ceny valné neměly. A napomínal-li duchovní úřad o návrat církevního jmění, držitel omlouval se frásí, že měl navracovati, kdo první ujal, mne více svědomí k tomu nevíže. Jindy pán našed po různých cestíčkách přízně, dal si napsati buď od biskupa nebo od papeže mocný list a v něm slova, že jako člen rodu o víru zasloužilého, měl-li by správně nevěda nějaké části duchovního jmění, není prodlením času. z takového statku povinnen navracovati.

Mnohá fara, jindy i bohatého záduší, spustla takto po husitských válkách dokonale, že ani kněze neměla a kostelní stropy opředly pavouci, když nikdo do nich nešel, ač staré zvony podle své služby volaly, marně volaly; neboť „jsouce bez duchovního pastýře“ jakožto stádečko oveček — bez srdce, tady na horách co hovádka poznáváme, nepomíjejíc nedělního času houpati Božími posly, aby Všemohoucí hlas jich uslyše pořádným knězem nad dušemi našimi se litostivě smilovati ráčil“. Tak dojemně si r. 1590 žalovali ke konsistoři dolejší osadníci Šebřrovští na Vožicku. Míchal Špánovský pán jich na Šelemberku, byl bdělý patron, ale ještě hamiznější pání Mračti a Voračičti ku záduší kostela v Prčici. Jak a kdy se náprava státi měla, výpověď listiny z hradeckého archivu:

Jakož jest Jmt arciknížecí na místě JmCské na vznesení p. Jana z Řičan na Kosové Hoře, Smila Hodějovského z Hodějova na Chotětících a Mikuláše Vrchotického na místě lidí poddaných jich k záduší Prčickému náležejících Jmi arciknížecí podané sročiti ráčil je s Petrem a Adamem bratřimi Voračickými z Paběnic, kterážto suplikací na to se vztahuje, že fara tu v Prčici všecka téměř spuštěna jest: něco předešlí držitelové spálili a piva z toho varili a

něco rozdavši pryč odvésti dali a tak se tu farář mnoho let ne-drží. A kostel ten by již také k spuštění přišel; důchody pak a platy knězi a k té faře náležející předešle mnohá léta otec jich Voračických též Apolena Mračka sou brali a sami toho užívali a již těchto let ani Adam někdy Burian a Petr bratři a poručníci předešli i nynější sirotka někdy p. Jana Mrackého toho užívali, dědiny, louky sobě přivlastnivši. Lesy též platy od lidí z městečka i vsí sami berou a tak toho mnohá léta tu na faře kněze není a se nadrž, jak týž suplikací a sročení Jmti arciknížecí a dále vše vedení šire to v sobě obsahuje a zavírá. Tu i poručení Jmti arciknížecí na místě JmČké jakožto krále českého nejvyšší p. hofmistr téhož království s pány a vladykami JmČké, zřízení zemské a svědomí a jich z obou stran přelíčení — toho všeho pilně pováživše, takto o tom vypovídati ráčí: poněvadž sou p. Jan mladší z Říčan, Smil Hodějovský a Mikuláš Vrchotický to vedle suplikací své svědomím prokázali, že jest na faře v městečku Prčici předešle kněz chován byl a též jest to provedeno, že někdy Jan Voračický a po smrti jeho ani Petr, Adam bratři Voračičtí synové některé dědiny a louky též platy z lidí k dotčenému kostelu náležitě si drželi, posavád drží a užívají. —

Z těch příčin dává se v tom jim p. Janovi z Říčan, Smilovi Hodějovskému a Vil. Voračickému na místě lidí poddajnejch jich k dotčenému podacímu kostelnímu náležejících proti nim Petrovi, Adamovi bratřím Voračickým za právo tak, aby oni bratři mezi tímto časem a sv. Bartolomějem nejprve přístím před Janem Vejkovským z Milhostic na Radiči, mistopisarem království Českého a p. Janem Velemiským z Velemyšlovsi na Tejnici n/Sáz. z toho co sou platův buď z dědin, luk neb lidí, k témuž záduší náležitého k sobě přijímali počet pořadnej při přítomnosti jich původců učinili.

A cožkoli toho takovým počtem se vyhledá, to aby ve 4 nedělích pořad zběhlých po učiněném počtu položili a pokudž by těch peněz stávalo, aby na ty: faru stavěti a kostel opravovati i také kněz řadnej a hodnej podle řádu křesťanského na tu faru uveden býti mohl. A jestli že by pak co toho mimo vystavení fary a opravu kostela na ten čas zbejvalo aneb napotom se našlo, to tak opatrováno bejti má, aby to jinam než na vychování kněze, opravu a k oužitku toho záduší obracováno nebylo. Dali památné.

Stalo se ve středu po neděli Cantate l. 1565 svědectvím.*)

*) Orig. kopie z Dz. rukou Mikuláše Skalského z Dubu, písate soudu komorního Království Č. III K a P. v archivu Hradeckém.

L. 1570 ve čtvrtek po sv. Martině stala jest se smlouva dobrovolná, celá a dokonalá námi Mikulášem z Říčan a na Beztuhově, Vilémem Malovcem Kosořem z Malovic na Maršovicích prostředky, Heřmanem z Říčan a na Vojkově, Bouslavem Malovcem z Malovic a na Podolském Kostelci přátely, od nížepsaných stran přidanými mezi urozeným p. p. Janem z Říčan a na Kosově hoře, panem Smilem z Hodějova na Chotěticích, p. Petrem Mitrovským z Memyše v Jetřichovicích, p. Mikulášem a p. Burianem Vrchotickými z Loutkova i na místě jiných pánů bratří jich tu nepřítomných na místě poddanejších jich k záduší přicikém náležitých z jedné a p. Adamem Voračickým z Paběnic a na Prčici a paní Annou Voračickou z Chýš a z Egrberku, pozůstalou vdovou a poručnicí dětí a statku po p. Petrovi Voračickým a na Voračicích strany druhé a to taková smlouva:

jakož jest se vejpověď stala JmČké radami na soudu komorním l. 1565 ve středu po neděli Cantate, aby počet činili Petr, Adama bratři Voračičtí z důchodu též z dědin a luk k záduší přicikému náležitejších co sou leta minulá toho užívali, jakž táž vejpověď to v sobě šíře ukazuje a zavírá i předkem aby s činění takového počtu sešlo, strany obě sou dobrovolně podvolili za užívání toho, což k tomu záduší náleží po ta mnohá léta p. Adam Voračickej na díl svůj 60 kop a paní Anna Voračická 40 kop vše míšenských a tak té obojí summy 100 kop dáti mají a to při sv. Jiří od datum smlouvy této nejprve příští.

Konečně pakli by výšpsané summy na čas na hoře jmenovaný p. Adam Voračický též paní Anna Voračická nedali a nepoložili buďto kostelníkům kostela přicického anebo osobám k tomu nařízeným, tehdy s toho budou moci viněni bejti před soudem komorním.

Kterážto summa na opravu kostela v Prčici, zdí krchovních okolo kostela a nastavení fary, což by zapotřebí bylo, vynaložena býti má tak, aby buďto kostelníci anebo osoby k tomu nařízené z toho, což tak nač vydadí a naloží, počet pořádněj činili.

Druhé mají on p. Adam Voračickej, též paní Anna Voračická a povinni sou, všechny dědiny, louky, rybníky, lesy, platy na lidech, slepice, cožkoli k témuž záduší přicickému náleží a oni v držení sou, bez odporosti všeliké, když by tu kněz byl, chtěl-li by to sám držeti a toho užívati, jemu pustiti anebo budou-li moci s ním se s to slušně narovnat, co by mu z toho každěj rok dávatí měli. A kněze hned při sv. Jiří nejprve příštím, aby tu v Prčici byl a lidem slovem Božím a svatostmi i jinými rády křes-

tanskejmi posluhoval, zjednati a bytností na některém domu tu v Prčici až do sv. Havla příštího v tom půl lítě opatřiti, až by se za tím fara ustavěti mohla. Kterážto fara hned bez prodlení stavěna býti má a on p. Adam i paní Anna Voračičtí k tomu se přičiniti mají, aby kamení, dříví a co k tomu potřeba, přihotovené a navezené bylo.

Pakli by tu kdy kněze nebylo, tehdy předkem platy peněžité a slepice k tomu záduší náležité na opravu toho kostela a fary dávány býti mají a z dědin, luk a rybníčků k témuž záduší p. Adam Voračický a paní Anna Voračická každého půl lita 4 kop míš. dávati povinni sou a mají, kteréžto důchody kostelníci k tomu zřízení přijímati a p. Adamovi Voračickému též paní a dědicům budoucím jich i jinejm kolatorům výš psaného záduší při přítomnosti jinejch lidí také k tomu záduší náležitých počet činiti povinni bejti mají.

Lesů pak témuž záduší náležitých k žádné jiné potřebě toliko na opravu kostela a fary a což by knězi, když by tu byl, zapotřebí bylo, mejititi a sekati dáti nemají. A což tak námi svrchu psanejmi smlouvci s dobrou volí obojích stran smluveno a v těchto smlouvách sepsáno jest, to sou sobě strany s dobrou vůlí připověděly, křesťansky bez přerušeni zdržeti, jakož na ctného pána a rytířské lidi náleží. Čehož pro budoucí pamět dvě smlouvě v jednostejná slova napsati dávše my z počátku psaní prostředkové a přátelé od stran přidání pečetmi svejmi, souce od stran za to žádání, sme je spečetili a stranám po jedné dali; jimž datum jest leta a dne svrchu psaného.

Tuto poznamenáno jest, co k tomu záduší prčického náleží: lesy, pole, louky.

it. předkem les u vsi Bonkovic, tři kusy dobrý. Též že sou jej vysekali.

it. pole, který pod hůrkami jest, který drží p. Adam Voračicej nerozdílně s paní Annou Voračickou.

it. druhý pole, který jest nad rybníkem, nad městečkem.

it. třetí pole, který jest k městečku blížeji, z druhý strany rybníka.

it. čtvrté pole, který jest pode dvorcem starým pod stodolou. A k tomu sou udělali sad z toho pole něco ujavši.

it. louka jedna nad rybníkem nad městečkem.

it. louka druhá nad městečkem pod rybníkem.

it. džber ryb a vědro drubeže,*) nebo [vrchností] zadělána louka rybníkem od týhož záduší.

*) rybí, tak řeč. běli.

it. pole, který Jmt p. Karel Mracký drží podle Beránku k Divišovicům.

it. také zadělán rybníček, který jest k tomu záduší.

it. pole druhý, který jest k Měšicům za Božími mukami.

il. louka velká pod tím polem k Měšicům.

it. louka druhá mezi Sedlcí a Prčicí To všechno p. Karel užívá od téhož záduší.

it. les, který u Matějova jest, velkej jeden.

it. pole za farou. Tu pan Adam udělal sobě zahradu.

it. rybníček pustej pod tím polem. Ten užívá paní Anna Voračická sečením trávy.

Ouroky a platy z vesnic, svatojirský i svatohavelský, k těmž záduší prčickému náležející, též i slepice.

it. ze vsi Bonkovic. Jan rychtář platí ouroku sv. jirského 17 bilejch [grošů], svatohavelského 70 gr. bez dvou a slepice 3.

it. Jan Mikulášů sv. jirského 25 gr. alb., svatohavelského 1¹/₂ kop 10 gr. míš. a slepice 4.

it. Jan Křížů sv. jirského 15 gr. alb., svatohavelského 1/2 kopy a slepice 3.

Ze vsi Černotic.

it. Bárta sv. jirského 25 gr. alb., svatohavelského 50 gr. a slepice 3.

it. Marhot sv. jirského 35 gr. míš., svatohavelského 1 kopa 10 gr. m. a slepice 7.

it. Šiman sv. jirského 21 gr. alb., svatohavelského 1 kopa 4 gr. m. a slepice 5.

it. Prášek sv. jirského 34 gr. m., svatohavelského 1 kopa 8 gr. m. a slepice 4.

it. Václav Pitálů sv. jirského 34 gr. m., svatohavelského 1 kopa 8 gr. m. a slepice 5.

Summa platu peněžitého z těch dvou vesnic ouroku svatojirského 4 kop 29 gr. vše míš.

Ouroku svatohavelského 9 kop méně bílého groše,

Summa obojího 14 kop 26 gr. vše míš.

Summa 34 slepice.

[Slova: i ten les za Mo vine m též záduší prčickému náleží přetržena].

Týž toto se platí ouroku k týmž záduší prčickému z toho, co p. Karel Mrackej držal.

Z městečka Prčice sv. jirského platí 48 gr., sv. havelského 1¹/₂ kop 6 gr. vše míš., slepice 2.

it. ze vsi Matějova platí sv. jirského 2¹/₂ kop 10 gr. míš. a sv. havelského 5 kop 20 gr. míš. a slepic 40.

**František Štědrý: Nejstarší erb pánů ze Rvenic, později ze Slavětína 75-
naposled ze Žeberka zvaných.**

it. ze vsi Jíví Hrdina platí sv. jirského 1 kopa míš., sv. ha-
velského též 1 kopa.

Summa platu z Prčice, z Matějova, z Jíví 12 kop 24 gr. vše
míš. a summa slopic 42 gr.

Jinou rukou připsáno:

Tyto osoby z Prčice dávají plat k záduší na groš české:

Jenšík při sv. Jirí	2 $\frac{1}{2}$ gr,	při sv. Havle	5 gr.
Zlatohlávek	" " "	15 " " "	" " " 32 "
Vít Kovář	" " "	18 " " "	" " " 32 "
Mikuláš	" " "	5 " " "	" " " 10 "
z domu fary	" " "	5 " " "	" " " 10 "
Mudroch	" " "	2 " " "	" " " 4 "
Summa	" " "	44 " 3 $\frac{1}{2}$ d.	summa při sv. Havle 1 kopa 33 gr. č.

Nejstarší erb pánů ze Rvenic, později ze Slavětína, naposled ze Žeberka zvaných.

František Štědrý.

Ve spise Martina Koláře „nejstarší pečeti šlechty české až do roku 1300“ praví se, že páni ze Žeberka měli ve znaku troj list a že téhož erbu byl Aleš ze Kryr, jehož erb zachoval se v archivu vyšehradském z roku 1332, 30. ledna. Ve farním kostele sv. Jakuba v Slavětíně nad Ohří nalézá se na svorníku v kapli erb, který se představuje dvěma rohy a po obou stranách tři zelené leknínové listy překrývadlem běločerveným oba rohy spojujícím. Tyž erb má na pečeti v listině města Budyně Jindřich ze Slavětína na Mšeně a to při listině z roku 1379. Proto soudili jsme s dr. Bohumilem Matějkou, že erb tento v kapli Panny Marie patří rodu pánů ze Slavětína, Poněvadž ale ten rod vládl teprv od roku 1340 až do r. 1379 na Slavětíně, jest otázka, jak dostal se znak ten do kaple, jejíž gotika pochází z první třetiny 13. století, asi kolem 1230.

Nejstarší zpráva o Slavětíně pochází z listiny 3. srpna 1268. Jan, biskup pražský, směnil s králem Přemyslem Otakarem II. vesnice Vesce, Tukleky, Hostí, Doubravice, Netěchovice, Nuzice, Hodonice a Vranov v kraji bechyňském a u Prahy Zbraslav, Záběhlice a oboje Chuchle za Slavětín místo trhové, Oboru a část Blšan a ves Vršovice, která náležela Něprovi, synu Bořutově, který

76 František Štědrý : Nejstarší erb pánů ze Rvenic, později ze Slavětína
naposled ze Žeberka zvaných.

pro své nezměrné výstupky jí zbaven byl. Statky ty odhádány jsou a král přidal biskupovi 100 hřiven stříbra. Náležel tudíž Slavětín od roku 1268 biskupství pražskému. Jak se dostal rodu ze Rvenic a kdy, o tom se zpráv nedostává.

Listina nedatovaná ve formuláři Summa Gerhardi praví, že Aleš de See (Rvenic) starší, Odolen a Nevlas bratří, Bořuta a Hynek bratří seznávají, že Zbyněk z Hasenburka se synem svým Janem koupili polovici zboží a hradu Slavětína za 1000 kop gr. pražských. Protože A. z R. prodává půl Slavětína musel i druhou polovici míti. Manželka Alše ze Rvenic jest Maruše. 1357 19. prosince dostávají milost odpuštění všech hříchů v hodině smrti. (Monumenta Vaticana č. 694 str. 271.) Pro nás bylo by užitečné zvědět, kdo vládl Slavětínem nežli se stal statkem biskupským. A k jakémusi zjištění, že před tím tu měli páni ze Rvenic nějaké zboží, slouží nám listina o pět let starší nežli biskupská, totiž z r. 1263, kterou vydal Ludvík Schlesinger v časopisu „Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen“ ročník XXII. 1884 str. 11 pod heslem „Eine alte Dorfkunde“. Týká se Jiřetína u Mostu. Schlesinger má ji za pravou, kdežto nebožtík profesor Sedláček August ji zavrhuje. My ji přijímáme, protože máme vedle důvodů Schlesingrových jiný, který nás o pravosti její více přesvědčuje. Hned začátek této listiny. . . ich Daniel von Slawitzs zum See gesessen und wir bürgermeister und rath der stadt Brüks thun kennt vor allermeniglich, welchen stants, wirdigkeit oder wesens die zeint.

Rod ze Slavic vyskytuje se na Eisenberce teprv r. 1459 skoro plných 200 let, kdy listina vydána jest a rod rytířů ze Slavic teprv 1329 po prvé se objevuje a to ještě v plzeňsku. Tím se jeví překlad listiny z doby, kde Slavicové na Eisenberce vládli. Tento Daniel jest ze Slavětína a ne ze Slavic a sedí na Rvenicích. Tím jsme se přiblížili až k Albertu Načeplukovici, jehož erb v dotčené kapli se nachází a jehož sídlem byly Rvenice r. 1238. (Sedláček Místopis 780). Slavětín náležel před r. 1268 rodu, který osedl na Rvenicích, ale asi tak, že ne celý patřil rodu tomu a když jej král Přemysl Otakar II. vyměnil za jiné zboží biskupské kolem Prahy a v Bechynsku, zůstal po většině u biskupství, menšina ale rodu ze Rvenic náležela, až asi za posledního biskupa pražského Jana IV. z Dražic v letech, kdy tento dlel v Avignoně, připadl celý rodu dotčenému, který teprv od let 1340—90 píše se ze Slavětína.

Kaple kostela farního sv. Jakuba v Slavětíně jeví se jako zvláštní beneficium, neboť má své sanctuarium z téže doby na straně epistolní umístěné. Že se o tom v aktech konsistorních ne-

mluví jest důkazem, že za dob, kdy se stal Slavětín beneficiem inkorporovaným klášteřa benediktinů postoloprtských, tato dvojice uchovně správy přestala, jelikož klášteř sem aspoň tři kněze vy-
lal, kteří měli svého probošta. Před rokem 1340 není beztoho-
ni z biskupství, ani z klášteřa postoloprtského žádných záznamů.

Literatura.

Catalogus incunabulorum, quae in bibliotheca capituli metropolitani ragensis asservantur. Composuit Dr. Antonius Podlaha. Editio-
nes Archivii et bibliothecae s. f. metropolitani capituli Pragensis. Opus
X. Praegae 1926. Sumptibus Dr. Antonii Podlaha. 8° str. 131, tab.
XIV., pretium: 40 Cor.

S upřimným a nelíčeným obdivem otevíráme novou publikaci ne-
navného našeho badatele biskupa Dra A. Podlahy: Katalog prvotisků
nihovny metropolitní kapitoly Pražské, ozdobený dvacetičtyřmi obra-
bovými přílohami na křídovém papíře provedenými.

Vzácný autor zkatalogisoval v l. 1924—26 celkem 1139 prvotisků
677 svazcích. Při tom počínal si velmi opatrně, věnovav pozornost také
ilým listům přilepeným na desky. Pozorně je odlepoval a tak dospěl
překvapujícímu výsledku: objevil 2 dosud neznámé české prvotisky
minucí z roku 1489 a 1493 a dva nové exempláře minuce z roku 1491
yní za nezvěstnou pokládáné. Mimo to na deskách dvou inkunabulí
lomky spisku po obou stranách tištěného „Praktika kolínská z Ko-
na Rajnu mistra Zikmunda z Pruštátu k letu 1493, králi Vladislavovi
oslaná.“

Těmito nálezy rozmnožen počet dosud známých prvotisků českých
tři nová čísla, takže nyní jest jich 34. Mimo to objevil autor katalogu
zácné jednolistové tisky minucí latinských a německých. Dr. Antonín
odlaha jest však nejen přepečlivým strážcem a vzorným vydavatelem,
le také munificentním mecenášem, který sbírku inkunabulí rozmnožil
arováním osmi vzácných prvotisků a katalog svým nákladem vydal.

Katalogisaci našeho badatele s neobyčejným zájmem sledoval ře-
itel Stockholmské král. bibliotheky, Isák Collijn, přední autorita a zna-
e inkunabulí, dojista lichotivé uznání práce autorovy.

Vzácné poklady bibliotheky metropolitní našly nový útulek v nově
pravené kapitolní síni ve velechrámu, kamž byly loni přestěhovány.
epochybujeme, že nové dílo bude vděčně přijato v odborných kruzích
ejen u nás, ale i za hranicemi. —jhk—

František Teplý: **Přispěvky k dějinám českého zemědělství.**
yšlo v Publikacích ministerstva zemědělství RČS. v čís. 64., nákla-
em téhož ministerstva v Praze, str. 306 velkého 4°, cena Kč 30.—,
rantišek Teplý: **Chodové ve sporu s Lomikary.** Nákladem F.
bziny ve Vyškově, str. 182, cena Kč 24.—.

Pilný archivář František Teplý užívá své prázdně na odpočinku
Malenicích stále k novým a novým publikacím svých bohatých vý-
žků archivního bádání. Zároveň s pietní knížkou J. Š. Baara a Cho-
ové, vydanou z pozůstatků velikého přítele, posvěcuje Fr. Teplý
ovou svou knihu „**Přispěvků k dějinám českého zemědělství**“ „světlé
amátce J. Š. Baara, autora jihočeské idyly o síle, lásce a moudrosti
dláka Jana Cimbury“. Jak konečně i nové vydání archivních zá-
sů o Chodech ve sporu s Lomikary souvisí s chodským

romantismem, vyložil zajímavě archivář Teplý ve vzpomínkové stati Baarova památníku.

Obě nové publikace Teplého, nadepsané v čelo tohoto referátu, jsou sice svou metodou přísně vědecké, ale dovedou svými přednostmi zaujmouti i prostého čtenáře. Vyvolávají ze zažloutlých pergamenů a starých zápisů opravdu kus života, jaký vskutku býval. Přesnou dokumentárnost a vědeckou akribii archivních studií Fr. Teplého oceňuje již častěji odborná kritika dějepysná, tak zvláště Č. Č. H. XXIII. a XXXII., ale vedle těchto ryze vědných účelů, mají studie i vynikající hodnoty literární, kulturně-historické.

Tak hned první stať „Dva staří hodnostáři čeští“ z původních materiálů kreslí sytý obraz českého hospodaření na panství hlubockém v letech 1564—1598 a ukazuje názorně poddanské poměry XVI. věku u nás. **Kopiář úředních listů Jiřika Vratislava z Mitrovic**, hejtmána na Hluboké, z let 1580—1583 a hospodaření na statcích nejvyššího purkrabího pražského, Adama z Hradce na sklonku XVI. věku, obrací pozornost k důležité stránce dějepisu, na niž teprve nová věda historická důrazně upozornila k sociálním a hospodářským poměrům, které dovedou zaujmouti stejně dějepiseného odborníka i prostého čtenáře, milovníka historie.

Z drobných zpráv, účtů, listů atd. sestavuje umná ruka archivářova podrobné obrazy mosaikové, jaké měl v oblibě Zikmund Winter: „**Válečné starosti nejvyššího purkrabího**“ vypravují o svízelných, s jakými byla spojena vojna „proti nepříteli všeho křesťanstva, Turkovi“, pomoc duchovní i vojenská, mimořádná sbírka peněz na tak řečenou defensi o postavení vojáků, vojenské muštrůvky a konečně i turecká expedice roku 1594....

Pravým wintrovským kouzlem archaickým působí závěrečné studie „**Pán a jeho čeled**“, ukazující, jak po staru čeled živil a šatili, čerpající hlavně z instrukce Anny z Hradce, roz. Rožmberkovny z r. 1566. Čtenář poučí se tu mnoho o staročeské kuchyni, o jídelním lístku i starém jedlíví. Jako zvláštnost připomíná p. archivář „semencovou polévku“ která se vařila k snídani pro čeled, ale kterou i pán rád, a připojuje poznámku: „Škoda, že nevíme, jak ji vařili.“

Pojednání o Chodech ve sporu s Lomikary, které vyšlo nejprve ve Sborníku Historického kroužku VII.—VIII. a v knize r. 1907 (dnes dávno rozebrané), vychází vlastně již potřetí v doplněném a přepracovaném vydání. Čtou-li se jednotlivé stati „Příspěvků“ jako barvitě mosaiky nebo kapitoly, vytržené z historického románu, působí vypsání chodských sporů s Lomikary dojmem mohutného dramatu. Při tom ovšem mají obě knihy Teplého jednu nepředstížnou vlastnost, že jsou úplně pravdivé a že je tu účín románový nebo dramatický vytržen ze skutečných fakt a událostí. Jsou čtenáři (a jistě vybíraví), kteří dávají přednost přísnému vyličení historických fakt před nejstrakatějším „románem“, zpoila historickým, a zpoila fantastickým. Po této stránce bych dal přednost Teplého archivním dokladům před Vrbovými „Chodskými rebeliemi“, které by opravdu zasloužily podrobného rozboru historického, z něhož by vyniklo, jak velice si Jan Vrba „upravil“ a „opravil“ historii — ad usum delphini. Stačilo by pouhé srovnání s materiálem, sneseným archivářem Fr. Teplým, aby se ukázaly Vrbovy nepřesnosti a barokní zkrouceniny skutečných fakt... Snad i tohoto rozboru se jednou „románům“ Vrbovým dostane.

Zvláštním půvabem knih Teplého je barvitost a* jadrná sytost řeči, která proti dnešní odpadkové papírovosti působí přímo hojivě. Také pro budoucí Slovník našeho jazyka přináší Teplý žeh nepřebernou: staré názvy rybníků, polí, luk, lesů (etymologie!), nářadí atd., atd. Shrnuji: knihy Teplého jsou tak bohaté, že dovedou poskytnouti každému čtenáři, který je vezme do ruky, něco k poučení, potěšení.
Dr. Em. Felix.

P. August. Neumann: Prameny k dějinám duchovenstva v době předhusitské a Husově. Nákladem Matice Cyrilometodějské v Olomouci 1926, cena 24 Kč.

Pilný a neúnavný historik za málo příznivých okolností neustále pracuje s výtěžky své práce seznamuje širší veřejnost. V této knize, v níž shromažďuje velmi zajímavý a nový materiál k shora uvedenému tématu, ukazuje, že kázeň v kláštřích v době předhusitské byla příkladná. Tak vyvrací mylné názory o špatnosti řeholnictva obvyklé v novější literatuře. Doklady o světském kněžstvu jsou méně příznivé, než i tu uvádí Neumann po právu a spravedlnosti soudy na pravou míru. Byly to neutěšené poměry. Řada kněží, kteří měli děti nebo souložnice, byla dříve, než dosáhli svěcení, učители; někteří měli své syny z té doby u sebe a starali se, aby se i oni stali kněžími; odtud pak z nedostatku kázně ve výchově akolytů, podjáhňů a jáhňů na farách i z korupčního vlivu světské moci dlužno vysvětlovati úpadek kněžských mravů. Při tom však směle možno říci, že proti většině duchovenstva světského nebylo mravních námitek. P. Neumannovi za tuto knihu zvláště jsme díky zavázáni. —jhk—

Bibliografie české historie za léta 1920—1924. Rediguje Josef Kazimour, Praha 1926, str. 400, cena Kč 60.—

Kazimourova Bibliografie české historie na přísně vědeckém podkladě pracovaná, jest neocenitelnou a nezbytnou pomůckou pro každého pracovníka v oboru dějepisném a jemu spřízněných. Možno bez nadsázky říci, že toto dílo jest vzorné a naprosto objektivní.

Josef Pekař: **Žižka a jeho doba.** Díl I. Doba se zvl. zřetelem k Táboru věnováno Jaroslavu Gollovi. Přepracovaná studie z ČCH. z roku 1925. Shromažďuje autentická svědectví o povaze soudobého Tábora a o ideovém obsahu doby vůbec. Jest to kniha mimořádného významu.

F. R. Kameníček: **Paměti a listář *dra Al. Pražáka** (Praha 1926). Paměti objímají léta 1848—1900. Publikaci předaslán životopisný nástin Pražákův.

Antonín Friedl: **Illuminace Gumpoldovy legendy o sv. Václavu ve Wolfenbüttelu.** (Praha 1926). Gumpoldova legenda psána roku 1690, v době velikého vývojového obratu, jaký zažilo umění Evropy od zániku antického světa a jeho kultury, v době, kdy umění odkládalo svůj retrospektivní ráz a kdy zaměřilo k novému stylu románskému. Autor klade wolfenbüttelský rukopis do památné dílny kláštera Reichenau a její sesterské dílny echternašské, proti mínění Matějčkovu, který důvodněji zařazuje jej do okruhu působnosti školy fülské.

Posledních padesát let české práce dějepisné. Soubor zpráv Jar. Golla o české literatuře historické, vydaných v „Revue Historique“ v l. 1878—1900 a souhrnná zpráva Jos. Šusty za léta 1905—1924. Goll zaznamenával systematicky všechny významnější zjevy naší historické literatury vyše od let sedmdesátých, jest to tudíž svého druhu ojedinelý souhrn výsledků posledního půlstoletého dějeprávního bá-

dání o našich dějinách. Referáty jeho mají trvalou cenu, proto vydáním jich k osmdesátinám Goliovim připravil Historický klub velkému učenci poctu opravdu vděčnou a plnou. Dík za to prof. Šustovi.

August Sedláček: **Děje prácheňského kraje** (Písek 1926). Po-smrtné dílo zakladatele vědeckého místopisu českého. Dílo rozvrženo na 9 kapitol. Církevní kapitola obsahuje vylíčení o zřízení duchovenenském, o arcijáhenství a dekanátech, o významu husitství a bojích kališníků, o náboženských poměrech ve stol. XVI. a XVII., o založení biskupství budějovického r. 1784, postupnosti biskupů a jich významu. Dílo nese ráz kroniky.

Dr. Jindřich Vančura: **Dějiny někdejšího král. města Klatov.** (Klatovy 1927). Široce založených těchto dějin vyšel 1. svazku první díl, vylíčující obraz Klatovska, pravěk Klatovska, slovanské osazení a dvě doby vlastních dějin a to: Klatovy německé od r. 1269 do poč. války husitské r. 1419 a Klatovy tábořské od r. 1419 do pádu Tábora 1452.

Rudolf Urbánek: **Volba Jiřího z Poděbrad za krále českého.** (Praha 1923). Urbánek neomezuje se v této analyticko-kritické studii na historii královské volby z března r. 1458, nýbrž provádí revisi všech otázek a zpráv o volbě Jiříkově v kritickém hodnocení. Tak Urbánek nescuhlasí s Palackým a uvádí, že četné pány koupil Jiřík hotovými penězi, statky, event. sliby o potvrzení pochybného vlastnictví pozemkového, získaného z rozchváceného jmění církevního.

Rudolf Urbánek: **Husitský král.** (Praha 1926). V díle tomto podán mistrný obraz osudů Jiříkových od jeho vsupu do politického života až do jeho smrti. Husitský král, chadný k utrakvismu, takže zavdával podnět k mínění, že bude ochoten přestoupiti i ke katolictví, za kteroužto cenu byli by ochotni jej i páni katoličtí uznati znovu vládcem, v podání Urbánkově jeví se jako representant snah smířiti husitství s kurií a ostatním křesťanstvem.

Jan Herben: **Otázka náboženství v našem probuzení.** (Praha 1927). Knížka nepodává ničeho nového, ke zprávám sporu o smysl českých dějin. Hájí Masarykův názor, že naše česká humanita má obsah venkoncem náboženský. Bylo by dobře, kdyby dávno rozebraný Pekařův rozbor Masarykovy České otázky opět znovu byl vydán.

Václav Hrubý: **Původní hranice biskupství pražského a hranice říše české v 10. století.** (Brno 1926). Autor ve zvl. otisku vydává svou studii z Č. M. M., roč. 50, která v podrobnostech obohacuje do-savadní naše poznání.

Zprávy.

Proč ztroskotala papežská mírová nabídka r. 1917. V Preussische Jahrbücher, sv. 206, č. 2., roč. 1926, na str. 180 a d. uveřejňuje prof. Dr. Viktor Bredt, autor díla o říšském sněmu německém a světové válce, obšírnou polemiku s býv. kancléřem drem Michaelisem o papežské mírové nabídce r. 1917. (Reichskanzler Michaelis und die päp-stliche Friedensaktion). Polemika ukazuje, že Michaelis říšský sněm německý oklamal, aby mohl vyhověti nátlaku německého hlavního stanu, který žádal anektovati Lutyh a maasskou linii. Vzhledem k této žádosti papežské zprostředkování mírové ztroskotalo.

O Konecchlumských z Konecchlumu na Třeboníně u Čáslavě.

Rodopisná črta Napsal **Václav Oliva.**

V husitských bouřích utrpěl cisterciácký klášter v Sedleci, k jehož okruhu osad náležel mezi jinými i Třebonín u Čáslavě, nesmírných škod a byl blížek úplné své záhuby. Alespoň husité vzavše dne 18. dubna roku 1421 Český Brod, odtud obrátili se na Čáslavsko a Chrudimsko, všude kláštery a fary loupíce a pálice. Tehdy v druhé polovici t. j. pravdě nejspíše 25. dubna, stal se jich obětí i Sedlec s mnoha farami a kostely v okolí Kutné Hory a Čáslavě. Vždyť jakýs husita dle „Archivu českého“ (IV., 300) již ku konci dubna téhož roku oznamoval svým přátelům, „že se našim dobře vede a Sedlec klášter vypálili.“ Při té příležitosti, samozřejmě, zahynul nebo alespoň uprchl ze svého místa i poslední katolický plebán v Třeboníně, sedlecký cisterciák Mořic, a kostela, fary i všech k ní náležejících pozemků zmocnili se jednak husitský patron tohoto obročí Aleš z Paběnic, zvaný původně z Malíkovíc a jednak kutnohorští měšťané. Tím duchovní správa v Třeboníně úplně přestala, kostel byl ponechán v rozvalinách a v krátkosti i katolíci v této osadě nadobro vymizeli. Stav tento pak potrvál dobrých padesát let, poněvadž v tehdejších náboženských rozmíškách o venkovské kostelíky pravidlem nikdo se nestaral a husité spokojili se vším, jen když mohli nerušeně za takovýchto poměrů užívat farního zboží.

Potom roku 1487 Bohuslav, syn Petra Janovského ze Suchotlesk, odprodal Paběnice se vším zbožím k nim náležejícím Slavatovi z Chlumu. Tím také Třebonín, až na jednu dědinu, jež původně patřila Dobrohostovi z Dobrovítova a jeho potomkům a jež již koncem XIV. věku dostala se v držení majitelů Tupadel a až na poplužní dvůr, t. j. část bývalého kdys zde zboží kláštera sedleckého, jež od Kutnohořanů byla připojena k Souňovu, přešel v držení Slavatů. Slavatové opuštěný třebonínský kostelík, jehož část podacího s koupí jim připadla, obnovili a kněze podobojí k němu dosadili, zaměnivše původní jeho titul Sv. Kříže, na nějž již se během doby, co kostel v ssutinách se nalézal, bylo nadobro zapomělo, v titul sv. Matouše, poněvadž husité většinou, ba pravidlem, katolické kdys tituly kostelů, jako byl titul Sv. Kříže a p., nahražovali tituly sv. apoštolů.

Tak zvaný dobrovítovský díl Třebonína či jak tehdy se říkalo dědina, zůstal při Tupadlích až do roku 1563, kdy koupil připojil jej Diviš Slavata k ostatnímu svému slavatovskému zboží, jež v Třeboníně měl. V těch dobách k dobrohostovskému tomuto dvorci náležel i kmetčí dům s platem, na kterém seděl rod Holubův, jak patrně z následujícího zápisu v zemských deskách: „Roku 1536 Petr a Prokop, bratři Lukavečtí z Lukavce a na Tupadlích, pohánějí Jana Chotouchovského z Nebovid a viniti ho chtějí (t. j. vinit ho) tu (v tom), kdež (že) jest jim bratřím prodal tvrz svou Tupadla s dvorem poplužním, s poplužím, podacím kostelním a v Třeboníně dům kmetčí s platem, na kterémž sedí Kuba Holub, s dědinami atd., jak to sám koupil a jakž pak smlouva to šíře obsahuje, po kteréžto smlouvě a prodeji, postoupivše on Jan nahoře psaného statku týmž bratřím, jest od téhož statku odprodal jinému dědinu Žiteničku (nyní u Žák Nový Dvůr), toho mimo trh a smlouvu činiti nemaje.“

Kutnohořané zase drželi v Třeboníně svou část bývalého sedleckého klášterního zboží či poplužní dvůr až do roku 1558. Tehdy alespoň zároveň se Souňovem, jenž však nazýval se až do té doby Horní Lhotou, a s Ovčáry odprodali je Janu Balbínovi z Orličné. Balbín vystavěl si v této Lhotě panské stavení a na počest své manželky Voršily, rodem Konecchlumské ze Sobinova, nazval Horní Lhotu Sobincem, t. j. původně Sovincem, či Souňovem. Týž při své smrti roku 1580 odkázal Třebonín své manželce¹⁾ a Souňov s Ovčáry synu Václavovi.

Roku 1575 rodina Slavatů z Chlumu rozdělila se o veškeré své statky a při tom mnohých z nich, aniž by se vědělo jakým způsobem, pozbyla. Tehdy získal třebonínské její zboží Jan Konecchlumský z Konecchlumu a usídlil se s manželkou Eliškou z Ledec, jež roku 1556 prodala v Lužanech u Jičina svůj podíl na tamnější tvrzi a dvoře, na Třeboníně, kdež také roku 1578 zemřel a jako spolupatron v kostele sv. Matouše za velmi šumných obřadů byl pohřben.

Potom stal se dědicem Třebonína syn Jana Konecchlumského Adam z Konecchlumí, jenž však zanedlouho jménem všech dědiců zboží toto prodal Janu Chotouchovskému z Nebovid, vy-

¹⁾ Jan Balbín ve své závěti vlastně jen určil, aby jeho manželka Voršila se svem Václavem o dědictví se rozdělili. To stalo se hned r. 1580 a to tak, že Voršila dostala do konce svého života dvůr v Třeboníně a plat na Souňově a Václav tvrz Ovčáry s dvorem a ves Souňov. Kromě toho dal Václav své máteři 700 kop peněz, 5 koní, 6 krav, 4 telata, 90 ovec, žito, pšenice, ječmene, hrachu, prosa drahně a polovici všech šatů a svršků. Proto Voršila usadila se r. 1580 v Třeboníně a Václav Balbín zůstal v Souňově.

miniv si jako kdys spolupatron v Třeboníně ve farním kostele pohřeb pro celý Konecchlumských rod. Týž Adam pojal za manželku svou příbuznou Voršilu, vdovu po Janu Balbínovi a po Václavu Humpoleckém a s ní na Třeboníně, když tato po roku 1580 Souňov musila předati synu Václavovi, usídlil, a to v panském stavení poplužního dvora, náležejícího kdys Janu Balbínovi, jenž býval druhým patronem třebonínského kostela.

Tím Konecchlumští z Konecchlumí z trojího důvodu měli právo na Třeboníně se pochovávat, a to jednak proto, že bývali kdys z nich Jan i Adam kostela sv. Matouše spolupatrony, zároveň s Balbínem z Orličné, jakožto majitelem Souňova a také patronem tohoto chrámu Páně, dále jednak i proto, že právo Balbínovo přešlo po jeho smrti na Voršilu, vdovu po něm, pocházející z rodu Konecchlumských a později i manželku Adama Konecchlumského a konečně i proto, že Adam při prodeji části Třebonína, na níž spočívalo spolupatronství místního kostela, právo pohřbu rodu Konecchlumských v tomto kostele si vymínil. Nesporně sluší tedy kostel v Třeboníně považovati za bývalou hrobku, či za pohřební místo pánů Konecchlumských z Konecchlumí.

* * *

Rod Konecchlumských, jak již jméno samo dává tušiti, pocházel z Konecchlumí u Lužan na Jičínsku, kdež roku 1350 připomíná se farní kostel sv. Petra a Pavla a před tím roku 1226 tvrz, na níž seděl Dalibor Konecchlumský. Po Daliborovi činí se zmínka až roku 1304 o Lévovi z Konecchlumí, pak roku 1355 o Načkovi Konecchlumském z Konecchlumí a roku 1411 o Hynkovi a Přibíkovi. Potom teprve s určitostí se dovídáme, že roku 1464 Jan Konecchlumský držel Mokřici u Lužan, že roku 1476 Aleš a Jan, řečený Vlk, Konecchlumští vládli Tošovem u Opočna, že roku 1479 Bernart prodal Lhotu nad Kovačem a že roku 1511 Jindřich Konecchlumský odprodav Konecchlumí, podržel si toliko Lužany, aniž bychom dovedli blíže označiti jich přesný rozrod. Konečně víme, že Jindřich Konecchlumský měl dva syny: Jana a Mikuláše.

Syn Jindřichův Jan nabyv roku 1575, jak shora již bylo uvedeno, slavatovského zboží v Třeboníně, tam se též usídlil a roku 1578 zemřel a tamtéž v kostele dle svědectví náhrobku posud zachovaného a řkoucího: „Urozený pán Jan Konecchlumský z Konecchlumí a na Třeboníně pochován tuto léta Páně 1578“, byl i pochován. Manželkou jeho byla Eliška z Ledec, již roku 1545 Jindřich Konecchlumský postoupil díl Lužan, a jež tato roku 1556 odprodala nejspíše Mikuláši Konecchlumskému z Konec-

chlumí, svému švakrovi. Mikuláš Konecchlumský seděl nejprve na dědictví svém v Lužanech, a když toto roku 1593 prodal, držel různé menší statky, jako na př. Sobiňov u Chotěboře a j., až usadil se trvaleji v Církvici u Kutné Hory, kdež mu roku 1599 zemřel syn Adam a byl pochován v kostele u sv. Jakuba. Roku 1600 připomíná se tento Mikuláš Konecchlumský v Orli u Chrudimě. Mimo syna Adama měl dcery Barboru, provdanou za Lukáše Trnovanského a Voršilu, provdanou za Jana Balbína z Orličné.

Jan Konecchlumský měl syny: Adama, Viléma, Jana, a snad i dceru Kuňku. Adam po smrti otcově obdržel díl Třebonína, Vilém seděl roku 1598 u sv. Jakuba a o Janovi činí se zmínka dne 28. III. 1620 na českém sněmu. Adam měl za manželku, jak již shora také jsem připomenul, Voršilu, vdovu po Janu Balbinovi a pak i po Václavu Humpoleckém a s ní sídlil v Třeboníně až do roku 1612, ne však na svém otcovském díle, jež kolem roku 1580 odprodal Janu Chotouchovskému z Nebovid, ale na poplužním dvoře, jež jeho manželka Voršila při smrti svého prvního manžela Jana Balbína obdržela za sídlo, a kdež také roku 1612 zemřela. Alespoň Dačický při roce 1612 píše: „Na Třeboníně umřela paní Voršila, kteráž byla k manželství měla (pocházejíc z rodu Konecchlumských) nejprve pana Jana Balbína na Ovčářích, a po něm pana Václava Humpoleckého a třetího pana Adama Konecchlumského. Byla do Kutné Hory přivezena a v kostele Náměstském pohřbena.“ Po smrti Voršily uchýlil se Adam do Kutné Hory a v bouřích na to vzniklých beze stopy zmizel.

Vilém, zvaný starším, Konecchlumský z Konecchlumí prodáv po r. 1600 zboží své ve Sv. Jakubě, uchýlil se roku 1602 na Nový dvůr žitenický, který manželka jeho Kristina z Ostředku za své věno zakoupila a tam setrval až do roku 1607. Potom kolem roku 1609 koupil Spytice a Zehuby, ale záhy obé, a to Zehuby roku 1615 a Spytice roku 1616 prodal Hertvíkovi Myškoví ze Žlunic, když vyhořením dvora Pukšického u Heřmaně utrpěl citelnou ztrátu, zajistiv si však dříve na zboží spytickém druhé manželce své Anně z Remeru její věno 2500 kop míš. Potom uchýlil se do Kutné Hory, kde byl živ ze svého i své manželky kapitálu, neboť tato svou pohledávku na zboží spytickém byla tehdy postoupila Jakubovi Vilémovi Aichlerovi z Aichelberga.

Tento Vilém Konecchlumský, nemáe vůbec dědicův ani mužských ani ženských, přijal roku 1608 Adama Cyriá, měšťana Starého města pražského, k svému rodu a erbu²⁾ a dal si obé

²⁾ Erbem Konecchlumským byl modrý štít a na něm tři stříbrné pruty pokosem položené. Nad helmou byla tři pštrosí péra: modré, stříbrné, modré.

tvrdití majestátem ze dne 10. března téhož roku. Týž byl někdy po dvacátém únoru roku 1621 po bitvě bělohorské z rozkazu císaře Karla knížete z Lichtenšteina v Kutné Hoře od mincmistra Viléma Vřesovce jat a na Staroměstském náměstí v Praze dne 21. června 1621 jako rebel proti císaři Ferdinandu II. sřat. Potom jeho tělo bylo do Kutné Hory převezeno, hlava vlastním sluhou k tělu přišita a mrtvola do Třebonína dopravena a tam v kostele sv. Matouše do rodinné hrobky uložena.

O tom o všem máme alespoň zcela určité zprávy. Tak Dačický píše: „Pan Vilém Konecchlumský roku 1601 pojal k manželství paní Kristínu, rozenou Chobotskou z Ostředka, pozůstalou vdovu po panu Janovi Studeneckém z Pašinovsi na Krchlebích, na kterou uch náramně nedostatečnou. Svatbu v Praze měli. Osočen tu byl pan Hynek Haugvic, s nímž se slib manřelský míti pravil“, jinde: „Roku 1604 umřela na Horách Kutných paní Kristina Chobotská z Ostředka, manželka pana Viléma Konecchlumského a jeho tělo z Třebonína ku pohřbu jest dovezena“, a po pěti letech týž auktor Konecchlumskému poznamenává dále: „V neděli po památce sv. Antonína roku 1609 pan Vilém Konecchlumský pojal k manželství pannu Annu Remin, z fraucimoru paní Elišky Valdejské (manřelky Kašpara z Žerotína) na Žehušicích, Němkyni, a vdovcem.“

Při roku 1610 uvádí Dačický: „V máji měsíci ve vsi Pukčicích u Čáslavi vyhořel dvůr pana Viléma Konecchlumského a při tom hořel také 4 dvory, ve kterémžto ohni matka, chtěje děti své z toho ohně vynésti, s nimi tam týmž chněm zahynula.“

Týž o smrti Vilémově sděluje: „Dne 21. měsíce června roku 1621 v pondělí po památce sv. Víta... byl sřat... Vilém Konecchlumský, jehožto tělo s hlavou do města Hory Kutny a odtud do Třebonína ku pohřbu jest dovezeno“ a Václav František ozmanecius ve spisku o zimním králi a jeho náboženství.... dodává: „Vilému Konecchlumskému byla sřata hlava, kterouž však mu jeho služebník krejčí po smrti zase k tělu přišil.“

Komenský v „Historii o těžkých protivenstvích“ poznamenává: „Vilém Konecchlumský byl (při popravě své) starcem sedmáctiletým a po několik let nohy vypověděly mu službu. Tomuto mladli kníže (Lichteštein s vyšetřující komisí) za vinu, že nepřátel císaře podporoval radou i mocí. Zavolán k popravě pravil: Jdu, bych umřel, ale nevím, proč. Pane Ježíši, který nevinně jsi odstoupil smrt, dej, abych umřel smrtí spravedlivých a přijmi mou duši do své ruce.“

Bílek v „Dějinách konřiskací“ uvádí: „Vilém starší Konecchlumský z Konecchlumí účastnil se vzpoury (českých stavů před

Bílou horou) tím, že byl komisařem roku 1619 při výpravě lidu válečného z krajů chrudimského a čáslavského, též komisařem při direkcí stavův odbojných, pak že zpečetil a podepsal konfederaci se Slezany. Pro tato provinění při komisi executionis dne 19. června 1621 vedle královské výpovědi (rozhodnutí) z dne 3. června t. r. odsouzen hrdla, cti i statku, dne 21. června s ostatními náčelníky vzpoury byl stať a jmění jeho od král. komory hned uято, totiž: jistina 763 kop, 32 gr. dle extraktu purkrabního úřadu. Manželka Konecchlumského Anna, rozená z Remeřru, měla věno své 2500 kop míš. pojištěné na statku Spitickém, který manžel její léta 1616 Hertvíkovi Myškovi prodal a postoupila je Jakobovi Vilému Aichlerovi z Aichelberga.“

Rozsudek nad Vilémem Konecchlumským zněl: „Vilím Konecchlumský od stavův království Českého a rebellův při jejich od nepořádných direktorův nařizených sjezdech a shromážděních rozdílným časem přednesení činil, též lid vojenský při veřejném vyzdvižení země z kraje chrudimského a čáslavského proti Jeho císařské a královské Milosti, svému přirozenému, pomazanému, korunovanému, skrz vůbec vykonaný slib seznalému králi a pánu před Vídeň, hlavní město a residenci J. C. a K. M. vedl...“

Jinak, co do povahy byl Vilém Konecchlumský člověkem dosti výstředním. Alespoň Dačický píše: „Ve středu dne 19. měsíce června 1592³⁾ zbit a zraněn jest Vranovský z Moravy, přijevše do města Hor Kuten a svadivše se s Vilémem Konecchlumským a Hrdiborem Hrabaním v domě u Bakalářů a odtud, pobídvše se, dostali se za branou Kouřimskou. A on Vranovský, jsa zraněn a zbit, vešel do domu Matyáše Stejška Freisichselbsta a tam umřel, a u kostela sv. Barbory pohřben jest. Mladý, urostlý člověk byl.“ A tu, ač nevíme, kdo Vranovský byl a proč Konecchlumský jej k smrti zranil, přece čin sám nikdy nelze schvalovati. Ostatně Konecchlumský byl i dobrodruhem, jak svědčí též Dačický, řka: „Roku 1605 Čechové táhli ku pomoci Uhrům proti Turku. Od horníků (kutnohorských) podle jich šacunkův vedl koně Vilém Konecchlumský...“

Mimo to Konecchlumský vinu svou na vzpourě předbělohorské všemožně zapíral a na jiné sváděl způsobem tak záhadným, že výpovědi jeho vzbuzují domněnku, jako by byl snad se stal obětí denunciacce katolíka Buriana Chuchelského z Nestajova na Malči a Předboři a jeho manželky Barbory. Alespoň Vrabec píše: „Vilém starší Konecchlumský, rytíř z Konecchlumí, ještě před

³⁾ Upozorňuji, že Vilém Konecchlumský dne 19. června 1592 k smrti ubil Vranovského z Moravy a právě zase dne 19. června 1601, tedy po 29 letech v též den, sám byl odsouzen k smrti.

popravou obdržel vzkaz od paní Chuchelské po Mistru Janovi Rosaciovovi, aby jí a choťi jejímu odpustil, čím se proti němu provinili. V odpověď dal, že odpustil již včera všem nepřátelům před přijímáním těla a krve Páně, ale „ať se oni k Pánu Bohu modlí, aby jich Bůh pro mne neztrestal, neb oni jsou příčinou mé těžkosti“, ale vzkaz Chuchelského a jeho manželky týkal se zajisté jen jich s Konecchlumským styků společenských z doby, když byli jeho, jakožto majitele statku Pukšic sousedy, anebo nanejvýše svědectví o chování se Konecchlumského v době vzpoury.

Než tím zprávy o rodu Konecchlumských nejsou skončeny. Alespoň Dačický vypravuje ještě o třech paních z rodu tohoto, a to o Barboře, Kuňce a Veronice. Píše: „V sobotu 22. října roku 1622, po památce sv. Lukáše evangelisty umřel na Horách Kutných Lukáš Trnovanský, rozený Charvát, starý krigsman, jenž se byl v Čechách usadil, maje k manželství Barboru, rozenou Konecchlumskou z Konecchlumí. A také při jiných pro rebellii od Čechův proti Jeho M. Císařské vzniklé, v čemž se byl potřebovatí dal, v nebezpečnosti pokuty a trestání zůstával. Smrt ho toho zbavila. Ku pohřbu do vsi Sv. Jakuba byl dovezen.“ A tu dle místa pohřbu Trnovanského soudím, že jeho manželka Barbora byla dcerou Mikuláše Konecchlumského, neboť členové rodiny této právě v kostele u Sv. Jakuba měli svou hrobku.

Týž spisovatel jinde praví: „Roku 1605 v sobotu v den sv. Rehoře umřel na Horách Kutných pan Hrdibor Hrabaně z Přerubenic, zanechav po sobě v sirobě paní Kuňky z Konecchlumí.“ Tu dle přátelství Viléma Konecchlumského s Hrabaněm mám za to, že tato Kuňka byla dcerou Jana staršího Konecchlumského a tedy sestrou Viléma, Adama a Jana mladšího.

Konečně Dačický zaznamenává ještě: „Roku 1597 umřel na Souňove, sídle svém⁴⁾, Václav Balbín z Vorličné, zanechav po sobě ve vdovství paní Veroniky z Konecchlumí, manželky své. Tělo jeho do Kutné Hory bylo přivezeno a v kostele Náměstském podle otce jeho jest pohřbeno.“ I domnívám se, že Veronika z Konecchlumí byla dcerou Adama Konecchlumského z prvního jeho manželství s paní neznámého rodu. V tom případě je velmi pravdě zajisté podobno, že když Adam Konecchlumský vstupoval ve sňatek s matkou Václava Balbína, jak o tom shora byla řeč, Václav Balbín zase vzal si za manželku dceru Adamovu tak, že brali se vespolek k stavu manželskému rodiče i jich dítky.

⁴⁾ Mezi tím, a to r. 1592, byl Václav Balbín z otcovského podílu Ovčáry se vším příslušenstvím prodal Kašparu Melicharovi z Žerotína.

Ostatně rod Konecchlumských nevynikl nikdy značnějším bohatstvím, ale spíše vždy náležel k chudším, za to však veselým a živým českým rytířům. Toliko Jan starší Konecchlumský z Konecchlumí, seděním na Třeboníně, požíval všeobecně na svůj čas vážnosti a může se tedy pokládati za nejslavnějšího člena svého rodu, byť jméno jeho ani nezavznívalo v dějinách tolik, jako syna jeho Viléma, utraceného na Staroměstském náměstí v Praze, poněvadž Vilém dospěl proslulosti své spíše během časových událostí, nežli zásluhami a rytířstvím. Alespoň Dr. Fr. Škrdle ve článku Časopisu českého musea na rok 1924, nadepsaném: „O tak zvané aféře Konecchlumský—Chuchelský“ k slovům Vilémovým, pronešeným večer před popravou: „Já naprosto nevím, proč mám umřít. Položili mi příčinu tu, že jsem knížeti z Krnova zprávy donášel a zemi zrazoval a já chudina chromý ani s to nejsem. K tomu jsem jak živ toho knížete neviděl, ani nevím, kdo jest“, s důrazem poznamenal: „Lze-li i připustiti, že Konecchlumský mluví pravdu, tvrdí-li, že „nikdy knížete z Jägerndorfu neviděl“, nemožno věřiti, že by vůbec nevěděl, kdo kníže z Jägerndorfu (Krňova) byl.“

Tento Vilém Konecchlumský byl také poslední mrtvolou, jež z rodu Konecchlumských v kostele třebonínském byla pohřbena. Náhrobku však tam nikdy neměl, prostě z důvodu, že v době bouře předbělohorské byl sice pánem na Třeboníně český bratr Petr Lukavecký z Lukavce, ale v době pobělohorské konfiskace náležel Třebonín Janu Rudolfovi Trčkovi, který zajisté mimo jiné z ohledů politických běhů nemohl něco podobného vůbec dovoliti. Píše alespoň Bílek: „Petr Lukavecký z Lukavce a na Paběnicích koupil roku 1600 za 25.100 kop míš. statek sirotčí po Jetřichovi Lukaveckém pozůstalý, totiž: Kluky..., zámek pustý Paběnice... a ves Třebonín celou s podacím kostelním... Tento statek, avšak bez zámku a města Paběnic, koupil od Lukaveckého před vzpourou (roku 1617, ale tento rok není ve smlouvě vytčen, tak že tento prodej se zdá býti jen na oko uzavřen). Jan Rudolf Trčka za 10.000 kop míš., jemuž teprv leta 1628 od bratra Lukaveckého Jindřicha do desk byl vložen.“

Konečně co se stalo s mrtvolou Viléma Konecchlumského a s mrtvolami jeho rodových přátel v kostele třebonínském v době pobělohorské či katolické reformace, nevíme, ale mimo jiné z okolnosti, že kostelík tento od vypuzení utrakvistických duchovních po Bílé hoře z Čech až do roku 1672, tedy po celých 50 let, byl úplně opuštěn, můžeme souditi, že klidně zůstaly na svém místě a zpráchnivěly tak, že památka Konecchlumských nadobro z Třebonína zmizela, až na náhrobek Janův, jenž při:

Úvahy a posudky o literatuře svatováclavské.

úpravě kostela pro nově sem roku 1672 uvedeného katolického kněze, anebo při pozdější přístavbě sakristie, byl z kostela vzat a na západní stranu téže zazděn.⁵⁾ Sic transit gloria mundi, t. j.: „Tak zaniká světská sláva...“

Úvahy a posudky o literatuře svatováclavské.

Prof. Fr. Vacek.

(Pokračování.)

V.

Příklad, jak volně vedli si někteří spisovatelé legend ve zpracování výpravné látky, shledává se na Vavřinci, mnichu montekasinského kláštera, jenž v XI. století složil duchovní čtení o sv. Václavu. Jeho spis zakládá se dílem na výzvědcích z Gumpoldovy legendy a z legendy Oportet nos, dílem na sdělení osob, jež přišly z Čech a ze Saška na Montekasino a tam obcovaly s řečeným Vavřincem. Že měl on na pomoc výzvědky vážené z Gumpoldovy legendy, poznává se z předmluvy k jeho spisu, kdež on vzpomíná rozdilu mezi strojeným slohem rhetoriků a prostým slohem theologů, a kdež on nazývá své pojednání o sv. Václavu „series narrationis“, rovněž tak jako Gumpold v předmluvě ke svému spisu zmiňuje se o rozdile mezi knihami sepsanými od rhetoriků a knihami sepsanými od bohoslovců a jmenuje tam své pojednání o sv. Václavu „seriola subnotationis.“ A ještě odjinud lze to poznati. V úvodní kapitole k popisu života sv. Václava Vavřinec rozvádí myšlenku Gumpoldovu, vyjádřenou též na úvodním místě těmito slovy: „Strana severní, drsnější ostatních zemských stran a váhavější ve věcech víry, otvírá se našemu pozoru, kteroužto stranu milost Ducha svatého ráčila pozdním sic, ale blahodárným obráčením navésti k tomu, aby přestovala křesťanské náboženství.“ Že Vavřinec užil na pomoc ke svému skládání výzvědků z legendy Oportet nos, je patrné z několika míst jeho spisu, na nichž jsou ztlumočeny pomysly, shodné se zvláštními pomysly auktora dotčené legendy. Zmínky o osobních zpravodajích Vavřincových přivádějí se v jeho díle.

⁵⁾ Na Viléma Konecchlumského a jeho stětí snad by mohla jako zmatenou ozvěnou upomínati lidová pověst, dle níž v „Plačku“ jak ještě před 20–30 lety v Třeboníně se vyprávělo, za měsíčních nocí jezdíval bezhlavý rytíř na bílém koni a nařikával (plakal) nad svým osudem, anebo ujišťování starších lidí, že před mnoha lety jich předkové v třeboninských lesích potkávali, pravidlem o polednách, rytíře, jenž nosil svou vlastní hlavu pod pažím.

Na rozdíl od jiných spisovatelů svatováclavských legend, kteří učinili si úkolem přihlédnouti k celému běhu života Václavova a tudíž ke všem událostem, jež jim z něho byly známy, mnich Vavřinec předsevzal si míti přední zření na poměr rodných bratří Václava a Boleslava a vypsati zevrubně, jak tento usiloval o zahubení onoho, aby zmocnil se jeho povýšeného místa, a jak toho cíle došel. Při tom pomeškal jen v popise mládí Václavova a zázraků svatováclavských, kdežto vše ostatní podřídil vůdčí myšlence svého spisu anebo vypustil. Jak smýšlel o věrohodnosti Gumpoldova vypravování, nevíme, ale pozorujeme, že slovům Gumpoldovým anebo jejich parafrasi v legendě Oportet nos někde nesrozuměl a někde jich zhola nedbal. Rozdílu mezi svou osnovou vypravování a osnovou auktorů právě jmenovaných byl si ovšem vědom a máje jej na mysli, napsal, že jeho dílo není chystáno za legendu všem čtenářům vůbec, nýbrž jen některým, totiž milovníkům duchovního čtení v jižní Itálii, kteří jej za sepsání požádali. To zní tak, jakoby on uznával, že jeho skládání nehodí se pro čtenáře, jimž jsou přístupny jiné spisy, pojednávající o téměř světcích. A v pravdě, Vavřincova legenda o sv. Václavu nepronikla snad Alpami dříve než v XVII. století, kdy Bollandisté pořídili si její přepis z římského opisu. U nás pak v dokonalou známost vešla teprve po roce 1824.

Vavřinec počíná své vypravování bezmála týmiž slovy, kterými počíná se nejstarší životopis sv. Vojtěcha, čili tak zvaná Kanapariova legenda: „Est locus in partibus Germaniae dives opibus, praepotens armis ferocibusque viris, quem incolae Sclavoniam coguomine dicunt“, jen že ke slovu Germania dodává podle sv. Jeronyma: „provincia non tam lata quam valida“. Je třeba toho vzpomenouti, protože se zdá, že čtením dotčeného životopisu byly v mysli Vavřincově vzbuzeny představy, jimž pak dával on výraz v popise mládí sv. Václava, a že i v jiné příčině bral si ten spis za vzor. Tak zejména jako v Kanapariově životopise sv. Vojtěcha hned za zmínkou o Slavonii čili Čechách jmenován je otec Vojtěchův Slavník a je o něm řečeno, že pojal za chof ženu důstojnou svého rodu, ve Vavřincově legendě za zmínkou o Slavonii čili Čechách a o Praze, královském sídelním místě, je jmenován otec Václavův, král Vratislav, a je o něm řečeno, že pojal za chof ženu bohudnou. Potom Vavřinec, pověděv o prvorozeném synu Vratislavově Václavovi, šíří se v řeči o jeho školním učení a náboženském vzdělání, právě tak jako v Kanapariově životopise sv. Vojtěcha je rozprávěna řeč o pobytu Vojtěchově na školách a jeho tamním naukovém i náboženském prospěchu. I v tom podobá se popis Vavřincův popisu Kana-

pariovu, že v onom i v tomto kladeno je školní místo do biskupského sídla mimo Čechy, a že ve spise Vavřincově připomíná se pokřtěni Václavovo v řečeném biskupském sídle, tak jako ve spise Kanapariově děje se zmínka o biřmování Vojtěchově v Magdeburce.

Z podrobností popisu jedna je shodna s detailem naskýtajícím se v Kanapariově legendě o sv. Vojtěchu, ostatní jsou osobitého rázu. O knězi Václavu di Vavřinec, že on po hodině vyučování, když učitel odešel a když ostatní školáci oddávali se hře, míjeje hru, opakoval si články náboženské nauky a přemítal o nich (srovn. Kanapariovu legendu). I pokročil, praví, s milostí boží ve vědomostech tak, že předčil jimi své spolužáky (srovn. legendu Oportet nos), ano, že byl jimi na rovni učitelům. Biskup, jenž jej pokřtil, znamená, že chystá se na cestu domů, pojal jej soukromí a řekl mu: Slyš, co oznamuje ti Bůh skrze mne, svého sluhu. Máš vstoupiti do nebe, nesa si mučednickou korunu. Ó, nezhrdej, prosím, tak slavným královstvím, ale pěstuj zbožnost a buď vždy milosrden k ubohým lidem! Václav zapamatovav si ta slova, počal milovati chudinu, oblíbil si velkomyslnou štědrost a nenáviděl lakotu. Vedle toho pak držel, na úzdě tělesné chťice a byl pilen andělské ctnosti, svaté čistoty.

Všickni příslušníci národa, vykládá náš auktor dále, zamilovali si šlechtného Václava a proto (srovn. legendu Oportet nos) s přivolením jeho otce zvolili si jej za krále, pominuvše Boleslava, mladšího syna Vratislavova, jenž toho pomnutí zasluhoval plnou měrou. Byl pak Václav v pravdě králem, neboť dovedl kralovati nad dráždivým hnutím mysli („rex, quia propriam regebat provide iram“), setrvávaje v pokoře a v lidumilství, kterýmžto ctnostem oddal se v mládí. Panovníckou hodnost přijal proto, že se jí nemohl vyhnouti, a ne proto, že by byl po ní toužil. Byl milovníkem služeb božích tak horlivým, že uváděl v obdiv všecko duchovenstvo. A když obcoval službám božím, varoval se světských hříček a šepotů, a poslouchal napjatě svaté čtení o mučednicích Páně.

Ale Boleslav, jenž od svého mládí se svými druhy bral se po scestí, těžce to nesl, že má býti poddán bratrovi, a když byl od něho pro svůj nezřízený způsob života kárán, rozmrzel se na něj, a chtěje býti vzdálen jeho dvora, vyžádal si Boleslavsko za územní léno. Potom však počal dychtiti po královském trůně. Hryzlo jej pomyšlení, že má se spokojiti nevelkým údělem, kdežto jeho bratr panuje nad říší, požívá přátelství všech dobrých lidí v okolních zemích a těší se u nich pověsti svatého muže (srovn. legendu Oportet nos). Ze závisi vzkličila

v něm nenávist, tak že se odhodlal užiti jakéhokoliv prostředku, aby dotčeného bratra, stojícího mu v cestě, odstranil.

Když zemřel Vratislav, král Václav přitůžil ještě v konání dobra z lásky k Bohu. Sytil chudé, ujímal se ubohých a opatřil chrámy hojným nadáním. Na to vynaložil téměř celý svůj otcovský podíl. A i jinak byl ducha tak slitovného, že nikdy neodsoudil na smrt člověka postiženého ve velkém zločinu (srovn. legendu Oportet nos), hotov jsa prominouti trest i tomu, kdo by ukládal o jeho život. Ale jeho obdivuhodná slitovnost nelíbila se nemilosrdným lidem, kteří pravili: Nechceme krále, jenž je tak mdlé povahy, že se zdráhá dávatí průchod zákonnému trestu smrti. Kromě toho, kdežto Vratislav, otec jeho, strojíval hody na oslavu svých jmenin a zval k nim popřední muže v království, sv. Václav nepřidržel se toho zvyku, nýbrž pokládal za užitečnější mírniti pokrmem a nápojem nouzi chudšů než hověti labužnictví bohatců. A odtud vzešlo, že dotčení popředníci počali jej nenáviděti.

Konečně pak v kterýsi den zabrali se oni k Boleslavovi, jeho bratru, a mluvili k němu takto: Král náš je pojat nerozumem, vede mnišský způsob života, a ne královský, tebe odstrkuje a námi pohrdá, dáváje přednost chudým lidem, s nimiž zhusta stoluje (srovn. legendu Oportet nos). Proto my z jednomyslného snesení volíme za krále tebe, jehož šlechtnost a zdatnost zastkvívají se jasněji než hvězdy. Nic nad ta slova nemohlo sladčeji zníti Boleslavovi. Ve své odpovědi spiklencům dal jen to na uváženu, zda nebylo by radno vyčkati příhodnější doby a k ní odložití dílo převratu, jež mělo býti způsobeno zabitím sv. Václava. Na to oni řekli: Odkladu ti neschvalujeme, proto že by Václav rozplýtvál zatím všechn královský poklad. Boleslav namítal: Jak bylo by možno jej zabítí, když sídlí on na hradě silně opevněném a má v rukou všecku vládní moc, kdežto nás je na počet nemnoho a nejsme tedy s to, abychom zdolali takovou přesilu. Oni mu odpověděli: Hle, nastává svátek svatých mučedníků Kosmy a Damiána, jež ty v každý rok slavně uctíváš. Použij Isti a pozvi jej k sobě na hody.

Boleslav, uposlechnuv jejich rady, přišel na královský dvůr a byl přijat velmi laskavě. Aj, drahý bratře, pravil mu sv. Václav, druhdy jsem ti v leccems odporoval, strachuje se, abys neupadl ve zkázu, ale věř, shledám-li, že jsi se polepšil, budu hotov splniti každé tvé přání. Na to odpověděl Boleslav: Je pravda, byl jsem oddán mladickým výstupkům a nevážil jsem si tvých napomínek; avšak nyní, kdy milost boží mne osvítila, tak že jsem poznal zlobu rozpustilostí, slibuji ti, že dám jim výhost navždy. I prosím, králi,

rač vyslyšeti mou prosbu, bys poctil mne svou návštěvou, neboť nastává svátek svatých mučedníků Kosmy a Damiána, jež já v každý rok s náležitou zbožností uctívám, i abys účastnil se tamního společného veselí. K té žádosti jeho sv. Václav ochotně přivolil.

Svolav pak svou družinu, vydal se na cestu do Boleslavě. V tom kdosi povědomý toho, co zlého se chystá, dal mu výstrahu. Ale král Václav řekl: Bez boží ochrany nejsme nikde života jisti. Však, ať nic nezanedbám, čeho je třeba ke světské ochraně, budu mítí po boku své bojovníky, a tak jsa opatřen, chci splnit svůj slib, učiněný ke cti svatých mučedníků. Když dojel do Boleslavě, vešel nejprve do chrámu a modlil se tam v duchu takto: Bože, jenž prohlédáš hlubiny lidských srdcí, buď mně milostiv a nepatři na hříchy mé, neboť víš, že pro milování tvé pravdy jsem nenáviděn od svého bratra a od jeho společníků. A jestliže, Pane, nastává mi muka, o níž předpověď učinil mně blahodějný biskup, milerád tobě k vůli se jí poddávám, protože chci spíše podstoupiti jakoukoli ztrátu časnou, než abych, nadržuje tvým nepřátelům a uhýbaje tvým příkázáním, upadl do věčného trápení. Potom vyšel z chrámu, pozdravil svého bratra a promluvil se všemi předními.

Hody v Boleslavi stkvěly se královskou úpravou. Při nich však nebylo lze spiklencům přikročiti k vykonání zločinu, protože vedle krále anebo jemu na blízkou seděli jeho bojovníci. V noci na to, když mnozí účastníci hostiny, přemožení nápojem, tvrdě spali, sv. Václav v obvyklou hodinu jitřní pobožnosti vstal z lože a přistrojiv se, šel do chrámu. Při tom dal se provázeti jen svým služebníkem. Boleslav věda o tom, že půjde na jitřní, postavil do blízkých úkrytů své společníky a sám čekal v přední chrámové. Václav, spatřiv jej, ujal se slova a děkoval mu za pohoštění. Na to Boleslav řekl: Včerejší hostina nebyla tuze valna, ale dnes posloužím ti lepším obědem, a vytasiv meč, uderil jím bratra. Ježto však kožíšek zadržel ránu, a sv. Václav byl statečným bojovníkem, vyrval on meč z ruky útočníka a poraziv jej na zem, řekl: He, znamenáš, bláhovče, že Bůh, spravedlivý soudce, vydal mi tebe v moc, tak že bych mohl jednou ranou zbaviti tě hlavy; ale daleko buď ode mne, abych potřásl své ruce tvou krví a tak zahubil svou duši; ano naopak jsem hotov snésti pro Boha jakoukoli muku (srovn. Gumpoldovu legendu a legendu Oportet nos). To pověděv, odhodil meč, pozdvihl bratra ze země a čekal dalších věcí. Boleslav jal se volati na své společníky, kteří již již blednouce strachem, dávali se na

útěk, i přiměl je voláním, že se vrátili, na krále vrhli a nesčetnými ranami mečů jej usmrtili.

Tělo mučedníkově zůstávalo sic nějaký čas nepohřbeno, ale bylo účastno božích divů. Sv. Václav ukázal se ve snách kterémsi zbožné stařeň a pravil jí: Ti bezbožníci, kteří povstali proti mně, uřali mi kloub s ruky, jenž leží nyní opodál těla. Jdi, zdvihni jej a přilož k mé ruce! A když ona to vykonala, srostl kloub s rukou, jakoby nebyl prv usečen. I jiné mnohé divy způsobilo jeho mrtvé tělo. Proto počali věřící je uctívati.

K popisu toho, jak tělo sv. Václava bylo přeneseno z Bole-slavě do Prahy, Vavřinec neuzil písemné pomůcky, nýbrž spolehl jedině na ústní sdělení kteréhosi Čecha, jak praví, velmi věro-hodného. Podle toho sdělení dalo se řečené přenesení za času biskupa sv. Vojtěcha, jenž v čele některého počtu svého ducho-venstva účastnil se průvodu. Při tom stal se zázrak toho způ-sobu, že vůz, na němž spočívalo svaté tělo, ač byl tažen dvoj-spřežím koní, stanul náhle, když průvod dospěl na místo, s něhož bylo již viděti Prahu, a nepohnul se přes všecko úsilí vozků, kteří řídili koně. V tom přišel vstříc neblahý bratro-vrah Boleslav a neskrýváje slzy bolesti a lítosti, vrhl se na mrtvé tělo a pronášel slova prosby za odpuštění. Ani potom nebylo lze pohnouti vozem. I nespo-mohlo, že místo koní mnoho spřežení volů jej táhlo. Biskup tedy vypravil na hrad posla vyzvat ostatní tamní duchovenstvo, aby přibýlo k průvodu. Když pak to bylo splněno a když všecko duchovenstvo pospolu s lidem vykonalo přímluvné modlitby k Bo-hu, vůz konečně se hnul, a průvod došel již bez překážky do Prahy; načež za plesání všech přítomných bylo tělo mučedníka vloženo do náhrobku, ozdobeného zlatem, v kostele sv. Víta vedle oltáře téhož světce.

Z potomních zázraků svatováclavských Vavřinec přivádí jen tyto tři: Na těle sv. Václava bylo pozorovati po mnohá léta, že nehty rukou a nohou narůstají, jako tomu bývá, pokud člověk je živ. Stalo se kdysi, že manželka malého hospo-dáře, povinného šestidenní panskou robotou v témdni, jenž teprv pozdě v sobotu mohl zajíti na své pole požnout zralé proso, ale nemohl je dožnouti pro krátkost času, chtěla v neděli potom žeň dokončiti. Ale sotva počala tak znesvěcovati den Páně, byla potrestána chromotou prstů. Když pak vydala se na pouť ke hrobu sv. Václava a tam oplakávala své provinění, i prosila světce za přímluvu u Boha, náhle ozdravěla. Jindy zase přihodilo se o svā-tek sv. Václava, kdy mnozí věřící obcovali službám božím v ko-

stele sv. Víta, že vězně, kteří byli v žaláři na blízku toho kostela, spoutání řetězy, pojala touha, aby směli se účastniti slavnostní bohoslužby. I jali se modliti a vzývati světce za přispění, aby jejich touha došla splnění. Když pak neustávali od modlitby, pojednou s velkým třeskotem polámaly se jejich okovy a řetězy, tak že v první chvíli nikdo z vězňů ani nechápal, co se děje. Potom vzpamatovavše se, vyšli ze žaláře a spěchali do kostela. Na počet bylo těch vězňů více než 80. Dilec dotčených řetězů chpal pan Benedikt, rodem Sas, jenž byl přítomen tomu zázračnému osvobození vězňů, a když potom usadil se v Montekasině, vypravoval tamním mnichům, jak ten div se udál.

Ve Vavřincově legendě shledati lze několik propovědí a dat shodných s propověďmi a daty staroslověnské legendy o sv. Václavu. Jsou to zejména tyto kusy: V obou spisech počíná se vypravování od Vratislava, otce Václavova (jen že ve Vavřincově legendě předchází dvě úvodní kapitoly), v obou spisech se naznačuje, že Drahoň byla křesťanka (ale ve Vavřincově legendě není ona uvedena svým jménem), v obou spisech je sv. Václav nazýván prvorozeným synem Vratislavovým, v obou spisech se praví, že Václav dosedl na trůn za života svého otce (ale ta shoda platí jen, pokud se bere v přičet text staroslověnské legendy makarijské recense), v obou spisech se dí o Boleslavovi, že byl podřizen Václavovi, v obou spisech je jmenován svátek svatých Kosmy a Damiána jako den hodů boleslavských, v obou spisech se připomíná, že v den právě řečený sv. Václav byl v boleslavském kostele, v obou spisech při vypravování o bratrovraždě se dí, že sv. Václav, obdržev první ránu mečem, porazil Boleslava na zem, v obou spisech se praví, že v čas přenesení těla sv. Václava z Boleslavě do Prahy Boleslav plačky litoval svého zločinu, v obou spisech se mlčí o zavraždění sv. Ludmily. Jiná další shoda záleží v tom, že ve Vavřincově legendě rovněž tak jako ve staroslověnské legendě není zmínky o pohanství reakci v Čechách a tudíž ani o protivenství činěném sv. Václavu pro jeho vyznávání křesťanské víry (leč jen narážka na to v modlitbě Václavově); kdežto za příčinu jeho zavraždění uvádí se tam jediné vládychtivost Boleslavova. Ze shod svrchu nejprve vyčtených usoudil Pekař, že informace Vavřincova strany těch kusů spočívala nejspíše na přímých zprávách svědka, jenž časem a místem nebyl příliš vzdálen thematu staroslověnské legendy; čímž je snad míněno, že zpravodaj Vavřincův představoval si některé podrobnosti životopisu sv. Václava tak, jak jsou ony popisovány ve staroslověnské legendě. K tomu je přisvědčiti, rovněž tak jako je uznati, že většina řečených shod připouští jiný výklad. Stano-

vi-li však Pekař, že Vavřincova legenda byla sepsána v letech 989—997, chce tomu, aby se věřilo nemožnosti. Zpravodaj Vavřincův, rodem Čech, jenž tvrdil, že přenesení těla sv. Václava z Boleslavě do Prahy dalo se za času biskupa sv. Vojtěcha (r. 982—997) a tím tvrzením uvedl v omyl Vavřince, jakoby mučednictví sv. Václava nebylo hrubě vzdáleno od doby Vojtěchova biskupování, nemohl přec býti vrstevníkem sv. Vojtěcha. Vavřinec pak, čině zmínku o době biskupování Vojtěchova, naznačuje zřetelně, že doba ta minula, neboť nazývá Vojtěcha blahodějným vyznavačem (almifex confessor²⁴). Proč ho nepojmenoval mučedníkem, mluvě o jeho biskupování, je trvám samozřejmo. Z badatelů i H. G. Voigt uznává, že Vavřinec znal Kanapariovu legendu o sv. Vojtěchu, jež byla sepsána v roce 999.

Počátky katolické restaurace na Moravě za biskupa Prusinovského (1565—1572.)

Dr. Vladimír A. Macourek.

(Pokračování.)

Katolíci.

Úpadek kněžstva byl celkem stejný jak u podobojích, tak u katolíků, třebaže tito měli svou hlavu v biskupu olomuckém. Naprostý nedostatek, nevzdělanost a nízká mravní úroveň kněžstva, postrádajícího jakékoliv stavovské výchovy, dále tehdejší patronátní poměry, jež vydávaly kněze zcela na milost a nemilost kollatorům, jejich libovůli a častým změnám jejich náboženského smýšlení,²⁴) byly také pro katolicismus na Moravě největší pohromou, jež dovršena byla ještě naprostou zvrhlostí života řeholního v moravských klášteřích. Všechny mandáty císařské proti neřádným kněžím pod jednou i pod oboji a proti sběhlým mnichům, všechny kroky biskupů nemohly zjednatí trvalou a pronikavější nápravu. Za této situace byla katolická menšina v zemi normálně, početně i politicky na ústupu, zvláště když nastoupil Maxmilián II., nábožensky při nejmenším lhostejnější a politicky vůči stavům mnohem slabší než jeho otec. Situace její byla zde o to horší než v Čechách, že nebylo zde, až na několik málo rodin panských a rytířských, mocné šlechty katolické a úřady zemské byly zpravidla v rukou nekatolíků. Na

²⁴) Na zmatecích patronátních byli často vinni katolíci sami i panovník, poněvadž často postupovali právo kollatorské vrchnostem nekatolickým. L. c. 325.

sněmě moravském zůstal sice zastoupen ochuzený stav prelátský, neznamenal však ničeho ani prakticky, ani nábožensky.²⁵⁾

Biskupové olomúčtí.

Oporou nejvydatnější a vlastně jedinou byli katoliscismu na Moravě biskupové olomúčtí mocí svou i významem v zemi. Drželi netoliko rozsáhlé statky komorní a stolní, ale byli zároveň již od dob biskupa Brunona ze Schaumburgu (1245—1248) lenními pány četných manů, kteří měli své vlastní manské zřízení, soud i sněmy, konané v Kroměříži, hlavním to měště biskupského knížectví. Karel IV. r. 1348 knížectví toto prohlásil za bezprostřední léno české koruny. Biskup olomúcký stal se tak po markraběti první osobou v zemi a stál stejně jako hejtman zemský na sněmě i soudě zemském mimo stavy a jejich kurie. Všechna usnesení zemská byla činěna a vydávána jménem „biskupa, hejtmana, pánů, prelátů, rytířstva a měst“, biskup také na prvním místě pečetival vše, cokoliv se psalo ve jménu celé země. I za válek husitských udržel kardinál Jan Železný (1416—1430) biskupské statky nerozchvácené; přes všechny náboženské změny v zemi v 15. a 16. století i nástupcové jeho zachovali si neztenčeně své mocné politické postavení, takže jim je plně a znovu přiznává a dosvědčuje i „Kniha Tovačovská“, jež vznikla koncem 15. století.²⁶⁾

Spory o metropolitní právo na Moravě.

Při tak velké moci a neporušené kontinuitě moravských biskupů nelze se věru diviti, že vymizelo u nich vědomí příslušnosti k pražské metropoli, jež téměř půldruhého století byla osiřelá. Ve skutečnosti požívali vlastně od dob Jana Železného postavení samostatných metropolitů, třebaže formálně papežskými bullami byli doporučováni za suffragany arcibiskupu pražskému,

²⁵⁾ Kameníček l. c. 307 n. — V 2. části III. dílu svých „Sněmů“ podává Kameníček povšechný náboženský obraz Moravy i příslušnou literaturu str. 292—41. Současný stav kněžstva pod jednou i pod obojí nejlépe ilustrují „Jednání a dopisy konsistoře katolické i utrakvistické“ od Kl. Borového (Díl I.-II., Praha) (1868—9) a „Jednání a dopisy konsistoře pod obojí způsobou přijímajících“ od J. Pažouta (Praha 1906).

²⁶⁾ Kameníček, Sněmy I. 3, 75, III. 1, 2—29. V. Prusinovský byl nucen domáhati se u Maxmiliána II. potvrzení názvu knížecího, který mu stavové počaly upíratí. (Kameníček l. c. 19/9³, 4, 5). — Brandl, Kniha Tovačovská str. 119, kapit. 216, 217. — B. Navrátil „Příspěvky k dějinám arcibiskupství olomouckého“. Č. CH. II. (1896). str. 135—146. (Kritika stejnojmenné knihy d'Elvertovy.)

i když žádného nebylo (1541), nebo mohučskému. (Po prvé 1553.) Bully v obojím případě nebyvaly odesílány a zůstaly v kroměřížském archivu.²⁷⁾ Když po znovuobsazení pražského stolce arcibiskup Prus z Mohelnice již za biskupa Marka Khuena a hlavně za Prusinovského se domáhal v Římě svých metropolitních práv na Olomouc, biskup nechtěl jich uznati a byl ochoten spíše i fakticky se podrídi i vzdálené Mohuči než Praze.²⁸⁾ Vedle uvedených příčin působila zde jistě také rivalita a osobní rozdíly a poněkud snad i nechuf Moravy k českým úředním instancím, jež od volby r. 1526 byla veliká a snad i konsistoři dolejší překážela ve vykonávání jurisdikce na Moravě.²⁹⁾ Mocní biskupové olomúčtí byli ovšem předními obhájci katolické věci v jednáních veřejných, jejichmi mluvčími a přirozenými vůdci v zemi. Než velká jejich moc sama o sobě nestačila udržeti a vzkřísiti katolicismus na Moravě, a to tím méně, že se až do r. 1565 nalézala v rukou velmi mírných. Jan Skála z Doubravky a z Hradiště (1541—1553) byl více státníkem a humanistou než biskupem a Marek Khuen (1553—1565) při nejlepší vůli nedostal se od hojných nářků k pro-

²⁷⁾ Také Prusinovský byl r. 1535, tedy již po obsazení pražského stolce, formálně podrízen Mohuči. Než ani on papežské bully do Mohuče neposlal, ale také proti ní neprotestoval. A. Rezek „O poměru biskupů olomouckých k arcibiskupům pražským v XVI. století“. Č. ČH. II., str. 39—42.

²⁸⁾ Již roku 1562 Prus protestoval proti tomu, že Khuen nešetří jeho metropolitních práv. S. Steinherz, Briefe des Prager Erzbischofs Ant. Brus von Müglitz. 1562—1563. Prag 1907, č. 29. — Při volbě biskupské r. 1565 dovořoval se Prus nejprve zakročení císařského, na něž však Prusinovský odpověděl vyhýbavě, že neujal se ještě řízení diecése. R. 1567 arcibiskup protestoval v Římě. (Borový, „Ant. Brus z Mohelnice, arcibiskup pražský“, Praha 1873, str. 67.) Na to Prusinovský počal vyjednávat prostřednictvím svého kancléře Gerstmana a biskupa z Nového Měs a Vídeňského, Lamberta Grulera, s arcibiskupem mohučským Danielem Brendelem z Homburgu o skutečné jeho uznání za metropoliu na Moravě. Z toho vidno, že bulla z r. 1565 dosud neměla nejmenšího věcného významu. V Mohuči dostalo se však jednatelem biskupovým celkem olomúčtí. Tischer Fr., K dějinám sporu arcibiskupů pražských o právo metropolitní nad biskupy olomouckými v XVI. století, Věstník kr. čes. spol. nauk, 1906, č. III., str. 25. Ústní toto jednání konalo se před r. 1569, ale ještě r. 1571 pokračoval biskup v jednání tom písemně. B. Navrátil, Jesuité olomoučtí za protireformace, Brno 1916, str. 103/81. K otázce metropolitní psal i Snopek (Č. ČH. X. str. 444—5) a přehledně Navrátil, Biskupství str. 213—219.

²⁹⁾ Kameníček, Sněmy I. 97—101; Chlumecky, Zierotin 95. — Cvrček v článku Antonín Brus z Mohelnice Č. ČH. II. ukazuje, že osobní a soukromé styky Prusovy s biskupy olomouckými byly zcela dobré. (Str. 36—39.)

někavějším, úspěšnějším činům.³⁰⁾ Prusinovský dokonce stěžuje si na své předchůdce, že nejsou částečně bez viny na neutěšeném stavu diecése.³¹⁾ Světská moc, královská i biskupská dohromady, nebyla s to zachrániti katolicismus na Moravě od úplného zániku, k němuž přes velkou nesvornost a roztržičnost vyznání nekatolických zdál se býti odsouzen vnitřním svým úpadkem i všemocí nekatolických stavů.

Katolická reformace.

Obrat a změnu v kritické jeho situaci přinesl však nový duch vnitřní obnovy a opravy, jenž zavanul katolickou církví a zasáhl i Moravu, a potom několik silných osobností na biskupském stolci moravském, proniknutých cele tímto novým duchem a podřizujících jemu jako prostředek i politickou svoji moc a význam v zemi.³²⁾ Probuzený a očištěný katolicismus, orientovaný Tridentinem, novými, účinnějšími prostředky počínal dobývati ztracených posic a v celém světě zvedá se k imponantnímu účinu.³³⁾

Prusinovský.

A prvním z biskupů olomúckých, jenž osobně přišel do styku s tímto novým, světovým hnutím a jemu cele byl získán, jenž potom dokořán otevřel mu brány svého biskupství, takže i Morava začala bráti účast na něm, zbavujíc je po svém, a jenž svoji výraznou individualitou v jeho duchu rušně zasáhl v náboženské osudy země, byl Vilém Prusinovský z Víckova. Životní osudy jeho znamenitě jej uzpůsobily k úloze ve vlastním, domácím, osobně blízkém a známém prostředí moravském, býi přesvědčeným stoupenecem a horlivým šíitelem nového, světového duševního proudu.

³⁰⁾ Chlumecky, Zierotin 82. — Jan z Doubravky zvláště bývá veleben pro svou toleranci, s jakou se ujímal i českých bratří na sněmě u císaře. Viz Ant. Rybička „Jan z Doubravky a z Hradiště, biskup olomúcký“, Č. ČH. 1878, str. 117—118, 243—244.

³¹⁾ „Quae ecclesiae calamitates utinam non merite antecessoribus meis, Olomucensibus episcopis, aliqua ex parte adscribantur“. Z dopisu kardinálovi Commendone. Navrátil, Jesuité, str. 19. Je také zajímavé, že Marek Khuen podepsal r. 1563 žádost stavů o potvrzení svobod zemských, obsahující i známý článek o náboženství. Ba biskup Stanislav Fleurzo (1498—1540) vedl docela r. 1526 poselství s touže žádostí do Vídně. Navrátil, Biskupství str. 8.

³²⁾ Srovnej Kameníček, Sněmy III. 295.

³³⁾ Srovnej Navrátil, Jesuité, Předmluva str. III.-IV.

Jeho život do r. 1565.

Narodil se asi r. 1534³⁴⁾ ze starého, rytířského rodu moravského, Prusinovských z Víckova, jejichž hlavní větev sídlila tehdy v Prusinovicích u Holešova.³⁵⁾ Otec jeho Mikuláš byl méně znám, za to dva strýcové, bratři otcovi Přemek a Vilém, zastávali zemské úřady podkomořího a dvorského sudího. Zejména podkomoří Přemek z Víckova (1547—1561) prokazoval Ferdinandovi I. četné a platné služby a byl mu oporou v církevně-politických snahách na Moravě. Proto se mu snadno podařilo získati přízně císařské pro svého synovce Viléma, jenž od r. 1552 dlel u císařova dvora ve Vidni, současně hned od založení tamní jezuitské kolleje byl jejím chovancem a žákem a r. 1554 odebral se po tehdejšímu způsobu mladých šlechticů s praeceptorem do Itálie a stal se posluchačem práv na universitě v Padově. Zde studoval hlavně právo církevní a velmi horlivě a činně účastnil se národně-náboženských zápasů mezi studenty, a to na straně protiněmecké, jež pro svou katolickou orthodoxnost zvána byla také „pontificii“.³⁶⁾ Císař na prosbu Přemkovu žádal r. 1556 biskupa Khuena, aby udělil Vilémovi probošství kroměřížské. Obroči

³⁴⁾ Životopis vzat ze článku B. Navrátila, Vilém Prusinovský do r. 1565, Č. ČH. V. (1899), str. 205—216. — Sr. V. J. Nováček „Paralipomena de vitis episcoporum Olomucensium ab anno D. 1482 usque ad an. 1571“. Věstník král. spol. nauk, 1902/XV.

³⁵⁾ Zde uvnitř i vně nynějšího katolického farního chrámu jsou zachovány četné náhrobky členů toho rodu, jež popsal V. Houdek v díle „Náhrobky Prusinovských z Víckova“, Holešov 1914. Dějinami tohoto rodu podrobně po 15 let se zabýval bývalý farář v Prusinovicích J. Lužný, jenž však pro pokročilé stáří nemůže již knižně sděliti výsledky svého pilného studia.

³⁶⁾ Pojem universitního národa byl ovšem i v Padově více politicko-geografický než jazykový. K utvoření jeho bylo třeba tam jen 3 hlasů. Než o národ český a vykonávání jeho universitních práv bojovala strana německá s protiněmeckou, kterou vedli Vicentští. Moravané po stránce politické, ba i jazykové mohli se státi a skutečně se stávali členy národa českého nebo německého. Také Prusinovský, ačkoliv v oficiální matrice rektora od počátku byl zapsán jako „Morauius, natione Boemus“, dal se přece mimo to zapsati také do soukromé matriky národa německého, byl však z ní pro „zradu Němců“ vyloučen již 22./IV. 1556. — Při rektorské volbě r. 1556 a 1557 snažil se usilovně sehnati 3 české hlasy a státi se volitelem za národ český, podlehl však při obojí volbě straně německé přímo nebo jejímu kandidátu. Jednou však přece byl „consiliaris“ za národ český, nejisto však, kdy. (Snad 1558.) V Padově studoval touto dobou i Martin Gerstmann, později kancléř Prusinovského, potom sám biskup vratislavský. Navrátil, Č. ČH. V.

církevní mělo se tedy státi studentským stipendiem.³⁷⁾ Biskup Marek vyhověl přání císařovu, ale pod podmínkou, že beneficiát stane se knězem. Tím bylo rozhodnuto o povolání Vilémově a budoucí jeho dráha životní dostala jiný směr. Poslouchal v Padově i právo církevní a v březnu r. 1558 odešel do Říma na studia theologická. Pobyt v Římě stal se pro něho rozhodující pro celý život. Zde byl uveden k biskupu, později kardinálu Commendone, jednomu z vůdčích osobností katolického reformního ruchu, v němž potom až do smrti měl mocného příznivce a rádce.³⁸⁾ Ve společnosti nejčilejších duchů nového hnutí, kterou shromažďoval tento biskup — anachronisticky řečeno — ve svém saloně, spřátelil se Prusinovský i s Jakubem Lainezem, druhem a prvním nástupcem Innige z Loyoly v generalátu Tovaryšstva Ježíšova. Zpráva, že dokonce sám chtěl se v Římě státi jesuitou, není zaručena. Bezpečně však víme, že přijal počátkem r. 1559 od Commendona nižší svěcení a téhož roku, ještě za svého pobytu v Římě, jmenován byl proboštem kroměřížským a kanovníkem olomúckým. Navrátiv se na Moravu, stal se pomocí císaře a se svolením biskupa, buď vlastním přičiněním aneb opět přičiněním svých příbuzných, v květnu 1560 koadjutorem chorého a starého probošta kapituly brněnské, Mikuláše Chyby z Kovačova. Olomúckou kapitulou byl zároveň zvolen za jejího mluvčího a jednatele ve věcech finančních u císaře. Tou dobou také přijal na Moravě teprve svěcení kněžské.³⁹⁾ Mladý zem-

³⁷⁾ Z. Winter, *Život církevní v Čechách*. Sv. I. (V Praze 1895.) Str. 422.

³⁸⁾ Commendone, vyslán jako papežský legát do Německa a do Polska, dlel několikráte v našich zemích. Roku 1561 prošel Čechy, r. 1563 Moravu na cestě do Polska. Navrátil, *Jesuité*, str. 19¹. 18. června 1571 byl vyslán Piem V. opět k císaři a do Polska. Biskup Vilém jej očekával od října 1571 na Vyškově a do Kroměříže, ale příjezd jeho z Vídně oddaloval se až do poč. r. 1572. Navrátil l. c. str. 127/7⁶. F. V. Peřinka, *Dějiny města Kroměříže I.* (1913), str. 178. V Polsku hrál kardinál význačnou úlohu při reorganizaci katolické círve. Jeho působením postup reformace v Polsku byl z velké části zastaven. — Bobrzyński-Bidlo, „Přehled dějin polských“, str. 245. Biskupovi Prusinovskému byl v Římě velmi nápomocen v záležitostech jeho diecése, znaje z vlastní zkušenosti naše poměry. Navrátil, *Jesuité*, str. XXXIX/IX¹.

³⁹⁾ Nováček, *Paralipomena*, str. 5. Životopis tento pochází z pozůstalosti kardinála Commendone. Autorem jeho dle Nováčka je Martin Gerstmann, kancléř biskupův do r. 1569, kdy vstoupil do služeb dvorské kanceláře císařovy. Gerstmann jej asi Commendovi na podzim r. 1571 ve Vídni věnoval. Poněvadž končí již r. 1571 a je psán současně, pokud se týče Prusinovského, data jeho jsou dosti věrohodná.

ský prelát moravský požíval neomezené důvěry a přízně císařovy. 1. října 1562 udělil mu Ferdinand ješ.ě i probošství litoměřické⁴⁰⁾ a vyzval jej, aby dle předpisů církevních vzdal se probošství kroměřížského i brněnského. Prusinovský však i jako probošt litoměřický zůstal kanovníkem olomúckým a snad i proboštem brněnským.⁴¹⁾ Po smrti biskupa Marka Khuena byl, ač nejmladší ze členů olomúcké kapituly, zvolen 9. března 1565 jednomyslně biskupem.⁴²⁾

(P. d.)

⁴⁰⁾ Úřad probošta litoměřického byl tehdy zvláště významný tím, že arcibiskup pražský se snažil o to, aby spojen byl s hodností a titulem biskupským a probošt litoměřický stal se tak jakýmsi světitelím biskupem pražské arcidiecése. Proto prosil císaře z Tridentu 23. února 1562, aby jmenoval probošta schopného a znalého řeči, který by se zdarem mohl funkci tu zastávat. Steinherz, Briefe č. 12. — 26. dubna 1570 žádá Zikmund Brozanský v Vesovic, někdy císař. výběrčí posudného, o prostřednictví arcibiskupa Prusa, aby dluh, který na probošství litoměřickém z doby pana Prusinovského vězí, byl zaplacen. (Opis z arcib. arch. praž. v zem. archivu v Praze.)

⁴¹⁾ Zjev a zvyk mnohoobročnictví zvláště u vyššího kleru se tak zakořenil a vžil, že přes jeho výslovný zákaz a zdůraznění povinnosti residenční koncilem Tridentským vyskytuje se ještě dlouho i u prelátů tak horlivých jako Prusinovský, a nástupce jeho v Brně, probošt Jan Grodecký. Prusinovský docela zprostředkoval a doručil žádost polského vyššího duchovenstva Maxmiliánovi II., aby tento se v Římě zasadil „de non tollenda pluralitate beneficiorum“. (Cop. Legationis Polonicae v arcib. archivu v Kroměříži, neustráňováno.)

⁴²⁾ Již 1. dubna 1565 potvrdil nuntius Delfino volbu i volební podmínky kapituly. 13. dubna t. r. byla vydána Piem IV. konfirmační bulla a Prusinovský současně doporučen za suffragana arcibiskupu mohučskému. 16. dubna dovolil papež vykonávání některých biskupských práv před konsekrací, 13. července prodlužuje stanovenou lhůtu ke konsekraci. (Podle „Regesten des Erzbistums Olmützt. Spiritualia“, I. Bd. č. 4, 6—12, 13, 14.) Nevíme, z jakých důvodů konsekrace byla tak dlouho odkládána. Richter, „Augustini Olomucensis episcoporum Olomucensium series“ (Olomouc 1831), pg. 202¹⁹ praví, že byl konsekrován ve Vídni. Na základě však „Kopíáře listů posílacích kněze biskupa Viléma Prusinovského, psaných L. P. 1566“, vydaného od V. Praska (Příloha „Věstníku Matice Opavské“ č. 4. z r. 1894), č. 8, 12, 19, 22—25, 27—29, 33, 46, 72, je možno tvrzení toto vyvrátiti a zjisti, že první slavný vjezd potvrzeného biskupa do Olomouce, jeho korunovace i konsekrace konala se v polovici ledna 1566. Biskup vybíral od svých manů zvláštní berní korunovační. Pramenem Richterovi pro jeho nesprávný údaj byl německý, protestantský kronikář města, jehož kroniku (Samuel — Chronik von Olmützt) vydal B. Dudík v I. díle d'Elvertových „Mährische und schlesische Chroniken“ (Brünn 1831). Zde na str. 33. se praví, že byl korunován ve Vídni v neděli po sv. Jakubu, t. j. 29. července 1565

Valy u Češova v Čechách.

Píše plukovník Msgre Dr. Rudolf Zháněl.

Milé naše vlasti československé jsou bohaty v ohledu mnohém, je málo zemí tolik požehnaných, jako naše. Doba novější upozornila mimo jiné též na obory, jimž doposud bylo věnováno méně pozornosti, a v nichž kraje naše vynikají nad mnohé jiné. Sem dlužno přičísti různé památky rozseté po drahé otčině, jež mají význam nejen pro nejbližší okolí, nýbrž i pro celek. K takovým památníkům, — ve svém druhu ojedinělým, jimž říká se „Unikum“, — patří dojista „Valy“ u Češova.

Míst a osad, označených slovem „Valy“ nebo podobným, je v našich zemích dosti. Nejznámější z nich jsou asi Úvaly čili Ouvaly nedaleko Prahy na dráze z Prahy do Českého Brodu za lesem „Fídrholcem“ (sr. Sborník hist. kroužku ročn. XV. 1914, Alois Dostál, Ouvaly str. 47 a 138). Jméno „Valov“ nesou dvě osady v Čechách: jedna v okrese Podbořanském, druhá ve Žlutickém; „Valovice“ čili Valovec je ves v okrese Mnichovo Hradiště, „Valovice“ čili „Vahlovice“ jsou v okrese Blatná v Čechách. Pod jménem „Val“ nebo „Valy“ uvádí Ottův Slovník Naučný XXVI., str. 322 dvě vesnice: jednu v hejtmanství Nové Město nad Metují, druhou v okrese Třeboňském. „Valy“ nebo „Volenovice“ jmenuje se též ves v okrese Mladoboleslavském ve farnosti Plasské, kde dříve stávala tvrz, kolébka rodu téhož jména. Jiné „Valy“ jsou zastávkou na dráze Praha-Kolín-Pardubice nedaleko Přelouče na řece Labi; bývala tam tvrz, na níž se připomíná počátkem XV. století Jošt z Valů.

Velmi podobno je též jméno „Valečov“, osada toho jména je v Čechách u Okrouhlic v okrese Nēm. Brodském, jiná u Mnichova Hradiště ve farnosti Boseňské. Na Moravě je u Želetavy Valdovka, německy Walldorf, na Chebsku v Čechách ve farnosti Neukirchen čili Novokostelí je Wallhof, ve Slezsku v okrese Krňov Wallstein čili Valštejn, ve kterých slovech zdá se ozývati jméno valů. Podobný zvuk jeví se ještě ve jménech Valč u Mor. Krumlova, Valeč v hejtmanství Žlutickém v Čechách, Valšov čili Vojnovice v okrese Rymářovském na Moravě, Valšovice u Hranic na Moravě a jinde. Snad i srbské známé Valjevo, ruské Valujki jsou složeniny tohoto kmene.

„Valy“ u Češova nejsou však žádnou osadou: jsou to skutečné valy čili náspy nebo šance, pnoucí se do neobvyklé výše

a obklopující velmi rozsáhlé prostranství. Mají podobu vejčité veliké elipsy, jejíž široká část jest obrácena k východu, a ku které je na západě přidána ohrada v podobě skoro stejnostranného trojúhelníka, obráceného hrotem k západu. Prostor, obehnaný „valy“, měří $34\frac{1}{2}$ hektarů (dle Kafkova ilustr. průvodce po král. českém, díl VII., str. 80), délka 600 sáhův, šířka 305 sáhův (dle Riegrova Slovníku Naučného II. díl, str. 522, slovo Češov; tytéž rozměry udává Dr. J. L. Pič ve Starožitnostech země české díl III. „Čechy za doby knížecí“, svaz. 1, str. 369, výměru odhaduje na 63 jitra). Výška valů čili náspu je průměrná asi 10 metrův, místy je poněkud nižší, jinde však dosahuje výšky až 15 metrův. Valy tyto jsou velmi dlouhé a tvoří nejen obrovskou elipsu s přidáním zmíněným trojhranem, ale vysílají též vysoký násep k východu, který na východní straně velikého elipsovitého hradiště ohrazuje ještě velmi prostranné přehradí. Chtěli-li bychom obejít všechny tyto „valy“, potřebovali bychom 2—3, ba ještě více hodin.

Většina spisovatelů, kteří zmiňují se o valech češovských, jmenují je „Hradištěm“ (tak Riegrův Naučný Slovník II.—522; Ottův Slovník Naučný VI. díl, slovo Češov, str. 662, Řivnáč, Reisehandbuch Böhmen str. 449, Břetislav Jelínek, Schutz- und Wehrbauten, str. 22 pod čarou č. 3, Dr. J. L. Pič, Starožitnosti III. díl, sv. 1, str. 369, kde jsou „Valy“ uvedeny pod písmenem H a slovem „Hradiště u Češova“ a j.); lid v Češově a celé okolí mluví však o „Valech“; ba v Češově, v jejichž katastru Valy leží, mají skoro všechny polní tratě jméno dle valů; říkají „Před valy“, „U valů“ a pod.

Valy češovské jsou náspy hlíněné, zbudované zcela z hlíny, proto též dosud je většinou na obou jejich stranách, zvláště na straně zevnitřní znáti dosti hluboký příkop, se kterého byla vybirána hlína při jejich stavbě. Příkop tento, provázející valy skoro po celé jejich délce, bývá většinou celého roku, zvláště pak na jaře a po deštích, naplněn vodou.

Valy češovské objímají hradiště či hradisko snad nejrozsáhlejší v našich českých zemích, dojista bylo tu staveno před věky hradisko, jak nalézáme jich velmi mnoho u nás i v cizině, zajímavo však je přece, že lidu neutkvělo toto jméno v mysli, nýbrž slovo „Valy“.

August Sedláček ve svých „Hradech, zámcích a tvrzích království českého“ díl V., Podkrkonoší, díl X., Boleslavsko, kde mluví o celém tomto kraji, jakož i obsáhlé dílo „Království české“, vydané Pavlem Körbrem v Praze, VI. díl, část 1. Jičínsko, Bydžovsko, Libáňsko, atd. — nezmiňují se o pamětihodných valech češovských. Oběma těmito díly bylo asi směrodatným lidově

jméno „Valy“, označující toliko oplocení, plot, ohradu, nikoliv sídliště.

Samo slovo Val, Valy, souvisí snad s kmenem valiti, váleti, a zdá se býti mezinárodním; alespoň latinské vallum značí též násep a palisády, vallo, vallare ohrazovati, vallis údolí; francouzské boulevard i boulevard, zní podobně, německé Wall je totožné. Souvisí snad i jména zeměpisná Valis ve Švýcařích, Valencia, Valladolid s tímto slovem? Doznati ovšem dlužno, že šance vznikne naválenou hlínou, na místě pak, odkud vykopána hlína za tím účelem, vznikne úval, ouval, čili latinsky vallis. Slova valy, násep, hradba, hráz, šance jsou zjevně synonyma, jež vyjadřují tutéž věc dle hlediska, jak vznikly a byly zrobeny: valy jsou naváleny, násep se nasype, hradba a hráz něco ohradí; slovo šance je z německého Schanze (schützen), projevuje tedy ochranu, kterou stavivo takové skýtá.

Břetislav Jelínek ve svém díle Schutz- und Wehrbauten ochranné a obranné stavby rozeznává valy dle jejich účelu; vidáváme u nás valy zvané „bludnými“ nebo „ztracenými“, t. j. takové, jež táhnou se někdy dosti daleko v různých, nejčastěji protivranných směrech, nikde se nespojují a nesbíhajíce. Takové bludné valy jsou na př. na západě Prachovských skal směrem od Prachova ke Lhotě Pařezské (sr. dílo uvedené str. 12); lid zovše je „šancemi“. Takové valy podélné stavěly se na pomezích a usnadňovaly obranu krajův i zemí.

Češovské valy nejsou ani valy bludnými čili ztracenými, ani valy podélnými, nýbrž vysokými náspy, které omezují určitou, ovšem velmi rozsáhlou plochu, tvoříce kolem ni mocnou ohradu. Valy tyto jsou těm, kteří dlí prostřed nich, mocnou ochranou, kdežto blízcímu se nepříteli jsou velikou překážkou, tak že nemůže snadno vniknouti do prostoru jimi obklopené; jest nám, přicházejícím z venku, překročiti příkop, pak „vyléztí“ po vysokém 10 metrovém strmém náspu nahoru, pak opět dolů, chceme-li se ocitnouti v místě, ohraženém valy. To platí ještě dnes; jdouce do valů, vyhledáváme raději některý vchod, který byl zřízen hned původními jeho budovateli, nebo později prokopán, poněvadž „přelézati“ val je přece jenom trochu obtížno.

Valy češovské byly dojista před věky jenom proto nasypany, aby prostor jimi obklopený skýtal bezpečné útočiště v dobách nebezpečných. Proto z tohoto stanoviska jest připočísti opevnění češovská k našim starobylým hradiskům čili hradištím, jejichž dle „Přehledu české archeologie“ od Dra J. L. Piče, str. 88 je v samých Čechách známo přes 200. Že bylo v krajích našich velmi mnoho hradisek, svědčí mezi jiným též to, že jméno

toto vyskytuje se skoro nejčastěji — (kromě jména Lhoty) — při pojmenování místních. Tak Stieplův Orientierungslexikon der CSR. obsahuje skoro celý list veliké VIII. místních jmen: Hradčany, Hradec, Hrádek, Hradenín, Hradešice, Hradešín, Hradiště, Hrádok a pod., velmi hustě tištěných (přes 139 jmen); Ottův Naučný Slovník věnuje slovům „Hrad“ a příbuzným v XI. díle, str. 526—753, Hradcův uvádí 21, Hrádků 60, Hradišť 33 a pod.

Svého času — dle Dra Píče, Přehled české archeologie str. 88 — činivali rozdíl mezi kamennými a spečenými valy s jedné, a hlíněnými s druhé strany. V Čechách jest asi 9 hradišť s valy spečenými, t. j. s náspy zbudovanými převážně z kamene ohněm roztaveného. (Dle Dra Píče, Starožitnosti III., sv. 1, str. 201), 40 hradišť má náspy kamenné, a ta jsou nejvíce v západních Čechách — dle Ottova Naučného Slovníku XI., slovo „Hradiště“ str. 748; veliký počet má valy ze země nasypané, některá byla hrazena jen dřevěnými hradbami, — o Děvině dává tak znáti Kosmas, — anebo rokytím a trním, jak lze se domýšleti. Dle dra Píče i jiných archeologů nelze dle materiálu souditi na stáří opevnění, neboť bráno ku stavbě vždy to, co bylo nejbliže po ruce. S plnou bezpečností, — dí Dr. J. L. Píč v Přehledu, str. 88, — lze pověděti, že všechny tyto valy jsou současné.

Valy češovské jsou, — jak bylo již řečeno, — zbudovány z hlíny. Stavba jejich vyžadovala práci nemalou, uvážíme-li, že průměrná jejich výška je 10 metrů, místy jsou ještě vyšší; šířka jejich i nahoře je dosti značná, tak že mohl by tam jeti pohodlně vůz; místy jsou náspy tyto tak vysoké a tak mohutné, že podobají se malým kopcům. Kdyby nyní měly se „Valy“ stavěti, bylo by k tomu potřebí velmi mnoho lidí a potahův, tak že divíme se, jakým asi způsobem byly kyklopské ty přehrady vybudovány v šeré dávnověkosti?

Zprávy o valech češovských.

Již v předešlém bylo zmíněno několik spisovatelů, kteří ve svých knihách mluví o češovských „valech“. Dle vědomí pisatele nevyšel doposud nikde zvláštní popis podivuhodných těchto starobylých staveb ani žádná monografie. Nahodile dočítáme se však o valech v různých spisech. Pokud jsou pisateli po ruce, uvedeme tyto zprávy.

O valech mluví již otec našeho dějepisu vlasteneckého, František Palacký, ve svých „Dějinách národa českého“. V prvním díle (dle vydání Bursíka & Kohouta v Praze 1904), str. 52 čteme:

„Není pochyby, že jako mnozí jiní kmenové Slovanští, tak ovšem i Čechové podlehlí vládě Avarské. Jak daleko však sahalo panství Avarů v Čechách, i jakým způsobem vedeno bylo, toho nám nižádná hodnověrná zpráva nedoličuje. Buď jak buď, to aspoň jisté jest, že Čechové trpěli od lidu toho veliké nátisky. Sluší-li ty ohromné valy, na panství Koplidlanském na Bydžovsku zachované, jichžto výši a rozlehlosti podnes se podívujeme, míti za pozůstatky Avarského hringu, — a ten se nám zdá býti nejpodobnější výklad té veliké pohádky, — tedy naskytují důkaz, že četné tlupy zbojných surovců těchto v Čechách sice usadily se, ale proto za cizince a za nepřátely v nich považovati se nepřestávaly.“

Základním dílem o našem starověku je veliké dílo Dra J. L. Piče: „Starožitnosti země české“. III. jejich díl „Čechy za doby knížecí“ pojednává o našich hradištích, str. 201—298). Tam ovšem dočítáme se též o valech češovských, str. 231—232:

„V krajinách rovinatých nevyskytly se arci tak snadno ostrožny s hlubokým údolím kolem, a proto není s podivem, že tam, kde straně nebyly dosti příkré, budovány valy při stráni téměř stejně mohutné, jako na straně nepřístupné. Za příklad možno uvésti na příklad:

Hradiště Češovské na lesní výšině ve výměře 60 jiter dosti do kulata se tří stran stráni a zároveň valem chráněné; na čtvrté straně, do polí k Češovu obrácené, mimo mohutný tento val ve výši až 10 m zbudován byl ještě přední val stejně vysoký v podobě téměř obdélníkové, obepínající předhradí.“

Tentýž svazek Pičových starožitností přináší na str. 265 pěkný půdorys „valů“, na dalších stranách 267—272 čtyři velmi pěkné obrázky předhradí a vchodů do hradiště.

V abecedním seznamu hradišť v témže svazku pod písmenou H na str. 369 čteme:

„Hradiště u Češova. Na západ od Češova jest obrovské hradiště, jehož hlavní část, lesem porostlá, je na ostrožně a obehnána kruhovitým valem v průměru 600°:305° čili ve výměře 63 jiter; valy hlinité, které většinou jdou podél svahu, jsou 5—6° vysoké. K Hradišti předkládá se na straně obce Češovské obdélné předhradí v pole proměněné, kde i část valu je snesena; z této strany byl hlavní vchod. — E. Vocel, Pravěk 115, Pam. VII. 603. — Schneider, Verh. anthr. Berlin 16, II. 1878, 4. — Dal jsem tu zakopnutí v hradišti ve slabě vyvýšené poloze, — tuším, — na hradě

řečené, — a našel jsem keramiku hradištnou a podobně na zámku v Kopidlně chovají odtud sekyru železnou z doby hradištné a jiné železné předměty, čímž padá domněnka, že by hradiště Češovské bylo avarským hrinkem. — Dr. J. L. Píč.“

Dle tohoto podpisu lze souditi, že nejproslulejší náš archeolog byl též skutečně ve valech češovských, sám si je prohlédl a pak o nich tuto své mínění napsal. Tomu nasvědčují též řádky na str. 297 téhož svazku: „Nejméně dovedeme si představit, jak opevněny byly dřevěnými stávkami bran vchody hradišť, jež dovnitř poloobloukovitě čili háčkovitě na obou stranách se zatáčejí, jakož viděti na plánu hradišť na Kněží Hoře u Katovic, na Plešivci, u Češova a j., tedy i u spečených i u kamenných i u hliněných valů; těžko alespoň se domýšleti, že by záhyby valu, kde více obhájců postaviti se mohlo, byly měly nahraditi bránu k uzavírání způsobitou!“

Inventář bývalého kláštera ve Zlaté Koruně, sepsaný po smrti opata Melichara Hölderla r. 1608.

Uveřejňuje centrální archivář Hynek Gross.

(Pokračování.)

V truhle prostřední bílý:

Koží telecích vydělaných 17, kůže zvířecí 1, koží kozlových 2, truhlička okovaná bílá na peníze na tej truhlici.

V zykli při vokně se 3 ladulemi.

Košil bílých 18, košil nepraných 3, prostěradla starý 2, karkule bílý 11, punčochy bílý páry 2, cích 5, plena do lázní 1, šátků bílých 9, plena hlavní 1, firhaňky plátěný merkovaný k jednomu loži kusy 4, patoch (sic) bílý 1.

Truhla stará bílá v koutě:

v ní plátina bílého 11 štuků, plátina tenšího pěkného 2 kusy.

Na té truhlici

cvilinku bílého 2 štuky, plátina tlustýho 1 štuk, poslámka křečná 1, plátina křečného ve třech kusích, sukna bílého postav 1, sukna načatej postav 1.

Truhla velká bílá

v té truhlici:

rukávy z firkrotu bílý 1, košile nová 1, šátek nový 1, kůže kuní prostý 2, kůže vydří 1, koží liščích vydělaných 36, kus futra

liščího 1, reverenda šamlatová, podbřišky liščími podšitá 1, kožích ferštátový černý, hřbety liščími podšitý 1, podbřízků liščích 23, šlofpec grofgrýnový s čapraky podbřízky liškami podšitý 1.

Truhlička černá, malá, zamknutá:

prostěradel v ní 8, ubrusů 7, ručníky 4, servitů 8, zámek visutý velký 1, zámky visutý menší 4, flaší cínový na vína 1, pouzdro okovaný na ně 1.

Truhla hřobová černá, vnitř plátnem futrovaná:

Na té truhle plátina bílého 2 štuky, komže nová 1, škapulíř starý a kápucy k tomu 1, bílého plátina kusy 2, vobrázek merhovaný od bílého sukna 1.

Truhla hřobová druhá černá prázdná:

Hrnce cínový za vokny 2, žlíbek měděný za voknem 1.

Na velký síni klenutý:

stůl velký, kobercem přikrytý 1, stoly menší 2, sesle černá 1, stoliček zelených 6, stolice dlouhá prostá 1, tabule 1, lucerna sklenná v stropu 1, lucerny plechový 2.

Almara s šenktišem na nádobí:

žbánky s cínovými příkrývadly 2, šálů cínových 6, koflíků cínových 6, misek cínových 10, slánka s 7 příhradkami 1, sloupky cínový 3, šál modrý hlíněný 1, koflíky z jedny slánky 2, svícny cínový 1, svícnu mosazných 4, utěradlo 8, svícen drátový 2, sklenice malých 2, umyvadlo s nálevkou, cínový 8, konve pinetní cínový 1, konve baňatý pinetní 4, konvička baňatá třetinka 1, konev třížejdková 1, konvice třetinka 1, žejdlík 1, flaší po půldruhým žejdlíku 1, umyvadlo ke zdi cínový 2, flaška plechová malá 1, železa třínohý na vohřívadla 3, konev plechová velká 1.

Almara při zdi:

v ní servitův 8, nožní starých 13, lžice s stříbrnými držadly 4, ubrus 1, stolička malá 1, směták k stolu 1, vana v kuchyni 1, měděnice mosazná 1, škopky 2, lžice volověný k jedění 6.

V světnici, slove hostinský:

Stůl velký s kobercem 1, stůl starý fladrový 1, rohy jeleni na zdi 3, stolice zasedací 1, sesle černá kožená 1.

V almaře u kamen:

Sklenice k pálení vod 6, skleničky malý 2, sklenice s příkrývadlem cínovým 1.

V komoře při světnici:

Lože pod nebesy 2, na ní šatů ložních kusů 10, hrnec cínový 1.

V světnici, slove taflstumb:

Stůl s kobercem 1, tabulka 1, kontrfektů na zdi J. M. C. a arciknížat 12, mappa města Prahy 1, mappa kalendáře 1, mappa schváleného k ruce 1, zikle špižní prázdná 1, almara k umyvadlu cínem okovaná dlouhá 1, almara v ní s příhradami 2, rohy jelení 2, tabulky s figurmi nade dveřmi 2, almara ve zdi 1, v ní uzda stará uherská 1, servitů starých 16, ručník prostý 1, servitů nepotřebovaných 12, ručník nepotřebovaný 1, ubrusy nový prostý 2, ubrusy kostkovaný damaškový 2, hantuchy kostkovaný damaškový 2, svícen sklenný 1, umyvadlo sklenný s nálevkou 1.

V kaple malý sv. Jiří:

Oltář s obrazem P. Marie, na něm figury malovaný 3, figury prostý 2, tabule na krucifix Krista Pána 1, ubrus plátěnný 1, andependium rozličných barev 1.

Knihy na repositorium:

Opus D. Hieromini v pěti knihách nových 5, Sanctorum Patrum libri 4, Universa Justificationis Doctrina 1, Principiorum fidei 1, Matrimonialium 1, Commentariorum de Verbi dei 1, Disputationes Belarmini 1, De Maria Virgine 1, Tractatus de Autonomia, knihy 3, Gregorii de Valentia, kniha 1, Mechttilis, kniha 1, Postila Jacobi Frichtii, knihy 2, Sermones ordinis Predicatorum 1, Herbář německý 1, Bernharti abbatis; kniha paragenová 1, Historiae Antoni Flobutini 1, Explicationes Nicolai de Lira*) 1, Confessio Cathot. Fidei 1, Titi Livii historiae 1, Horatius Flaccius 1, Dictionarium Graecum 1, Cornus copiae lingue latine 1, Marcus Tullius Cicero: De officiis 1, Tabula Bonaventurae 1, Alberti Magni Directorium 1, Dialogus Pastoralis 1, Epistolae familiares 1, Opera Chrisostomi 1, Liber sententiarum 1, Pharsalia Lucani Pontae 1, Lactifer vocabularius 1, Gerardi Tractatus de Fecclesia (sic) 1, kniha německá o mši 1, Knihy doctora Sturm**) 1, Kázání Michala biskupa Sydonienského 1, Kniha Ernhowera***) Jesuvita 1, Argo Puntaloge Hen. de: Disuitz 1, Francisci Turriani Jesuvitae 1, Comendarii Auli Coli 1, Institutiones Nicolai 1, Biblia in

*) Mikuláš Lyra, francouzský exgeta, nar. okolo 1270, † 1341.

**) Václav Sturm, nar. 1531, jeden z prvních českých vychovanců jezuitských, známý odpůrce Českých bratří, byl či ným též v jezuitské koleji v C. Krumlově.

***) Zikmund Ernhover, jesuita, nar. kolem 1524 v Mnichově, zemřel 1597 v Štýrském Hradci.

quarto 1, Dialogus Evsepii Philadelphi 1, Moriae Encomium (Encomion Moriae) 1, Instituta cum Divisionibus et Summae 1, Explicationes Cathol., knihy 2, Homiliarium Haymonis 1, Tractatus Francisci Turriani 1, Testamentum novum 1, Conciones Culmani 1, Cathalogus Haereticorum 1, Breuiarium 1, De statu Reip., Th. Morus 1, Appologia Francisci Montani 1, Decretum Oreliani 1, Pomerium Sermonum de Sanctis 1, Grammatica Pergerii 1, Elegantiarum Larentii Valli 1, Francisci Turriani de Ecclesia 1, Stelariae Coronae B. Virginis 1, Psalterium Davidis cum breuiario 1, Comentarium in evangelia Jacob. Tha.: 1, Alphabetum Theologiae Dionisi 1, Comediae Terentii 1, Adolescentia Vinpheldii 1, Parochiale curatorum Lochmaer 1, Exercitata veteris artis logicae 1, Tituli V. Caspari Ssogger, kniha 1, Comentaria epistolarum Behelii 1, Decretalium Gregorianum 1, Biblia Hieronimii in folio 1, kniha německá Titi Livii 1, Catepinus 1, Responsorum Virgillii Pingiceri 1, Apologia jesuvitská contra Luiserum 1, Decretales Gregorii Papae 1, Postila Guilhelmi*), knihy 2, Floritegium Graecae 1, kniha Pax vobis, Rimeserii 1, Vita Moisi, Gregor. Niserii 1, Confessio Georgi Piber 1, Filosofský život, kniha 1, Himni Bartholdii 1, kniha židovsky psaná 1, grammatica stará 1, grammatica Heciri 1, epištoly a evangelia nedělní 1, Evagatorium 1, pagátt nesvázanej tištěný starej 1, Philosophia Armandii 1, kniha pergamenová stará 1, traktatův a knížek malejch všelijakých 12, tabula pergamenová v futrálu 1.

Knihy na vokně v kapli:

Biblia Nicolai de Lyra annotata 1, Annotationes scholastice Losii 1, Breuiarium latinský 1, Breuiarium psaný 1, kniha lékařská stará 1, Grammatica Martini Onisii 1, manual psaný, starý 1, biblí psaná stará 1, Speculum historiale Vincencii 1, Orationes ke mši psaný 1, missály pergamenový psaný 4, Sermonum opus, kniha 1, kontrfekt pana opata velký**) 1, tři tabule na zdi tištěný.

V komoře hostinský dolní:

Lože pod nebesy 2, šatů ložních, na nich kusů 7, prostě-

*) snad postila: Arma Domini Guilhelmi a Rosenberg, z r 1557 a 1574. (Jindrichohr. museum), také Postilla česka aneb kazání a výklady na evangelia kněze Tomaše Bavorovského, vyd v Olomouci a věnována Vilémovi z Rožmberka

**) Kronikář píše v Series abbatum o té podobizně: Eodem anno (1597) abbas Melchior dum esset 48 aetatis annorum effigiem suam in natura integra infulatus, pastorale pedum tenentem, sed in nigra cuculla pingi fecit.

radla 2, lůžko malý, prostý 1, na něm šatů ložních kusů 5, prostěradlo 1, stůl starý 1, truhla velká zamknutá prázdná 1.

Na síni před kaplou:

truhel sirotčích, starých, prázdných...

Truhlice merhovaná při tabule na zrčky. V ní nádoby truhlářského plno, sekyra rubačka 1, sekyra ruční 1, pil truhlářských 5, stříkačka mosazná stará 1, třmeny mosazný starý 2, řemen k praporci 1.

Truhlice merhovaná při šneku:

v ní měděnice mosazná 1, láhka plechová 1, umývadlo měděný, lnu žemniček 2 kopy 7, šál mosazný malý 1, hrnec měděný starý 1, almara stará, v ní lucerna sklenná velká 1, almárka malá v koutě u dolního hostince, v ní knížek starých nemálo.

V světlici malý, slove kancelář.

Stoličky malý s koberci 2, čep velký mosazný k stojanu 1, růžky srnčí fasovaný 3, růžky jelení 1, čepy železný 4, voštip 1, halapertna 1, ručnice dlouhá 1, ručnice k ruce na kůň s holstrem 1, šaty červený na vojáky 5, úzda s povodcem 1, lůžko prostý provazy stažený 1, stolička svírací kožená 1, tabulek tištěných 5, na nich obrazy apoštolských, tabulka tištěná s obrazem Krista Pána 1, tabulka s erbem pána z Rožmberka 1, tabulek tištěných malých 6, tabule, na nich J. M. C. a arciknížat obrazy 2, almara dlouhá cínem okovaná 1, v ní dvě almárky a v horní drobet cínu k děláni a pocínování skel, hrnec cínový na vodu 1.

V komoře, kde hamrník bydlí:

Lože pod nebesy 3, na nich šatů ložních prostých 6 kusů, prostěradla stará 2.

V komoře, kde topič bydlí:

Kosiře starý 5, provazy k zatahování 2, lůžko prostý 1, polštář kožený starý 1, peřinka stará malá 1, klíny železný 2.

V druhé komoře pod pavlačí:

Lůžko pod nebesy 1, šatů ložních na něm 10 kusů, prostěradlo 1, korců nových 6, hřebíky starý 2, pouty starý páry 2, motyka 1, nebozez starý 1, polštář starý kožený 1, vážky na koření starý 1, zámek velký ke vratům s klíči 2, tenátko křepelčí 1, holstra na tři ručnice rejtharský 3, dláto starý 1, řetěze starého 1 kus, moždíř velký mosazný s kladívkem 1, moždíř malý s kladívkem 1, almara prázdná stará 1, skelních koleček 8 svazků, ve dvou uzlích staré šaty od oumrtě, krabice na oves 1, sesle stará 1, stolice svírací 1, obruby k tenatům zaječím svazků

7, niti na kesery svazků 6, obruvy na nevody svazek 1, hrnec měděný do kamen starý 1, žber okovaný k měření ryb 1, vo-pratky podpinky 52, síť na ptáky, pár 1, konopí na niti, žem-niček 17, krutina stará 1, cimbál k hodinám 1, hákovice 1, truhla bílá 1, v ní sekýra tesařská 1, nebozez velký 1, pilky malý 2, hever starý 1, niti na kesery za 3 h. toulec starý 1.

V třetí komoře pod pavlačí:

Lůžko prostý 1, příklopci na parmy 2, sáček malý 1, něvůdek starý 1, tenato starý zaječí 1, vězení 14, truhla prázdná 1.

V komoře, kde rybák bydlí:

Svazky na psy 3, lůžko prostý 1.

V pivováře a sladovně:

Pánev měděná 1, káď stierací 1, kádí chladiček 13, žlibky 4, korce starý 2, lopata 1, káď spielací, střezů pod sudy 10, líhy 4, hubatky 2, nálevky 2, sudů prázdných 40, žbery k no-šení vody 2.

V sklepě za pivovárem:

Lůžka prostý, kola kovaná z děla 2.

V sklepě vinným:

sudy po 10 věttelech 2, v jednom vína za 1 v., flaše plechová, plná voleje dřevěného 1, láhev dřevěná, v ní limounů nasole-ných plno, při témž sklepě: sudů prázdných vinných 6, kotel velký k chlazení vína 1.

V pinvici, kde špaispír jest:

Láhví dřevěných 7, kadečka na kvasnice 1, sudů prázdných na piva ječná 6, piva špejspirú v sudu šestivědernih, kolomaz k mazání vozů 1 soudek, smoly 4 tůnky, řetěz s šroufem na sudy dlouhý 1.

V pinvice malé:

Futrál na flaše sklenné 1, před pivovárem, kdež se sudy myjí, korbělů kožených na voheň 12.

V světnici kuchmistrově:

Stolečky 3, štok dlouhý 1, stoličky 3, stolice dlouhý 2, růžky jelení 3.

U kanceláře v tý světnici:

Moždíři mosazný s kladívky 3, čepy mosazný 5, tabule ho-lotova 1, almara v koutě prázdná 1, stoliček malý 1, krabuška s nosem místo pout 1, vobojek železný na hrdlo 1, pout 1 pár, řetěz na krávu 1, žila na psy 1, škup na zvěřeninu 1, sítko na koření starý 1, tabule na prádlo 1.

V spižierně:

Šrák velký na maso 1, štoky k zasekávání 2, váha železná velká se 2 mosaznými mísami 1, závaží železný 6 lib., voleje lněného pro kostel, 1 soudek, truhla se 2 příhradami, v ní svíček nemálo, tůň k zasolování masa 3, košíky na chléb 2, plech k pile 1, formy železný na háky a prejze 1, mlejn na koření železný 1, sekýra na maso 1, almara na chléb se 3 příhradami 1, chomouty starý 2, voblouk železný 1, truhla na chléb se 4 příhradami 1, závaží kamenný 20 l.

V kuchyně kuchmistrově:

Lůžko pod nebesy 1, na nich šatů ložních 3 kusy, prostěradlo 1, truhličky kočárský starý 2, klika k šroufu ku zvonu 1, zvoníček malý 1, truhla stará 1.

Ve sklepe dolním, do něho se z mauhauzu jde:
v truhle jedny od kostelních věcí:

Koruná černá aksamitová, kamením a perlami vykládaná 1, koruna zlatohlavová v pouzdře, kamením vykládaná 1, plena, do níž ty dvě koruny obaleny sou, v pouzdře berlá opatská se třema kusy stříbrem kovanými, velká pozlacená stará v pouzdře 1, kříž velký křišťálový, v stříbře fasovaný pozlacenější za monstranci 1, kříž stříbrnější, malej pozlacenější 1, Reliquie s obrazem Vzkříšení Krista Pána stříbrným a v křišťálu fasovaný, kalich stříbrný s patenou 1, kalichy stříbrný s patenami 3, lžička stříbrná malá 1, ampulky stříbrný vysoký 2, koflík velký s příkrývadlem široký, stříbrný, pozlacený 1, zvlášť v tom koflíku kusů stříbra, které k tomu náleží 5, koflíků stříbrných s pozlacenými kroužky 2, pacem stříbrný pozlacený 2, růže stříbrná se lvem s pacem 1, kříže mosazný s kamením a pozlacený 2, corporální pouzdro zlatohlavový zelený 1, corporální pouzdro starý 1, třevíce aksamitový červený 1 pár, třevíce karmazínový červený 1 pár, třevíce kožený červený 1 pár, z modrého plátna košilka do lázni velká 1, reliquie v škatuli všelijaký 1, měsíc karmazínový koži podšitý 1.

V truhle druhé velký, kde cínový nádobí se chová:

Talířů cínových menších 24, talířů cínových větších 12, misek prostředních 7, misky menší 4, mis nových cínových větších 36, pláty cínový na pečítý 2, mísy cínový prostřední starý 8, mísy velký cínový starý 8, misky křenovní cínový 2, slánka bez slaniček s příkrývadlem 1, konvice pinetní 2, umyvadlo s nálevkou cínový 1, láhka cínová poloupinovní 1, láhka baňatá pinovní 1, žejdlíky cínový 3, poloužejdlíčí 1, medu hrnec 1.

V truhle třetí velký:

flaše poloupinetní 2, flaše pinetní 1, kus jeleního loje 1.

Almara stará:

v ní umývadlo starý mosazný 1, kůň starý mosazný se třima nohami 1, svícen mosazný starý 1, flaše plechová stará 1, skřípec dřevěný se třima kolečky 1.

Na bidle:

Sedlo nový bílý nepotřebovaný s uzdou a jinými potřebami, vohlavy nový 2, chomout bez kšíru nový 1, uzed formanskejch nových 5, náhlavek starý 1, kšír k saním prostý bez chomoutu 1, šarkaš a náprsník, 2 páry, řetízků k uvazování dobytka 3 páry, kširy nový zadní 3, řemení postranní 3, šleydrů 3 páry, úzda stará 1, žiezlo k nevodům s kroužkami železnými 1, truhlička porybní okovaná 1, rámu starých z voken 4, k nim skel starých 11, koží hovězích vydělaných 5 kusů, lnu v bílém soutku žemniček 23, soutky prázdný 3, konopí nehachlovaných 2 svazky.

V kolně malý před kostelíkem:

Vůz kočí s nebesy 1, polštárek kožený 2, truhlice do vozu 2.

V marštaly klenutý horní jezdecký:

Kůň vraný starý 1, sedlo jezdecký bílý starý s náprsníkem a třmeny 1, sedlo černý s rystuňkem starý 1, uzdy reytharský starý 2, stání na 6 koní, sekera dřevní 1.

V marštali klenutý horní, kde voly krmí:

sekyra na dříví 1, klíny železný 2, řetízek na dobytek 1, kadečky starý 2.

V komoře šafářově nad tou marštali:

Lancík mezi koně, železný 1, řetězy k vozům 1, motyky vysoký 2, motyka cihlářská 1, rejče okovaný 2, provazy k pavozům zadní 3, přední 2, kosa k plánění 1, vidlí třírohý 3, rohotiny železný 2, říčice stodolní 2, lopaty vějící starý 2, podušky na posteli 2, houně stará 1, kladivo klepací s babkou 1.

V marštali, kde koni tažní stojí:

Koni tažných 8, chomoutů zadních kšírů 4, chomoutů předních 6, šléder starý 2, náhrdly 4, uzed 8, vohlavy 4, řetízků k vohlavům 8, krabošky 2, sedla formanský 2, třmeny plechový 2, sekery 4, vidly hnojny železný 2, podušky starý 2, kadečky na řezanku 2, kadečky starý na oves.

Marštale pro hosty klenutá prázdná:

V komoře fišmeystrově nad tou marštali:

Náhonky na koroptvy starý 2, tenat zaječích 19, nevod velký

nový 1, nevod prostřední 1, nevůdky menší 4, síť aneb peruty na parmy 1 pár, udic k chytání ryb velkých 30, kesery 2, žber starý k měření kaprů 1, žber k vylívání poltrubí 1, vědro k měření drobu 1, půl vědra 1, mírka 1, nálevka 1, poltů slanin kusu 7, hryšdí 5, sádla pecen 1.

V k u t t l h o f u :

Šrák na telata 1, sekyra řeznická 1, kosíř široký 1, provaz 1, hák řeznický 1, koží kravských nevydělaných 3, vejřeskovice 3, koží telecích 12, skopovic 5, loje nepřepouštěného za 15 liber.

V b e ě v á r n ě :

Podušky starý 2, pila velká 1, pilka malá 1, štrospány 2, brus točící 1, nebozez k vrtání uší 1, pintháků 1, typl nebozez 1, sekyra ruční 1, skoblice větší 2, cynkle 3, pintmesser 1, stroužky 10, sudů na piva stará starých 18, vobručů všelijakých s potřebu, berany okovaný 2, skoblice malá 1.

V p o k o j í c h , s l o v e n a v ě ž i , v s v ě t n i c i :

stůl starý 1, rohy jelenní fasovaný 3, almary futrovaný ve zdi 2.

V s k l e p ě p o d t o u s v ě t n i c i :

sýrův 12, tůna zelí v dolním sklepě 6, brus točící u vrátného 1.

V k o l n ě š a f á ř o v ě :

Vozy senný 3, vozy fasunky 2, vůz sladový 1, vozů hnojných 2, kol nových 3, kol starých okovaných kočárských, plouhy spravený 2, brány železný, páry 4, koleček samokolí 10, saně velký na dříví 1, žebříků na střechy 6, šindele nového v horách 10 tisíc, pilky malý 2, stroužek 1, skoba tesařská 1, nebozezů 3, dláta 2, tesací sekyra 1, tesařský sekery 2, rozpory zadní 6, rozporky 1.

V k o v á r n ě :

Měchy kovářský 1, nakovadlina 1, rohatina 1, hřebovna velká 1, perlíky 2, mlaty malý 2, kladiva menší 2, průbojníky 4, štemflovních kladívek 12, kleští velkých 8, kleští prostředních 3, hřebovny malý 3, sekáč 1, pilník 1, rašple 1, dláto 1, vohlav na koně 1, železa do komínů 1, kropáč 1, lžice 1, rožeň 1, notstol 1.

V e m l e j n ě :

Kol vodních podsetažných 4, kol palečních 4, hřidelův 4, kladky z vobruči 4, truhly mouční 4, kamení mlejnských 8, kámen nový zbytečný 1, smelky 2, truhla mejtná s zámkem 1, mírka měděná 1, říčic žiněných 2, hřebřík 1, řešata 2, pytlíků 5, vřetena 4, kypřice 4, luby 4, nebozez 1, venhák 1, pila velká 1, klín k pile 1, čepů v hřideli 8, vobručů na hřidelích 16, holi železný 2, voškrdů 5, násypky 4, vopálky 3.

V světnici:

Stoliček starý 1, hrnec měděný v kamnech 1, koryto na těsto 1, dřevo na chléb 1.

V stupách:

Štok se 4 stúpami 4, hřidel 1, vobručů železných 4, kolo vodní 1, hřidelů dubových nových zbytečných 4.

Na pile:

Kolo vodní 1, kolo paleční 1, hřídele 2, vovručů 8, pastorek 1, čepů 3, klika velká 1, houže spodní s šroufem 1, šrouf svrchní 1, plech křesaný 1, vodky 2, hřebec na cielníku s klikou 1, skoby 2, šroufy 2, rejlů 35, prken dubových 12, prken prostých 15.

V sladovně i na půdách:

Kobů železných na chmel 2, lopat vějících 4, strych okovaný 1, strych neokovaný 1, štvrtně okovaná 1, čepy mosazný v štočích 2, cvilinku na pytle 2½ štuks, pytlů starých 16, sladu pšeničného loňského 97 str., sladu pšeničného letošního 630 str., sladu ječného letošního 186 str.

V lázničce:

Kotel měděný velký na vodu 1, čep mosazný v něm 1, vany 2, kadečka 1, plechy železný před pecí 2, žber na vodu 1, škopky 4.

V kostele velkým zbořeným:

Saně velký 1, šindele nového 7 tisíc, cihel zdících 20 tisíc, řešata k podsívání písku 2, háků a prejsů 1 tisíc, prken jedlových 2 kopy, hodiny bijící starý 1.

V sklípku nad kostelem:

Lano velký 1, provaz k zvonu 1, prostraňků zadních koňských 26, halsštryků 190, šňůry na kesery svazek 1, kus starého tenata zajičeho 1, provaz stahovací bednáři 1, provaz pavuzní zadní 11, předních 6, prostraňky koňských zadních 42.

Více v kostele velkým od kamene tesaného: do 10 voknů po 4 kusích kamenů 40, ksymsových kamenů zdýlí 45 sáhů, piliřových kusů na 4 piliře 12 kusů, do 10 dveří po 4 kusích kamenů 40 kusů.

Před kostelem v ambitu starých kusů kamení k voknům i ke dvěřům tesaných 31 kusů.

Ve dvoře klášterském:

Krav dojných 28, telat pod kravami 4, telat odsazených 7, jalovic 2letých 4, jalovic ročních 4, bejků ročních 5, vejřezek roční 1, vepřů krmních 2, kancí 2, sviň plemenných 7, vepřů ročních 7, prasat odsazených 8, prasat pod sviněmi 6, ovec 6, pávů a

pavie 5, slepic 37, husy starý 3, housat mladých 11, kačen 5, včel oulů 4, bejků 3letých 3.

Za šafářkou v světnici čelední:

Hrnce měděný v kamnách 2, hrnců měděných aneb beskřejtek 10, hrnec k přetápění mlíka 1, mísy měděný čelední, nový 2, starý 2=4, cedítka starý měděný 1, kosíře na zeli 2, fasilky 2, škup. na mlíko 1, žber k praní šatův 1, stůl starý 1, stolice velká stará 1, kád' na pomije 1, žbery na vodu 2, pánev plechová 1, peřiny šafářčiny 2, peřiny děvečskéjch 2, vokov vokovaný k studnici 1, pothy na máslo 2, stůl starý v mlíčníku 1, kadečka na zeli 1, zámky v klášteře na haltýři visutý 2, zámek na haltýři u Rájova velký 1.

V kuchyni velký:

Mís cínových velkých starých 10, mís prostředních cínových 13, misek křenových cínových 3, miska s ušima cínová 1, mísy měděný pocínovaný 3, talířů cínových jedny formy 12, talířů cínových velkých 8, talířů cínových malých 8, pláty na ryby cínový 2, stůl prostřední při kuchyni 1, almara stará při zdi v koutě 1, almara ve zdi 1, kotel velký měděný k praní šatův 1, k němu nohy železný 1, lůžko pod nebesy 1, futro na mísy, koží potažený 1, židla stará prázdná 1, truhla stará malá 1, forma dřevěná k dělání sviček 1, škopek k nošení nádobí k stolu, dřevěný 1, kotlů měděných k vaření jídel, malých i velkých 11, rentlíky mosazný starý 2, pánev mosazná na dorty 1, cedítka měděný 1, koprvadla železný 3, cedítka plechový 1, rožňů železných malých i velkých 3, kosic 2, lžice železný starý 3, pekáč, jak se sám točí 1, rožňů železných k němu 3, kozy železný 3, kuthan měděný 1, sekyra dřevní 1, štoky dlouhý 2, stoček malý 1, mísy měděný nový 2, truhlička na koření bez zámku 1, koza velká k vohni 1, podhrabáč železný 1, soudek na vocet 1, škopek na sůl 1, rošty železný 2, struhadlo 1, škopek 1, vědra 2, škop velký k mytí mis 1, pánev železná 1, kámen k tření křenu 1, trdlo k němu 1.

V světnici čelední stůl starý 1.

V komoře nad kuchyni:

Soli prostice 3 $\frac{1}{2}$, hřebíku šindelního 1 $\frac{1}{2}$ soudku, vlny na hromadě, truhla velká, v ní hrušky a jablka sušený 1, truhla velká s příhradami na krupici, mouku, krupy 1, boty lovecký 10 párů, masa uzeného 27 špryslů, kšírů na koně starých 4, sedlo starý 1, chomout k kšíru k saním 1, uzdy kočárský starý 4, železa mřížového a obručového 5 centů, voceli břítevní 8 holi

železa kleštvého 1 svazek 1 cent 25 l., železa kleštvého 7 holi, řetěz. závírka 1, provaz škrípevní (?), vidly senný 1.

Na vobročnicích vyměřeno:

žita na horní půdě 550 str., ovsa na dolní půdě 250 str., soli pro-
stie 15, pšenice 2 str.

Na druhé půdě naproti:

pšenice 18 str., ječmene 50 str., prosa 1 str., hrachu 48 str.

Sládek na vrubech má:

Na loňském vrubu pšenice skoupené se nachází i že dvorův 568 str., z toho vyvařil, po 15 věřt. vystavoval na 30 varů, po 14 str. sladu daného učini 420 str., po 11 věřt. vystavoval, na 10 várek vzato po 11 str. sladu, učini 110 str., na 1 var po s. pana oppata dáno sladu 11 str. Summa 541 str. Na to se vyměřilo sladu starého 97 str., a tak se našlo přírostu i s přidělkem 70 str. Našlo se na letošních vrubech, sládek má pšenice skoupené, i že dvorův se seřtlo 558 str. To se má najiti v sladovně a vyměřiti zouplna. Vyměřeno sladu pšeničného suchého 630 str. A tak se našlo přírostu s přidělkem 72 str.

Sladu ječného:

Ječmene letos na vrubě má 290 str. Na 3 vary piva starého vzato sladu ječného po 24 str.... 72 str. na 5 varův piva špaispiru vzato sladu po 18 str.... 90 str. Summa 162 str. A tak se vyměřiti a najiti má sladu ječného 128 str., na to se vyměřilo 186 str. A tak se přírostu i s přidělkem našlo 58 str.

V conventu v světnici dolejší:

Theatrum mundi, kniha velká 1, Liber de summa virtutis pargamenová 1, Liber moratium, pargamenová 1, Sermones quadragésimales 1, Homiliae Gregorii, pargamenová 1, Sermones, Joannes Grythsh 1, Praecepta D. Logis 1, Officiorum de tensura 1, Vita S. Antonii, pargamenová 1, Liber Apum 1, Tractatus Cantice Bernardi 1, Biblí latinská, psaná na pargameně 1, Casus Decretorum 1, De vitiis 1, Breviarium latinský s sponkami 1, ručníky 4, ubrusy 2, umyvadlo měděnný s plátem 1, s lávko 1, hodiny bijící na půl orloje 1, instrument starý od pana Ssreyberstorffa 1, Regal starý se všemi potřebami 1, stoly 2.

V světnici hořejší Dormitorium, kde přebor:

Stůl 1, stolička 1, lůžko pod nebesy 1, šatů ložních 4 kusy, prostěradlo 1, Apendix Patrum, kniha 1, Partes Handellii de tempore 8 vocum, instrument malý 1, lžic dřevěných s stříbrnými držadly.

V komoře druhého bratra:

Stoliček 1, lůžko starý 1, šatů ložních 4, prostěradla 3, svícen mosazný 1, truhla prázdná, stará 1, Biblii latinská, malá 1, Sermones Pantí Bon 1, Sermones de Sanctis 1, Sermones psaný 1, Sermones Hugonis de Prato 1.

V druhé komoře:

Šatů ložních 3 kusy, hodiny bijící na půl orloje 1, flaše plechový velký 2.

V kostelíku malém klášterským:

v sakristii i v kostele:

Kalichy stříbrný pozlacený s patenami 3, lžička stříbrná malá 2, kusy, antependium 7, ornát damaškový bílý 1, ornát zlatohlavový červený 1, ornát damaškový žlutý 1, kápíe merhovaný 2, ornát aksamitový červený 1, ornátů starých na bidle 5, ornát černý šamlatový 1, koberec kožený pozlacený 1, alby 4, ubrusy na oltářích bílých 5, svícen cínový velký 1, svícenů mosazných 10, svícny dřevěnný 4, ampulek cínových 6, ampulky stříbrný 2, oltářiky nový malý 2, firhaňk tykytový zelený 1, figura P. Marie 1, oltářik skleněný v futrálu 1, missaly prostý 4, kápíe levitský 2, obrazy starý 2, ubrusy na pulpity 4, umyvadlo cínový z konvičkou 1, žiedlík 1, obrazy nový P. K. 2, obrazů dřevěnných ženských 5, agenda 1, oltáře 3, kadltenice mosazná 1, zvoníčky 3, varhany velký 1, regal 1, tabule P. K. a P. M. pocínovaný 2, cradualy 4, antiphonářů 6, žaltář starý 1, collectiae 2, lectionale 1, hymny 1, liber mortuorum 1, koruna pletená dřevěná 1, kotel na vodu svěcenou 1.

V sklepě nad kostelíkem:

Kněh velkých starých psaných in folio 55, kněh prostředních starých in quarto 80, ornátů starých rozličných 11, sukni kvitových (sic) 11, kápě stará 1, kápí malých 2, alby starý 2, kámen mramorový na oltář 1.

V truhle starý velký:

Ubrusy k oltářům celý 2, ubrusy poloviční 2, pytlíky na korporaly 3, Agnus Dei, fasovaný 1.

V kostele sv. Markety:

Oltáře 3, kazatelnice 1, postavuňky 2, pulpyt 1, almara stará 1, kámen mramorový na oltář 1, stůl na kruchtě 1, tabule, obraz sv. Markety 1, almara stará pod schody 1.

Ve dvoře Černickém:

Koní tažných mladých hnědých 5, chomouty s kšíry 6, sedla prostý 2, krabušky 2, šleter 1, řezačky s kosami 2, vidly hnojny 3, sekyry dřevní 2, tesačka k pluhu 1, uzed formanských 5, vohlavý s řetizky 6, hřbelice 2, hřebeny 2, svícen železný 1, truhla stará 1, žber na vodu 1, hubatka 1, škopek 1, říčice na oves 1, peřina stará v marštali 1, rohy jelenní v marštali 1, krav dojných 19, telat pod kravami 3, telat odsazených 2, jalovic ročních 4, bejk k kravám 1, bejků 2letých 3, bejků loňskejch 2, ovec starých 16, ovec mladých 14, kanec 1, svině 3, vepřík 1, slepic 20, husí starých 3, housat 6, kačen 5, vozů kovaných 3, plouhy kovaný 2, brány železný 2, roštiny velký 3, roštíky malý 2, vokov okovaný k studnici 1, pila velká 1, sekyra tesací 1, sekyra jednoruční 1, skoba tesařská 1, dláta 2, pilka malá 1, stroužník 1, řetěz dlouhý k studnici 1, nebozezi 4, lopaty vějíci 2, lopata nízká 1, čtvrtně okovaná 1, rohatiny 1, pytlů 12, truhla stará 1, peřina za šafářem 1, zámek visutý velký 1, zámek menší 1, provaz senný 1, stůl v světnici starý 1, rohy jelenní 2, hrnec měděný v kamnách 1, bezkřejtky měděný 2, truhla stará, peřina děvkám 1, faslík, slévák, žbery k dobytku, škopky, mísy měděný.

Do rybníků nasazeno na vejrost:

Rybník Volšina nasazen z jara leta 160(6), přijde 1609, do kteréhož nasazeno plodu na tři horka 200 kop, Rybníček slove malá Volšina, násady toho času 10 kop, Rybníček horní u Kyselova nasazen v podzim leta 1607, kterýž k lovení přijiti má 1610, násady v něm 15 kop. Rybníček dolní u Kyselova nasazen téhož času, násady do něho 10 kop, rybníček, slove Podvorský, nasazen z jara leta 1608, přijde k lovení 1610, násady v něm plodu 25 kop, rybníček Černický hořejší, nasazen z jara leta 1608 na vejrost 8 kop.

Rybníci trdelní:

Do rybníka Raučického nasazeno kaprů trdelních 1607 leta, z jara vsazeno i s přísadkem do něho 1 kopa. Do rybníka Sonínského nasazeno kaprů 1608 z jara i s přísadkem 1½ kopy.

Rybníci pustý:

.....ký ovšem ositej, má se nasaditi z jara. sází se do něho na vejrost 60 kop... ..kova mlejna za Trisovem..... tvrdníků osází a ten nyní se suší 1½ kopy.

Při dvoře klášterském oseto na zimu leta 1607 a z jara 1608.

Pšenice na zimu vseto 22 str., žita na zimu vseto 40 str., hrachu z jara 11 str., ječmene z jara 13 str., ovsa z jara 36 str., žita jarého 2 str. 2 větele, na rybnice Dolanským ovsa vseto 45 str. Summa 169¹ 2 str.

Sešit pap. v panském archivě Krumlovském l 713.

Doksanský klášter za třicetileté války v Čechách.

Cyril A. Straka.

(Pokračování.)

Rok 1643.

Dne 31. března odtáhl generál Piccolomini se svými sbory opět od Freiberga, při kterémžto pochodu bylo ubohým rolníkům mnoho soužených vytrpěti, protože vojáci byli hladovi.

Dne 19. dubna tohoto roku táhly poblíž nás přes Labe tři pluky Chorvatů a ti ve své zlomyslnosti ničeho nešetřili.

Item dne 9. srpna přešel generální strážmistr Crackau u Žitenic*) s velkým množstvím dragounů přes Labe se všemi zavazadly, při kterémžto pochodu vzaty byly lidem v rtašém okolí poslední kapky krve, takže lidé, kteří zde ještě zůstali, byli blízce zoufalství.

Toho léta sebral sedmihradský kníže Rakocy na 2000 mužů, aby proti římskému císaři rebeloval. V Itálii neboli ve Vlaších vzbouřilo se několik knížat proti papeži Urbanovi VIII. V Anglii, ve Škotsku a po celé Římské říši válčilo se a zněl válečný pokřik. Mezitím, protože naše nejlepší vojenské síly byly zmenšeny a proti Maďarům odvedeny, přiblížil se švédský generál Torstenson zase skrze Slezsko k Brnu na Moravu. Poněvadž předtím zanechal posádku v Olomouci, domníval se, že i Brno si podrobí a že tak pevnou nohou stane na Moravě a v dědičných zemích císařských, neboť generál Piccolomini vyslán byl do Nizozemska a Gallas zase povolán byl na jeho místo za vojevůdce. Ale Torstenson u Brna nic nepořídil a Königsmark odtáhl od Labe za Crackavem do Pomořanska.

Francouzská vojenská moc byla však velmi oslabena v listopadu toho roku u Düllingen v Říši, neboť bavorské vojsko a říšská armáda napadla ji neočekávaně pod velením generála Hatzfelda, Jana z Werdu, generála Kleena a knížete z Lotringen, kteří Francouze a Výmarského přepadli, většinou potřeli a dílem za-

*. Originál má: gegen Sitta. Budou to patrně Žitenice u Litoměřic, nikoli Žitava.

jali. Toho léta zdvihl také dánský král válku proti Švédům. Proto musil Torstenson vypraviti se kvapně s nejlepší částí vojska, vyjma ty, kteří zůstali v posádkách, do Holštýnska a Dánska. Tak prý urazil v patnácti dnech na 100 mil, aby se tam mohl postavit proti dánskému králi.

Ve Španělech vzbouřili se vlastní poddaní královští Katalonci, nechtějící dále španělského jha snášeti, a zvolili si vlastního krále. To ovšem tam způsobilo veliké nepokoje a krveprolití.

Tou dobou ustoupil Torstenson dobrovolně se svým vojskem ze země, císařští pak pod Gallasem táhli před Žitavu, prudce ji ostřelovali a když zde přes 500 mužů ztratili, vtáhli konečně císařští na den sv. Sylvestra do města a švédskou posádku zničili. Dobře tedy předpovídala nebožka sestra Zuzana, že nepřítel bude ještě několikrát zahrán ze země. Když tedy byl nepřítel ze země pryč, odebrali se císařští po dobytí Žitavy do zimního tábora do Čech, zotavit se a posilit na léto k tažení proti Torstensonovi a do Dánska. Protože načerpali jsme trochu vzduchu, když nepřítel zmizel ze země, Francouz byl poražen a v Uhřích začínaly nepokoje, domnívali jsme se, že aspoň tentokrát neštěstí úplně od nás odstoupilo.

Rok 1644.

Tou dobou byli jsme ve veselejší náladě a pomýšleli jsme zase na to, kterak bychom se dostali z vyhnanství, aby mohly panny zase nadýchat se trochu čerstvého vzduchu a přijíti do svého domova, neboť doma zajisté jest nejlépe. Zatím však stalo se převeliké neštěstí, které mne nanejvýš naplnilo truchlivostí. Ač všechny dosavad zažité příhody, o nichž jsem vyprávěl, ovšem s velikou bolestí srdce lehce jsem snášel, přec tento případ neobyčejně zarmoutil srdce mé, duši i mysl svým průběhem.

Dne 15. února ó přenešťastný to den! stalo se bohužel z dopuštění Božího, že můj milý blažené paměti P. Michael Vogl, rodilý z Frank, řádu našeho kanovník, který býval u mne v Doksaněch kaplanem a ve všech smutných záležitostech věrným pomocníkem, milým mně tak velice, že jsem se mu se vším bezpečně svěřoval, odejel výše uvedeného dne do Litoměřic, aby tam jednak o úlevy v kontribuci poddaných jednal, jednak jistého důstojníka navštívil a jemu účtu vzdal. (Jel se salvaquardou a písařem k veliteli města). K večeru, nevím bohužel ani, jak se to stalo, pomýšlel na to, kterak by se s vojenským ubytovatelem (furýrem) a s mladým Tobiášem, který též s ním v městě byl, dostali domů před nocí. Furýr, který byl zároveň v klášteře salvaquardou a mladý náš obroční písař Tobiáš dali se s ním u Litoměřic přes řeku převézt. Když se přes řeku pře-

pravili, ptal se jich P. Michael: „Kterou cestou půjdeme?“ Tu odpovéděl mu: „Tou cestou, kterou jsme dnes přišli, totiž na Brozany.“ Nato pravil v Pánu zesnulý: „Tak tedy budiž!“ Hned poté přeskočil na koni přes příkop, vyzýváje je, aby také oni tak učinili. Protože však oni měli slabší koně, objížděli raději příkop. Mezitím odjel od nich v plném trysku, a ač ihned za ním na koních pospíchali, přece zmizel jim z očí a zapadl do noční tmy. Patrně uchýlil se z cesty a nejel do Brozan, nýbrž po levé straně řeky skrz Brňany a ne úvozem, nýbrž těsně při staré zdi. Z jaké příčiny to zvěčnělý udělal, není mi povědomo, přesto však mohu se snad domnívati, že jednal tak buď z obavy před furýrem, který byl ztřeštěný chlap, anebo že snad chtěl ze žertu přijet domů dříve než oni, nebo že cesta na Brozany neveselou, tato pak lepší se mu zdála. Konečně, pravá toho příčina známa jest jedině vševědoucímu Bohu. Tolik jest jisto, že v Brňanech byla jakási tůně zamrzlá a že kůň, jak na stopách viděti bylo, několikráte se otočil a tudy přejíti nechtěl, jakoby byl tušil neštěstí. Přesto však dostal koně přes kalužinu, neboť byl tu potom nalezen jeho pás. Odtud jel už přímou cestou k Dolánkám a k Ohři, neboť zde se kůň několikrát otočil, jak rolníci seznali nazítří podle stop ve sněhu. Potom jel 19 kroků přes led na Ohři, ale tu v prostředku byla řeka na několik loket prosta ledu. Snaž se chtěl přes tuto průrvu s koněm přeskočiti, ale kůň nedopadl asi předními nohama na led, jenž na tom místě byl vodou již velmi ztenčený a nemohl přirozeně jej i koně unést, a tak nalezl smrt politování hodnou. Ve vodě ovšem seskočil s koně, ale poněvadž tu žádných lidí nablízku nebylo a on na sobě těžký plášť (balderan) měl, který nepochybně vodou nasákl, nemohl se nahoru dostat, neboť kdykoli se nad led trochu pozdvihl, tíže zase stáhla ho dolů. Možno, že led na témž místě znovu se prolomil a studená voda nadto čilost zvěčnělého tak otupila, že bohužel svou duši vypustil. Lidé u Brozan slyšeli sice v nočním tichu volání o pomoc, ale nikdo nevěděl, kde se co děje a kdo volá o pomoc. Kůň plovat po vodě polozkřehlý a když tudy asi po půl hodině hvozda z Boušovic šel, kůň ohlašoval se ržáním. I shledávána byla hned pomoc, položeny do vody prkna a tak byl kůň z vody vytažen. Tělo utonulého, ač pilně je poddaní a rybáři hledali, nemohlo po delší čas býti nalezeno, až konečně, když kterýsi voják lovil ryby v Ohři u Brňan, uviděl, že cosi plove na povrchu vody. Byl to balderan. I jde tedy k tomu a tu vytáhne tělo utopeného. Potom bylo tělo očištěno a oblečeno v bílé roucho řeholní. Šaty ponechány vojákovu za námahu. Tělo bylo neporušeno, jen obličej byl poněkud od ryb nebo od ledu rozdrásán, neboť leželo 14 týdnů

ve vodě. Poté bylo počestně k hrobu doprovázeno a pochováno do hrobky ve skále vytesané u sv. Michaela v Doksanech. Dobrotivý a milosrdný Bůh budiš jeho duši milostiv, onem!

Náhrobní nápis z lásky:

„Hic jacet in tumulo
Pater Michael Vogt, Franco,
Sepelivit me fluvius Egra,
jaceo per Norbertum in hac petra.
O viator ora pro me bis vel ter:
Ave Maria et Pater noster!“

[Zde v hrobce pochován leží
P. Michael Vogt, rodilý z Frank,
pohřbila mne řeka Ohře,
probošt Norbert pochoval mne v této hrobce.
Ó, pomodli se za mne, kdo tudy cestu máš
dvakrát, třikrát Zdravas Maria a Otče náš!:]

Dne 3. dubna na den sv. Emerencie, když jsem několik venkovských kočárů předešlého večera obstaral a kromě toho několik nákladních vozů sehnal, rozhodli jsme se, že se vrátíme. I naložili jsme své věci na pět žebříňáků, posadili jsme se záhy zrána s pannami do čtyř povozů (na třech bryčkách seděly panny, na čtvrté pan světicí biskup a opat Kryšpín Fuk, který občas jel též na koni, s dvěma kněžskými řádovými P. Václavem Zelenkou a P. Cyrilem Hoffmanem) a opustivše Prahu, dorazili jsme šťastně z jasného dne navečer do Doksan. Považoval jsem se za šťastného, že jsem mohl zase uvést šťastně své duchovní děti z dlouhého vyhnanství do jejich klášterika a vysvoboditi je z bíd. (S.: K polednímu přijeli jsme do Minkovic, kde byl odpočinek, neboť ráno dostali koně jen něco málo chleba. Nazítří odjel zase pan Kryšpín s P. Václavem do Žatce, kde ustanovil ho děkanem. P. Cyrill zůstal v Doksanech za kaplana, zpovědníka a provisoru. Klášter byl při saském a Panýrově vpádu se svými vesnicemi nanejvýš zpustošen a ohněm zkažen. Toliko klášter zůstal, Bohu díky, zachráněn. Snažili jsme se, aby byla pole znovu oseta a také jakýs takýs dobytek zjednan. Ten vyžebřal zmíněný p. probošt Norbert v různých řádových kláštěrech v Rakousích, na Moravě a v Čechách). Bylo nám, jako bychom byli z těsného žaláře přeneseni na čerstvý vzduch. Jakmile jsme domů přišli, starali jsme se, ačkoli bylo ještě záhy z jara, abychom znovu zařídili hospodářství.

Později, dne 1. června vytrhl generál Gallas s 16.000 muži z Čech. K tomu bylo nám zase odváděti na všech místech mnoho.

dávek. Přesto však byli jsme rádi, že zbaveni jsme jak nepřitele, tak i našich vojáků a že aspoň na několik měsíců, když naši odešli za nepřítelem až do Dánska, bude jakýs takýs pokoj. Kdo by si byl také pomyslnil, že nebi napadne, aby armáda se zase vrátila?

Gallas sice dobyl Kielu v Dánsku, ale Švédové zle hospodařili uvnitř země. Císařští zřídili také náspy na Labi nedaleko Hamburku, ale Torstenson, protože zanechal své pluky na Moravě v Olomouci, a ten od Lacka z Valdšteina byl obléhán, vyhledal si, aby své lidi zachránil, průchod z Dánska, zanechav zde general-majora Wrangla a Horna, sám pak s ostatními sbory spěšně táhl přes Labe k Lavenburgu. Gallas pustil se s císařským vojskem za ním až k zámku Bärenburku v Sasku, který právě byl od nepřitele dobyt. Naši opevnili se tedy v širém poli. Nepřítel měl lepší prostředky k živobytí, zatím co naše vojsko musilo po celý podzim výživu sháněti a i koně jisti, nebo nejlepší koně, protože nebylo pro ně dosti spíže, na svobodu pouštěti. Enckefort*) zatím byl u Zerbstu, Torstenson však táhl skrze Sasko k Annaberku, přešel pochodem pohořím Čech, vydrancoval Žatec a Kadaň, táhl pak s děly, s lidem a se střelivem okolo Plzně a přepravil se přes Vltavu. Protože Gallas dlel nyní jako zajatý v Děvině, zvolen byl za generála císařské armády Hatzfeld. Pro veliký poplach v zemi a z obavy, že by mohl některý oddíl nepřátelské jízdy ze Žatecka klášter přepadnouti, měli jsme toho roku špatné Vánoční svátky. Zvony nesměly ani zvoniti, protože nebyli jsme dnem i nocí bezpečni.*)

(Voktáv svátku sv. Tří králů povstal náhle poplach, že nepřítel se již blíží. Tu p. prelát Norbert dal vzbuditi v noci panny a přikázal, aby do rána připraveno bylo vše na útěk. V poledne se vyšlo, ale panny došly jen do Roudnice, neboť byla obava, aby panny nezmrzly, bylť toho dne veliký mráz. Dva dny před tím poslal p. probošt P. Cyrilla s několika vozy obilí do Prahy, aby obstaral tam obydlí. V roudnickém zámku panny noclehovaly, čekajíce stále zlé zvěsti. A když bylo oznámeno, že nepřítel toliko se blíží a již na české půdě jest, vyrazili jsme a šli s p. proboštem většinou pěšky, směřujíce k Praze. Ale zase pro veliké mrazy a větry šly panny tak špatně, že bylo se jim uchýliti do lobkovického zámku v Nelahozevsi. Tam zůstaly přes noc v staré a malé koupelně, aťe pro nedostatek místa nemohly tam býti všechny, nýbrž pan probošt zůstal u vrátného, převorka pak

*) Enckevoldt, člen hraběcího rodu téhož jména v Rakousku.

*) Další vypravování Amoenovo, zařaděné ještě pod r. 1644, náleží již do r. 1645. Stať v závorce uvedená jest líčení druhého pisatele.

s ostatními sestrami ve vozech pod širým nebem, v mrazu mezi dobyt看em a pacholky. Dříve nežli se rozednilo, ještě za měsíčního svitu nastoupily cestu a šly při krutém počasí k Praze až do noci. Pan probošt poslal napřed svého služebníka Jindřicha Kehra na Strahov s prosbou na pana opata Kryšpína, aby posláno jim bylo naproti několik povozů, aby panny nebyly vedeny celým městem lidu na podiv. To se také stalo. Třetího dne přišly jsme do Prahy v takovém mrazu, že na cestě několik kuřat pomrzlo. Panny dovezeny byly do domu paní Benigny z Lobkovic a z Biliny, jež bydlela na Hradčanech. Nazítří onemocněla smrtelně převorka Marie Salome Müllerová katarhem, k němuž se později i záducha a nakonec i vodnatelnost přidružila.) V Praze předala nám paní z Biliny fürstenberský dům, kdež odpočivali jsme si až do měsíce května. Ale když pan prelát (Norbert) odcestoval, prodala paní hraběnka ten dům za 15.000 hraběti Bernardovi z Martinic, protože paní hraběnka měla nyní ráda jen peníze. Protože hrabě nebyl již tak blahosklonný, musily panny dům narychlo opustiti. Prosili jsme za pomoc p. opata Kryšpína a ten vymohl, že jsme se v máji mohli stěhovati do domu poblíž stojícího, jenž náležel panu z Aldringen. Ale ani zde neměli jsme dlouhého pokoje, neboť aldringonští dědicové chtěli se o statky děliti. A poněvadž hrabě několikráte se vyslovil, že přistěhuje se do domu, musily doksanské panny zase na sv. Jakuba se vystěhovati a přešly do questenbergského domu.

Kéž Bůh nejsvětější shlédne již jednou milosrdnýmá očima na nás, abychom mohli se se svými věcmi pevněji doma usaditi a vroucně jemu sloužiti, dokud nedá nám milostivě slíbeného nebeského království, kde nebude pronásledování více! Tak octli jsme se zase ve vyhnanství a nouzi. Co na nás dále sešle věmu určení.

Příspěvek k životopisu Jana Filipce, biskupa varadínského.

P. Klemens Minařík. O. F. M.

(Dokončení.)

II.

Manuscriptum conventus Brunensis seu Codex Brunensis.

Fol. 292 b¹⁾) Eodem anno [1491] in festo assumptionis Marie celebratum est capitulum provinciale in loco sancte Crucis

¹⁾ Srovnej P. K. Minařík, Vikáři české františkánské provincie ad r. 1451—1517, „Sborník Histor. kroužku“, roč. XVI. (1915) str. 2. a násl.

extra Nissam. Diffinitoris erant//.... Ad illud capitulum venit una cum multis fratribus et sua familia satis notabili Reverendissimus Dominus Dominus Johannes, episcopus Olmuczensis et //Waradiensis, premisitque vinum in satis sufficienti copia pro capitulo et adduxit notabilem elemosinam in pannis, tela, harrasio pro ornamentis paramentisque solemnibus. Cantavit eciam missam in loco supradicto in die Assumptionis// Virginis gloriose cum solemnitate maxima, et fecit sermonem ad clerum feria // 4 ta sub octava eiusdem festi quam acceptissimam. In eodem capitulo ad instantiam // prefati Domini Reverendissimi patres consenserunt, ut pro loco Olmuczensi ordinaretur // unus predicator pro Bohemis et Morauis, quod a susceptione loci illius non // fuerat. In dicto capitulo annuerunt patres in susceptionem loci in Radisch, ad quem introducti sunt fratres sub octava Natiuitatis Marie, pro quo idem Reverendissimus dominus Johannes episcopus¹⁾ ad exemptionem domorum et ad comparandum fundum dedit CCC florenos et tandem addidit usque ad mille preter libros et // paramenta....

[Téhož r. [1491] o svátku Nanebevzetí P. Marie slavila se provinční kapitola v klášteře sv. Kříže u Nisy. Definitoři byli.... Na tu kapitolu přišel s mnoha františkány a s dosti četnou družinou nejdůstojnější pán, pan Jan, biskup olomucký¹⁾ a varadinský; předem poslal dostatečnou zásobu vína pro kapituláry a přivezl značnou almužnu v suknech, příze, harrasu pro výzdobu a slavnostní církevní roucha. Ve jmenovaném klášteře měl také o svátku Nanebevzetí P. Marie zpívanou mši s velikou slávou a ve středu po tom svátku měl ke kněžstvu řeč, která se velmi líbila. Při téže kapitole na popud jmenovaného nejdůstojnějšího pána otcové svolili, aby byl ustanoven v klášteře olomuckém pro Čechy a Moravany kazatel, což se nestalo od přijetí toho kláštera. Na té kapitole otcové svolili, aby byl přijat klášter v Uh. Hradišti, do něhož františkáni uvedeni byli mezi oktávou Narození P. Marie (po 8. září 1491); pro ten klášter daroval nejdúst. pan biskup Jan na zakoupení domů a získání stavebního místa 300 zl. a později doplnil ten obnos na 1000 zl. mimo knihy a církevní roucha.]

celebratum fuit capitulum // provinciale in loco Olmuczensi. Ibi

Fol. 293 a.... Anno Domini 1492 in die sancti Bernhardini ad desiderium prefati Domini Reverendissimi Johannis episcopi etc plures et pene notabiliores patres ex tota provincia/ sunt vocati, quibus dictus dominus episcopus in omnibus necessariis sufficienter providit.... Soluta vero capitulo perexit supernominatus Reverendissimus dominus Johannes episcopus [fol.

¹⁾ Správce biskupství Olomouckého od r. 1482.

293 b.] cum patribus ad locum Bernhardini Wratislaue et in die Penthecostes// missa celebrata solemniter in pontificalibus depositis paramentis habitu//ordinis indutus est per venerandum patrem fratrem Alexandrum de Jawr guardianum loci supradicti sancti Bernhardini in presencia maxime multitudinis populi.... (vše jako v kronice až po slova causas gerendo.) Fuit etiam // opulentissimus in auro, argento gemisque et vestibus, ornamentis quoque varis // et suppellectilibus, ut cunctos episcopus Vngarie anteiret gloria. Quorum // summa secundum quosdam existimabatur ad CCC milia florenorum, que omnia dispersa a se alienavit et abdicavit....

[Léta Páně 1492 v den sv. Bernardina slavila se provinční kapitola v klášteře olomuckém. Tam na žádost jmenovaného nejdůstojnějšího pána biskupa Jana povolána byla většina velmi významných františkánů z celé provincie, jimž jmenovaný pan biskup opatřil dostatečnou stravu ve všem.... Po kapitole cestoval zmíněný nejdůst. pan biskup Jan s františkány do kláštera sv. Bernardina do Vratislavě a o letnicích odsloužil slavnou pontifikální mši, odloživ církevní roucha, přioděn byl řeholním hábitem od ctihodného otce bratra Alexandra z Javoru, gardiana¹⁾ jmenovaného kláštera sv. Bernadina u přítomnosti velikého zastupu lidí.... (ostatní vše jako v „Kronice“ až po slova „k velikému uspokojení“.) Byl také velmi bohatý na zlato, stříbro, perly, roucha, také rozmanité ozdoby a nábytek, tak že všechny uherské biskupy slávou převyšoval. Cena jeho majetku podle některých mužů odhadovala se na 300 tisíc zl., které všechny roztrídil, jich se vzdal a zřekl.]

Fol. 296 a.... In illo etiam capitulo [scil. Oppauensi a 1499 dominica quarta post Pascha] fuerunt mult querimonie de patre dominica quarta post Paschal] fuerunt multe querimonie de patre Johanne episcopo propter hereticos//, quos fovebat et in capitaneos, nepoti [quos] suo Johanni in Thizen prefecerat // in scandalum multorum hominum, ob quam accusationem fuit commissum patri vicario// ut provideret et ipsum paterne corrigeret etc.

[Při té kapitole (totiž v Opavě 1499, dne 28. dubna) byly přednešeny mnohé stížnosti na otce biskupa Jana pro bludaře, jichž se ujímal, a na hejtmany, jež svému synovci Janu (pánu z Kunovic) ustanovil v Thizenu (?) na pohoršení mnoha lidí. Pro tu žalobu uloženo otci vikáři provincie, aby se postaral o nápravu a otcovsky jemu domluvil atd.]

Fol. 296 a.... In eodem capitulo (scil. Legnicensi a 1500 circa festum Nativitatis b. Virginis Marie) fuit de loco Jawrensi discretus Reverendus pater // Johannes episcopus, qui propter

certas culpas ibidem contra patrem vicarium commissas// humiliter et paterne correctus fuit, sicque simul concordati et compositi fuerunt.

[Při té kapitole (totiž v Lehnici 8. září 1500) diskreta z Javoru důstojný otec biskup Jan, který pro jisté chyby, jich se tam dopustil proti otci vikáři provincie P. Jakubu z Krupky, byl pokorně a otcovsky napomenut, a tak oba se smířili a srovnali.]

Fol. 298 b.... děje se zmínka o volbě Jana Filipce za definitora na kapitole ve Vratislavi r. 1503.

Fol. 300 a.... Anno Domini 1506 in die sancte Agnetis obiit Reverendissimus Dominus Johannes // episcopus Wratislaviensis, cui subrogatus fuit Dominus Johannes Thurz, dominica // Letare coronatus a domino Stanislao episcopo Olmützensi germano sou uterino et a domino patre Johanne episcopo nostro et a domino Henrico de Ful//lensteyn, suffraganeo Wratislaviensi.

[Léta Páně 1506 v den sv. Anežky (21. ledna) zemřel nejdůstojnější pan Jan, biskup vratislavský, za jehož nástupce ustanoven byl pan Jan Turso a nastolen byl 22. března od pana biskupa olomuckého Stanislava, svého bratra po matce, a od pana biskupa našeho otce Jana a od pana Jindřicha z Füllenstejna, světicího biskupa vratislavského.]

Fol. 301 a zmínka o volbě Jana Filipce za definitora při kapitole v Nise r. 1508.

Fol. 308 a.... Anno Domini 1510 pro festo sanctorum Petri et Victorium de Prussia. Diffinitores// Hoc capitulum incepit cum quodam // tumultu, variisque rumoribus contra patrem vicarium eiusque// complices iam defunctos, patrem videlicet Johannem episcopum et patrem // Barnabam de Prussia. Hi nimirum patres existimantes se passos con // tumeliam in capitulo Olomuczensi anno Domini 1505 cele//brati, ubi plures in eos variis velitabant querelis // nec ut expectabant, capitulum eisdem suffragium impertiebatur // sed ad concordiam cum adversa parte cogere videbatur. // Ob id in indignationem effervescentes, vindictam alta mente // repositam, totam in provinciam exercere meditantes, loca//omnia et singula sub custodia Aurimontis et Wratislaviie // sita ministro Saxonie tradere moliebantur, et certe fecissent si non per divinam clementiam, que observanciam tuere creditur, [Fol. 308 b] Pater Johannes episcopus et pater Barnabas opportune et tempestive ex hac // luce subtracti fuissent. Practicarunt autem negotium illud cum fratre // Benedicto de Lemberg, lectore conventus Sweydnitzensis // qui causam hanc cum patre Ludouico Henningi

de Prussia¹⁾, sacre theologie magistro, homini vafro, inconstanti, mendaci et doloso // ac cum patre Laurentio Sweynchen custode Prussie communican // do ad aures totius provincie in convocacione Cotbufznensi anno // Domini 1506 celebrati (!) reportaverunt, patribus diffinitoribus // et vocalibus persuadentes, ut observantes in locis singulis// duarum supradictarum custodiarum ad gremium et consorcium // provincie suscipere dignarentur. Darent namque operam apud ponti//ficem maximum, ac eciam regiam maiestatem pater Johannes episcopus cum // patribus suis, ut semotis litibus et difficultatibus provincie Saxonie // hec supramemorata loca adiungerentur. Audientes autem patres // tam spontaneam oblationem omnes consenserunt, exceptis duobus // patre videlicet Paulo Seyde et patre Henrico Rodemacker // sacre theologie professoribus, dicendo, quod si de mente patrum observancium talis esset unio scripto utique id declarassent, prevaluit denique pars maior repulsam patiente saniori. // Elegeruntque supradictum fratrem Ludouicum Henningi eam // maxime ob causam in ministrum, ut unioni huic intenderet; qui cum // a domino protectore ordinis domino Dominico Grymani cardinali // et patriarcha aquilegiensi bullas quasdam contra determinacionem capituli generalissimi se extorsisse pecunia gauderet, contra // fratres observantes multa agere temere ut supradictum est // presumpsit, vicario silente et ut dicitur quasi clausis oculis fratrum // turbationem non vidente vel non curante. Patres vero nostri in // angustiis constituti cum ad patres ultramontanos provincie Saxonie // pro quodam privilegio nuncios direxissent, ex ore patris // Pauli Seyde doctoris, qui a conventualibus iam se ad ob//servantes transtulerat, patrum supradictorum prodicionem cog//noscentes et experimento cerciores redditi varias contra // Vicarium deposuere querelas, ita ut his intendendo // vix tertia die ad electionem procedendi preberetur facultas//. Et quamvis de obiectis se vicarius canonice expurgare posset [fol. 309 a] minime, nisi cum illa mulierum defensione: „Non feci“, assentatorum cum quorundam inductione, qui accusata omnia fictioni tribuebant et mendacio contra agnitam veritatem militantes // eundem patrem Victorinum iterum reelegerunt in vicarium // et fratrem Bernhardum de Grunnebergk, guardianum Brunnensem // in discretum provincie. Quam innocens autem a calumnia sibi inposita // pater Vicarius fuerit ex hoc perpendi potest, quod ministro quem coram // et presentem habuit pro diminica Letare in Wratislavia non modo // de supradicto mendacio non redargutum familiariter usus est. //

¹⁾ Dr. F. Doelle, *Reformtätigkeit des Prov. Ludwigs Hennig* Münster in W. 1915, Aschendorff.

Nihil itaque contra ministrum agens ex consequentibus preteritorum fidem roboravit et omne sustulit ambiguum.

[Léta Páně 1510 o svátku sv. Petra a Pavla (29. června) slavila se kapitola provinění v klášteře sv. Bernardina u Vratislavě řízením ctíhodného otce vikáře Viktorina z Pruska. Definitoři byli Tato kapitola začala s pobouřením a poplašnými zprávami proti otci vikáři a jeho již zemřelým společníkům, totiž proti otci biskupu Janovi a otci Barnabáši z Pruska. Jmenovaní otcové domnívajíce se, že na olomucké kapitole r. 1505 utrpěli potupu, kde byly proti nim předneseny různé stížnosti, a neobdrželi, jak očekávali, volebního hlasu, nýbrž donuceni byli k míru s opácnou stranou, a proto zahorevše nevolí, zamýšleli vykonati nad celou provincií hluboko v srdci uloženou pomstu a usilovali všechny kláštery ležící v kustodii zlatohorské a vratislavské vydati provinciálu saskému, a byli by to jistě učinili, kdyby dobrotivostí Boží, která, jak věříme, observanci chrání, otec biskup Jan a otec Barnabáš vhodně a včasne nebyli s tohoto světa odvoláni. Zabývali se tou záležitostí s bratrem Benediktem ze Lvova (Löwenberg v Prus. Slezsku), lektorem kláštera svídnického, který tu věc sdělil mistru bohosloví otci Ludvíku Hennigovi z Pruska, člověku prudkému, nestálému, lživému a úskočnému, i otci Vavřinci Sweynchenovi, kustodu Pruska, a potom se svěřili celé provincii při schůzce v Kotbuse r. 1506, otcům definatorům i voličům, radíce, aby členy jednotlivých klášterů v obou jmenovaných kustodiích ráčili přijati v jednotu a luno saské provincie. Vždyť otec biskup Jan se svými otci přáteli se přičiní u papeže i milosti královsti, aby svrchu jmenované kláštery připojeny byly k saské provincii bez hádek a nesnází. Když otcové (Sasíci) slyšeli tak dobrovolnou nabídku, všichni projevíli souhlas, kromě dvou, totiž otce Pavla Seyde a otce Jindřicha Rodemackera, profesora bohosloví, kteří pravili, je-li takové spojení (českým) otcům observantům žádoucí, že by to byli projevíli psaným listem; posléze však zvítězila větší strana a rozumnější menšina podlehla. Zvláště tedy pro tuto příčinu zvolili Sasíci za provinciála zmíněného bratra Ludvíka Henniga, aby se zasadil o to spojení. Ten pak když obdržel za peníze jakési bully od pana Dominika Grimaňiho, protektora (ochránce) řádu a patriarchy aquilejského proti předpisu generální kapitoly r. 1506, odvážil se mnohého pošetilého jednání proti (českým) observantům, jak bylo již pověděno, a vikář (české provincie Viktorin z Pruska) k tomu mlčel a, jak se říká, zavíral obě oči, a pobouření svých bratří neviděl nebo se o ně nestaral.

Když naši otcové, jsouce plni úzkosti, poslali k otcům ultramontanským saské provincie posly pro jakési privilegium, dověděli se

z úst doktora otce Pavla Seyda, který již od minoritů přešel k observantům, o zradě svrchu vyjmenovaných (českých) františkánů, a když se o tom přesvědčili, předložili proti vikáři (Viktorinu z Pruska) při kapitole ve Vratislavi r. 1510 stížnosti, tak že s ohledem na ně sotva třetího dne bylo možno přikročiti k volbě. A ačkoliv se vikář nikterak nemohl z věcí za vinu mu kladených kanonicky ospravedlniti, leda známou ženskou výmluvou „Neučinil jsem to“, z návodu stejně s ním smýšlejících kapitulárů, kteří všechna obvinění přes pravdivé důkazy prohlašovali za výmysl a lež, přece otce Viktorina znova zvolili za vikáře a bratra Bernarda z Grünberka, guardianu brněnského, za diskretu provincie. Leč v jaké míře otec vikář byl potupného obvinění dalek a nevinen, dá se posouditi z toho, že provinciala (Ludvíka Henniga), který jej ve Vratislavi v neděli Laetare (4. neděli v postě 30. března r. 1511) navštívil, ze zmíněné lži neusvědčil, nýbrž jednal s ním velmi přátelsky. Když tedy proti provincialu saskému nic nepodnikl, důsledně potvrdil víru v pravost svého obvinění a odstranil všeliké jiné domněnky.]

Toť neklamným důkazem, že Jan Filipce jednal se saskými františkány stran předání obou kustodií s vědomím, svého provinciala, a proto zůstává jeho jméno čisto. Bylo to diplomatické zasáhnutí, aby se františkáni české provincie ujali klášterů raději v Čechách a na Moravě, aby svou působnost rozšířili v národě českém a aby františkáni české národnosti přišli v provincii k slovu.

III.

P. Severin Wrbezanski, Ord. Min. S. P. Franc. Ref., Nucleus Minoriticus seu vera et sincera relatio originis et progressus Provinciae Bohemiae.... Ord. Min. Vetero—Pragae, typis Joh. Caroli Hraba, anno 1746.

Pag. 38.... Reverendis. D. Joannes Episcopus Waradiensis et postulatus Olomucensis habitum S. Francisci in Bohemiae Provincia humiliter suscepit.... In die S. P. Francisci emisit S. Professionem auctoritate Apostolica, quam ante ingresum Religionis impetravit....

[Nejdůstojnější Pán Jan, biskup varadinský a vyžádaný biskup olomucký přijal pokorně hábit františkánský v české provincii.... S dovolením papeže (Innocence VIII.), které si vyžádal již před vstoupením do řehole, složil profes (sliby) v den sv. Františka (4. října 1492).

Pag. 218.... Itaque Ao 1488 susceptus est locus.... intra civitatem ducalem Javorium in Silesia.... constructo coenobio et

ecclesia.... tum ex communibus eleemosynis devoti populi Javoriensis, tum ex facultatibus Reverendissimi D. Joannis Episcopi Waradiensis....

Pag. 219.... Praedictus sacratissimus Praesul Waradiensis, qua Frater Minor, octo Annis Monasterium Javoriense incoluit, tandem Olomucium translatus, inde in Silesiam negotiorum causa reversus, illis peractis, postquam in Moraviam rediret, ex curru descendens, rupturam, aut ut magis ominandum gravius nocumentum passus, piissime obiit, requiescit in Conventu Hradistiensi.

[Str. 218.... Tedy r. 1488 přijat byl klášter ve vévodském městě Javoru ve Slezsku. Po vystavění kostela a kláštera ze společných almužen pobožného obyvatelstva javorského i z příspěvků nejdůst. pana Jana biskupa varadinského.... uvedeni tam františkáni.

Str. 219. Jmenovaný nejdůstojnější biskup varadinský, jakožto františkán, přebýval 8 let v klášteře javorském, posléze přeložen byl do Olomouce. Odtud vrátiv se do Slezska za příčinou jakýchsi záležitostí a když je dokonal, když se vracel na Moravu, sestupuje s vozu, utrpěl průtrž nebo, jak se zdá, ještě něco horšího, velmi nábožně zemřel a odpočívá v Uh. Hradišti.]

Pag. 221..... Conventus Javoriensis habet formam quadranguli oblongi,.... in quo olim Venerabilis P. Joannes Episcopus Waradiensis post Professionem suam habitasse 8 annis refertur. Ibi sunt adhuc signa Capellae cujusdam consecratae pro ejusdem devotione.

[Str. 221.... Klášter Javorský má podobu obdélníka,.... v němž, jak zní zpráva, kdysi ctihodný otec Jan, biskup varadinský, bydlil po profesi osm let. Jsou tam dosud známky, kaple k jeho pobožnostem zřízené.

Účast Minoritů na boji Ludvíka Bavora s papežem Janem XXII.

P. Dr. Jan Kapistran Vyskočil, O. Fr. M.

(Pokračování.)

2.

Duchovní směry a ideály řádu Mínoritského.

Abychom poznali, jaký vliv mohly mít ideje františkánské na zájmy Ludvíkovy, bude třeba objasnit další důležitou složku k porozumění tohoto sporu, totiž jaké ideje vládly tehdy řádem Mino-

ritským a jak je rád svoji popularitou a oblíbeností dovedl i proti papeži uplatnit.

Roku 1321 vznikl totiž spor v kurii papežské mezi Dominikánem Janem de Belma a Minoritou Berengarem z Talonu o chudobu Kristovu. V procesu inquisičním proti jakémusi bližší neznámému fraticellovi nadhozena byla otázka, zda Kristus a apoštolové byli úplně chudí anebo, zda měli nějaký majetek buď společně neb jednotlivě. Dominikán Joannes de Belma zavrhoval první větu, totiž o naprosté chudobě Kristově, jako heretickou, kdežto Berengar se jí zastával a naopak dovozoval, že prohlašovali o Kristu a apoštolích, že měli majetek jest proti dekretálu papeže Mikuláše III. „Exiit qui seminat“, jímž vykládá se řehole františkánská. Spor tento rozšířen na celý řád dominikánský a františkánský. V prudkém sporu došlo totiž k appellaci na papežskou stolicí. Papež dnem 26. března 1322 zrušil záповěd Mikuláše III. vykládati dekretál „Exiit“ a tím dával volnou diskussi o věcech v dekretálu „Exiit“, zvláště pokud se týče chudoby Kristovy.

Celý tento spor zdál by se docela akademickým, bezvýznamným hádáním, kdyby nebyla měla otázka tato pozadí tak eminentně a prakticky akutního. Řád Minoritský jako založení sv. Františka nesl jako charakteristický znak chudobu a to odlišně ode všech ostatních dosavadních řádů, které sice také měly chudobu jednotlivců, ale připouštěly majetnost komunity — chudobu, a to úplnou nemajetnost i celého řádu, celé komunity „paupertas“, jak se říkalo, „tam in particulari quam in communi“. Byly to ovšem těžké boje a přímo veliké krise vnitřní, které řád již od svého založení prodělával.

Řídit se přesně dle slov evangelia nemíti ničeho, „ani opasku, ani mošny, ani obuvi, ani hole, ani obydlí“ muselo býti ve skutečnosti v zájmu existence řádu samého a jeho rozšíření i působnosti jako řádu opuštěno, ale v theorii aspoň byl tento princip přísně dodržován. Bezstarostné ideální stanovisko původních „Girulatori di Dio“ muselo sice ustoupiti skutečným požadavkům života a suchým formám církevního práva a pravidel řeholních o klauzuru, o noviciátě, o professi a o různých předpisech, zvláště proti tak zvaným „potulným“ a poustevnickým bratřím. Skutečnost se svými formami a předpisy, kterých zakladatel tak ideální jako sv. František nedbal, ba skoro nenáviděl, se přece musela dostaviti. Nastal kompromis ideálů se skutečností už za života světce. Již řehole z roku 1223 byla dílem kompromisu. Po smrti zakladatele šlo se v praxi dále. Dostavila se potřeba výkladu řehole. Vzniká výklad již za Řehoře IX. „Quo elongati“ z 28. září 1230,⁴⁹⁾ první

⁴⁹⁾ Bullarium Franciscanum I. 68, 1.—IV. vyd. Janem Hyacinthem Sbaraleon Romae 1759—68 a V.—VII. Konrádem Eubelem Romae 1898—1904.

autentický“ výklad řehole, kde se bratřím umožňuje prostřednictvím t. zv. „nuntii“, zvolených bratřimi rekurs k penězům pro potřeby bratří. Ale přece, ač v praxi bratřím umožněno míti i peníze přece in theoria jest stanoveno autenticky, že ani in communi ani in particulari nemají a nesmějí míti bratři ničeho.

Všeho, co v konventě jest, mají bratři jen k užívání, kdežto vlastnické právo přejímá apoštolská stolice. Také „nuntii“, ač si je z benevolence a ulehčení mohou bratři sami voliti jsou ne nuntii bratří, nýbrž stolice apoštolské. Další zmírňování praxe postupuje. Dochází posléze k výkladům památným, t. zvaným autentickým výkladům řehole františkánské, z nichž první jest obšírný výklad Mikuláše III, totiž dekretál „Exiit, qui seminat“.⁵⁰⁾

Také zde sice jest zdůrazněna úplná nemajetnost řádu quam in communi tam in particulari, ale užívání věcí neomezuje se jen na ty nejnnutnější věci, nýbrž rozšiřuje se i na ty, které jsou užitečné, a i v těchto z tak zvaného „usus arctus“, přechází se k užívání zmírněnému „ad usum moderatum“. Vzniklé bouře tak zvaných „fratres spirituales“ pohnuly papeže Klementa V., který v celku přál přísnějším směrům a s počátku i některé spirituály chránil, k vydání nového dekretálu „Exivi de paradiso“,⁵¹⁾ kde se aspoň „usus moderatus“ zostřuje v „usus pauper“; dále vytčeny jsou některé věci kasuiticky z řehole, které zavazují pod těžkým hříchem. V ostatním jest tento dekretál na stejném stanovisku jako předešlý Mikuláše III.

Proti bratřím, žijícím v komunitě někteří horlivci brojí „Spirituales fratres“ zmírnění tato považují za porušení řehole a tradice svatého Otce, ale skutečnost i všeobecné potřeby řádu jako celku ukazují, že zmírnění tato byla řádu potřebna.

Ale při všech těchto zmírněních byla vždy zdůrazňována snaha i těch nejmírnějších, aby prestýž řádu, jako řádu naprosto chudého a touto naprostou chudobou odlišného od ostatních řádů tam in particulari quam in communi zůstala nedotčena.

Řád vždy uchovával tradici tuto, těše se aspoň že jest zachovávána v theorii naprostá chudoba v řádu, a řád chránil tuto přednost svou žárlivě proti ostatním řádům, dokládaje se vždy, že řehole sv. Františka jest věrným následováním naprosto chudého Krista a chudých apoštolů. „Vita apostolica“ byla totéž co „vita fratrum Minorum“. Posvěcení naprosté chudoby františkánské jako vznešeného ideálu bylo čerpáno z přesvědčení o naprosté chudobě Krista a Jeho apoštolů, jež bylo pokládáno za samozřejmé. Odtud

⁵⁰⁾ Bull. Franc. III. 222. Srov. Fo. Ehrle v Arch. für Liter. u. Kirchengesch. II. 287 Fr. Glaser Die Franziskanische Bewegung. Stuttgart 1903 str. 111.

⁵¹⁾ Analecta franciscana III. 454, II. 114 Quaracchi 1885—1906. Ehrle Arch. f. L. u. k. H. II. 135, 353, III. 1, IV. 25.

vzniká celá řada spisů, jako „Conformitates“ Bartoloměje z Pisy, „Arbor Vitae Crucifixae“ Ubertina de Cosali i četné spisy sv. Bonaventury asketické a jiných řádových spisovatelů, kde se ukazuje, kterak sv. František byl zvláště v ideálech dokonalé chudoby nejvěrnějším obrazem samého Krista a jeho apoštolů.

Vznešený a zářný příklad světcův byl nejen spirituálním přímo blouznivým fantomem, nýbrž i klidný a střízlivý sv. Bonaventura obrací slova Apokalypse o andělu, majícím znamení Boha živého a zachraňujícím zemi od všeobecné zkázy, na sv. Františka a jeho stigmata. Privilegium stigmat udělených sv. Františku a schválené církvi bylo jako sigillum k těmto nadšeným představám o velikosti zakladatele, do vznešenosti jeho řehole a též o obzvláštním významání a privilegiu řádu jako nositele jak jména tak i tradice velikého světce. Bylo samozřejmo, že tato prestiž působila jako síl v očích řádu, zvláště vedle Minoritského nad jiné vynikajícího v těch dobách a též velmi privilegovaného, totiž Dominikánského čili kazatelského. Proto též vznik sporu o chudobu Kristovu přisuzuje kronikář dokonce jen osobnímu nevrážení obou těchto řádů.⁵²⁾ Boj také s počátku rozpoutal se jen akademicky, a to tak, že skoro instinktivně theologové dominikánští přidali se na stranu inquisitora svého řádu, popírajícího úplnou chudobu Kristovu a apoštolů, kdežto na straně protivné zaujali místo theologové řádu minoritského.

Věc celá přišla dopapežského konsistoria a tím k rozhodnutí papežovu, které pro řád minoritský bylo tak kritickým. Abychom pochopili stanovisko Jana XXII., musíme přihlédnouti k osobním sklonům tohoto papeže, které právě v jeho rozhodnutích i dogmatických jsou tak směrodatnými jako snad u málokterého z papežů. Ač byl stařec již 72 letý, přece povahou byl neobyčejně ohnivý a táž nestále činný. Jeho činnost a jeho způsob života líčí ač snad dosti stranicky, ale přece v celku věrně dějepisec Villani.⁵³⁾ Byl-li Klemens V. počítán vždy mezi papeže řádu minoritskému nakloněné, nemožno toho říci o Janu XXII.; ne snad proto, že by měl jakési osobní zaujetí proti některým členům nebo řádu, nýbrž jeho necht a odpor byl instinktivně zvláště proti tomu, co Minoritům

⁵²⁾ Albert Mussati: Ludovicus Bav. ve fontes r. germ. I.

„Per plures ante annos inter ordines Fratrum Praedicatorum et Minorum lis quaedam grandisque contentio oborta, schisma grande ac jurgium et ignominiosum discrimen attulerat super Dom. nostri J. Chr. et illum. immitantium paupertate . . . Et in hanc opinionem pp. Joannes XXII. firmatus constitutionem fecerat . . . ordine Praedicatorum cum eo unanimes et concordia . . .

Hanc causam sumpsere consultores Ludovici praedicti et dictatores, distinctum quoddam in suis opinionibus composuere chirographum, sec. quod ipsum Joannem multifarie errasse censebant in rom. basilicis divulgatum (fontes r. germ. Mussati Alb)

⁵³⁾ Villani v Mussatovi S. S. ur. Italie XI. 20.

bylo nejdražším pokladem, totiž k chudobě. Jan byl povaha energická, ale více praktická, která nechápala vysokých ideálů chudoby, a zvláště, kde jich již v praxi mnoho nebylo, nýbrž jen vynášeny v theorii.

Znám jest hned s počátku jeho pontifikátu proces proti t. zv. fratres spirituales, jenž končil tragickou smrtí upálením čtyř z 25 odsouzených⁵⁴⁾ spirituálů. Proces tento ovšem nepodává snad známky nějaké krutosti proti spiritualistickým Minoritům; bylť to proces jako mnoho jiných proti těm, kteří upadli v heresi a zatvrzele od-
pírali podrobiti se autoritě církevní. Ale brzy se též ukázalo, že Jan nemá pochopení pro chudobu, kterou takými chválami vynášely dekretály předchůdců: Mikuláše III. a Klementa V. Spíše ji považoval za škodlivou a snad nebezpečnou vzhledem k případům odsouzených již spirituálů, kteří s ideály chudoby františkánské spojovali nebezpečné vždy pro církev herese Joachima de Floris o věčném evangeliu, kterým byla jim řehole svatého Františka. Proto přímo upírali papeži právo dispensovati od řeholních předpisů nebo nějak ji měniti. Mimo to nebylo jistě Janovi zvláště milým stále vynášení chudoby františkánské při jeho snaze rozmnožiti všemožně příjmy papežské pokladnice. Ač suma, o níž se jen bájí 25 millionů zlatých uvedena byla na pravou míru novějším bádáním,⁵⁵⁾ přece všeobecně známo jest, že papež tento snažil se více nashromáždi do pokladnice papežské než kterýkoliv z papežů před ním. Ovšem nečinil toho jistě snad z nějaké prázdné lakoty, nýbrž z potřeb finančních dvora papežského a zvláště snahou jeho byla budoucí křížová výprava, jak o tom, ovšem proti papeži, se zmiňuje appellace Ludvíkova v Sachsenhausenu.⁵⁶⁾ Ať jest již s pokladem jeho jakkoliv, jest přece to jisto, že zvláště za něho se rozmohly rezervace — provise papežskou stolicí proti dosavadnímu právu kapitol měrou dosud nevídanou, a tyto jistě padají též na vrub snahy papežovy rozmnožiti své příjmy. Mimo to se opakuje často přímo kruté vymáhání poplatků. V Mohuči na př. papež hrozí exkommunikací a též uvaluje exkommunikaci na arcibiskupa Matěje z Bucheggu, jemu celkem oddaného a věrného a nepřítele Ludvíkova pro nedodržení platební lhůty za udělení palia.⁵⁷⁾

⁵⁴⁾ Wadding a. 1918 n. 26.

⁵⁵⁾ O pokladu Jana XXII. psal P. Fr. Ehrle S. J. v Arch. f. L. K. G. V. (1889) a čítá jej na hotových penězích asi na $\frac{3}{4}$ millionu zlatých. Villani však jej cení na 18 millionů peněz a cenných věcí za 7 mill. Viz též Segmüller Hist. Jakob d. Görres Ges. XVIII. (1837) etc.

⁵⁶⁾ Baluze Vitae paparum, Paris Ed. Mollat 1914 — 21 II. 501 a Mon. Germ. LL. V. č. 909 a 910.

⁵⁷⁾ O tom viz Müller : Der Kampf I. 132 etc.

Osobní tedy sklony papežovy byly rozhodně odporné idealistickým snům minoritským a zvláště k tomu ještě takovým, které komunita řádu samého, rád sám, zvláště bojem proti spiritualistům v praxi potírala. Při přirozené popudlivosti a vznětlivosti papežově bylo vysvětlitelno, že takové honosení se řádu muselo býti proti mysli, zvláště když chudoba tato byla umožněna jen fikcí vlastnického práva apoštolské stolice, které se vztahovalo na vše, co rád ve skutečnosti měl a čeho užíval přímo jako svého majetku.

Povaha Jana XXII. tím méně mohla snášeti se s takovými illusemi rádu více citového. On sám chápal vše reálně, střízlivě tak, jak věc ve skutečnosti byla a ne jak v ideálech snad býti měla nebo mohla. Ale ještě jeden moment byl, který Jana jaksi odvracel od Minoritů. Bylo to jeho theologické vzdělání. Jan XXII. byl bystrý scholastik a horlivý stoupenec intellectualismu sv. Tomáše. V duchu sv. Tomáše a řádu kazatelského definuje později v osudné pro Minority bulle „Ad conditorem canonum“, jejíž hlavní moment, pojem dokonalosti klade do lásky a ne do chudoby, jak to činili Minorité.

On to byl, jenž také Tomáše Aquinského kanonisoval a byl oddaným ctitelem nejen světcovým, ale též ctitelem a přítelem řádu kazatelského. Trebas nelze zde mysleti na zaujaté, osobní favorování řádu, přece jistě rád více zabývající se spekulací filosoficko-theologickou při osobních sklonech papežových, jak vystízně praví K. Müller „nová dogmata tvořiti, neurčité věty přesně vymezovati a vůbec svět takřka zaplavovati stále novými a novými bullami, dá se mysleti, že takovému papeži byl jistě daleko milejší rád, který otázky, ideály životní jako byla vita evangelica nechával stranou a držel se více spekulace dogmaticko-scholastické, než rád, který neustále vedl spory o chudobu. Charakteristicky vystihuje v tomto ohledu, ač ovšem stranicky a zaujatě kronikář asi řádu minoritského Jan z Vinterthuru, zvaný též Joannes Vitoduranus⁵⁸⁾ tehdejší osobní sklony papežovy, když praví, že Minorité když v řečech, přednáškách a disputacích prohlašovali dokonalou chudobu Kristovu „důkazy nezvratnými“ a ji velebili, těmto bratřím, že činil obtíže, odporoval jim a snažil se nemálo je i pronásledovati; kdežto svým oblíbencům Dominikánům byl zvláštní laskavostí nakloněn a mnoha dobrodiními je zahrnoval. Odtud byla snad populární domněnka, kterou též kronikář Mussati uvádí, že vlastně celý spor o chudobu Kristovu byl osobním bojem mezi těmito dvěma rivalisujícími řády a dodává charakteristická slova k tomu: „ordine Predicatorum cum eo, totiž papa, unanimes et concordie.“⁵⁹⁾

⁵⁸⁾ V Arch. f. Schw. Gesch. (Wyss.) I. 1856 str. 84. — ⁵⁹⁾ Musseti l. c.

Tyto osobní sklony papežovy činily Minority ne snad osobně nemilými u apoštolské stolice, nýbrž spíše jejich zásadní snahy řádové nesetkávaly se hned od počátku s takovým pochopením jako na příklad zrovna u Klimenta V., jehož rád ctil vždy jako zvláštního příznivce a protektora svého. K nějakým projevům přízně nebo nepřízně ovšem z počátku nebylo ani důvodů ani příležitosti. Záležitost, na níž si stěžovali již dříve sami a pak ústy Ludvíkovými četní preláti světští a faráři proti Minoritům, nebyla toho rázu, aby Jan cítil potřebu proti Minoritům zakročiti, ba spíše v zájmu většího panství a moci papežské stolice proti biskupské jurisdikci bylo radno se Minoritů zastati jako důležitého činitele, jímž centrální moc se jednak více uplatňovala a též stávala se populární.

Odpor ostatně proti Minoritům nikdy nebyl se strany laiků věřících, nýbrž jen se strany nevraživého kleru světského, po případě i kleru jiných řeholí spíše na velikou oblíbenost a popularitu Minoritů. Minorité byli tehdy nejmocnějším řádem svým vlivem na lid nejrůznějších vrstev převyšovali všechny řády, ani řád dominikánský nevyjímaje. Dominikáni snad převyšovali Minority počtem učitelů na katedrách vysokých škol, ač i zde Minorité se vyrovnávali a mnohdy i předčili.⁶⁰⁾

Jejich početnost byla úžasná. Již za života zakladatelova počítalo se více než 5000 bratří I. řádu, nepočítaje v to tehdy již četná bratrstva laiků obojího pohlaví, která se všeska sdružovala v tak zvaném třetím řadě, jež byla čímsi novým pro tehdejší svět a přispěla popularitě řádu neobyčejně. Počtem Bratři Menší nebyli převyšeni žádným řádem, ba daleko ostatní převyšovali, ač netřeba věřiti přehnaným číslům, která mluví o počtu bratří tehdy asi na 200.000. Byl by to již na tehdejší populaci veliký počet, když jich bylo jen 30—40.000, jak obyčejně se nyní zjišťuje.⁶¹⁾

Mimo to třetím řádem dostávalo se řádu mocného vlivu na všechny i nejvyšší vrstvy lidské. Papežové většinou bývali do té doby členy třetího řádu a zvláštními příznivci řádu, vědouce, jakou oporu moci své mají v tak četných a oblíbených Minoritech; členy III. řádu a ctiteli byly četné osoby domů panovnických, knížecích, a to nejvlivnějších a nejmocnějších. Mysleme jen na dvůr králů z rodu Anjouského. Nejen Ludvík IX. ctěn obecně jako svatý patron III. řádu, nýbrž i četní členové jiní. A právě za Jana XXII. poznáme, jak důležitými a mocnými byli Minorité i v opozici proti

⁶⁰⁾ Viz o tom knihu P. Hilarina Feldera *Geschichte der Wissenschaftlichen Studien in Franziskanerorden bis um die Mitte d. 13 Jahrh.* Freiburg in Br. 1904.

⁶¹⁾ Holzapfel, *Handbuch der Geschichte d. Franziskanerordens.* Freiburg in Br. 1909 str. 164.

papeži, ježto i nejoddanější dvory papežské stolice, či spíše, jimž papežská stolice nejvíce vděčila za svoji mocnou protiváhu proti Ludvíkovi, francouzský a neapolský byly dlouho oddanými, aspoň tajnými přívrženci dávno již exkommunikovaných Minoritů. Kláštery minoritské byly jako ohromná síť po celém křesťanském světě skoro v každém větším, význačnějším místě bylo i více domů nebo chudých eremitorií minoritských. Jen v českých zemích bylo za doby posledních Přemyslovců na 6 kustodií, to jest menších okrsků řádových, spravovaných kustody a podřízených jednomu provinciálu českému, jenž se připomíná už r. 1232.⁶²⁾

Tak možno si jen zhruba učiniti představu o moci řádu tak početného a tehdy zvláště oblíbeného. (Pokračování.)

Z francouzských relací o českém povstání.

(1618 – 1622.)

Z francouzských archivů podává

P. Augustin Neumann, O. S. A.

Úvodní stať zpracoval

Jan Tenora.

(Pokračování.)

Než zdá se, že ani taková problematická naděje nebyla oprávněna; holandská stavová ze všech nejvíce byli pro Fridricha a podporovali ho. S nimi byl také kurfirst Falcký ve stálém spojení; svým poslem oznamoval jim, že jede ke korunovaci, jež bude 4 listopadu. Zároveň však žádal o pomoc: aby mu bylo vyplaceno 400.000 liber, jež má u nich Fridrich zajištěny na věnu své manželky, z nich že si pak mohou sraziti obnos, za který se stavová holandská zaručili za Fridricha v Anglii. Stavové mu vyhověli, vědouce, že bude jemu nutno peněz, aby se zajistil v nové državě. Přijetí české koruny pokládali za velký úspěch Fridrichův a okolnosti zdály se jim býti příznivé; princ oranžský i stavové stali se smělejší a odhodlanější a dívali se na spojence Fridrichovy zrovna u vytržení: namlouvali lidu, že Bethlen Gabor jest jakoby osvoboditelem s nebe poslaným, a dokonce předkládali k věření, že

⁶²⁾ *Analecta Franciscana* IV. Quaracchi 78, 503 C. Eubel: *Provinciale O. F. Min. vetustissimum Quaracchi* 1892 a *Bull. Franciscan.* V. 579 F. A. Righini *Provinciale O. S. Fr. Conventualium seu Polychronicon Jordanis Romae* 1771 P. Rodolphus *Hist. Seraph. religionis Vanetiis* 1586 str. 246 N. Papini *Storia di S. Francesco* I. 180 P. Hier. Golubovich v *Arch. franc.* I. (1908) 1. Quaracchi.

Všecky tyto prameny a pomůcky mohou posloužiti k jakési statistice řádu v 13. a 14. století.

vojsko Bethlenovo je sdruženo s Fridrichem stejnou vírou a kazatelé Bethlenovi, že jsou spráteleni s Heidelbergem; — boji Fridrichově dávalo se vzezření boje náboženského. Přece však u některých pronikalo přesvědčení, že česká koruna náleží Ferdinandovi (č. 50). Dne 5. listopadu měl se konati v Nizozemí sněm a předmětem jednání měla býti půjčka Čechům obnosem 500.000 liber mimo měsíční pomoc již jim povolenou, a posláni mimořádného vyslance do Francie a Anglie. Pro půjčku Čechům osvědčovala se v Holandsku velká ochota (č. 52).

Francie velmi pozorně sledovala bojovnou náladu v Holandsku. Chtěla stále válku zameziti nebo ji omeziti jenom na Čechy, a proto král francouzský poslal v září 1619 holandským stavům memoriál, jímž žádal, aby vysvětlili svůj názor na situaci a jaké stanovisko zaujmou. Stavové holandsští odpověděli 29. října. Na nutnost zachovati pokoj, kterou zdůrazňoval Ludvík XIII., poukazyvali, že po celém křesťanstvu lze pozorovati nepokoj a revoluční hnutí. Sami o sobě pak přímo projevují, že jejich zbrojení má za účel brániti se Španělsku, které je příliš expansivní. Neběží prý při tom o náboženství, čehož je důkazem, že s nimi jsou i katolická knížata a republiky; je však to boj politický, směřující k tomu, aby moc domu rakouského byla omezena. Čechy boj ten zahájily; holandsští stavové pak potud se účastní, že jim půjčují měsíčně 50.000 tol., při tom pak doufají, že anglický král se přidá k Fridrichovi. Ale stále se ještě myslí a jedná, aby byl udržen pokoj a mír; o tom se radí Unie v Norimberce, kdež jsou také zástupci Dánska, Švédska i Holandska. Než jsou obavy, že válka se přece rozpoutá. Již dosavadní spojenci Fridrich a Bethlen Gabor mohou se rozejíti v nepřátelství, neboť Bethlen žádá, aby mu bylo zapláceno za poskytnutou pomoc na Moravě, a dále žádá, aby mu byly přiřčeny Rakousy, Štýrsko i Korutany; ze zneprátelení se Fridricha s Bethlenem mohli by však těžiti Habsburkové a mohli by oba tyto panovníky zničiti. Proto holandsští stavové budou usilovati, aby k žádné roztržce mezi Bethlenem a Fridrichem nedošlo, — tím stavové oddálí také vojsko rodu habsburského od sebe, protože Španělsko a arcivévoda Albrecht musí sil svých použiti proti Fridrichovi a Bethlenovi. Ale válečné nebezpečí hrozí právě také od arcivévody Albrechta; kdyby hleděl docíliti, aby se Čechům nedostalo pomoci z Německa, postaví se proti tomu holandsští stavové zbrojně; proto mají vojsko pohotově, a bude-li třeba, rozmnoží je o 10—12.000 mužů. A ještě je nejistota u Dánska, zda-li odtud nestane se rozhodnutí o válce, čemuž by poslední události nasvědčovaly. Co se týče poměru holandských stavů k Čechům, prohlašovali, že nikdy Čechů neopustí; vůbec

vzhledem k obecné nejistotě budou se chovati tak, jakoby budoucího jara měli vstoupiti do války. Vyžaduje to od nich nutnost: jejich příměří se Španělskem vyprší a nelze mysliti, že by bylo prodlouženo, proto musí se připraviti na útok Španělů a musí pamatovati, že i z pokračování aliance Francie s Anglií by nebezpečí pro ně plynulo. Pro dobré styky a pro dosažení pomoci od Francie chtěli vypraviti ke králi slavné poselstvo, ale zdrželo je hledání vhodných osob; ale i teď jsou ochotni tak učiniti po případě i v několika hodinách. Vždycky však prosí, aby se král za příkladem svého předchůdce přičinil, aby udržena byla jednota knížat německých, jíž by expanse Španělska byla umenšena. Francii přejí stavové pokoj, neboť její prospěch je také prospěchem Holandska; bude-li sama Francie požívati pokoje, bude moci pak přispěti spojencům Holandska v boji, o němž stavové jsou přesvědčeni, že vypukne; proto také sesilují jízdu i pěchotu, aby se vhodně representovali při vypuknutí války. Ostatně stavové oznámí králi výsledek porad s Unií.

Než tento úřední projev stavů holandských bez obalu posuzoval a odsuzoval a odmítal francouzský vyslanec v Hágu jako neupřímný, nesprávný a sobě odporující. Vytýkal v něm nepravdivá tvrzení a uvádí je na pravou míru: nordické státy neposlaly nikoho do Norimberka a holandský vyslanec v Heidelberce hrabě Brederode chová se tak, že je to vyložená faleš. Na Bethlena jsou holandští stavové slabí a naděje jejich rozplyne se jako dým. Je také tuze odvážno tvrditi, že mají vojsko pohotově, — vždyť je nespokojeno. Je nestydatá lež mluvit o 10.—12.000 mužích, když jich mají nanejvýš 4000, a ty ještě k tomu, aby drželi na uzdě některá města. A toto jejich vojsko působí již mnohým potíže po stránce finanční, neboť tíží je ona měsíční půjčka 50.000 pro Čechy; k tomu mají vypůjčeny dva miliony na udržování francouzského vojska, z nichž jest jim platiti krvavé úroky. Zprávy jejich o Dánsku si odporují, a řeč jejich o příměří ukazuje, že uznávají potřebu obnoviti příměří za naléhavější, než válku. Co do pokračování aliance Francie s Anglií se Holanďané rozhodně mylí. Chtějí-li pak pomoci od krále francouzského, musejí nejprve sami přijíti a pěkně prositi. Co se týče Německa mají vlastně v úmyslu, aby francouzský král se postavil za Fridricha a aby se exponoval pro Holandsko; — ale snad si udrží svou korunu i bez toho. Stavové nekonají žádných vojenských příprav a vstup Holandska do války je něčím směšným a žvastem (č. 53). Tak nepříznivě glossoval přípis holandských stavů francouzský vyslanec, odkazuje do příslušných mezí důležitost i hodnověrnost jeho, král francouzský jím získán nebyl.

Doklady.

49.

Tillieres k p. z Puissieux.

Mínění londýnských kruhů o poměru Tillierově k Bedřichovi falckému. Francouzský vyslanec ohledně českých věcí. Indifference krále anglického k němu.

Ríjen, 23. 1619, Londýn.

(Tamže. Ms. franc., 15988, fol. 375a—376a.)

Monsieur,

Votre lettre du XIe de ce mois m'a esté rendue le XIX d'ice-luy par laquelle vous me mandéz comme vous estes estonné que le roy de la Grande Bretagne n'ayt rien recu de l'election de Mons. le comte palatin au royaume de Bohesme. Si cela estoit, il y auroit subject toutes raisons y estant contraires, mais quelque assurance que m'ayt donné ledict roy que c'estoit la verité. Je ne l'ay pas appris ainsy de Mons. Gabaleon qui a veu l'original des lettres qu'il escrivoit a Mons. l'electeur, mais a ce que ledict Sr. Gabaleon croit et moy aussy, ce n'estoit que pour le contenter et ne jugeoit pas que les choses en vinsent au point ou elles sont. Je suis bien aise de la resolution qu'avez prise, que je ne parlasse plus des affaires de Bohesme, car ilz sont icy extremement deffians, et pour peu qu'on les presse ilz se mettent aussy tost en teste mille sortes d'imaginacions, et toutes tendant a croire qu'on les veult tromper.

Il y a dix jours que j'ay fait la seconde proposition desdites affaires a Mons. Nonton, secretaire d'Etat, que le roy de la Grande Bretagne me envoya. Je n'en ay eu responce seulement le frere de Mons. Herbert qui me vint veoir hier, et lequel venoit de la court, me dit qu'on attendoit des nouvelles d'Allemagne, et qu'aussy tost qu'elles seroient venues, on me feroit responce a ce que je puis ap[p]rendre, ce sont plus tost celles du secretaire Digby qui la retardent que non pas les autres. Le roy panche tousjours de ce coste la. Il ne fault attendre grande assistance de luy en paix, ny en guerre. Pour la premiere, il n'a point d'argent, il redoubte les estatz qui luy en pourroient donner, et redoubte la broullerie et toutes occasions qui peuvent troubler se chasse. Pour l'autre, il craint tant de se monsrer partial et ce faisant desobliger quelque une des parties, qu'il se contente de donner des parolles de toutez costez sans faire rien davantage. La responce qu'il me fera, et le temps m'en ap[p]rendront davantage et je ne manqueray a vous le mander.

A Londres, le 23 octobre, 1619.

Vostre serviteur tres humble
Tillieres.

50.

D'Aubéry-Dumaurier k panu z Puissieux.

Korunovace Bedřichova bez souhlasu Anglie. Český posel v Haagu žádá 400.000 liber pro krále. Česká vzpoura působí nekažlivě na Skotsko. Kurfirsti a volba krále českého. Lid o Betlenu Gaborovi. Přítští sněm holandský.

Říjen, 23, 1619, Haag.

(Tamže, Ms. franc. 15958, fol. 256.)

Nous avons icy un envoyé de la part de l'electeur palatin vers les estatz pour leur faire entendre son acheminement au haut Palatinat, et de la passer outre en Boheme pour y estre couronné le 4e du moys prochain, estant party pour cet effect sans attendre la response du roy de la Grande Bretagne.

Ledict envoyé a principalement en charge de semondre les estatz a luy rendre une somme de quatre cens mille livres, qu'ils luy doivent de reste, de ce qui luy avoit esté assigné sur eux pour son mariage, en deduction de ce qu'ilz devoient al'Angleterre dont ils avoient faite leur debte audict electeur et luy en payoient interest, lequel principal ils luy ont promptement accordé et donnent les ordres necessaires pour luy faire tenir cette somme par charge aux lieux qu'il a désiré.

Les plus clairvoyans jugent bien qu'il en faudra beaucoup de telles pour s'affermir sur la nouvelle possession qu'il va prendre, a quoy on le conforte vivement d'icy comme par concert general de mettre tous les Estatz de la Chrestienté en confusion, ne faisans point la petite bouche a se monstrier a decouvert ennemyz des monarchiez. — J'ay sceu de tres bon lieu que le sobre¹⁾ a temoigné n'agrée pas le fait et Boheme et d'autant moins qu'autresfois. Les Eccossois de mesmes Buchaugh (sic) par un traicté exprez ont voulu pretendre pareil droict sur leurs souverains, Et neantmoins comme ce prince est fluctuant en ses deliberations, il a dict a l'ambassadeur residant en Angleterre que le satin²⁾ avoit courageusement fait de s'estre si promptement et genereusement resoluz a se mettre en campagne sur les occasions qui s'offrent, et font valoir cela a leur avantage. Mais il y a bien difference entre se mettre en posture pour se deffendre, si on les vouloit attaquer, et donner support d'ayde a une invasion sur tel qui ne leur demande rien.

Quelques uns considerans que les princes d'Allegmagne ne peuvent maintenant disputer a Ferdinand la couronne de Boheme qu'en contredisant ce qui a esté fait unanimement par les electeurs ecclesiastiques et seculiers pour son election a l'empire, n'ayant esté admis en l'assemblée electorale a Francfort qu'en qualité du

1) Král anglický Jakub I. — 2) Holandští stavové.

roy de Boheme. Mais ceux qui veulent disputer de mauvaise foy nient mesmes les principes.

Se Jourdain³⁾ s'est bien aperceu que le velours⁴⁾ et le satin ont de beaucoup rehaussé leurs esperances depuis qu'ils ont sceu que l'electeur sans attendre l'adviz du sobre s'est resolu de passer outre, car avant cela ils estoient par apprehension devenus plus souples. Ilz ont abbrevié ces pauvres peuples de cet erreur que le Betlehem(!) Gabor est un liberateur comme envoyé du ciel, iusques a faire croire que tous les ministres de son armée ont fait leur cours en theologie a Heidelberg, et en tiennent la creance.

Ils parlent de tenir leur assemblée de Hollande le cinquiesme du moys prochain, et l'on resoudroit et sur le secours en argent pour Boheme et sur l'envoye des ambassades extraordinaires en France et en Angleterre.

51.

Tillieres k p. z Puissieux.

Korunovace Bedřichova. Nový král žádá v Anglii dva miliony liber. Úmysly anglických politiků. List francouzského pastora o českých událostech.

Říjen, 29. 1619, Londýn.

(Tamže, Ms. franc. 15988, fol. 379a—380a).

Monsieur,

... Il est venu des nouvelles d'Allemagne par les lettres de Mons. le vicomte de Doncastre qui disent, a ce que l'on a assureé que Mons. l'electeur palatin est couronné roy de Bohesme et Madame, sa femme royne, et Mons. son filz receu a sa succession apres la mort de son pere, que ledit electeur est maistre de la Bohesme.

Le comte de Bucquoy estant allé au secours de la Hongrie que le prince de Trans[s]ilvanie doibt avoir attacquée avec une grande armée, que l'empereur ne se peult trouver en aucun lieu. Ceste nouvelle a fait prendre courage, a ce que l'on dit, a ce roy lequel cherche deux millions de livres a emprunter sur le bien de sa femme deffunte. Il aura peine a en trouver, cela n'empesche qu'il donne de bonnes parolles a l'Espagne, laquelle commence a s'en fuster et s'en ennuyer bien fort. Il ne fera jamais autre mestier que celui la pour ne rompre ouvertement avec personne, mais il n'y a pas grande fiance. Je n'ay point encores eu responce a ce que je luy avois proposé de la part du roy touchans ces affaires. Icy, je croy qu'il attendoit de quel costé ilz tourneroient affin

³⁾ Dumaurier. — ⁴⁾ Prince oranžský.

de n'en faire le roy participante, que le plus tard qu'il pourroit, ce qui est arrivé quoy qu'il dye le contraire, affin de mettre les affaires en tel estat, que le bien et l'avantage endemeurassent a l'electeur palatin, bien qu'il s' imagine comme quelques uns m'ont fait sentir bien que de loin, que les affaires du roy sont embrouillées en France, que son nom ne soit pas de beaucoup de consideration en cest[e] negotiation, a quoy j'ay respondu comme je debvois. Enfin, Monsieur, comme je vous ay desja mandé, il n'en fault pas esperer grand secours ny pour la paix, ny pour la guerre, ny se fider beaucoup en ses parolles, car si on s'y arreste, on ne fera rien qui soit avantageux pour le bien de la religion catholique, ny pour l'honneur de la France. J'ay veu une lettre d'un ministre de la Rochelle entre les mains de Boisloré, en laquelle il y a de grandz discours, et entre autres un qui dit: „Je croy que Mrs. du Conseil du roy seront bien estonnés de voir ce qui se passe en Bohesme“. Je me prometz qu'le seront encores d'avantage, si les choses se passent comme (en Bohesme) nous l'esperons

A Londres, le 29 octobre, 1619.

Vostre serviteur tres humble
Tillieres.

52.

D'Aubéry-Dumarier k Ludvikovi.

Stavové holandští uvažují o půjčce 500.000 liber stavům českým.

Listopad, 2, 1619, Haag.

(Tamže, Ms. franc. 15958, fol. 258b).

Ils sont maintenant sur une deliberation de resoudre un secours d'argent qui leur est demandé par les Bohemes outre l'assistance qu'ilz leur font par chacun moys. Il est question de cinq cent mil[le] livres qu'ilz demandent en prest. Cela est remis a la prochayne assemblée, et monstrent cependant une tres grande inclination de ne faillir auxdictz Bohemes d' aucune chose qui soit en leur puissance.

53.

Odpověď nizozemských stavů na předlohu francouzského vyhlášení d'Aubéry-Dumauriera.

Listopad, 29, 1619, Haag.

(Tamže, fol. 274sq.)

[Extraict d'une lettre escrite de la Haye du XXIXe Novembre 1619.]

Certes de quelque part qu'on se tourne il y a suffisamment motive pour apprehender une grande revolution par toute la chre-

stienté, et laquelle si peu iudicieusement mesnagée la pourra diviser en deux partz au fait de la religion.

L'Espagnol y butte pour fortifier sa cause, et c'est a nous de luy faire perdre ou ce pretexte ou ce fondement. Car il n'est pas a propos que la religion intervienne en nos differends. Nous avons des rois, des princes et republicques nos alliés qui font profession de la religion catholique et lesquels il n'est ny juste, ny convenable de gehen[n]er d'autant qu'ils desirent, et ne procurent pas moins que nous la diminution de la grandeur de la maison d'Autriche, mais nous combattons son ambition et voulons conserver nos libertéz et droictures. La Bohesme en a ouvert le champ et tout le Septentrion y accourt. Nous y avons desja pris bonne part donnant un secours de cinquante mil livres par mois et esperance de mieux quand le roy de la Grande Bretagne, comme il nous faut esperer, se sera declaré en faveur de M. l'electeur desja roy de Boheme. Les princes de l'Union* sont a Noremberg (sic) pour deliberer des moyens de conserver la paix de l'Empire contre toute invasion estrangere ou commotion interne. Les roys de Dannemarck et de Suede¹⁾ avec tous les autres princes de nostre profession envoient leurs deputez a ceste assemblée, les nostres y sont,²⁾ mais l'electeur de Saxe seul s'en est excusé par lettre fort discrete.

Vous avez sceu la desroute du conte (sic) de Buquoy et le pied qu'il prend le prince transsylvain dan les affaires, rien ne nous pese tant sinon que craignons qu'il convienne peu avec le nouveau roy de Bohesme.³⁾ Desja il demande aux estatz de la Moravie le remboursement des frais pour leur avoir mené du secours, et desire qu'on luy accorde comme roy de Hongrie l'incorporation des États d'Autriche, Carinthie, Stirie et autres possédez indifferement par l'archiduc Albert ou Ferdinand. Cela pourra faire naistre de la ialousie entre ces deux princes qui aussi tost seroi[en]t mesnagés par ces d'Autriche a leur ruyne⁴⁾ Nous ayderons a y pourvoir au mieux qu'il nous sera possible, et fomenterons comme il convient leur union et concorde pour esloigner les forces de nos voisins et annemys (sic) bien loing de nous, et a cela nous n'espargnerons peine ny depeuce aucune

¹⁾ In. marg. připsáno rukou Dumaurier-a: a) Les roys de Suede, ny de Dannemark n'y ont point envoyé.

²⁾ In marg.: „Les estatz du Pays bas aussy peu, (zcela nečitelné slovo) leur agent Brederode a Heidelberg tellement que voyla deux faussetéz insignes.“

³⁾ Srov. Gindely, II., 198.

⁴⁾ In marg.: C) Les estatz du Pays bas n'avoient credit de faire departir ledict prince de ses pretentions et partant c'est paistre le monde de fumée de faire esperer cela.

Si l'archiduc⁵⁾ s'en veut mesler pour entreprenant les Allemands dans l'Empire, les divertir de la Boheme, il n'y aura respect ny consideration aucune qui nous retienne pour rompre cet desseing des sa naissance ou pour le combatre de toute nostre puissance quand on en verra l'avantage.⁶⁾ Pour cest effect nous tenons nos gens de guerre en estat de marches au premier mandat et augmentons nos troupes de dix ou douze mil hommes par une crue de quarante soldats en chaque compagnie.

Que si le roy de la Grande Bretagne se resoud bientost, comme ce sera necessité, de le faire pressé par ses peuples, nous suffirons pour deposseder la maison d'Autriche de ces redoutable superiorité.⁷⁾

Mais le roy de Dannemark⁸⁾ ne parle pas encore clair assez et nous scavons qu'il nous garde quelque dent, peut estre s'il nous trouvoit engagéz bien a bon escient se prendroit, il a nos alliez pour se rendre maistre de leurs riviers. Ce soupcon nous vient de la susprise que nouvellement a fait faire de la ville de Staden⁹⁾ qui est confederée a cet Estat, et de grande importance pour la liberté du commerce devers le Septentrion.

Pour tout cela toutesfois ny pour des traverses plus grandes nous ne pouvons abandonner la cause du roy de Bohesme pour nostre gouvernement. Il se conduit avec ordre¹⁰⁾ aux alliez, nous sommes resolu de leur deferer le respect qui leur est deub et les affaires se preparent ne plus ne moins que si nous avions a entrer

⁵⁾ Arcikníže Albrecht sídlicí v Brusselu.

⁶⁾ In marg.: „D. Ce prometteur et trop hardi, et a l'effect il y auroit bien a redire a tout cela, car les estatz n'apprehendent rien tant que d'avoir necessité d'entrer en campagne contraintz qu'ilz sont d'employ et leurs forces a contenir leur dedans, divisé et malcontent comme il est.

⁷⁾ In. marg.: DE. Il n'y a aucuns preparatifs pour cela, et c'est un espouventable veillage, mesmes un mensonge par trop impudent de cette augmentation de douze mil hommes, car il n'en est rien du tout, seulement a on proposé que, si l'on estoit forcé de se mettre aux champs, on leverá jusques a quatre mille hommes de plus pour se mire a brider les villes dont on se deffie, mais le fraiz qu'il faudra pour cela font se grand mal au coeur a plusieurs, qu'ilz n'y veulent entendre, y gyant de grandes difficultéz pour les LMie qu'il faut par moys pour Boheme, et pour le payesement des troupes françoises quicausent dures surcharges a leurs finances, lesquelles sont en maniere de deux millions d'or dont les estatz payent l'interest a plusieurs particuliers, desquelz ils les ont empruntéz et pour le rachapt de leurs villes, ostages et pour autres effectz.

⁸⁾ In marg.: Ce qu'il dict en cet endroit du roy de Dannemark et ce qu'il en dict cy devant implique contradiction. (Rozumi se Kristian IV. [1588—1649.]

⁹⁾ Stade, město hannoverské při ústí Labe.

¹⁰⁾ In marg.: G) C'est ce que l'on desire, mais qui ne paroist point nommement a l'endroict de Sa Majesté de laquelle les sujetz ne peuvent recevoir aucune justice, ses prieres n'estans mises en aucune consideration.

le printems prochain en guerre; la trefve va expirer, de part ny d'autre il ne se parle de prolongation a laquelle aussy bien nous ne pouvons consentir, si elle n'est precedée de pleniere preparation aux grandes infractions faictes par le roy d'Espagne et de la continuation¹¹⁾ des alliances de France et d'Angleterre pour en cautionner l'observation. Rien presse, et cependant nous jugerons de nostre bien par le cours du marché.

Nous avons, il y a plusieurs mois, volonté d'envoyer une solennelle ambassade vers le roy, ella a esté preste a la nomination des personnes pres, mais elle s'est retardée sur l'agreabilité des personnes.¹²⁾ Sy Sa Majesté, comme on nous mande, nous veut prevenir et nous proposer ladite prolongation, cela se peut faire en peu d'heures et la conclure de mesmes. Mais en ce temps il y aura de grandes considerations et nous voudrions¹³⁾ qu'il luy pleust a l'exemple du feu roy¹⁴⁾ d'immortelle memoire et incomparable prudence s'interessier a l'union des princes dans l'Empire, pour une fois asservir et asseurer sa couronne contre les dangereuses et perpetuelles menées de ceste redoutable grandeur et puissance d'Espagne et de ses suppotz.

Il est a propos¹⁵⁾ qu' on contente les Églises pour les separer, et aussy qu'elles ne pressent rien hors du respect deu a l'authorité royale, car pendant que l'Empire combat l'Austriche, elles seront estimées et armées par leurs sages deportementz et volontaires souffrances; la response que le roy a donnée a leurs derniers deputéz, si elle est telle que ncs adviz marquent ne contiennent

¹¹⁾ In marg.: H) On se prend bien mal pour meriter la continuation de l'alliance de Sa Majesté et cependant on est icy un traint (sic) de recognoistre quelle sera necessaire la trefve, beaucoup plus s'il faut rentrer en guerre.

¹²⁾ In mag.: J) Ils savent s'ilz ont merité d'estre prevenuz par Sa Majesté en ce qu'il desirent dout il sera necessaire qu'elle soit tres humblement suppliée, s'ilz ont besoin de son assistance en quelque chose, au lieu de quoy l'auther de la lettre voudroit qu'elle se rendist requerante vers eux. Lequel aetheur public, que ce qui est faict au nom de Sa Majesté n'est qu'en faveur de l'Espagnol.

¹³⁾ Tamže: L) On sçait jusques ou le feu roy est intervenu a l',Union' des princes d'Allemagne, ce qui n'a esté que de bonne mesure, maison voudroit que Sa Majesté prit la querelle de l'electeur palatin parce que la nourriture de cette guerre accomode les affaires des estatz, disant que par ce moyen la elle asseuerroit sa couronne ce que Dieu luy fera la grace de faire sans se partialiser, ny espouser les passions de ceux qui veulent qu'elle serve (sic) leurs desseins particuliers.

¹⁴⁾ Jindřich IV.

¹⁵⁾ In marg: M) Ce qu'il dict des Églises de France, monstre qu'ilz [ont] trop de soin de cette partie la, qu'ilz doivent laisser a la prudence de la Majesté et de Son conseil, et on sçait les consequences que l'auther de la lettre tire en particulier de ce que l'on veut faire separer l'assemblée de London en faisant hardiement un parallele avec ce qui s'est faict en Boheme,

rien d'extraordinaire. Nous ne souhaitons rien que la paix dans la France, car sa prospérité est la nostre. C'est pourquoy nous desirons, qu'elle se puisse promptement remettre de ses violentes secousses pour aux occasion s'affermir elle même et pouvoir de partir ayde et support a ses alliez. Nous consultons icy si grossissant nos troupes comme la resolution en est prise, nous le devons plus renforcer de cavalerie que d'infanterie,¹⁶⁾ l'equipage de mes s'avance gaillardement, car entrans en guerre nous la voulons faire avec reputation et¹⁷⁾ nous sommes plus capables d'y entrer que d'entendre la paix.

Dans peu de jours je vous donneray aviz quelles resolutions les princes de l'„Union“ et nous tous ensemble prendrons pour le printemps. Nous avons icy le frere de Mr. le duc de Brunsvick (sic) qui a pris possession de la compagnie de chevaux legers.

(Pokračování.)

Vira Táborů.

Prof. Ant. Novák.

(Pokračování.)

Něco podobného najdeme též u čtvrtého článku Biskupcova.

<p>Táboři (Kronika 484.) Quarto predicti sacerdotes publicandum iudicarunt, quod in condensatione reorum nec in occisione reorum nec in occisione lex vetus ut huiusmodi in singulis suis iudiciariis est exequenda, neque leges humanae evangelico contrariae sequendae sunt et allegandae, nisi si aliqua causa alicui infigenda, nisi si et in quantum urgente necessitate lex nova occidere et condemnare licentiat, et per potestate legitimas suadet et autorizat, aut illa deficiente populus aut quicumque spiritu dei agi-</p>	<p>XI. protičlánek Táborů (Kronika 717.) je shodný s článkem čtvrtým (H II. 484), až na pasus // kde se jedná o změnu legitimní vrchnosti za lid puzený Duchem sv. Uvedeme opět několik vět Příbramových, které Cochleus vybral z traktátu de bello¹³⁶⁾ Hostem enim nullo modo debet deprimere voluntas sed inevitata necessitas, ut dicit Augustinus cum hae regula Christi: Quod tibi non vis in tali casu, alteri non facias. Constat autem, quod nemo bel-</p>	<p>Pražský čl. XI. u Tomka i Biskupce (Kronika 716). je stejný. K srovnání klademe text u Biskupce. Item tenendus est, quod in occisione reorum non est lex vetus in singulis suis iudiciariis sequenda et alleganda nec occisio a quondam est in propria causa aut vindicta exequenda, nec in quemquam nisi in eum, qui aliter corrigi nullatenus valet nec unquam aliter, nisi magna urgente necessitate lex nova occidere licentiat, et per potestates legitimas sua-</p>
---	---	---

¹⁶⁾ In marg.: N) Je ne se fait aucun equipage (nečitelné slovo) extraordinaire tellement que voicy un mensonge adjousté a plusieurs autres precedentz.

¹⁷⁾ In marg.: O) Cette rhodommiade de rentrer en guerre est ridicule et sans aucune apparence. C'est plus tost verifier le proverbe que tel menace qui a grand peur.

¹³⁶⁾ Výňatky u Golla: Quellen II. D. 56.

tatus, et sic, quod lex velus de tanto in iudiciariis sit sequenda, de quanto eam Christus licentiat / et ecclesia primitiva praxi declarat et ostendit, ita tamen quod circa praedixta sedecim conditiones caritatis observentur et ipsa legis naturae regula: Quid tibi non vis rationabiliter alteri ne feceris.

lantium vellet sibi rationabiliter, ut in crimine et ad infernum dirigatur: ergo ad idem tenetur aliis similiter. Hac et si qua sunt similia in bellis iure sunt culpanda. Item bellum iustificatur, ex iusto Imperatore et exequente. Item ex intentione iusti finis, et intentione promovendo, non destruendae veritatis iustitiae. Item ut sit pro aedificatione patriae in bono, non pro destructione.

det et autorizat: hoc aucter ut fiat cum magna compassione, et cum conditionibus sedecim charitatis, et ipsa regula legis naturae observetur: Quo tibi non vis rationabiliter alteri non facias. Verse Tomana: ita tamen (quoc erga ipsam sedecim conditionibus charitatis observetur et ipsa legis naturae regula: Quid tibi non vis rationabiliter alteri ne facias.

Srovnáme-li text článků pražského a tábořského z konvokace, musíme opět původnost přiřknouti článku pražskému. Biskupec vsunuje dle situace: na začátku let dvacátých dovoluje válku vésti lidu puzenému Duchem sv. bez legitimní vrchnosti, od kteréhožto stanoviska upouští v letech 30tých. (Myšlenka tato ozývá se také z dobrozdání mistrů a z traktátu Jakoubkova „de homicidio.“)

V hájení artikulu o trestání hříchů v Basileji staví se Biskupec sice proti trestu smrti, ale nějakou slovní souvislost s tímto článkem z konvokací tábořských nelze postihnouti.

Dříve než počneme vysvětlovati provenienci tábořských článků, nutno předem podati některá vysvětlení. Krátce před poslední tábořskou synodou v Klatovech konalo se hádání kněží Pražských a Tábořských na hradě pražském 16. října 1424. K tomuto hádání přinesli mistři — mezi nimiž se připomíná zvláště Příbram, některé články¹³⁷⁾ o svátostech, mši, očistci, vzývání svatých. Biskupec v kronice¹³⁸⁾ praví, že se o ně rozpředla debata, ale že články uvede až v jiné souvislosti. Ty podává skutečně k r. 1436. Toman z toho vyvozuje, že těchto 23 článků tábořských pochází z r. 1437, kdy Biskupec končil první díl kroniky. Je to omyl. Některé z těchto článků pražských se shodují téměř slovně s články, které uvádí Biskupec co usnesení prvních tří synod tábořských z let 1420—1424. Sporné jest jen to, kterým článkům má se přiznati priorita. Za měsíc po této debatě (listopad 1424) měli totiž Táboři třetí svou konvokaci v Klatovech. Je tedy otázka, zda již tam odpovídali na ony články pražské, t. j. zda v Klatovech probírala se otázka oprávněnosti války. Jastrebov se

¹³⁷⁾ Jsou u Prochasky: Miscelaneen der böhm. u. mähr. Literatur 272—9.

¹³⁸⁾ H. II. 590.

domnívá, že o otázce této se tam nejednalo, neboť se domnívá, že našel v Příbramově Apologii úplný text usnesení klatovských. Bartoš¹³⁹⁾ staví se proti tomuto názoru, ale nepřesvědčuje.

Jedno jest jisté: Biskupcovy články o válce nejsou původní. Sám ve své kronice¹⁴⁰⁾ naznačuje, že si na to ani nároků nečiní. Na invektivu Rokycanovu r. 1431, že Táboři nehaní zlořádů ve válce, praví Biskupec. *Scientes, quoniam in principio illarum bellarum mutua simul cum magistris in Praga habentes consilia, bella cum debitis circumstantiis requisitis ad eadem habitis, simul asserimus esse licita, quas circumstantias inter nos recitantes et futuza pericula praecavere volentes, populo cum ipsis magistris diximus.*

Biskupec tu přiznává, že popud vyšel od mistrů pražských „na počátku těchto válek.“ Míjí tím známé dobrozdání Jakoubka a Křišťana na poč. 1420. Na dorážení Příbramovo, který napsal tehdá traktát „de bello“, konali Táboři synodu v Písku r. 1422, kde předčítány byly varovné hlasy mistrů pražských a nějaké usnesení též učiněno. Ale nebyl to text oněch tří článků, které uvádí Biskupec. Ty měly zcela jiný původ.¹⁴¹⁾

Na synodu pražskou přinesli mistři pražští vedle jiných i artikule o válce. Autorem jejich byl nepochybně Příbram, jak svědčí srovnání jejich s traktátem jeho. Táboři o těchto člancích jednali (Biskupec mluví o více poradách), ale odpověď na ně dali poměrně pozdě. Závislost části třetího a čtvrtého článku na člancích XI. a XII. poučuje nás, že těchto 23 protičlánků tábořských bylo hotovo a uveřejněno až r. 1430. Příbram v *Professi*¹⁴²⁾, která byla psána co odpověď na tyto články píše, že nelíbí se mu spisy a ustanovení velmi četná kněží Tábořských, zejména ona, která byla uveřejněna se všeobecným souhlasem r. 1430. A nyní udává obsah některých tábořských článků: o svátostech, vzývání svatých, postech, svátcích, svěceninách. Dle tohoto výčtu snadno poznáme, že se jedná skutečně o oněch 23 člancích.

¹³⁹⁾ Bartoš. Č. Č. M. 1914, 309.

¹⁴⁰⁾ H. II. 688. *In principio illorum bellorum mutua simul cum magistris in Praga habemus consilia, bella cum delitis circumstantiis — esse licita, quas circumstantias inter nos recitantes et futura pericula praecavere volentes . . . dicimus.*

¹⁴¹⁾ Bartoš Č. Č. M. 1914. 307. „Tehda, když se první léto boj začal, tehdy ty i jiné rozumy na Písku mluvili někteří z kněží tábořských.“ Tak píše Chelčický.

O tom, že na písecké synodě se otázka války skutečně projednávala svědčí Chelčický v traktátu „o trojím lidu“, který cituje Bartoš.

¹⁴²⁾ Cochleus: *Hist. Hus.* 542—44. Před tím konala se r. 1429 synoda kněží na Táboře (o níž referuje Příbram v *Životě kněží Tábořských* (Č. k. D. 1863 str. 288).

Cochleus vysvětluje¹⁴³), že proti 23 článkům postavili Táboři tolikéž jiných článků, o kterých nechce pro jejich obsáhlost referovati. O těchto artykulích prý dlouhé mezi sebou vedli spory, Pražané a Táboři, kteří, ač byli přemáháni, přece stále se protivili a svolávali své synody. To zcela přiléhá k našemu výkladu. A konečně máme tu ještě jedno určité svědectví. Příbram vypravuje, že jeden takový sjezd drželi kněží Táborští v Táboře koncem 1429¹⁴⁴) a vydali na tři krále r. 1430 obsáhlý spis, psaný vlastní rukou Biskupcovou a pod jeho pečeti¹⁴⁵). Tento tříkrálový výnos¹⁴⁶) byl zaslán přímo Příbramovi a dal podnět k jeho „*professio*.“

Nyní si dovedem vysvětliti souběžnost XI. a XII. článku ze spisu vydaného r. 1430 se III. a IV. článkem, které měly zdánlivě patřiti první polovině let dvacátých. Biskupec tu z paměti dodával některé části, které odlišovaly tehda stanovisko Táborů a Pražanů. Podrobné prozkoumání Příbramových spisů přinese v této spleťtí otázce definitivní rozřešení.

Na mírumilovné, chcete-li humanitářské usnesení synod tábořských (jaký kontrast: Táboři a pacifism!) působil vedle Chelčického a Jakoubka hlavně Příbram. Traktát, který psal „*contra Prokopios tyrannos*“ lze hledati v traktátu „*Bellandi materia concernit infra scriptum*“. Vedle zmíněných již dokladů vede nás k tomu zvláště vřelý tón národního citění, který bychom marně hledali u jiného součastníka. Byl psán umírněně. Zuřivé výroky Příbramovy zachované u Cochlea, patří až do r. 1430, „*tunc amplius saeviente et minante Tyranno Raso*.“

Zmíněný traktát (u Cochlea citovaný „*de conditionibus iusti belli*“) mohl býti psán až po smrti Žižkově. Na říjnové synodě pražské předčítal Příbram nepochybně artykule proti krutému válčení z tohoto traktátu. I kdyby toto ztotožnění traktátu se neprokázalo správným, bude obsah traktátu, jak ho podává Cochleus v slovech: „*Docuit sane, ut bellum sit iustum, requiri, quod bellator observet XVI. cond. caritatis, quos apostolus 1. Corinth 13 commemorat*“ důkazem, že Příbram měl vliv na formulaci článků pražských z r. 1424 a prostřednictvím jich i na formulaci sporných článků tábořských.

Než vraťme se k líčení Biskupcovy kroniky. Víme z předeslaného, že tábořské artykule o válce nepatří do let dvacátých,

¹⁴³) *Ibidem* str. 192.

¹⁴⁴) *Čas. kat. duch.* 1863, 288.

¹⁴⁵) Cochleus. *Hist. Hus.* 226. *Et eandem pene sententiam scripsit ad me eodem tempore Nicolaus, assertus Episcopus eorum sub manu propria et sigilo.*

¹⁴⁶) Otištěn jest v *Urk. Beiträge* I. 879.

nýbrž do let třicátých, kdy vliv Tábora znamenitě poklesl. Proto ta mírumilovnost. V druhém článku prikazuje se kněžím, aby ukrutnost válčení neomlouvali a lid k ukrutnostem nenaváděli a kázáními nepodněcovali. Válek spravedlivých smí se účastniti, ale jen za tím účelem, aby bojujících napomínali k správnému a bohabojnému jednání. Třetí článek z části známe. Při bojích má býti hleděno na věc, účel a způsob bojování. Má být hájena jen víra a ne statky světské, válka má býti vedena s úmyslem smířiti se s nepřítelem: Účelem boje je, aby bojující měl tolik lásky v sobě, aby podal ihned ruku k smíru, když protivník chtěl by cestu pravdy nastoupiti. Poněvadž zachovati tyto podmínky spravedlivé války jest nesnadné, doporučují kněží táborští boj duchem, Boha za protivníka prositi a nepřátely k svornosti vybižeti a kdyby třeba bylo, i v té domnělé pošetilosti smrt vytrpěti.

To byla pouhá theorie, vzatá v celém svém rozsahu z Viklefa, jak dokázal Jastrebov¹⁴⁷), a ten jí má ze sv. Augustina. O obsahu čtvrtého článku jsme již jednali. Ušlechtilost těchto článků je podivným zjevem na Táboře, kde platil vojenský řád Žižkův.

Jednání podobného obsahu, jak ho kreslí tyto 3 články (2., 3. a 4.). Biskupcovy bylo by lze s Tomarem a Jastrebovem položit na synodu píseckou a spojit organicky s dobrozdáním mistrů z r. 1420 a mírovými listy Jakoubkovými Jičínovi a traktáty Příbramovými (de bello, Contra 76 art. Piccardorum). Táboři šli ovšem, vedeni Žižkou, docela jinými cestami a teprve v letech 30tých rozpoměl se Biskupec na pacifistický záchvat Tábora v letech dvacátých.

(Pokračování.)

¹⁴⁷) Studie o Petru Chelčickém 92—5. Viz kritika Kroftova 17.

In memoriam C. A. Straky.

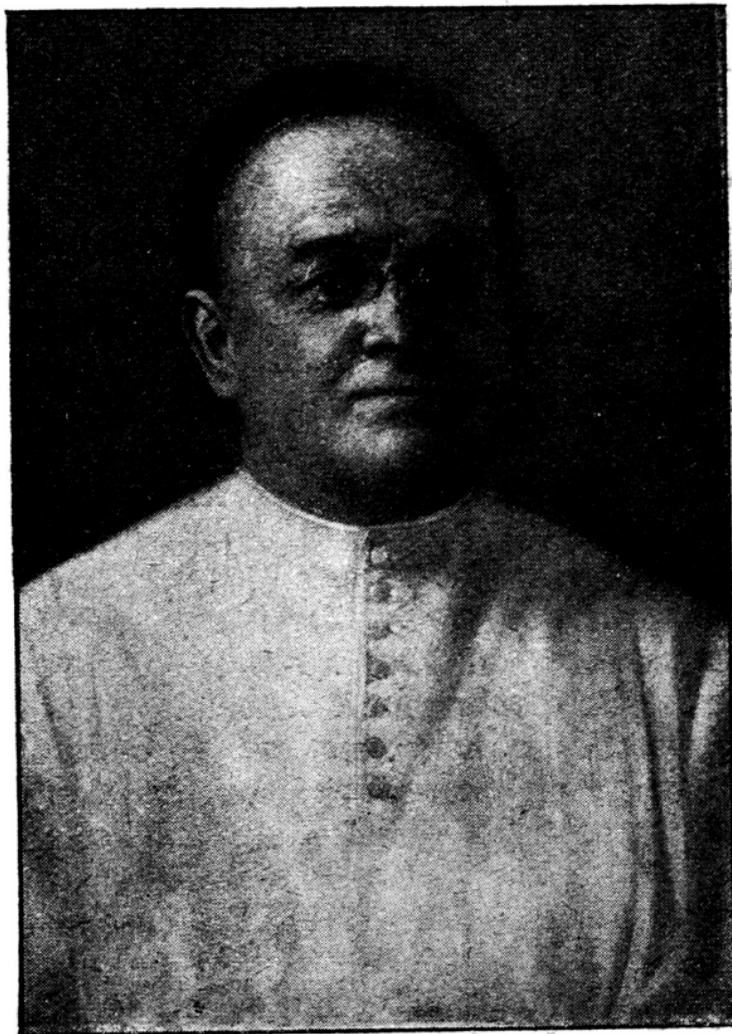
Prof. Jos. Hronek.

Po slavných dnech jubilea Norbertinského, v nichž zastkvěl se Strahov v nebyvalé nádheře, připomínající snad jen dobu vlády opata Kašpara z Questenberka, přišel smutný den 17. září, kdy skončil o 3/4 1. hod. odpo. po dlouhé téměř rok trvající nemoci, posílen častěji sv. svátostmi tamnější strážce jedinečné knihovny světoznámé pověsti, Cyril Antonín Straka, řeh. kanovník praemonstrátský, převor a knihovník, č. konsistorní rada, člen mnoha vlasteneckých a vědeckých spolků. Ač choroba jeho byla vážná, přece jeho skon hluboce se dotkl všech, kteří jej poznali.

Odešel z těch nádherných síní bibliotéky Strahovské, které tolik miloval a kde své nejlepší práce napsal. Osířel jeho pracovní stůl tam v menší síni Strahovské knihovny, sesmutněle hledí naň Siardovy fresky, není slyšeti více šelestu listů jemnou jeho rukou probírající se v starém tisku, ani tichých kročejů bílého milovníka svěřeného pokladu. Hrobové ticho výmluvně sděluje bolestnou a těžkou ztrátu, která stihla Strahov úmrtím převora Cyrila.

Straka narodil se 19. listopadu 1868 v Milevsku. Studoval jako vokalista strahovský na městském gymnasiu v Praze a Českých Budějovicích. Vstoupil do řádu 14. září 1888. Složil dne 11. června 1893 slavné sliby řádové, byl dne 16. července téhož roku na kněze posvěcen a po dvou měsících ustanoven za kaplana do Radonic nad Ohří, kdež setrval až do roku 1906. Tam se seznámil se znamenitým a pilným historiografem — dodnes málo oceněným — blízkým děkanem ve Slavětíně, Frant. Štědrým. Přátelství obou ušlechtilých kněží vydalo krásné ovoce. P. Cyril začal studovati místní historii. Genius loci vede jeho ruku, která píše a ilustruje Liber memorabilium, farní osady Radonické, historii kostela a fary, obcí přifařených a škol. Dílo toto uloženo ve farním archivu radonickém. Některé části z něho byly publikovány, tak v Methodu (1899) Farní chrám povýšení sv. Kříže v Radonicích a v našem Sborníku hist. kr.: O školách okresu Lounského společně s Fr. Štědrým, tamže: Pátek (1907), Radonice (1908), Stradonice (1908). Tam také pořádal jednotlivé partie strahovského archivu, přiváží si potřebný materiál z Prahy, zejména již tehdy upoutala pozornost jeho osobnost opata Kašpara a jeho bohatá korespondence.

Šťastná volba nového opata — jak také naše doba fakticky dosvědčila — v roce 1906, z níž vyšel jako nový prelát Sionu, znamenitý kazatel a spisovatel hluboké inteligence Metod Zavoral, způsobila též změnu v životě P. Cyrila. Dosavadní knihovník P. Isidor odešel ze Strahova na řádový statek v Hradištku jako hospodářský inspektor a věnoval se cele činnosti politické. Na

jeho místo zavolán Straka. Ten, který za knihovníka P. Čermáka jen se zatajeným dechem vcházel do knihovny, stává se najednou neobmezeným pánem a strážcem svěřeného pokladu. S ideálním zápalem, třeba se již blížil čtyřicítce, usiluje horečně o to, aby byl knihovníkem na výši doby a, aby knihovna zastkvěla se ve vzorném pořádku. A bylo toho svrchovaně třeba. O nové katalogisaci knihovny Strahovské a četných nálezech při tom učiněných, píše do Čas. Čes. hist. (1919). S nálezy těmi, ať to byly prvotisky, nebo spisy Komenského, Husovy, česká minucí na r. 1485, nebo i sebe menší drobnosti, jako byla vazba knihy, nebo její umělecká výprava v písmě a výzdobě, se-

znamoval vědeckou veřejnost v nesčetných člancích a studiích v časopisech, které rády vždy vítaly Straku jako spolupracovníka. Tak shledáváme se s jeho jménem nejen v našem Sborníku, v němž vyšla jeho předposlední práce Doksanský klášter za třicetileté války v Čechách (1926), ale řadu drobnějších studií a prací Strakových, pokud bylo možno nám zjistiti, přinesly tyto časopisy a publikace: Čas. Čes. hist., Cyril, Čas. katol. duch., Čas. čes. mus., Čas. př. st. čs., Český lid, Čas. čsl. knihovníků, Drobné umění, Cyril, Knihy a knihovny, Čes. slov. bohovéd., Knihomol, Náš směr, Filolog. listy, Památky archeol., Ročenka č. knihtiskařů, Týn, Zvon, Otavan, Č. luž. věst., Sborník pro Ex libris, Typografia, Ženské listy a j.

„Sborník histor. kroužku“ přinesl mimo uvedené ještě tento článek: „Švédové na Strahově a obležení Prahy r. 1648“ (1917 až 1918) V „Památkách archeologických“ uveřejnil Straka tyto články: „Náhrobek opata kl. Mileovského Františka z Vepic (1383—1404)“, díl XXI. 1904; „Zbořený kostel Povýšení sv. kříže v Radonicích nad Ohří“, díl XXII. (1906); „Pohled na Menší město Pražské s Petřínem z let 1659—1665“, díl XXII. (1907); „Rukopisné práce a život Jana Václ. Šichy, kapitulára Strahovského“, díl XXIII. (1909); „Studie o věžích a branách hradu Pražského“, díl XXV. (1913); „Historický vývin a výzdoba náhrobku sv. Norberta v chrámu Strahovském“, díl XXVI. (1914); „Pohřeb a hrob generála Godfrída z Pappenheimu v chrámu Strahovském“, díl XXVII. (1915); „Ostatky a náhrobek sv. Norberta na Strahově“, díl XXVIII. (1916); „Plán Starého města Pražského“, díl XXIX. (1917); Pro ČKD napsal pojednání „Jak slavilo se Boží tělo v Praze v XVI. a XVII. století“ (1916) a „Klášter sv. Kateřiny na Novém městě Pražském“ (1918—1919). Do časopisu „Cyril“ přispěl články: „Česká skládání při průvodu na neděli květnou a Hod Boží velikonoční“ (1910) a „Kdy a jak se šířila v Čechách instrumentální hudba při církevních bohoslužbách?“ (1912); do časopisu „Týn“ roku 1919 články: „Studenstvo a duchovenstvo za bouřlivého roku 1848“. „První novodobý básník český.“ (Dla- bač.) Mimo to přispíval biografickými články do monumentálního Podlahova „Slovníku bohovédného“ a články knihopisnými do „Časopisu čes. musea“ (roč. 1909, 1911 a 1912). — Veliká jeho práce „Albrecht z Valdštejna na základě korespondence opata strah. Kašpara z Questenberka“, v níž podáno jest hojně materiálu o náboženských poměrech v letech 1626—1634, vydána byla nákladem České Akademie roku 1911. Táž vědecká instituce vydala roku 1924 také jeho spis „Svatojanské proudy a zplavnění horní Vltavy.“ Již v nemoci napsal Straka k letošnímu jubileu

Svatonorbetskému velmi zajímavý spis pro psychologické studium doby protireformační a spis „Přenesení ostatků sv. Norberta z Magdeburku na Strahov“, „Analecta Praemonstratensia“, roč. III. (1927) přinesla jeho čl. „Litteratura de translatione S. P. Norbertis A. 1627 eiusque jubilaeis.

Straka uspořádal výstavy knižních vazeb (1921—1926), přednášel o knihvazačství na státní knihovnické škole, pracoval v Knihopisné komisi, připravující nové vydání Jungmannovy Historie literatury české, byl obětavým pokladníkem ve Spolku českých knihovníků. Straka nechyběl nikde, kde bylo třeba jeho rady nebo spolupráce, tak účastní se výstavy umění písařského, exposice katechismů, výstavy Komenského, Žižkovy, Obrozenské literatury a j. Nad Straku nebylo ochotnějšího knihovníka v půjčování knih, nikdy a nikomu neodřekl, kdo něčeho ze Strahovské knihovny žádal. Jeho zásluhou to bylo, že Strahovská knihovna stala se přístupnou nejen školám a spolkům, ale i širšímu obecenstvu, jemuž se vzácnou ochotou a krajní obětavostí byl přelaskavým průvodcem.

Kromě toho v řadě svém zastával úřad circatora, podpřevora a od 5. června 1920 byl převorem. V roce 1922 jmenován byl čestným radou arcib. konsistoře v Praze. Pohřben jest na řádovém hřbitově v Nebušicích.

Dědicem jeho ducha a nástupcem v úřadě knihovníka stává se jeho odchovanec, neobyčejně milý a hluboce inteligentní P. Vít, jenž vidí v zesnulém spolubratru jasný příklad k následování a dokončení katalogisace rozsáhlé knihovny.

Literatura.

F. Dvorník: *Les Slaves, Byzance et Rome au IXe siècle*. Paris 1926. —

Bohatá a široce založená práce sympatického badatele dovozuje, že nebyl to svět západní, ale křesťanský východ, jemuž Slované vděčí za to, čím se stali v dějinách. Byzanc tvoří základnu, na níž dlužno navazovati první dějiny života slovanského. Nejenom její mocenské postavení, ale i misionářská činnost křesťanská působila mocně a to netoliko na Slované okolní, nýbrž i vzdálenější. Byla to apoštolská práce Konstantina a Methoda u Moravanů. Také Bulhaři v září 865 přijali z Byzance křesťanství a u nich našlo dílo Methodovo naposled útulek. Za cara Symeona stali se Bulhaři předním státem slovanským. Fotios jest Dvorníkovi nejen svévolným původcem roztržky s Římem, ale bystrým hierarchou toužícím po expansivnosti řecké církve, tak se stali Slované významným článkem velikého zápasu církve západní a východní.

F. Dvorník: La vie de saint Grégoire le Décapolite et les Slaves Macedoniens au IXe siècle. Paris 1926.

Řecká legenda o životě Řehoře Dekapolity († 842) vnáší světlo do dějin mohutného vnitřního otřesu byzanckého — obrazoborství a podává některé drobnosti z dějin makedonských Slovanů.

C. Straka: Přenesení ostatků sv. Norberta z Magdeburku na Strahov (1626–1628). Praha 1927.

Vynikající a poslední dílo vzácně ušlechtilého vrchního knihovníka strahovského převora Cyrila Straky dopsáno bylo již v těžké chorobě autorově, nese však všechny znaky poctivé a svědomité práce badatelovy, jak jej známe z jeho dřívějších větších publikací. V této knize podává spisovatel k jubileu 300 letému výročí přenesení ostatků sv. Norberta z kláštera Matky Boží v Magdeburce na Strahov, vyličení úsilí opata Kašpara z Questenberka, aby získal tělo světcovo a vypravuje o slavnostech přenesení ostatků světcových v r. 1627. Práce opatova nebyla snadná. Spis Strakův zajímavý jest také po stránce psychologie doby protireformační. Publikací touto podán krásný tribut památce svatonorbertynské trvalé ceny.

A. Neumann: Katoličtí mučedníci doby husitské. Hradec Králové 1927. —

Dědic ducha a neúmorné píle Sedlákovy Aug. Neumann sebral v nové své práci zajímavé doklady, ilustrující dobu husitskou v jiném světle, než jak předpojatí oslavovatelé ji líčí. Opravdové martyrologium catholicorum, nejen slovem, ale i obrazem. Účel této práce jest tudíž dvojitý: historický a hagiografický.

Zprávy.

Z nových prací historických. Na prvním místě dlužno uvést monumentální dílo Šustovo *Dějiny nového věku*. (Praha-Vesmír; 1024–1927). Světová politika v letech 1871–1914. I. Svět zámořský, východ a Evropa až do berlínského kongresu. II. Trojspolek a francouzsko-ruská aliance. III. Rozmach imperialistických sklonů ve světové politice. Ve 3 svazcích na 872 stranách umění Šustovo evokovalo obraz jedinečné krásy a objektivní precisnosti doby, poměrů a osob, které líčí autor s úžasnou erudicí a sečtělostí. — **Miloš Weingart: Slovanská vzájemnost. Úvahy o jejích základech a osudech** [Bratislava 1926]. — **Jaroslav Bidlo: Dějiny Slovanstva.** Prvý díl sbírky *Slované*, kulturní obraz slovanského světa, pořádá **M. Weingart** [Praha 1927]. — **Fr. Tischer** dokončil třetím ob-
sáhlým svazkem [rejstřík a úvod] edici *Dopisy konsistoře pod obojí z let 1610–1619*. — **Jos. Vajs: Evangelium sv. Marka a jeho poměr k řecké předloze** [Praha 1927]. — **Jos. Pekař: Masarykova česká filosofie** — vyšlo ve 3. vydání [Praha 1927]. — **Fr. Grivec: Slovanska apostola sv. Ciril in Method** [Ljubljana 1927] vychází zároveň v českém zpracování. — **Péči a za redakce prof. Šimáka** vychází poslední díl *XV. Sedláčkových Hradů, zámků a tvrzí král. Českého*. Celkem popsal Sedláček 415 hradů, 117 zámků a 2423 tvrzí. — **Eduard Beneš: Světová válka a naše revoluce.** (Praha 1927. Vzpomínky a úvahy z bojů za svobodu národa, vedle knihy Masarykovy nejdůležitější pramen k dějinám našeho osvobození.
